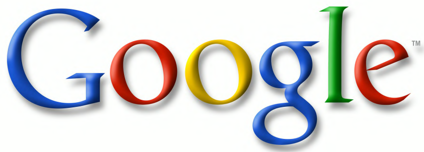

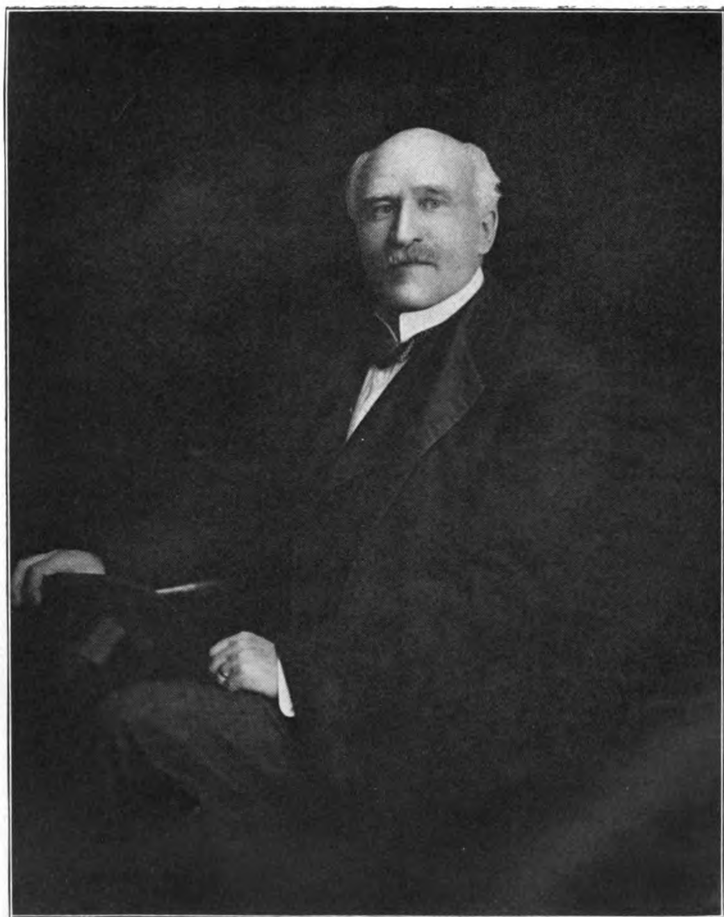

Praerieblomman

HIERONYMUS
ANDOVER-HARVARD
THEOLOGICAL LIBRARY

ENVOYÉN H. L. F. LAGERCRANTZ.

Prärieblomman
Kalender
för 1908
REDIGERAD
AF
A. SCHÖN
ÅTTONDE ÅRGÅNGEN
Rock Island, Ill.
Augustana Book Concern
1907

ROCK ISLAND, ILL.
AUGUSTANA BOOK CONCERN.

INNEHÅLL.

Svensk-amerikanska konstnärers arbeten:

Svensk-amerikansk byggnadskonst:

Nybyggarens pojke.

Skiss.

Af K. G. William Dahl.

Höstmorgon på prärien.

I öster en purpurröd strimma — den uppgående solen; i väster en svafvelblå strimma — kullarna i morgontöcken; däremellan rutor i grönt, gult, grått och svart-gröna rutor af frodigt präriegräs, gula rutor af bördig åker-teg, gråa rutor och svarta rutor — plogbillen har gjort dem sådana.

Från träsket ha måsarna kommit upp; det börjar blifva ondt om småfisk och grodor därnere i gyttjepölarna, och nu på hösten kunna de smörja kråset i hvetestackarna och plocka maskar och larver på de nyplöjda fälten. Se, hur de flaxa! Hör, hur de skria! — ja, de ha all anledning att känna sig belåtna.

Solrosornas gyllene tid är inne — har du sett solrosorna på prärien? De äro mindre än annorstädes, men de äro fagrare, de äro också långt flera — deras antal uppgår till millioner. Man kallar dem "landtmannens fiender" — visserligen med rätta — men likväl måste de respekteras och hög-

aktas. En fiendehär — ja, hvarför inte? — en stor, ståtlig fiendehär! Lika höga, lika stora, lika klädda stå solrossoldaterna i täta led. Vrider en på hufvudet, så följa alla de andra exemplet; "rättning höger" eller "rättning vänster" — det gör detsamma—; solen kommenderar, och alla solrossoldaterna lyda. En segrande här är en jublande här — solrosorna segra och jubla.

Mellan nyplöjda åkrar och oplöjda solrosfält skyndar i den tidiga morgontimman en munter ryttare vägen fram. Han är ung — endast tolf år; ej ute för sitt nöjes skull — men glad ändå; ett hedens barn — nybyggarens pojke. Hans lott är ingalunda afundsvärd efter andra barns att döma, men han är nöjd därmed, ty han vet ej af någon bättre. På heden är han född, i den torftiga jordkoja, som han ännu kallar hem, och han är lycklig där, ty han betyder något, hans tjänster äro där uppskattade.

Nybyggarens pojke — en gång för tolf år sedan, då han först gjorde sitt inträde i världen, blef där fröjd i den torftiga jordkojan. "Han ska' hjälpa far", hette det — och från första stunden af sin tillvaro var han föräldrarnas ögonsten. Han var och blef deras enda barn, deras glädje, deras hopp, deras dagliga böneämne.

Nybyggarens pojke blef icke något ljushufvud — i bibliska historien hann han aldrig öfver syndafloden. Men fjärde budet, det kände han både till bokstaf och anda, och han lefde därefter. "Hjälpa far" det var hans fröjd, redan då han stultade omkring därhemma vid kojan — en pys knappt trenne år. Hans hjälp på den tiden bestod väl hufvudsakligast uti att skrämma hönsen bort från sädesbingen, men för hvarje år som gick blef hjälpen mer och mer oumbärlig.

Pojken blef större, och så blefvo äfven förtroendeuppdragen. Fyraåringen bar mat till skördefolket—femåringen rensade fälten från åkersenap och vildhafre—sexåringen körde hölasset så bra som någon annan. Med stolthet betraktade fa-

dern sin "dräng" — nybyggarens pojke skulle blifva karl med tiden, han skulle taga vid, när de gamles krafter tröto, och blifva föräldrarnas stöd på deras ålders dag. "Hjälpa far" det var hans fröjd. Ett vänligt ord var hans städjelön, en gillande blick var den ersättning han mest värderade.

Så hade det gått ett dussin år — ja, nu var pojken tolf... I tvenne vintrar hade han dagar i ända hållit till nere vid träsket, bott i en vasshydda, som han själf byggt, och fångat vesslor i fällor, som han själf förfärdigat. Han hade haft god tur, var dessutom den ende pälsjägaren i trakten, och skinnpriserna voro för tillfället höga.

Föräldrarna läto honom hållas; "arbetet vid träsket tycks roa pojken, fast det till intet gagnar", tänkte de. Men på julafton gaf pojken far sin öfver femtio dollars — han hade sålt de där vesselskinnen, och han hade gjort det för att "hjälpa far".

Slantarna blefvo välkomna, ty det var hårda tider, så hårda att mången nybyggare sålde kreaturen för att skaffa penningar. "Rosten" hade förstört hvetet hösten förut, och utsädet måste köpas från andra håll. I sådana tider räcka femtio dollars långt — det visste nybyggarens pojke.

Vår och sommar svunno hän, hösten kom och med den guldgula hvetefält — rikare, mäktigare än någonsin förut. Nybyggarens pojke hade fullt upp att göra. Nu var han sin faders dräng på allvar — eller kanske snarare hans kompanjon. Ty hemmets väl och gårdens bestånd lågo dem båda lika varmt om hjärtat.

Gubben körde själf skördemaskinen, pojken samlade de rika, tunga kärfvarna tillhopa — men när de möttes, far och son, stannade de och pustade en stund. Och då talade de med hvarandra om mor och hemmet.

Grödan var ju god — tjugu bushels på acren kanhända — mycket kunde nu anskaffas, mycket förbättras. En ny vagn måste köpas, stalltaket omläggas — eller åtminstone om-

täckas — kojan utvidgas, ja, kanske en alldels ny stuga uppföras. Och så fortsatte de åter sin rund, under hvilken tankarna drogo ut på alla möjliga ströftåg, men likväl alltid hamnade i det torftiga, kära hemmet.

Tröskningspriserna voro denna höst höga, hvarför grödan tills vidare stackades — på vintern brukade priserna gå ned; man kunde vänta till dess och nu i stället få plöjningen undanstökad.

Så finna vi nybyggarens pojke denna sköna septembermorgon på väg till de afmäjade hvetefälten. De gamla ha just rest till staden — under deras frånvaro skall pojken påbörja plöjningen. Han följer sektionens gränslinie — fastän vägen är skral — ridande "barbacka" på en af hästarna, med tömmen hållande den andra vid sidan. Munter och glad är han, ty fåglarna fröjdas i rymderna, blommorna nicka vänligt sitt bifall — ja, hela naturen tycks vara i feststämning Mest gläder han sig likväl öfver förtroendeuppdraget — han skall "hjälpa far" — och undan skall det gå; han är ju stora karlen.

Så når han då fältet och finner den gamla rostiga plogen, som legat kvar där sedan föregående år. Han låter blicken fara ut öfver den vida guldgula ytan, som plogbillen inom kort skall göra svart. Med tillfredsställelse betraktar han de stora, välformade hvetestackarna i fältets midt — hela årets skörd, betalningen för den nya stugan, för den nya vagnen, för stalltaket och allt det andra.

Inga funderingar längre; han är hitkommen för att arbeta — inte för att lata sig. Och ett *drygt* arbete föreligger honom — men det skall nog ändå gå för sig. Friskt mod bara!

Asch! Där ligger den gamla halmstacken i vägen — det hade han inte tänkt på. Den måste bort innan plöjningen kan börja. Han binder hästarna vid plogen — gamla krakar skena icke så lätt — och springer bort till den förargliga

halmstacken, som legat kvar till ingen nytta allt sedan tröskningen i fjor. Far har så ofta sagt att den skulle brännas, men ändå har det icke blifvit af — nu måste det emellertid ske.

Snart står halmstacken i ljusan låga. Pojken betraktar med lust de giriga lågornas ystra lek, hur de hoppa, hur de dansa, hur de sluka allt i sin ostillbara hunger. Om höstkvällarna har han ofta klättrat upp till toppen af vindmöllan hemma på gården för att betrakta de brinnande halmstackarna rundt omkring. Ett underbart, sällsamt skådespel! Hela prärien illuminerad. Tjogtals purpurröda eldpelare höja sig mot det mörka himlahvalfvet. Eldtungorna slicka de lägsta molnen, och saffransgula ljuspunkter flyga omkring i luften liksom lysmaskar — ehuru mycket större; man kan följa dem med blicken långa, långa sträckor....

Pojken gripes plötsligt af förfäran. Vinden?... Åt hvilket håll är vinden? — hur kunde han glömma sig så! Full af ångest blickar han omkring sig — solrosorna buga sig åt väster, manade därtill af morgonbrisen — buga sig vördnadsfullt för de välformade, guldgula hvetestackarna. Pojkens ångest växer för hvarje sekund; "stubben" är ju så torr — tänk om elden sprider sig — hur skall grödan då kunna räddas — allt, allt måste bli de giriga lågornas rof.

Finnes då ingen hjälp i närheten?.... ingen människa synes till. Hästarna betrakta likgiltigt det flammande bålet, måsarna skria och kraxa under yrande dans däromkring.

Hvad tolfåringen i denna stund känner — hvem mäktar tolka det? Barnahjärtat klappar af bäfvan och ångest: skall hela årets gröda gå förlorad, skall han blifva orsak till de gamlas ruin, han, som velat "hjälpa far"....

I ett nu blir det lif i nybyggarens pojke. Hur var det folket gjorde vid den sista stora präriebranden? Plöjde de icke fåra vid fåra för att hämma eldens spridning? Vid den

breda svarta jordremsan dogo lågorna ut — de fingo ingen näring af jorden.

Nu pyr det och jäser i halmstackens bas — snart skola lågorna hoppa ut på stubben — något måste göras; och pojken springer så fort han förmår tillbaks till hästarna och plogen.

Det dröjer en stund, innan allt blir i ordning; "den röde hanen" vinner terräng och fladdrar med hejdlösa vingslag ut på den soltorkade hvetestubben. Pojken slår plogbillen i marken, hästarna skonas icke, och snart löper en gråsvart fåra mellan eldhärden och de hotade, dyrbara stackarna.

En fåra är icke nog — fem, sex, sju äro ej för mycket. Pojken vänder om hästarna—för sent! lågorna ha redan hoppat öfver fåran; rofgiriga och glupska krypa de närmre och närmre. Uppbjudande alla sina krafter släpar tolfåringen den tunga plogen flera yards åt sidan — skall han kunna förekomma lågorna denna gång? Svetten pärlar från panna och händer, röken slår honom rakt i ögonen, och hästarna — aldrig ha de varit så tröga förut; han hojtar åt dem — det låter som ett ångestskri, han slår dem med tygelknutan — men blott för ögonblicket öka de farten.

Ännu en gång får han upp en fåra — ja, nästan två — då brister den rostiga plogen; jordskorpan var för hård efter den långa torkan.

Det är bittert att uppgifva hoppet — den drunknande griper äfven efter ett halmstrå. Den brustna plogen får ligga, pojken rycker jackan af sig och börjar springa af och an längs den upplöjda fåran. Hvarhelst han ser en listig låga är han framme: ett häftigt slag af jackan kväfver den glupske skälmen. Utan uppehåll löper han fram och tillbaka; ögonen svida, lemmarna värka, det susar för öronen — och slutligen segnar han sanslös ned, just som lågorna, segerglada, eröfra det byte han så hjältemodigt sökt att undanrycka dem.

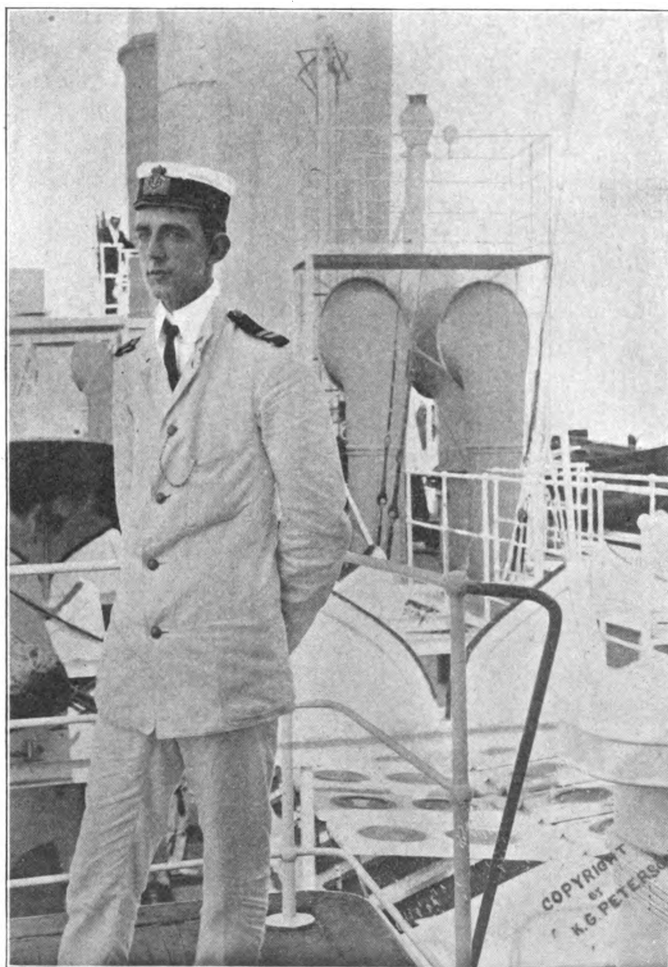
* * *

Någon ny stuga blef icke uppförd det året; stalltaket fick ligga kvar som förut och den gamla vagnen blef icke kasserad. Ty hela den rika grödan blef de giriga lågornas rof. Men nybyggarens pojke fick aldrig veta därom. Man fann honom sanslös, där han fallit, och sanslös förblef han in i det sista. Men innan han dog, fick han lätta sitt sinne och förklara alltsammans. "Jag skulle hjälpa far"..., mumlade han — och detta var förklaring nog.

* * *

Långt ute på heden bland prunkande solrosor och guldgula ax står en enkel minnesvård, på hvilken läsas de orden: "Han skulle hjälpa far." Och i ovigd jord under denna sten hvilar ett hedens barn, nybyggarens pojke.

PRINS WILHELM OMBORD Å "FYLGIA."

Prins Wilhelms besök i Förenta Staterna.

Kort redogörelse för de till hans ära anordnade festligheterna.

Af Vilh. Berger.

Sverige var ett af de länder, som antog den inbjudning, Förenta staternas regering sände till så godt som alla sjömakter att låta sig representeras genom ett krigsfartyg vid flottrevyn på Hampton Roads i samband med utställningen i Jamestown, Va., sommaren 1907, hvilken utställning som bekant hölls för att hugfästa minnet af den första engelska koloniens grundläggning i Amerika 1607.

Att representera gamla Sverige sände regeringen den nybyggda pansarkryssaren "Fylgia", som byggts vid svenska verkstäder af uteslutande svenskt material, och som, såsom dess chef kommendörkapten H. F. Lindberg en gång yttrade, aldrig fört några andra än de rena blå-gula färgerna. "Fylgias" bemanning, inklusive officerare och kadetter, utgjorde 370 man. Som löjtnant tjänstgjorde H. K. H. hertigen af Södermanland, prins Wilhelm, en omständighet, som i betydlig grad höjde intresset för "Fylgias" besök.

På begäran af "Prärieblommans" redaktör lämnar jag härmed en skildring af "Fylgias" besök och de i samband därmed hållna festligheterna. Det begränsade utrymmet nödgar mig att blott angifva de yttre dragen af besöket med förbigående af många intressanta enskildheter, hvilket därför ej får tolkas som någon afsiktlig knapphändighet. Enär skildringen blir så godt som ett fortlöpande festreferat, torde den förefalla enformig. Detta kan jag dock ej hjälpa.

För att undvika oupphörliga upprepningar förutskickar jag den upplysningen, att prins Wilhelm under sina resor och vid alla fester åtföljdes af envoyén Lagercrantz och sin adjutant kapten G. af Klercker.

Fotografierna från "Fylgia" hafva benäget ställts till mitt förfogande för användande i "Prärieblomman" af den kände marinfotografen K. G. Petersen, 539 Fulton st., Brooklyn, N. Y., som var den ende, som tilläts taga fotografier ombord.

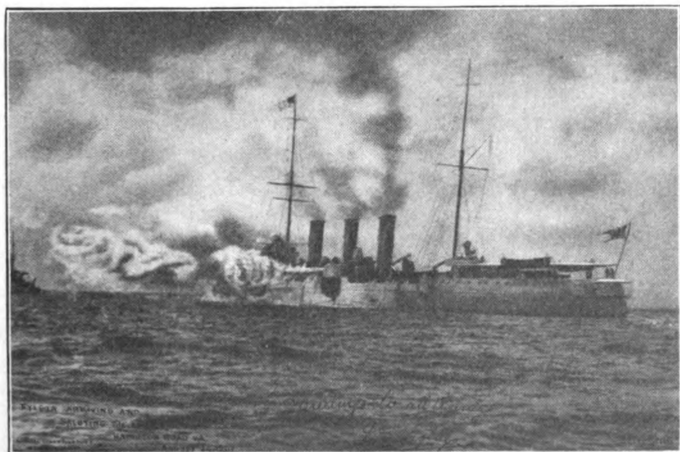
Vid Hampton Roads.

Vid middagstiden måndagen den 19 augusti samlades ett tiotal svenskar vid hotell Chamberlin, Old Point, Va., hvarifrån man har en charmant utsikt öfver det minnesrika Hampton Roads och inloppet till detsamma. I denna lilla samling landsmän befunno sig envoyén H. Lagercrantz, legationssekreteraren W. A. F. Ekengren och svenske vice konsuln i Norfolk, Va., öfveringeniören vid Virgina Railroad, Henning Fernström. Allas blickar voro riktade utåt hafvet, där röken från "Fylgias" skorstenar börjat synas. Klockan var då half 1. Efter en halftimme blefvo fartygets konturer synliga, och klockan 2 ångade "Fylgia" stolt in på Hampton Roads och saluterade först Fort Monroe och därefter amiral Evans flaggskepp, hvilka genast besvarade saluten.

Så fort "Fylgia" kastat ankar i närheten af de amerikanska krigsskeppen, flög den blågula flaggan upp och vecklade genast ut sina vackra färger för vinden, en anblick, som ald-

rig glömmes af de svenskar, som sågo den. Öfliga officiella visiter från fästningen och krigsskeppen gjordes genast på "Fylgia", och sedan de besvarats, togo festligheterna omedelbart sin början.

Vid 4-tiden på eftermiddagen anlände prins Wilhelm med sällskap till utställningen, och mottogos de af utställningens president Tucker m. fl. Färden styrdes till New York State Building, där president Tucker gaf lunch. Sedan följde en

"FYLGIA" GIFVER SALUT VID ANKOMSTEN TILL HAMPTON ROADS.

trupprevy för prins Wilhelm, vid hvilken prinsen lifligt hyllades af åskådarna, uppgående till ett par tusen personer. Efter revyn begaf prinsen sig åter ombord på "Fylgia". Under färden genom utställningen eskorterades hans vagn af en skvadron kavalleri.

På kvällen samma dag gaf vice konsul H. Fernström middag för prins Wilhelm och "Fylgias" officerare på Virginia Club i Norfolk. I middagen deltogo envoyén Lagercrantz, legationssekreteraren Ekengren, guvernör Swanson af Vir-

ginia, amiral Evans, borgmästare Riddich i Norfolk m. fl., tillsammans ett 40-tal herrar. Efter middagen begaf sällskapet sig till utställningen, där ett "garden party" till prinsens ära hölls på planen utanför officerarnas klubbhus. Samtidigt gafs bal för kadetterna på annan plats inom utställningens område.

Följande dag besökte prins Wilhelm utställningen och deltog sedan i en lunch, som gafs ombord på "Fylgia" af envoyén och fru Lagercrantz samt kommendörkapten Lindberg för ett 20-tal personer. Efter lunchen vidtog omedelbart mottagning ombord på "Fylgia", då ett par hundra personer, till största delen amerikanska officerare och deras damer, presenterades för prins Wilhelm. Under det mottagningen pågick, ägde roddtäflan rum mellan svenska och amerikanska kadetter och matroser. Ett af prisen, en pokal skänkt af vice konsul Fernström, eröfrades af "Fylgias" kadetter och kommer att förvaras på kungl. sjökrigsskolan i Stockholm som minne af besöket.

På kvällen gaf guvernör Swanson af Virginia middag å Hotel Chamberlin för prins Wilhelm och "Fylgias" officerare m. fl., tillsamman ett 90-tal damer och herrar.

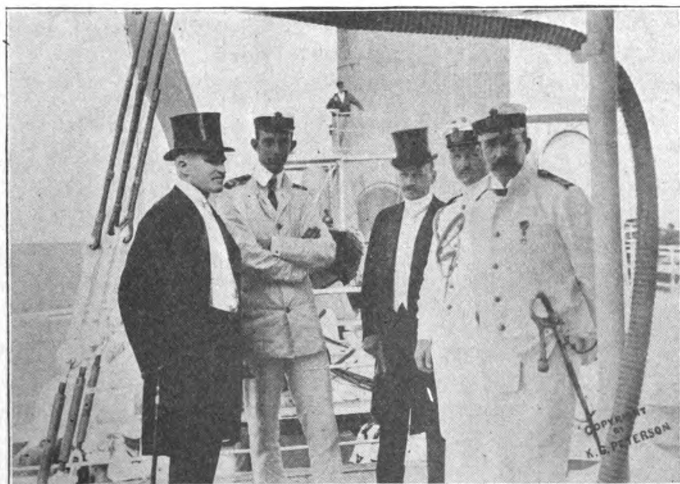
Efter middagens slut afgick "Fylgia" kl. 2 onsdagsmorgonen den 21 augusti till Newport, R. I.

I Newport, R. I.

Efter 33 timmars färd ankom "Fylgia" till Newport, R. I., kl. 11 f. m. torsdagen den 22 augusti, och dess ankomst gaf signalen till en rad af lysande fester, som den amerikanska penningaristokratien gaf till prins Wilhelms ära.

I prakt och prål och i synnerhet i kostnader öfverträffade dessa fester vida dem, som svenskarna på olika platser sedan gåfvo, men man behöfde ej tränga långt bakom den skimrande ytan, förr än man fann, att alla dessa fester i Newport voro en enda stor bubbla med granna färger, men ingen

kärna. Prins Wilhelms besök kom som en efterlängtad omväxling i enformigheten vid slutet af säsongen och skänkte de fruar, som lyckades få prinsen som gäst, den glädje, som kan ligga i att få triumfera öfver de andra mindre lyckliga, och gaf sedan de med ett prinsbesök hugnade osökt anledning att söka öfverglänsa hvarandra i fjäsk för en furste, som många af dem säkerligen aldrig förr hört talas om.

ENVOYÉN LAGERCRANTZ, PRINS WILHELM, KOMMENDÖRKAPTEN LINDBERG M. FL.

När besöket i Newport tog en sådan vändning, hvilket nog var att förvänta, hade det varit vida bättre, om den tid, prins Wilhelm tillbragte i Newport, i stället användts för det tillämnade besöket i Chicago.

Jag inskränker mig till att endast räkna upp festerna i Newport. På torsdagen: middag hos herrskapet Stuyvesant Fish och bal hos herrskapet Edward J. Berwind. På fredagen: lunch hos senator och fru George Peabody Wetmore och

middag hos herrsapet Ogden Mills. På lördagen: lunch hos herrskapet Edward J. Berwind och middag ombord på "Fylgia" för dem, hos hvilka prinsen gästat.

På fredagen gåfvo Newports svenskar fest för "Fylgias" kadetter och manskap, och när prins Wilhelm begaf sig från herrskapet Mills middag, stannade han en stund på denna fest, innan han begaf sig ombord på "Fylgia". Han hälsades med stormande ovationer, och sedan han en stund åsett den lifliga dansen, tog han själf en svängom med ett par af de svenska ungmörna.

På söndagen besökte prins Wilhelm gudstjänsten i svenska metodistkyrkan och höll efter gudstjänstens slut ett kort tal till de församlade. Att han icke besökte den svenska luth. kyrkan i staden, berodde på att studerande H. Myreen, som förestår församlingen, under sommaren var så ytterst klen till hälsan, att han på det allra bestämdaste af läkare afrådts från att anstränga sig genom att predika tills vidare. Under sådana omständigheter kom han aldrig att inbjuda prinsen till någon gudstjänst. Häraf begagnade sig metodistpastorn C. J. Nelson och sände inbjudning till sin kyrka, hvilken af envoyén Lagercrantz å prinsens vägnar antogs, utan att studerande Myreen fick höra ett ord därom.

På måndagsmorgonen den 26 augusti afgick "Fylgia" till New York. En stor mängd svenskar från skilda platser i Rhode Island besökte "Fylgia" under besöket i Newport, och under sina automobilfärder i staden blef prins Wilhelm gång på gång föremål för hjärtliga hyllningar af sina landsmän. Samtliga kadetterna afreste från Newport på järnväg till Niagara och mötte sedan "Fylgia" i New York. Denna färd, som de unga högligen prisade, bekostades af bankdirektör Wallenberg i Stockholm.

Efter afskedslunch hos herrskapet Fish söndagen den 25 augusti afreste prins Wilhelm på eftermiddagen till senator

NÅGRA AF "FYLGIAS" OFFICERARE:

KAPTEN H. A. M. ENESTRÖM. KAPTEN A. G. AF KLERCKER.
KAPTEN J. A. F. EKLUND. KOM.-KAPTEN H. F. LINDBERG.
H. K. H. PRINS WILHELM. LÖJTNANT G. D. W. LILLIEHÖÖK.
INTENDENTEN E. F. LINDGREN. KAPTEN C. F. W. RIBEN.

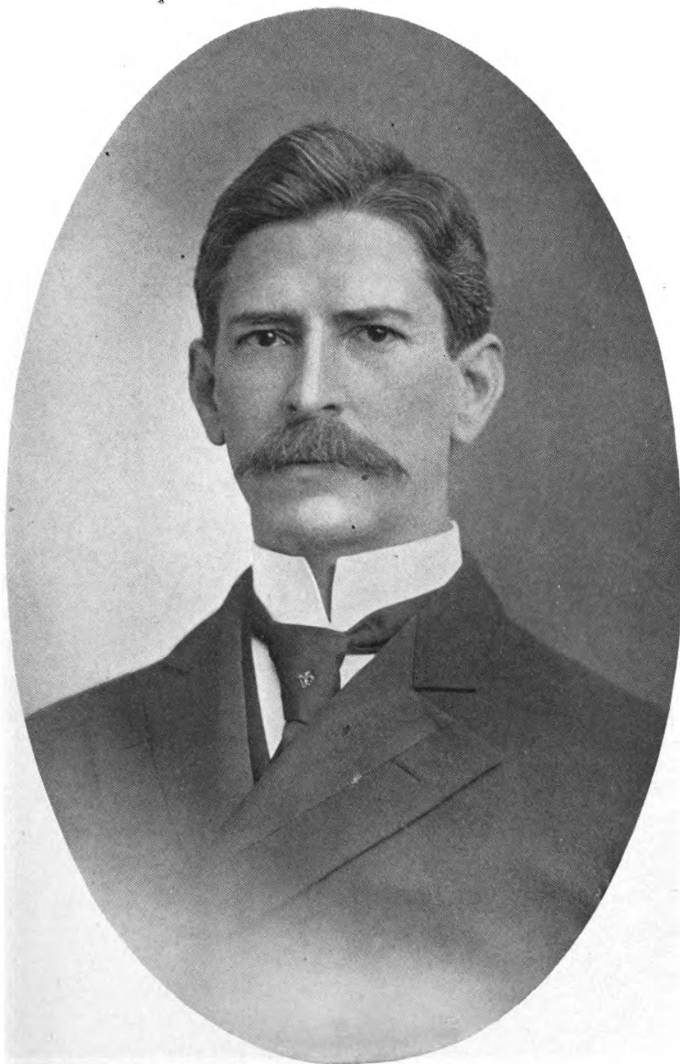
Aldrichs hem i Warwick, R. I., där middag gafs, och fortsatte sedan resan till Providence, R. I., där han tillbragte natten.

I Worcester, Mass.

Prins Wilhelm anlände med extratåg måndagen den 26 augusti kl. 11:45 f. m. till Worcester, som dagen till ära iklädt sig en riklig flaggskrud, hvarjämte en ståtlig äreport upprests på den väg, prinsen skulle draga fram. Han hälsades vid stationen af sång af en manskör samt mottogs af festkommittéens ordförande, ingeniör J. O. E. Trotz, guvernör Guild af Massachusetts m. fl., hvarjämte en ofantlig människomassa infunnit sig. Eskorterad af Svea Cadet Band, 35 man starkt, som utförde hornmusik, samt svenska gymnastikklubben, hvars medlemmar buro sina hvita dräkter med blå-gula skärp, åkte prinsen i fyrspänd landå till City Hall. Under vägen var han föremål för stormande ovationer af den böljande folkmassan, som kantade den väg, han drog fram.

Vid City Hall stodo flere hundra svenska barn, alla hvitklädda och försedda med svenska och amerikanska flaggor, med hvilka de svängde, medan de under ledning af herr C. F. Hanson och med ackompanjemang af musikkåren sjöngo "Du gamla, du fria" vid prinsens ankomst. Inne i City Hall välkomnades prinsen af borgmästare Duggan, som presenterade stadsstyrelsen. Efter ett kort besök i några ämbetsrum gafs lunch för prinsen å Worcester Club, i hvilken deltogo guvernör Guild, vice guvernör Draper, borgmästare Duggan samt ett 50-tal af stadens svenskar. Fem skåltal höllos, nämligen för president Roosevelt af envoyén Lagercrantz, för konung Oscar af guvernör Guild, för kronprins Gustaf af borgmästare Duggan, för prins Wilhelm af ingeniör Trotz samt för storfurstinnan Maria Pavlovna af vice guvernör Draper.

Kl. 2:30 skedde uppbott från bordet, och sällskapet begaf sig till Mechanics Hall, där svenskarnas stora mottagning

GUVERNÖR CLAUDE A. SWANSON AF VIRGINIA.

FRÅN PRINS WILHELMS BESÖK I WORCESTER, MASS.:
Den af svenskarna resta äreporten å Front street.

ägde rum. Salen var ståtligt dekorerad med svenska riksvapnet, flaggor, bladväxter, blommor m. m., och under musikens toner och hälsad af handklappningar och viftningar af 2,000 svenskar, som till sista plats fyllde salen, inträdde prinsen mellan led af unga hvitklädda flickor med blå-gula skärp och företrädd af små flickor, som strödde blommor framför honom. Prinsen intog platsen på estraden, där äfven de, som deltagit i lunchen, sutto under högtidligheterna.

Talens rad öppnades af ingeniör Trotz, som i högstämda ordalag hälsade prinsen välkommen. Efter honom frambar envoyén Lagercrantz en hälsning från Sverige. Nästa talare var prins Wilhelm, som i ett förträffligt anförande framförde en hälsning från konung Oscar och tackade för den hyllning, som ägnats honom, samt till slut utbragte ett lefve för Sverige, som besvarades med rungande hurrarop. Efter honom höll guvernör Guild ett tal, i hvilket han påminde om svenskarnas insatser i världshistorien. Mellan talen utförde sångarna under ledning af herr G. Berg flere fosterländska sånger.

Från Mechanics Hall begaf sig prinsen till Norton Emery Wheel Companys verkstäder i Greendale, hvilka han tog i betraktande, och där han hyllades af flere svenska arbetare med kraftiga hurrarop. Efter detta besök anträddes resan till Boston med extratåg.

Mottagandet i Worcester blef genom de präktiga anordningarna, de storslagna dekorationerna ute och inne samt folkets entusiasm det ståtligaste, som, enligt prinsens egen utsago sedermera, kom honom till del under hela besöket i Amerika.

I Boston, Mass.

Vid framkomsten till Boston begaf prinsen sig direkt till Algonquin-klubben, där guvernör Guild gaf middag för honom. I middagen deltog ett 40-tal af stadens och traktens svenskar.

Efter middagen gaf prinsen vid 10-tiden reception i Hotel Somerset för ett tusental svenskar, hvilka alla fingo tillfälle att trycka hans hand. Denna festlighet var i allo lyckad och stördes icke af ett enda missljud.

För "Fylgias" besättning skulle samma kväll folkfest hållits i Odd Fellows Hall. Som "Fylgia" icke vid detta tillfälle kom till Boston, höll denna folkfest på att alldeles torka in, men situationen räddades af prins Wilhelm, som lofvade att besöka festen. Detta lät guvernör Guild i tid tillkännagifva genom tidningarna, och följden blef, att 1,500 svenskar infunno sig. Prinsen hälsades med jubel, när han sent omsider anlände till salen. Pastor E. C. Bloomquist vid sv. luth. kyrkan i Lynn, Mass., hälsade prinsen välkommen, och tal höllos äfven af envoyén Lagercrantz och guvernör Guild. Musik utfördes af Hedmans orchester och sång af Harmoni och Svenska gleeklubben.

Följande dag, tisdagen den 27 augusti, gaf Bostons borgmästare frukost för prins Wilhelm, och senare på dagen deltog prinsen i ett "lawn party", som guvernör Guild gaf till hans ära på sitt landtställe i Nahant, Mass. Efter detta afreste prinsen till Providence, R. I.

I Providence, R. I.

Ankomsten till Providence skedde något efter kl. 8 på kvällen. En stor svensk folkfest ägde samma kväll rum i Infantry Hall, där omkring 3,000 landsmän samlats. Hallen var smakfullt dekorerad, och i bakgrunden på plattformen satt ett stort antal svenska flickor, klädda i gult och blått, representerande den svenska flaggan. Vid prinsens ankomst reste sig publiken och hälsade endast genom viftningar.

Sedan prinsen med svit tagit plats på estraden, togo festligheterna sin början med sång af svenska sångföreningen Verdandi, hvarpå pastor J. E. Morton vid sv. luth. församlingen i Providence hälsade den höge gästen välkommen. Efter det-

ta tal uppläste dr Ludvig Holmes en hyllningsdikt till prins Wilhelm. Nu framträdde 14 små hvitklädda flickor och öfverlämnade till prinsen hvar sin blombukett, hvilket gjorde både på honom och publiken ett särdeles angenämt intryck. Sedan Verdandi sjungit kungssången, höll prins Wilhelm ett tal, i hvilket han framförde en hälsning från konung Oscar och tackade för den hyllning, som ägnades honom. Flickorna, som bildade den svenska flaggan, sjöngo "Du gamla, du fria", hvari publiken instämde. Tal höllos af envoyén Lagercrantz, guvernör Higgins af Rhode Island och borgmästare McCarthy i Providence, hvarefter festen afslutades med fyrfaldigt hurra för stjärnbaneret och unisont afsjungande af "America".

Efter festen gåfvo några amerikanare i staden bankett för prins Wilhelm, hvarefter han afreste med nattåg till New York.

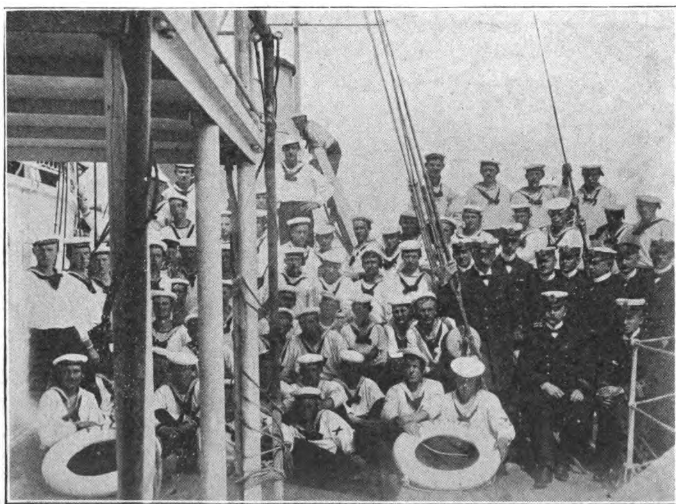
I New York.

"Fylgia" anlände till New York vid middagstiden tisdagen den 27 augusti och kastade ankar i North River midt emot 79:de gatan. Under uppehållet i New York var "Fylgia" tillgänglig för besökande följande lördag och söndag, hvilket på begäran af svenska konsulatet tillkännagafs i "Nordstjernan". Följden blef, att en verklig folkvandring dessa dagar ägde rum till "Fylgia"; på söndagen besökte 6,000 svenskar fartyget, och tusentals vände om hem utan att hafva varit i tillfälle att komma ombord.

På onsdagsmorgonen den 28 augusti kom prins Wilhelm med tåg från Providence. Han möttes vid stationen af t. f. konsuln M. Clarholm och begaf sig direkt till Hotel Astor, där han bodde under sin vistelse i New York, som räckte till sent på måndagskvällen den 2 september.

Under sex dagar var han i oupphörlig rörelse från morgonen till sent på kvällen och tog under flere automobilfärder

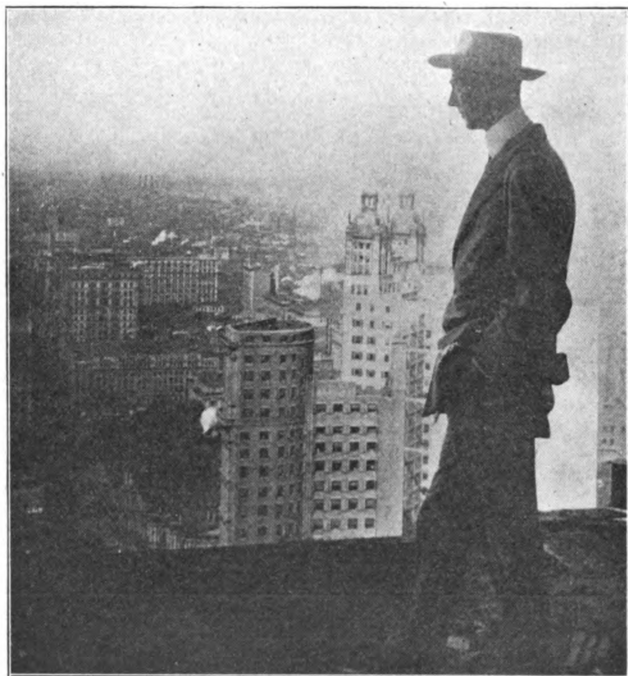
stadens sevärdheter i betraktande. Det begränsade utrymmet tillåter mig endast att i allra största korthet omnämna de besök, han gjorde på olika platser. Redan samma dag, han anlände till New York, aflade han besök hos president Roosevelt å dennes sommarvilla i Oyster Bay, där presidenten gaf lunch. Besöket räckte blott några timmar och var helt och hållet af privat natur.

BEFÄL OCH MANSKAP OMBORD Å "FYLGIA".

Det mest intressanta besöket af alla i New York förklarade prinsen själf var det på den under byggnad varande Singer Building i stadens affärsdistrikt. Denna byggnad är stadens högsta skyskrapa, och vid besöket i fråga hade den uppförts till 36 våningen. Prinsen gick dock ej högre än hissen förde honom och golfven voro inlagda, nämligen till 30:e våningen. Han stannade här en lång stund och tog den storslagna utsikten öfver den myllrande millionstaden och

hamnen i betraktande. Som ciceron tjänstgjorde Svenska ingeniörsföreningens i Amerika ordförande, ingeniör N. Lorentz Malmros, superintendent för firman Ernest Flagg, byggnadens arkitekt, och uttryckte prinsen särskildt sin glädje öf-

PRINS WILHELM Å SINGER BUILDING I NEW YORK.

ver att en svensk tagit en så framstående del i uppförandet af denna storartade byggnad.

På inbjudan af styrelsen för Källmans barnhem i Brooklyn, där ett 60-tal barn vårdas på gifmilda landsmäns bekostnad, besökte prinsen hemmet en eftermiddag. Fastän hans löfte om besök gafs blott två dagar förut, hade nyheten

därom spridts vida omkring, så att 5,000 svenskar infunnit sig. Prinsen tog hemmet i noga betraktande och hälsade vänligt på de små barnen samt höll sedan ett kort tal till folket. Han hyllades under besöket på det hjärtligaste med viftningar och handklappningar.

För att få med egna ögon se, hur arbetarebefolkningen i Amerika lefver, besökte prinsen en dag ett tenementhus i hörnet af 42:dra gatan och 10:de avenuen. Här träffade han två svenska familjer, med hvilka han samtalade en stund om arbetsförhållandena, under det han tog deras hem i betraktande.

Bland öfriga besök må nämnas ett på börsen, där börsmäklarna med skrik och skrän hyllade honom, på "New York Journal", där arbetets gång togs i betraktande, på Ellis Island, på J. Pierpont Morgans kontor, vid Grant's Tomb, där prinsen nedlade en krans, och på brandkårens centralstation, där under besöket ett falskt alarm gjordes för att visa, hur fort brandkåren blir färdig vid en eldsvåda.

Söndagen den 1 september hölls svensk luthersk högmässogudstjänst ombord på "Fylgia" af sv. luth. Gustaf Adolfskyrkans i New York pastor, dr M. Stolpe. Efter hans predikan gaf dr C. E. Lindberg vid Augustana College och teol. seminarium ett tänkespråk. Omedelbart efter gudstjänstens slut utfördes sång af svenska sångföreningen Lyran i New York under ledning af professor Josef Hagström. Gudstjänsten öfvervars af prins Wilhelm, envoyén Lagercrantz, t. f. konsul Clarholm m. fl. När prinsen efter gudstjänstens slut begaf sig i land, hade ett par tusen svenskar samlats vid mynningen af 79:de gatan för att besöka "Fylgia" och bragte där prinsen en hjärtlig hyllning.

Fester under "Fylgias" besök i New York var det icke ondt om. Torsdagen den 29 augusti gaf vice ordföranden i Svenska handelskammaren i New York, köpmannen John Aspegren, middag på Sherry's, stadens finaste restauration, för

prins Wilhelm och "Fylgias" officerare. Följande fredags kväll gåfvo närmare 200 svenskar i New York och omnejd en storslagen middag på Hotel Astor för prins Wilhelm och "Fylgias" officerare. Skålar utbragtes vid champanjen i följande ordning: af aftonens "toastmaster", köpmannen John Aspegren, för president Roosevelt, af envoyén H. Lagercrantz för konung Oscar, af t. f. konsul M. Clarholm för prins Wilhelm, af prins Wilhelm för Sverige, af ingeniör Emil F.

SVENSK-AMERIKANER OMBORD PÅ "FYLGIA" I NEW YORKS HAMN.

Johnson för svenska flottan, af kommendörkapten H. F. Lindberg för värdarna och af dr M. Stolpe för storfurstinnan Maria Pavlovna. Dessutom frambar dr C. E. Lindberg en hälsning från Augustana-synoden, och dr Ludvig Holmes uppläste ett festpoem. Sång utfördes af en dubbelkvartett ur Svenska gleeklubben i Brooklyn under ledning af direktör Arvid Åkerlind.

Lördagen den 31 augusti var den stora dagen i högtiden. Konsul A. E. Johnson i New York gaf då lunch för prins Wilhelm och "Fylgias" officerare på det natursköna Claremont-on-the-Hudson, hvarvid värdskapet i följd af konsul Johnsons bortovaro i Europa sköttes af t.f. konsul Clarholm. För kadetterna gafs samma dag af stadens svenskar fest å Crescent Club's klubbhus, sedan de först under en automobilfärd tagit stadens sevärdheter i betraktande. För "Fylgias" underbefäl och manskap gafs äfven af stadens svenskar fest med ett trefligt underhållningsprogram och middag i Teutonia Assembly Rooms, hvars innehafvare, källarmästare Frithiof Anderson, gjort storartade anordningar för festen, som var i allo lyckad.

På kvällen möttes de tre grupperna i Dreamland, Coney Island, hvars många märkvärdigheter beságos, hvarefter dagen afslutades med en hyllning för prins Wilhelm i Dreamlands stora balsal. Omkring tolf tusen svenskar hade infunnit sig till denna demonstration, hvilket gjorde, att en förfärlig trängsel rådde. Prinsen hälsades vid sin ankomst med bedöfvande jubel, och sedan började den kompakta människomassan efter polisens anvisning att sätta sig i cirkulerande rörelse, så att alla kommo i tillfälle att marschera förbi prinsen och bringa honom sin hyllning. Prinsen eskorterades under sitt besök i Dreamland af "Svenska gardet", komp. G. af 14:de milisregementet, som till största delen består af svenskar och norrmän.

Följande måndag den 2 sept. kl. 2 e. m. afgick "Fylgia" från New York till Boston, och på kvällen samma dag gaf "Alten Studenten Verein", en förening af forna tyska studenter, bankett för prins Wilhelm. Storhertigen af Baden är hedersledamot i föreningen, som nu begagnade sig af tillfället att få hylla hans dotterson. Efter den gemytliga studentfesten afreste prins Wilhelm med nattåg till Niagara.

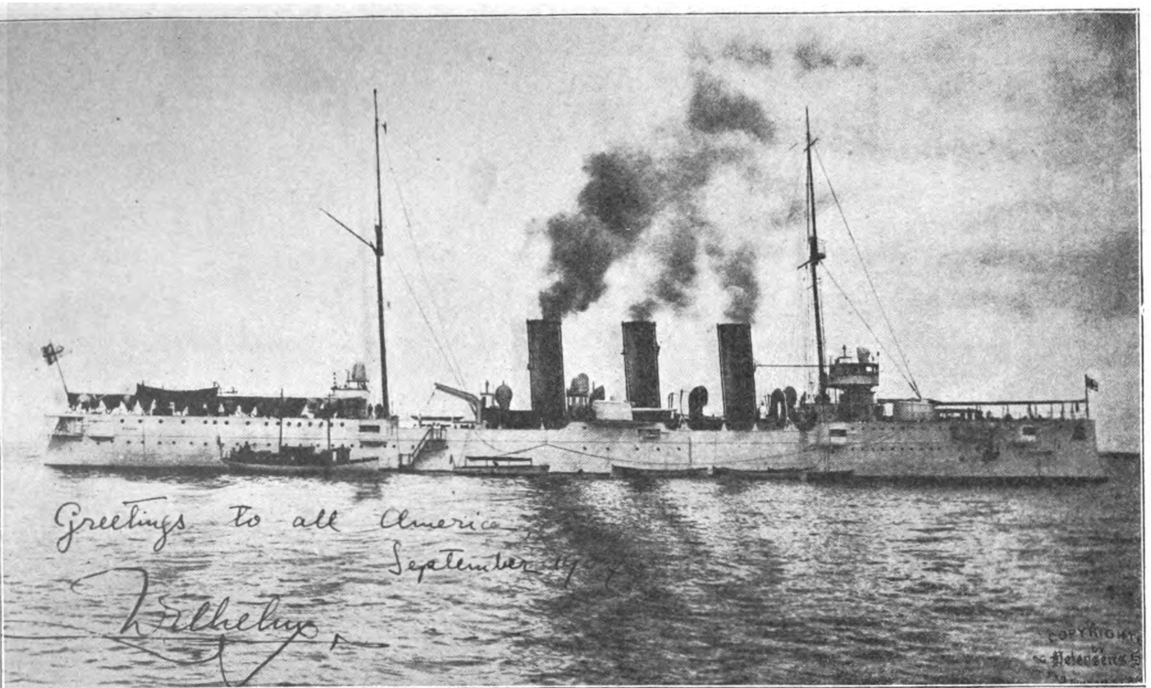
Festligheternas afslutning.

På vägen till Boston försenades "Fylgia" ansenligt af dimma och framkom ej till Boston förr än vid middagstiden onsdagen den 4 sept. Samma dags kväll gåfvo Bostons svenskar den förut nämnda folkfesten för "Fylgias" officerare, kadetter, underofficerare och manskap i den rymliga Mechanics Hall. I festen deltogo guvernör Guild med fru samt omkring 4,000 svenskar. Välkomsttalet för gästerna hölls af pastor H. Jacobson vid sv. luth. församlingen i Cambridge, Mass., hvilket besvarades af kommendörkapten Lindberg. Svenska gymnastikklubben Posse höll en kort uppvisning, musik utfördes af Hedmans orkester och sång af Svenska gleeklubben och Harmoni. Efter programmet intogs supé, hvarpå följde dans. Den lyckade festen fortgick till kl. 2 på morgonen.

Prins Wilhelm anlände en stund efter midnatt på torsdagsmorgonen med tåg från Niagara och begaf sig direkt ombord på "Fylgia", som sedan kl. 6 samma morgon, torsdagen den 5 sept., lättade ankar och begaf sig på hemfärd med Plymouth, England, som närmaste mål.

På alla platser, prins Wilhelm besökte, ägnade amerikanerna honom alla de hedersbetygelser, som hans kungliga börd kräfver. Landets regent mottog honom i sitt hem, guvernörer och borgmästare samt flere andra högre civila och militära funktionärer deltogo i festerna för honom. Öfverallt vann den unge fursten allas beundran genom sitt enkla och på samma gång värdiga uppträdande och rättframma umgängessätt. Tidningarna innehöllo gång på gång smickrande uttalanden om honom och redogjorde mycket noga för festligheterna. Sverige och svensk-amerikanerna voro föremål för en hedrande uppmärksamhet från amerikanernas sida, en omständighet, hvars värde ej må underskattas.

Aldrig förr har en sådan rörelse försports bland våra landsmän i New England och New York som under dessa dagar.

PANSARKRYSSAREN "FYLGIA".

Gifvet är, att många voro med endast af nyfikenhet för att "se på prinsen", men säkert är dock, att prins Wilhelm och alla ombord på "Fylgia" hyllades af uppriktigaste hjärta af tiotusentals svensk-amerikaner, som under dessa dagar mer än eljest kände, att bandet mellan dem och gamla Sverige är oslitligt.

Dessa festliga dagar äro nu förbi, men "Fylgias" och den flärdfrie och hjärtevinnande "sjömansprinsens" besök skall länge lefva i kärt minne hos oss härute vid östervåg.

När det blir Mars-exkursioner.

Af C. A. Lönnquist.

Vår jord är fattig, och med nöd
den skänker bröd och fröjd.
Dock finnas, sägs det, bättre klot
i azurns blåa höjd.
De kunniga och lärda män
och män med grundlig flit
snart torde hitta på ett sätt
att ta oss andra dit.

Den kraft i åskans vigge bor
skall väl bli tänd till slut
och bära mänskan, härskaren,
i eterns rymder ut.
Man får biljett och stiger så
helt lugnt i sin kupé
och säger ett tu tre farväl
till jordens ack och ve.

Och tåget ilar från vår jord
i rymden som en pil,
sen fart man fått, per timme, säg,
en tio tusen mil,
att, innan man vet ordet af,
vår jord har smält ihop
och sitter blank på himlens duk
som bottnen af ett stop.

Men under oss allt närmare
det glänser gult och blått
och grönt och rödt och violett
osh svart och hvitt och grått.
Och berg med stora hål uti
oss gapa styggt emot —
i tidtabellen sägs, det är
vårt gamla måneklot.

Nu saktas fart och ges signal,
och i kupén blir brådt.
tills kappsäck, rock och paraply
man har i ordning fått.
Då ropas ut ett konstigt namn,
som ingen själ förstår,
och redan nästa ögonblick
kupédörrn öppen går.

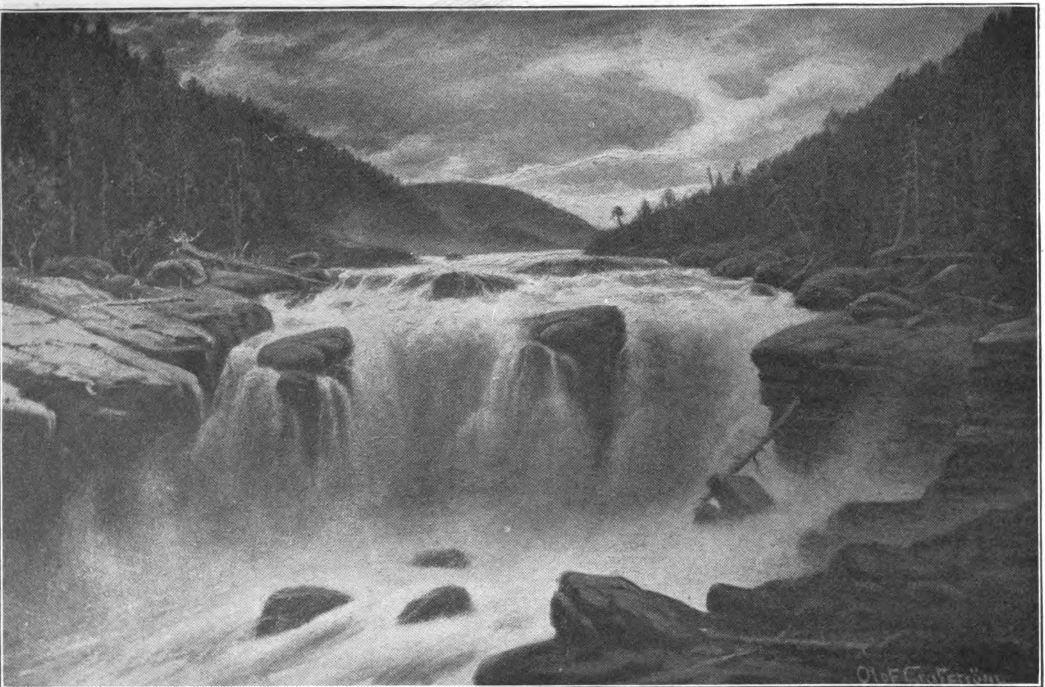
En timme blott att skaka hand
med månfödd dignitär,
och sedan på en längre färd
och längre bort det bär —
såvidt man ej har håg och lust
att hellre stanna kvar
och bygga uppå månens horn
i evigt långa dar.

Själf skall jag köpa långbiljett
till Mars som emigrant.
Jag ämnar slå mig ned till ro
på hennes rosenkant.
Ty där inunder ljusrik sol
lär finnas, har jag hört,
bland andra underbara ting
en rar och sällsam ört;

en ört, som läker alla sår
och vänder ondt i godt
och ger åt mänskan, vorden god,
en äkta mänskolott.
Och har jag fuskat och gjort ondt,
men intet godt förut,
så tror jag nog från denna dag
det blir på fusket slut.

Och duger jag på ljuflig Mars
väl ej att göra mer,
skall jag af örten skicka allt
jag kan till jorden ner.
Vill någon sedan hjälpa mig
därvid på något sätt,
så sänder jag med första post
från Mars en fribiljett.

SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR:
Vattenfall i Ljunga elf. Oljemålning af Olof Grafström.

Reseminnen från södern.

Af Birger Sandzén.

Det är en vacker dag i slutet på december 1905 som jag säger farväl till bella Napoli för att med en af Nordtyska Lloyds hemvändande ostindiefarare resa till Gibraltar via Genua. Vid tretiden på eftermiddagen går jag till Musee Nazionale på afskedsvisit hos den grekiska och romerska marmorsocieteten: kejsare, högdragna senatorer, muskulösa atleter, visa lagstiftare, sköna gudinnor, starka gudar och vanliga dödliga, som alla blifvit odödliga i marmor och brons. Somliga äro rätt och slätt mina bekanta, men somliga äro mina intima vänner, tysta och kalla vänner visserligen, men pålitliga. Sådant umgänge svalkar själen, upplyfter och förädlar, ger en fläkt af evighetslängtan och ett visst förakt för all den tomma äflan och de onödiga omsorger, som förbittra vårt dagsländelif. De flesta turister finna det rätt tröttsamt att gå och se på museer och göra det kanske endast, emedan de anse det vara sin skyldighet. Och tröttsamt är det i sanning, om man ej har tillräckligt med tid till sitt förfogande, utan försöker att sluka museets innehåll så att säga i en munsbit. Man bör ej göra sig brådtom

vare sig man reser för att rekreera sig eller för att studera. Hellre resa långsamt och försöka få största möjliga behållning af resan, äfven om den inte blir lång, än att flyga öfver halfva världen och icke gifva sig tid att se eller höra någonting ordentligt. Bäst är att, sedan man tagit en allmän öfverblick af ett museum och hunnit orientera sig, se litet i sänder under sina förnyade besök samt i lugn och ro studera, smälta och njuta af det sedda. Så småningom införlifvar man sina intryck med sitt eget själslif, modellerar sitt skönhetssinne, löser det ena efter det andra af det skönas svåra problem. Hvilka skriande kontraster: friden och stillheten i konstens helgedom och det jäktande, bullrande gatulifvet därutanför! Utkommen ur museet styrde jag mina steg till den första, bästa af de otaliga åkardroskor, som hålla ute på gatan, och for till det ångbåtskontor, som i Neapel representerar Nordtyska Lloyd. På min förfrågan upplystes, att ångaren "Sachsen", på hvilken jag skulle fara, enligt telegram, som de nyss fått, borde vara i Neapel vid niotiden på kvällen. "Båten stannar inte mer än ett par timmar, så att det är nog säkrast att gå ombord snarast möjligt." "Tack!" Min kusk var en typisk neapolitanare, hälften lazaron och hälften gentleman, hade blank, splitterny hatt, trasig, blå rock, i hvilken åtskilliga af de blanka knapparna saknades, söndriga skor, solbrändt ansikte med eldröda kinder, som skeno som färskt vin i solsken, vackra, bruna ögon och svart, pomaderadt hår. Droskan var snygg, men hästen en riktig Rosinante liksom de flesta neapolitanska åkarhästar, hvilka i allmänhet se ut, som om de vore hopslagna af brädlappar. "Kör till hotell Suisse!" Hotellet låg endast fem minuters väg från ångbåtskontoret. Kusken såg grymt besviken ut. På flytande franska föreställde han mig det dåraktiga i mitt beslut. Stänga in mig i hotellet i detta strålande väder, då golfen låge så spegelblank som aldrig tillförne, då jag kunde ta en åktur i den allra bekvämaste droska och efter den snab-

baste sprakfåle i hela Neapel och med en kusk, som också vore den bästa ciceronen i staden, född i Pompeji af romerska föräldrar o. s. v. i ett halsbrytande accelerando. Jag gaf mig godvilligt och bad kusken tiga och köra. Hans förslag var ju ganska förståndigt, när jag rätt tänkte på saken. Kusken gaf Rosinante några glädjesnärtar, och så bar det i väg. Ibland kommenderade jag till höger, ibland till vänster, allt efter ögonblickets ingifvelse, stundom foro vi på breda och ljusa, stundom på krokiga, smala och smutsiga gator, mödosamt banande oss väg mellan grönsakskärror, fyrpannor, klädstånd och positiv. Då vi körde i gång eller nödgades stanna, antastades vi ögonblickligen af turisternas vanliga plågoandar, de otaliga månglare, som vilja pocka på en sina varor: vykort, af hvilka de billigaste kosta en lira (20 cents) hundradet, lavabroscher, kaméer, kanariefåglar, hundvalpar, papegojor, som gallskrika på franska, m. m., m. m. Kusken gjorde dock i allmänhet processen kort, i det han röt på de efterhängsna människorna att hålla sig på afstånd, och om de icke genast åtlydde befallningen, gjorde han en hotande sväng med piskan, hvilket alltid hade åsyftad verkan. Det är från konstnärlig synpunkt roligt att studera det pittoreska, brokiga folklifvet i Italien. Man ser då mestadels ljusa, saftiga färger, rörelse, lif och glädje öfver tillvaron. Själfva armodet och lasten äro måleriska, precis som på scenen, trashankarna spela sin roll utmärkt, tycker man. Men då man ser litet närmare på det vackra sagospelet med de vackra tablåerna, märker man till sin förvåning, att det är rama verkligheten. Många välfödda, poserande yrkestiggare komma visserligen i ens väg, men lika ofta verklig nöd. Jag möttes en kväll på Corson, Roms förnämsta affärsgata, af ett par frodiga pojkbytingar, som hoppade på ett ben, pekade med sina runda pekfingrar på munnen och bådo med glädjestrålande ögon om en soldo att köpa bröd för, ty de hade intet ätit på tre dar. Parflarna hade icke hunnit vidare långt

i förställningskonsten. Deras mor, en kraftig medelålders kvinna, satt vid närmsta gathörn och höll utkik. Jag afskedade de små slynglarna med ett argt "niente" (ingenting), men stannade för ro skull ett ögonblick vid närmsta butikfönster för se efter, huru de lyckades. Jo, de fingo mycket riktigt hvar sin soldo och dansade bort till mor sin med rofvet. Jag svängde till höger under pelarraden vid Cooks resebyrå. En trasig, ung kvinna med ett barn vid barmen kommer emot mig och tigger blygt, nästan hviskande. Jag har varit i Rom länge nog att bli förhärdad och går vidare utan att ens se upp. Då kastar sig den unga kvinnan midt i min väg och ropar förtvifladt: "Signor, var barmhärtig! Jag ljuger inte. Vi svälta. Ack, gif oss en slant för Guds skull! Signor, signor!" Det likbleka, vackra ansiktet med de ångestfullt stirrande ögonen står ännu lifslefvande för mig. Detta var icke en gatuaktris med en lånad barnunge, utan en förtviflad mor. "Se här, stackars kvinna!" Hon fick ett hvitt mynt. Hvarför råder ett sådant förfärande armod så godt som öfverallt i Italien? Hvarför är icke detta sköna land med sitt begåfvade folk, sin bördiga jordmån, sina förträffliga hamnar, sitt gynnsamma läge, sina stora förutsättningar på många områden, välmående som t. ex. Frankrike? Orsakerna äro många. Italien var ända till 1870 sönderstyckadt i småstater, som i århundraden legat i fejd med hvarandra, och som alla varit illa styrda samt utsugna af sin andliga och världsliga öfverhet. Det förenade Italiens konung och parlament hade i sanning många och svåra problem att lösa. Man har visserligen efter bästa förmåga gripit sig an med sina svåra uppgifter i synnerhet under sin nuvarande, rikt begåfvade och handlingskraftige konung, men ännu har man ju ej hunnit uträtta mycket af det herkuliska om- och nydaningsarbete, som förestår. Härtill fordras liksom för att föra krig: för det första pengar, för det andra pengar och för det tredje pengar. Och det är just det som fattas. För

att få rörelsekapital belägger man handel och näringar med dryga skatter, stundom så oskäligt tilltagna, att de snarare stjälpa än hjälpa. Näringslagstiftningen är ännu famlande och oförnuftig. Jordbruket ligger nere, i synnerhet i södra Italien, jorden skötes af fattiga arrendatorer efter ungefär samma arbetsmetoder som på Virgilii tid eller ligger helt och hållet för fäfot. Den late ägaren ligger i Rom eller Paris och roar sig. Staten har måst sälja sina största domäner för att få kontanter. Nu försöker den att så småningom återköpa dem. En mängd landtbruksskolor hafva upprättats, man anlägger depåer af moderna åkerbruksredskap, hvilka bonden får låna på en kortare tid för att pröfva o. s. v. Men landtbefolkningen är okunnig och af naturen stockkonservativ, och det är därför rätt svårt att lära dem rationellt jordbruk. Här och där, t. ex. i trakten omkring Rom, har det dock vunnit fotfäste.

Italiens skogar äro sköflade. Apenninerna äro kala och förbrända af solen. Staten ämnar nu så småningom köpa hela berglandet och beså det med skog. En förträfflig tanke, men hvar skola pengarna tagas? Sumptrakterna skola utdikas och trädplanteras eller delvis brukas. Men äfven detta kostar dryga pengar. Boskapsskötseln befinner sig på samma primitiva ståndpunkt som jordbruket, men kraftåtgärder vidtagas för dess uppryckande, depåer med afvelsdjur anläggas, bospakspremieringar hållas o. s. v. Trädgårdsskötsel och fruktodling kunna trots den utmärkta jordmånen och det gynnsamma klimatet ej mäta sig med Frankrikes och Amerikas. Amerikanerna öfverflygla italienarna på frukt- och i synnerhet apelsinmarknaden, emedan de förstå sig på att förädla fruktträden.

Industrien torde lättare kunna upparbetas, tack vare den ej obetydliga tillgången på naturlig drifkraft i de många floderna, det "hvita kolet" som italienaren kallar det. Stenkol saknas tyvärr. Den okloka lagstiftningen, hvilken ännu

ej lämpat sig efter landets behof, är emellertid en hämsko på industrien. Mången uppblomstrande fabriksrörelse kväfves i sin linda af de oskäliga skatterna. Detta oaktadt tyda alla tecken på att Italien långsamt, men säkert rycker upp i de stora industriländernas led, tack vare italienarens medfödda begåfning åt det industriella hållet. Få länder producera så många skickliga elektriker, uppfinnare och ingeniörer som Italien. Allt hittills har italienaren försummat sina hufvudnäringar och lefvat på sina små förvärfskällor, såsom t. ex. sina marmorbrott, vissa grenar af konstindustri, de utländska turisterna m. m., men, som sagdt, förestår en genomgripande förändring. Den opraktiska, bildade klassen med sin förvända uppfostran och sina ståndsfördomar tvingas af den i snabb tillväxt stadda socialismen och anarkien med den ultraradikala pressen i spetsen att på allvar besinna hvad dess och hela folkets frid tillhörer. Den börjar inse, att bara bokvett, konst och kultursnobberi ej utgöra grundvalen för nationens lycka och välfärd, utan att hela samhället behöfver byggas om ifrån grunden. Men det går icke så fort med reformerna i Italien. Ännu i dag får kroppsarbetaren nöja sig med en dagspenning på en eller högst två francs. Ännu är det ett omätligt svalg mellan de höga och låga i samhället.

Att Italien alltid intagit en rangplats inom vetenskapen, och att det inom vissa af dess grenar är banbrytande, t. ex. i kriminalpsykologi och samhällslära, är ju allmänt erkändt. Men allt detta hör ju strängt taget icke till mina reseminnen och torde kanske ej roa läsaren. Låtom oss fortsätta vår åktur!

Vi hålla ett ögonblick vid en konsthandel och taga en hastig öfverblick öfver skyltfönstret: några slickade neapolitanska landskap i olja, kopior af Reni, Ribera, Titian m. fl. gamla mästare samt skickligt gjorda marmorkopior af antika statyer. Af alla främlingar äro amerikanerna de italienska konsthandlarnas bästa kunder. I de flesta något så när för-

mögna amerikanska hem påträffar man billiga italienska taflor, statyer och statyetter eller porträttbyster, gjorda af vanliga marmorhuggare. Italiens konst har varit skäligen försumpad i ett par hundra års tid, och de moderna samlingarna t. ex. i Rom och Florens äro endast bleka vålnader af renässanstidehvarfvets storverk. På teknisk färdighet är det ingen brist, men på anda och lif. Vid första påseendet tycker man, att hela den moderna konsten i Italien är liten, fattig och förtorkad, om man t. ex. jämför den med Sveriges fulllödiga, nobla konst. Men om man närmare undersöker förhållandena, finner man äfven här tecken till återuppvaknande, rika framtidslöften. Vi vilja bara nämna några af den unga konstens bästa representanter: skulptörerna Biondi, Carnielo, Trentacoste och Bistolfi, målarna Segantini, Sartorio m. fl.

Vi rulla vidare, ned till den vackra strandpromenaden vid neapolitanska golfen. Åkturen blef längre än jag hade ämnat. Nu går solen ned och målar luften och det lugna vattnet i lena, klara toner af kadmiumgult och smaragdgrönt med långa tvärstreck med renaste rosenfärg, Vesuvius skimrar i blårödt, långa, mjuka skuggor klättra sakta uppför husväggarna där borta i staden, och ett par blida små stjärnor titta fram. En härlig svalka sänker sig till jorden. Jag sitter tyst och njuter, och kusken tiger i två minuter. Eleganta ekipager rulla förbi med fint folk i: distingerade herrar och svartögda kvinnor med dufvostämmor. Neapolitanskorna äro vackrare än romarinnorna, ha smalare ansiktsoval och slankare former, konstaterar jag ånyo. Kusken tror visst, att jag har somnat. Han vänder sig om och ser efter. Nej, det har jag inte.

Vi fara tillbaka till staden och lämna det vackra skådespelet bakom oss. Det är tystare på gatorna, dagens oro har domnat af, ljusen tändas, det börjar bli trångt i kaféerna, mandoliner och gitarrer ackompanjera neapolitanska folkvi-

sor, uppsluppna och tokroliga eller kärleksglödande eller djupt vemodiga. Där borta dånar en bariton, och här i kaféet till vänster tremulerar en tenor. Håll! Vi skola höra på tenoren: "bella mia, bella mia" . . . Utmärkt röst och dito tonbildning. Men det är ju ingen sällsynthet i Italien. Vackra röster finns det godt om, och den musikaliska instinkten säger, huru de skola handteras. Nu kommer själfva slutklämmen med väldig glöd. Bravo! Glädjen står högt i tak därinne i kaféet. Man pratar, skriker, skrattar och klingar med höga glas, fulla af gulhvitt, gnistrande Capri-vin. Men ack, nu får sig stämningen en törn och är nära att brista: tenoren, vår charmanta tenor har fått ögonen på undertecknad därute i droskan och störtar ut med den röda mössan i hand. Nåja, han är ju sin lön värd. Jag slänger tre soldi i mössan. "Tack, signor." "Tack själf! Ni sjunger som en primo amoroso på La Scala." Tenoren skrattar och bugar sig med mössan i hand.

Vi fara vidare. Håll! Här måste vi af. Vi stiga in i en liten kyrka. Det brinner vaxljus i koret, rökelsen doftar, en entonig röst läser latin, ett par kvinnor knäböja på golfvet, och deras läppar framhviska böner. Där framme i halfdunklet blickar den heliga jungfrun på altaret mildt ned på de knäböjande. En fridfull, rogifvande tafla.

Men vi få ej dröja längre. Kör på, klockan är ganska mycket. Snart äro vi framme vid hotellet, jag betalar det öfverenskomna priset plus drickspengar. Jag träder in, och en bugande vaktmästare ber att få underrätta, att table d'hoten är färdig. Hotell table d'hoter äro i allmänhet stela och långtråkiga tillställningar. De äro min fasa. Skall jag gå ut och äta på en restaurant, där det är litet lifligare och gladare omkring mig? Nej! Jag har traskat omkring alldeles tillräckligt i dag. Det är väl så godt jag håller mig inne och afäter den långa historien. Matsalen är stor och hemtreflig, hållen i hvitt och guld med en fris af stiliserade

blommor. Jag har två pratsamma fransmän till bordskamrater. De försmå ej den italienska drufvans must, utan hälla i sig väldiga kvantiteter vino bianco. De uttala gång på gång sin förvåning öfver att få en så utsökt middag i Neapel: god buljong, förträfflig fisk, steken kunde man inte klaga på, inte legymerna heller, och fågeln var — — ma foi — — charmant. Precis som hemma i Paris.

Klockan half nio telefonerade jag till ångbåtskontoret och fick den trefliga underrättelsen, att båten var försenad och icke att förvänta före klockan två på natten, men då "borde den vara här alldeles säkert." Jag uppmanades ånyo att icke försinka mig, ty båten skulle bara stanna ett par timmar. Jag beställde en droska till kl. två, gick upp på mitt rum och försökte sofva, men förgäfves. Tog så mitt parti och satte mig i fönstret och njöt af det underbart sköna skådespel, som upprullade sig för mina ögon. Månen gick upp, blank och rund, bakom toppen på Vesuvius, som lyste som en jättekarbunkel i den djupblåa luften.

Ibland känner sig främlingen nästan frestad att instämma i neapolitanernas: Vedi Napoli e poi mori! Se Napoli och sedan dö! Lokalpatriotismen anser, att då man sett det sköna Napoli, kan man gärna dö, ty sedan återstår intet, som är värdt att se. Men stundom är dock turisten snarare benägen att tyda det så, att sedan man någon tid vistats i denna smutsiga, stinkande håla, är man färdig att dö. Man har också velat gifva ordspråket en ännu enklare tydning: Först se Napoli och sedan Mori. Mori är en liten by utanför Neapel. Hvilketdera nu är rättast, kan göra detsamma. Faktum är, att själfva Neapel är en ful och enformig stad, i hvilken de allra flesta husen äro byggda i renaste cigarrlådestil. Men stadens omgifningar och dess läge på den höga, terassformiga stranden, omslutande den djupt inträngande viken, äro synnerligen vackra. Det, som framför allt utöfvar en underbar trollmakt, är emellertid Vesuvius, nästan lika

vackert i alla väder och belysningar. Men i alla fall kan ju icke Neapel rättvisligen jämföras i skönhet med t. ex. Edinburgh eller ännu mindre med Sveriges bedårande hufvudstad.

Klockan två på natten for jag ned till "Capelleria Nuova" på kajen, där Nordtyska Lloyds båtar lägga till, d. v. s. färjorna, som förmedla förbindelsen mellan kajen och ångbåtarna, som ligga långt ute i viken. Denna är nämligen så grund, att inga stora ångare kunna lägga till. En roddare erbjöd mig genast sina tjänster. "Vet ni hvar båten ligger?" "Ja visst, Signor." "Säkert?" "Ja visst, signor, jag har golfen på mina fem fingrar." Vi ge oss i väg. I den klara, blanka vattenspegeln plöjer vår platta, breda båt en mörk. gnistrande fåra. Nu styra vi rakt på en stor ångbåt. "Är det inte den här?" säger roddaren. "Är ni galen, människa? Kan ni inte läsa?" Nej, det kunde han naturligtvis inte. Båten var en italiensk lastångare, och namnet lyste i klara, förgyllda bokstäfver midt för näsan på oss. En matros står på akterdäck. "Vet ni, hvar ångaren Sachsen ligger?" "No, signor." Vi ro fram till en annan ångbåt. "Den här är det bestämdt", säger min roddare. "Tig, karl!" ryter jag, ropar an båten, frågar efter Sachsen och får samma svar som förut fast på franska. "Ro på!" Karlen tiger och arbetar. "Sachsen brukar alltid ligga här", ursäktar han sig ödmjukt. Min roddare är lika trasig, snäll, munter och grymt okunnig som alla andra neapolitanare. Om man både dem ro till månen, skulle de ögonblickligen svara: "Med allra största nöje, signor. Det blir ju en liten förtjusande utflykt. Åh, så härligt!" Det finns ju en och annan skurk ibland dem, men de äro jämförelsevis få. Antag emellertid, att min roddare är en bof, som ämnar ro mig ut på golfen, mörda mig, ta mina pengar, kasta mig i! Denna tanke for plötsligt genom mitt hufvud. Hvad skall jag göra, om han anfaller mig med en "stiletto" eller med åran? Jag har ingen revolver, ingen knif, icke det minsta tillhygge. Jo, jag har

ju min läderkappsäck, som är hård och tung som bly. Jag begagnar den som sköld, tar emot stöten eller slaget med den och lägger den sedan i skallen på karlen allt hvad tygen hålla, rycker till mig åran och . . . You bet! Det skall gå som en dans. Ingen rädder här. Men karlen arbetar i sitt anletes svett, och mordplaner äro fjärran ifrån honom. Vi ro vidare. Där framme ligger en ståtlig engelsk passagerareångbåt. "Här ha vi den, signor", jublar den oförbätterlige. Ett par officerare stå vid relingen. Ändtligen får jag besked. "Sachsen är försenad på grund af svår storm. Kommer i morgon bittida vid åtta-tiden." "Thank you, Sir! Nu ro vi tillbaka. Skynda på!" Det är en obeskrifligt vacker natt. Nu står månen nästan midt på himlen. Jag vräker mig på rygg i aktern och glömmer förtreten. Det är ju ingen skada skedd, när allt kommer omkring. Den trollkarlen Vesuvius förhäxar mig. Jag njuter i fulla drag. "Ro inte så fort, karl! Hvila litet! Vi ska titta på månen och Vesuvius." Jag minns inte hvad klockan var, då jag kom tillbaka till hotellet. Det står inte i dagboken.

Frampå förmiddagen gick jag ombord på Sachsen, och vid middagstiden gledo vi sakta ut på golfen i bländande solsken. Bella Napoli, den smutsiga, trasiga slinkan, är vackrare än någonsin, koketterar med den allvarsamma Vesuvius, blickar trånadsömt på de leende, klippiga holmarna och uddarna, som bada sin väna barm i det svala blå, och kastar slängkyssar åt Torrento och Isola di Capri, Tiberii solbeglänsta, undersköna ö, som blänker där borta vid horisonten som en jättestor opal.

Jag slår mig ned i en stol på akterdäck och klottrar tankspridd ned den ena sidan efter den andra i min skissbok. Till höger om mig sitta trenne snobbiga japaner, som lägga ifrån sig sina tidningar och se snedt på mig. Till vänster sitta några tyska affärsmän och diskutera allsköns "Geschäft", där borta talas det engelska, två holländska plantage-

ägare i hvita linnekläder promenera af och an. Den ene har en liten apa i blå frack på armen. En spansk präst sitter i soffan i skuggan af skorstenen och läser sitt testamente, som han håller i vänstra handen. I den högra glimmar en cigarett mellan de gulbruna fingrarna. Ett par kineser, tydligen tillhörande köksdepartementet, bära upp en korg full af afskräde från kökstrappan i fören och vräka det öfverbord. Jag slår igen skissboken och betraktar denna kosmopolitiska samling af människor. Taflan är rätt fängslande och väl värd att studera. Jag satt i min stol eller promenerade på däck hela eftermiddagen. Italienska kusten var alltjämt inom synhåll.

Klockan åtta på kvällen gafs storartad afskedsmiddag för passagerarna, af hvilka mer än hälften skulle landstiga i Genua för att därifrån på järnväg fortsätta resan åt skilda håll. Det var naturligtvis en icke obetydlig tidsförlust att medfölja ångbåten ända till dess destinationsort Bremen. Jag hade den turen att få trefliga bordsgrannar, till höger förste styrmannen, till vänster en holländsk ingeniör från Sumatra och midt emot mig min hyttkamrat, doktor Richards från Shanghai och hans döttrar. Med ackompanjemang af sprittande taffelmusik genomgingo vi en matsedel, som bestod af idel läckerheter: sköldpaddsoppa, ostron, fisk, stek, fasan, sparris m. m. Då vi hunnit till deserten och voro så mätta, snälla och belåtna, att det minsta barn i världen kunnat få tala vid oss, släcktes plötsligt det elektriska ljuset. Vi sutto i fullkomligt kolmörker. Nu skulle väl festmiddagens klimax inträffa i form af någon öfverraskning. Ja, mycket riktigt. Dörrarna slås upp, och ett brokigt karnavalståg af kineser i hvita kostymer och väldiga pappershattar, japaner i blått och rödt siden, turkar med blixtrande guldbroderier och väldiga kroksablar, fjäderprydda vildar, siameser, indier, araber, stormoguls och preussiska husarlöjtnanter marscherade in under tonerna af en smattrande festmarsch. Somliga

buro kulörta lyktor, somliga jättekrokaner och somliga glass på stora fat. De tågade salen rundt tre gånger och gjorde så höger om halt. Krokanerna och glassen sattes på borden, tåget gör vänster om marsch och försvinner. Styrmannen upplyste mig om att karnavalståget utgjordes af kökspersonalen med förstärkning af ett tjog matroser, och att denna uppsluppna scen enligt gammal tradition ingick såsom en oumbärlig faktor i denna festmiddag, som på hvarje hemresa gick af stapeln på kvällen före ankomsten till Genua. Ljuset skrufvas upp, glassen serveras och krokanerna styckas under muntert glam. Diverse souvenirer, t. ex. kulörta pappersmössor, ligga gömda i krokanen. Dessa jämte små flaggor, som sitta nedstuckna i glassen, delas af bordsgästerna. De flesta ta på sig sina pappersmössor. Den ärevördige doktor Richards ser rätt festlig ut med en eldröd clownmössa på sina gråa lockar. Jag får en hvit mössa och en svensk flagga.

Efter middagen sutto doktor R. och jag i vår rymliga, bekväma hytt och språkade till half tolf på natten. Samtalet rörde sig om politik, Amerika och Kina, hvarest doktor R. verkat i trettiofem års tid och i egenskap af missionär, författare, politiker och grundläggare af Kinas största universitet gjort sig ett aktadt och berömdt namn. Det var en utomordentligt älskvärd och intressant man. Då gubben kröp till kojs, tackade han mig för "detta angenäma utbyte af tankar". Jag bedyrade, att tacken helt och hållet var å min sida, och söfdes snart af propellerns entoniga vaggvisa.

Efter något öfver ett dygns resa ångade vi in i Genuas väldiga, halfmånformiga hamn, mot hvilken staden sänker sig terassformigt likt en jättestor amfiteater. Vi lågo i Genua i ett dygn och hade sålunda god tid att bese oss. De äldre stadsdelarna äro utomordentligt pittoreska med sina branta, smala gator och underliga hus, de nyare kvarteren äro byggda i modern storstadsstil med breda raka gator. Stadens Campo Santo eller kyrkogård är en af de vackraste

i Italien och har att uppvisa en oändlighet af praktfulla monument, statyer och grupper, till större delen hållna i en ytlig och föga religiös stil. Men vi få ej dröja längre i Genua.

Hisskranarna ha skramlat ifrån sig, telefonskåpet på däck krokas af och bäres i land, däckluckan lägges på lastrummet, som under dagens lopp slukat ett par hundra packlårar, besökarna troppa af, trappan firas upp och landgången halas in. Jag står vid relingen och ser utåt hamnen. Det börjar bli skumt. Ett lag hamnbusar, som lastat kol på en ångare från Liverpool, stiga efter väl förrättadt värf, svarta och sotiga, ned i sin båt för att ro i land. Samtliga slå sig ned vid årorna, fem par vill jag minnas, utom en kraftig, bredaxlad karl, som står midt i båten med händerna i byxfickorna. Båten glider framåt helt sakta. Man har ju inte brådtom nu, då arbetet är slut för dagen och man har förtjänat en god dagspenning och känner sig väl tillfreds med sin tillvaro. Man kan gärna andas ut en smula, innan man stiger i land. Karlen med händerna i fickorna börjar sjunga, och laget sjunger ett dämpadt ackompanjemang. Båten närmar sig långsamt, och sången klingar starkare. Det är en af dessa melodiösa, glödande kärleksvisor, som man så ofta hör i Italien. Solisten vänder sig mot vår båt, som om han riktigt skulle visa oss, att han kan sjunga. Nu är han nästan midt för mig. Folk skockar sig vid relingen. Å, en sådan röst! En hög, mjuk och klangfull bariton af så sällsam skönhet och styrka, att jag sällan hört något dylikt. Nu slutar sången med en hög ton och ett crescendo så praktfullt, att själfvaste Caruso knappt skulle kunnat göra det bättre. Bravorop och applåder smattra på däck. Läsaren kanske ler och tror, att jag skär till i växten för att göra min anspråkslösa skildring saftigare. Ingalunda. Den fattige hamnarbetaren i Genua var ägaren till en af de

härligaste röster, jag någonsin hört. Det första och sista jag hörde i Italien var vacker sång.

Men båten frustar och pustar, ånghvisslan råmar, propellern stampar. Båten vänder långsamt fören till hafs. Ljusen gnistra i Genua, den stora amfiteatern, och öfver oss hvälfver sig stjärnhimmeln. Addio, bella Italia! A rivederci!

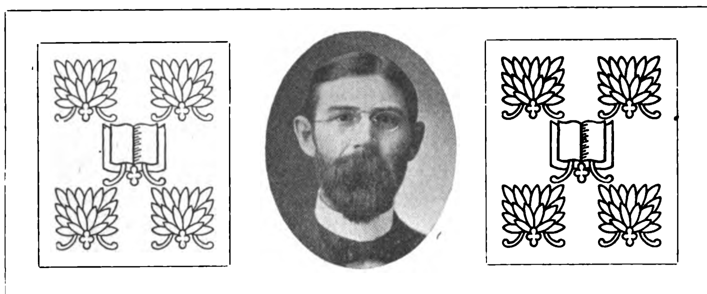
Här får jag också säga farväl till den ärade läsaren och tacka för sällskapet. Det var meningen, då jag började teckna dessa enkla resebilder, att färden skulle utsträckas till det vildt måleriska Gibraltar, det sagoomkransade Granada och det glada Sevilla, men innan jag visste ordet af, märkte jag, att jag tagit min beskärda del af utrymmet i "Prärieblomman". Måste därför nedlägga pennan.

Min vän, blåkråkan, som sitter här bredvid mig i lönnen, har räknat arken och påstår, att jag redan skrifvit alldeles för långt. Hon har måhända rätt.

AFTÄCKNINGEN AF DR CARL SWENSSONS MARMORSTATY I LINDSBORG, KANSAS, DEN 22 APRIL 1907.

Svensk litteratur i engelsk öfversättning.

En öfversikt af Gust. N. Swan.

II.

Det är nu tjugu år, sedan den i pressens tjänst grånade svensk-amerikanske tidningsveteranen dr Enander i en redaktionsartikel i "Hemlandet" yttrade följande ord: "Bland våra landsmän här i landet finnas icke så få, hvilka äro väl bevandrade i det engelska språket och litteraturen samt äfven i "ärans och hjältarnas språk" och i de värderika verk, hvilka blifvit på det sistnämnda författade. Man kunde lätt förmoda, att någon eller några bland dessa med nödiga språkkunskaper och "stilistisk förmåga" utrustade män skulle bemöda sig om att genom grammatikaliska arbeten och genom goda öfversättningar af det bästa, vår svenska litteratur har att bjuda på, fästa "amerikanernas" uppmärksamhet dels å det sköna svenska språket och dels å vår litteraturs och vår ärorika historias dyrbaraste skatter. Men detta synes dock, beklagligt nog, icke vara händelsen. Så länge nationalkänslan varit "flämtande och svag" hos

våra landsmän, har denna fråga ådragit sig mindre uppmärksamhet. Men den tid nalkas med stora steg, då vår nationalkänsla kommer att högljudt fordra erkännande äfven å detta område, ett erkännande, som svårligen kan vinnas, med mindre det bästa, som skrifvits på svenskt språk, öfverflyttas till engelska. Vid de svensk-amerikanska läroverken finnas ju "infödda" lärare, hvilka vi antaga icke äro eller i värsta fall icke länge vilja *förblifva* okunniga i svenska språket och litteraturen; borde icke dessa män uppmuntras till sådant arbete som det ofvan antydda, borde de icke anse det för en skön och ärorik uppgift att med den engelsk-amerikanska litteraturen införlifva arbeten af värde, hvilka utgifvits på vårt gamla fosterlands språk? Hela vårt adopterade fosterland kunde däraf skörda gagn. Men det är icke blott några få, några professorer och "stilister" denna sak angår, den rör vår nationella ära, vårt nationella anseende å litteraturens område, och hvarje landsman, han må äga professors titel och värdighet eller ej, borde i sin mån bidraga till det påpekade målets uppnående."

Tyvärr förklingade dessa tänkvärda ord såväl som så många andra allvarsord, som dr Enander och andra tid efter annan uttalat i antydda riktning, och hittills ha svensk-amerikanerna och deras ättlingar öfverhufvud visat ringa intresse för spridandet af svensk litteratur i engelsk dräkt. Det dröjde länge, innan någonting alls gjordes i detta afseende, och först under innevarande år (detta skrifves 1907) har ett grammatikaliskt arbete af ofvan antydda slag utgifvits från trycket. (Swedish Grammar and Reader. By J. S. Carlson, Ph. D.) Det lider intet tvifvel, att vi *numera* äga ej så få med stilistisk förmåga utrustade män och kvinnor, hvilka, jämte en afsevärd insikt i svenska språket och kännedom af det gamla fosterlandets rika litteratur, äro i besittning af grundlig kunskap i och förmåga att på ett ledigt och tilltalande sätt i såväl skrift som tal behandla

adoptivlandets språk. Hvad är då månne orsaken till att så litet uträttats på detta område af svensk-amerikaner? Sannolikt ett underskattande af den svenska litteraturens värde och betydelse, eller ock den åsikt, att det — antingen icke betalar sig, eller ock att det är under ens värdighet att sysselsätta sig med öfversättningsarbete. Och dock — låt mig erinra därom! — har en Longfellow och Bryant, en Goethe och Schiller, en Tegnér och Geijer, för att nu icke nämna flera, ej aktat det för ringa att syssla med sådant.

Fem år ha nu svunnit hän sedan jag i denna kalenders tredje årgång införde en öfversikt — för så vidt jag kunnat utröna, den första i sitt slag — rörande svensk litteratur i engelsk öfversättning. Att i en sådan öfversikt — en, som på ett strängt begränsadt utrymme sökte redogöra för den svenska litteraturens alster, som öfverflyttats till engelska från nittonde seklets början till och med år 1902 — skulle förefinnas luckor, det lär ingen, som något sysslat med bibliografi, förundra sig öfver. Det har emellertid varit min afsikt att vid lämpligt tillfälle söka komplettera öfversikten i möjligaste måtto genom meddelande af uppgifter rörande arbeten och smärre alster, som jag antingen af utrymmesskäl då utelämnade, eller om hvars tillvaro jag då saknade kännedom, samt för öfrigt att tid efter annan lämna en fortsättning upptagande de böcker m. m., som under tiden utkommit af trycket och blifvit tillgängliga i bokhandeln. Ett sådant tillfälle synes mig nu vara inne.

Under femårsperioden har ej någon större lifaktighet försports på detta område och det i trots af den omständighet, att på grund af de politiska förhållandena "där hemma" allmänhetens blick så ofta riktats på "det lilla Sverige" och såväl tidskrifter af olika slag som isynnerhet dagspressen så mycket sysslat med det gamla fosterlandet, dess regent och folk. Är alltså antalet på svenska böcker af vidare omfång, som under denna tid införlifvats med engelska littera-

turen, ej stort, så får man dock däraf ej draga den slutsats, att öfversättningsverksamheten helt legat nere. Tvärtom har sannolikt under ingen föregående femårsperiod så många svenska författare blifvit presenterade för den engelsk-amerikanska publiken, många af dem visserligen endast medelst en kortare berättelse, en uppsats eller ett poem, och det är för mig glädjande att kunna konstatera, att bland de många öfversättarna — amerikaner, engelsmän, irländare, tyskar etc.— träffa vi nu allt flera svensk-amerikaner. Det är att hoppas, att detta tyder på ett nyvaknadt intresse för denna gren af vår kulturella verksamhet.

Många af de öfversatta alstren äro helt naturligt redan fallna i glömska. Ofta ha de offentliggjorts i dag- eller veckotidningar eller i böcker, som utgifvits i små upplagor och ej mera äro tillgängliga. Så många som möjligt af dylika smärre öfversättningar har jag dock sökt rädda undan glömskan, och vänner af vår litteratur, hvilka haft kännedom om mitt intresse i detta afseende, ha också gång efter annan oegennyttigt riktat mina samlingar med sådant, som annars sannolikt skulle ha undgått min uppmärksamhet. Att i detalj redogöra för *alla* smärre svenska poem, uppsatser och berättelser, som på mer eller mindre förtjänstfullt sätt under tiden öfversatts till engelska och offentliggjorts i diverse pressalster, skulle emellertid upptaga alltför stort utrymme, och jag får nöja mig med att denna gång göra en axplockning på detta vidsträckta fält. Att i kronologisk ordning uppräkna öfversättningarna har jag emellertid i denna öfversikt ej funnit lämpligt. Jag har i dess ställe tänkt att utan iakttagande af någon viss ordning omnämna hvarje författare, som härvidlag kan komma i fråga, och i sammanhang därmed de af hans arbeten, som blifvit öfversatta, öfversättarens namn samt utgifningsort och datum, där sådant är kändt. För fullständighetens skull har jag också tänkt, att jag möjligen nu borde något utförligare re-

dogöra för en del äldre arbeten, som jag i min förra uppsats endast så att säga i förbigående omnämnde.

Jag vill nu börja med Sveriges åldrige monark, den afhållne och vördade konung Oscar II. Af hans arbeten ha öfversatts ett urval af hans vid olika tillfällen hållna tal (Some selected speeches by H. M. the King of Sweden and Norway) och "Striden vid Eckernförde" (The battle of Eckernförde fjord between a Danish squadron and Prussian batteries, April 5, 1849) samt utdrag ur hans dagböcker (Some Passages from the traveling Diary of King Oscar of Sweden and Norway), samtliga öfversatta af Carl Siewers och offentliggjorda i engelska tidskriften *The National Review,* London, 1903. Samma år infördes i *Westminster Review,* London, en öfversättning af hans poem "Gammal visa fortsatt" (An old song resung. From the Swedish by William Frederick Harvey.) Af hans smärre poem ha för öfrigt af olika händer öfversatts: "Östersjön", "Förtalet", "Trastens klagan", "Flaggan opp!" "En sång", "Nyårsnatten" och "När?"

Af våra äldre skalders dikter ha ej så få öfversatts till engelska, en del de senare åren, andra längre tillbaka. Bland Wallins smärre dikter har hans "George Washington" ypperligt tolkats af Ernst W. Olson. Flera af hans berömda psalmer ha öfversatts för den af Augustana Book Concern på engelska utgifna psalmboken "The Hymnal". Där saknas dock psalmen no. 262, som tolkats af en ett tjugutal år sedan afliden svensk-amerikan och var införd i slutet af en ganska märklig och numera sällsynt volym med följande titel: The Lord's Prayer in the Principal Languages, Dialects and Versions of the World. Printed in Type and Vernaculars of the Different Nations. Compiled and Published by G. F. Bergholtz. Chicago, Ill., 1884. En del af Wallins religiösa dikt "Guds lof" öfversattes af Mary Howitt.

Af biskop Franzens psalmer ha också åtskilliga öfversatts

för nyssnämnda psalmbok. Af hans öfriga dikter infördes en vacker tolkning af hans "Spring, min snälla ren!" (Laplander's Song) i en i Chicago 1892 utgifven diktsamling (Songs of the Lowly, and Other Poems. By George Horton). Samme Horton har också öfversatt Erik Sjöbergs poem "Försakelse" (Resignation), och af okänd person är samme skalds poem "Blomsterklagan" (The fate of a flower wooed by the Sungod) öfversatt. Af Leopolds dikter är "Sorgens son" öfversatt af E. C. Johnson under titeln "Saturn's Decision" och "Öfver begäret till ett odödligt namn" af anonym författare. Ett längre utdrag ur andra akten af "Martyrerna", dramatisk dikt af Stagnelius, tolkades förtjänstfullt af den tidigt bortgångne, begåfvade studeranden O. M. Benzon (i *Balder.* A Literary Annual. Rock Island, Ill., 1891). Samme skalds "Flyttfåglarna", "Suckarnas mystér", "Näcken", "Till Julia", och en del sonetter ha också af olika händer öfverflyttats till engelska. Tegnérs "Frithiofs saga", som förut så många gånger öfversatts till engelska, har tolkats af tvenne personer, en på prosa, den andre i originalets versmått. Den förra (Frithiofs Saga. By Esaias Tegnér. Rendered into English Prose By Jno. B. Miller. Privately printed) utkom från trycket i Chicago 1905; den senare, också öfversatt af en i Chicago bosatt person, Clement B. Shaw, lär komma att utgifvas från New York till julen 1907. Af Tegnérs smärre poem ha följande de senare åren öfverflyttats till engelska: "Fogelleken" (Bird Wooing). "Fridsröster" (Chimes by J. Lekberg) "Språken" (The Languages by Karl Janson, and by Gustaf Wicklund) "Alexander vid Hydaspes (Alexander at the Hydaspes by C. W. Foss) "Mjältsjukan", "Det eviga" m. fl.

Af B. E. Malmströms poem var länge "Hvi suckar det så tungt uti skogen?" det enda, som tolkats på engelska. Redan 1893 öfversattes emellertid hans "Angelika" på ett lyckadt sätt af Ernst W. Olson (i *The Lyceum Annual,* Rock

Island, Ill.), och fem år senare, i en i Ishpeming, Mich., utgifven julkalender med samma namn, tolkades "Angelika" af märket Jovianus. Samme person har också öfversatt Malmströms "Den femtonåriga" (Sweet Sixteen), och ofvannämnde Frithiofsöfversättare, Clement B. Shaw, har tolkat samme skalds "Södermanland". För "Prärieblomman" 1906 öfversatte J. Lekberg Malmströms "Stafkarlen" (The Vagrant) på vacker engelska. Af Runebergs dikter ha flera öfversatts de senare åren. Främst bland dessa, både hvad omfång och förtjänst vidkommer, torde böra nämnas hans "Kung Fjalar" (King Fjalar. A Poem in five songs by Johan Ludvig Runeberg. Rendered into English from the original Swedish by Anna Bohnhof. Helsingfors, 1904). Detta poem har tidigare förtjänstfullt öfversatts till engelska af tysk-amerikanskan Anna Cordes, men ännu ej, för så vidt jag kunnat utröna, blifvit till tryck befordradt. Miss Cordes, som länge sysslat med dylikt arbete, lär nu hafva fullbordat sin öfversättning af "Fänrik Ståls sägner", och torde vi i en snar framtid få glädjen se äfven denna diktcykel i tryck på engelska. Enstaka sånger ha tidigare tolkats af A. Th. Lindholm, John H. Oleen, Alfred J. Holmes, C. W. Foss, N. A. Carlson, A. J. Pearson m. fl. Kort efter det min förra uppsats var färdigskrifven, utkom från Boston, Mass. (1902) en liten bok med titeln "English Lyrics of a Finnish Harp. By Herman Montague Donner." Denna diktsamling innehöll, utom ett antal originaldikter, präktiga öfversättningar af Runebergs "Sveaborg" m. fl. poem, fem af Topelius och två af Emil von Qvanten (Suomis sång etc.). Åtskilliga af poemen i Topelius "Ljungblommor" (Vintergatan, Ljungblommor m. fl.) och "Nya blad", ypperligt tolkade af ofvannämnda miss Cordes, offentliggjordes i tidskriften *The Rubric* i Chicago 1902. Apropos Topelius så har af hans prosaskrifter en ej obetydlig del öfverflyttats till engelska. Utom dem, jag i min förra uppsats omnämnde, har nu af professorn,

dr C. W. Foss, som är en af våra bästa och flitigaste öfversättare, förtjänstfullt tolkats sex samlingar smärre berättelser ur Topelius "Läsning för barn". (Stories for Children. By Zach. Topelius. Translated from the Swedish by C. W. Foss, Rock Island, Ill. I—VI, 1902—07). Dr Foss har därjämte anonymt utgifvit ett urval poesi och prosa af svenska författare. (Masterpieces from Swedish Literature in English Form. Rock Island, Ill., 1906).

Ännu ett af Viktor Rydbergs arbeten har införlifvats med engelska litteraturen. Det är hans "Singoalla", som nästan samtidigt utkom i tvenne öfversättningar. En svensk-amerikan utgaf den första (Singoalla. A Romance written in Swedish By Victor Rydberg and now translated into English by Axel Josephson. Illustrated. New York, 1903), en svensk adjunkt den andra (Singoalla: A Mediæval Legend. By Viktor Rydberg. Translated by Josef Fredbärj. Illustrated. London, 1904). En af de föreläsningar, Rydberg höll vid Stockholms högskola hösten 1893, öfversattes för tidskriften *The International* år 1897. Det var hans "Leonardo Da Vinci" (Englished by Anna von Rydingsvärd). Ett urval af prof. Henrik Schücks "Svenska Medeltidssagor", (Mediæval Stories. By Prof. H. Schück. Translated from the Swedish by W. F. Harvey. Illustrated.) utkom från London och New York år 1902, och samma år utgafs, också från London, första delen af Verner v. Heidenstams "Karolinerna" (A King and his Campaigners. Rendered into English by Axel Tegnier.) Påföljande år trycktes i London öfversättningar af Gustaf Jansons "Abrahams offer" (Abraham's Sacrifice. Authorized translation from the Swedish) och Selma Lagerlöfs "Jerusalem" (Translated from the Swedish by Jessie Bröchner). Af fröken Lagerlöfs senaste större arbete "Nils Holgerssons underbara resa" har på hösten 1907 utkommit en engelsk öfversättning i New York (The Wonderful Adventures of Nils. Translated by Velma Swanston

Howard). Af samma författarinnas smärre berättelser har mrs Howard öfversatt "Fågel rödbröst" (Robin Redbreast, *Bookman,* 1906), "Bethlehems barn" (Bethlehem's Children, *Bookman,* 1907) och "Legenden om julrosorna" (The Legend of the Christmas Roses, *Good Housekeeping,* 1907). Dessutom har af Grace I. Colbron till engelska öfversatts tre af Selma Lagerlöfs berättelser (A Christmas Guest, Hatto the Hermit (Legenden om fågelboet) och A Dethroned King). Dessa ha samtliga offentliggjorts i tidskriften *Transatlantic Tales.* I samma tidskrift har ofvannämnda Grace I. Colbron öfversatt en novelett af Anne-Charlotte Edgren-Leffler (Condemned) och en af Alfr. Hedenstjerna (The Course of True Love), och af sistnämnde författare har i sagda tidskrift införts ännu ett par berättelser (The New Butler och The Courtship of P. Stroembom), båda öfversatta af Felecia Robbins. — I detta sammanhang torde jag böra omnämna, att en af "Sigurds" berättelser (When Summer Comes) öfversattes redan 1895 af E. W. Olson (i *Augustana Journal*) och ett par af prof. P. H. Pearson för *The Northland Magazine* 1898 (Struggles och How I edited the Crabton Weekly Growler). I *Augustana Journal* för 1895 infördes också öfversättningar af ett par berättelser af Pehr Thomasson (Charles IX and Agnes the Nun, och Oscar I and the Keeper of the Forest), troligen öfversatta af dr C. W. Foss; och en berättelse af signaturen Anna A. (Herr Hoofman's misfortune. Translated by Ida S. Dearborn) var införd i tidskriften *The Alumnus,* Rock Island, Ill., år 1892. — I *Transatlantic Tales* ha dessutom i öfversättning offentliggjorts följande berättelser af svenska författare: "Gærda". By Hjalmar Söderberg. Translated by G. M. Griffith; "The Little Postilion". By Sophie Elkan. Translated by Paul Harboe; "The Lion". By Per Hallström. Translated by Paul Harboe; och "The Great". By August Strindberg. Translated by A. J. Wolfe.

Apropos Strindberg så torde han ej längre i England och Amerika kunna anses som en okänd storhet. Att döma af allt det som de senare femton åren skrifvits om honom borde han vid detta lag vara väl känd. Redan 1891 presenterade C. Sadakichi Hartmann honom för den amerikanska publiken i en uppsats i tidskriften *Poet-Lore* rörande "Modern Scandinavian Authors", bland hvilka voro två svenskar, Strindberg och Ola Hansson. Påföljande år innehöll den ansedda engelska tidskriften *Fortnightly Review* en uppsats om denne så mycket omtvistade författare af Justin Huntley Mc Carthy, som därtill fogade en öfversättning af senare delen af dramat "Fröken Julie". Samma år införde nämnde författare en uppsats i *Gentleman's Magazine* rörande Strindsbergs skådespel jämte öfversättning af hans förord till "Fröken Julie". I *Poet-Lore* för 1894 infördes öfversättning af tvenne berättelser af Strindberg (The Phoenix, och Love and Bread, translated by H. C. P. and C. P.). Samma år innehöll engelska tidskriften *Belgravia* en uppsats rörande "Plays and Novels of Strindberg". År 1898 lät den tidigt bortgångna, högt begåfvade isländsk-amerikanskan Frida Stephenson Sharpe i den från New York utgifna litterära tidskriften *The Critic* införa en sympatisk uppsats om Strindberg, och sistnämnda år offentliggjordes i *The Northland Magazine,* Minneapolis, Minnesota, en längre, ingående karakteristik, författad af doktor Victor Nilsson (August Strindberg; the Swedish Prometheus). Doktor Nilsson har öfversatt, men ej ännu i tryck utgifvit Strindbergs drama "Brott och brott" samt novellerna "Odlad frukt", "En begrafning", "Måste" och "Samvetskval". I *The Catholic World* (New York) infördes 1901 en uppsats rörande "Poets of the North" (by E. Brausewetter), bland hvilka var Strindberg, och i New York-tidningen *Evening Post* för 1903 offentliggjorde Edwin Björkman en längre sympatisk uppsats om vår författare. I sitt 1905 utgifna arbete "Ico-

noclasts: a Book of Dramatists" ägnar författaren James Huneker Strindberg en längre karakteristik, och i *The Bookman* för 1906 införde den nyligen hädangångne unge dansk-amerikanen Paul Harboe en uppsats (Silhouettes of some Swedish Writers), hvari redogöres för Strindbergs litterära verksamhet. Samma år innehöll tidskriften *Poet-Lore* i öfversättning Strindbergs smärre dramer "Den Starkare" (The Stronger, translated by Francis I. Ziegler), "Paria" (The Outcast), "Samum" (Simoom) och "Debet och kredit" (Debit and Credit), de tre sistnämnda öfversatta (from the German of Emil Schering) af Mary Harned. Här ofvan nämnda fru Howard har af Strindbergs dramatiska arbeten nyligen öfversatt "Första varningen" (The First Warning) och "Lycko-Pers resa" (Lucky Per's Travels). Dessa skådespel komma att befordras till tryck först sedan de uppförts på scenen, hvilket lär komma att ske i New York instundande säsong. Strindbergs "Fadern", som utkom i engelsk öfversättning af N. Erichsen i London 1899, har hösten 1907 utkommit i ny upplaga i Boston, Mass.

Ett par år sedan utkom i London Harald Molanders "En lyckoriddare" (A Fortune Hunter) i öfversättning, och under 1902—3 i Chicago Carl Pontus Wikners "Min moders testamente" (My Mother's Will. Translated by Emanuel Schmidt), sannolikt de enda af dessa författares arbeten, som öfverflyttats till engelska.

Med en viss förkärlek sysselsätta sig öfversättarna fortfarande med vår rika sagolitteratur. Tvenne samlingar, en i England och en i Amerika, ha utgifvits, utgörande ett urval från "Svenska folksagor berättade för barn" af Fridtjuv Berg. (Swedish Fairy Tales. By F. Berg. Translated by Tyra Engdahl and Jessie Rew. London 1904; The Golden Goose, and other Fairy Tales. From the Swedish. By Eva Mark Tappan. Boston, 1905). "Trollets Son" af J. A. Kiellman-Göransson håller för närvarande på att öfversättas och

införas som följetong i *The Viking,* Fremont, Nebr., (The Witch's Son. Historical Narrative of the Feudal Times in Sweden. Translated by Eric and Georgia T. Johnson.) En öfversättning af Emelie Flygare-Carlens "Nanny" (Translated from the Swedish by Constance Osborn) påbörjades i *Northland Magazine* 1898, men blef troligen aldrig fullbordad.

Ett urval af Gustaf Frödings dikter utgafs i Sverige på engelska af en svensk år 1903. (Poems. Translated by Albert Björck, Stockholm.) Några smärre poem af Fröding ha tolkats på engelska här i landet af dr Victor Nilsson och Ernst W. Olson. Rörande Bellman offentliggjordes några år sedan tvenne uppsatser i amerikanska tidskrifter (A. Swedish King of Song. By A. W. Moore. *Northland Magazine* 1899; Bellman: The Swedish Poet of Native Romance. By P. H. Pearson. *Poet-Lore* 1899) men några öfversättningar af hans poem ha mig veterligt ej utkommit. Hans "Fredmans sång No. 31 om fiskafänget" (Upp, Amaryllis!) tolkades af Mary Howitt. Hon öfversatte bland andra svenska poem Anna Maria Lenngrens "Grefvinnans besök", "Pojkarne" och "Några ord till min kära dotter, ifall jag hade någon".

För fullständighetens skull torde jag, såsom här ofvan är antydt, nu böra redogöra för de äldre, till det mesta historiska arbeten, som på sin tid öfversattes till engelska. I den ordning, de i min förra uppsats omnämndes, äro de som följer: Israel Acrelius. A History of New Sweden. Translated from the Swedish by William M. Reynolds, D. D., Philadelphia, 1874; Thomas Campanius Holm. Description of the Province of New Sweden. Translated by Peter S. Du Ponceau, LL. D., Philadelphia, 1834. Pehr Kalm. Travels into North America. Translated into English by J. Reinhold Forster. London, 1770—71; Carl von Linné. Lachesis Lapponica, or a tour in Lapland. Now published by James E. Smith. London, 1811; Olaus Magnus. Compendious History of the

Goths, Swedes, and Vandals, and other Northern Nations. Translated by J. S. London 1658; Emanuel Swedenborg. Många olika upplagor af en del af hans arbeten ha tid efter annan utgifvits. Den senaste upplagan af hans teologiska arbeten har under år 1907 utkommit i Boston, Mass., i 32 volymer; Lars A. Anjou. "Svenska kyrkoreformationens historia" (The History of the Reformation in Sweden. Translated by — — Mason. New York, 1859); Anders Fryxell. The History of Sweden. Translated from the original (Swedish by A. von Schoultz). Edited by Mary Howitt. London, 1844. Öfversättningen i två volymer omfattar tiden till år 1612; Erik Gustaf Geijer. The History of the Swedes. Translated from the Swedish, with an introduction and notes, by J. H. Turner, M. A., London, 1845. Denna öfversättning inbegriper hela Geijers "Svenska Folkets Historia", d. v. s. till och med drottning Christinas regeringstid; Hans Hildebrand. The industrial arts of Scandinavia in the pagan time. London, 1883; Oscar Montelius. Remains from the Iron Age of Scandinavia. Stockholm, 1869; samt The Civilisation of Sweden in Heathen Times. Translated from the Second Swedish Edition by Rev. F. H. Woods, B. D. London, 1888; Sven Nilsson. The Primitive Inhabitants of Scandinavia. Edited, with an Introduction, by Sir John Lubbock. London, 1868. Och till denna förteckning kan nu fogas: F. Hasselquist. Voyages and Travels in the Levant. London. 1766; och P. A. Siljeström. The Educational Institutions of the United States; Character and organization. London, 1853; samt K. P. Arnoldson. Pax Mundi: A concise account of the movement for Peace by Means of Arbitration, Neutralisation, International Law, and Disarmament. With an Introduction by the Bishop of Durham. London, 1892.

Ett antal större arbeten, som åtminstone i de flesta fall först skrifvits och offentliggjorts på svenska språket och sedan antingen af författaren själf, eller af annan icke namn-

gifven person, öfversatts till engelska, torde jag i detta sammanhang böra omnämna, helst som de utkommit de senare åren. Bland dessa vill jag då först nämna vår berömde forskningsresande Sven Hedins arbeten. Hans "En färd genom Asien" (Through Asia) utkom till julen 1898 samtidigt på åtminstone sju olika språk. Hans nästa stora arbete "Asien. Tusen mil på okända vägar" (Central Asia and Tibet) utgafs på hösten 1903 på tolf olika språk. Dessa båda arbeten, hvardera om två volymer, utgåfvos på engelska i London och New York i upplagor afsedda för England och Amerika. År 1904 hade han åter ett par arbeten färdiga — "Tibetanska äfventyr" (Adventures in Tibet) och första volymen af det stora, ännu ej afslutade arbetet — "Scientific results of a journey in Central Asia 1899—1902", som samtidigt utkom, det senare dock endast på engelska, i Stockholm och London. Därnäst förtjänar att nämnas vår andre forskningsresande, som valde en annan okänd del af världen till sitt verksamhetsfält — Otto Nordenskiöld. Redogörelsen för hans upptäcktsresor mot sydpolen utkom 1905 under titeln "Antarctic. Två år bland sydpolens isar" (Antarctica; or Two Years Amongst the Ice of the South Pole, By Dr. N. Otto G. Nordenskiöld, Dr. Joh. Gunnar Andersson and C. J. Skottsberg).

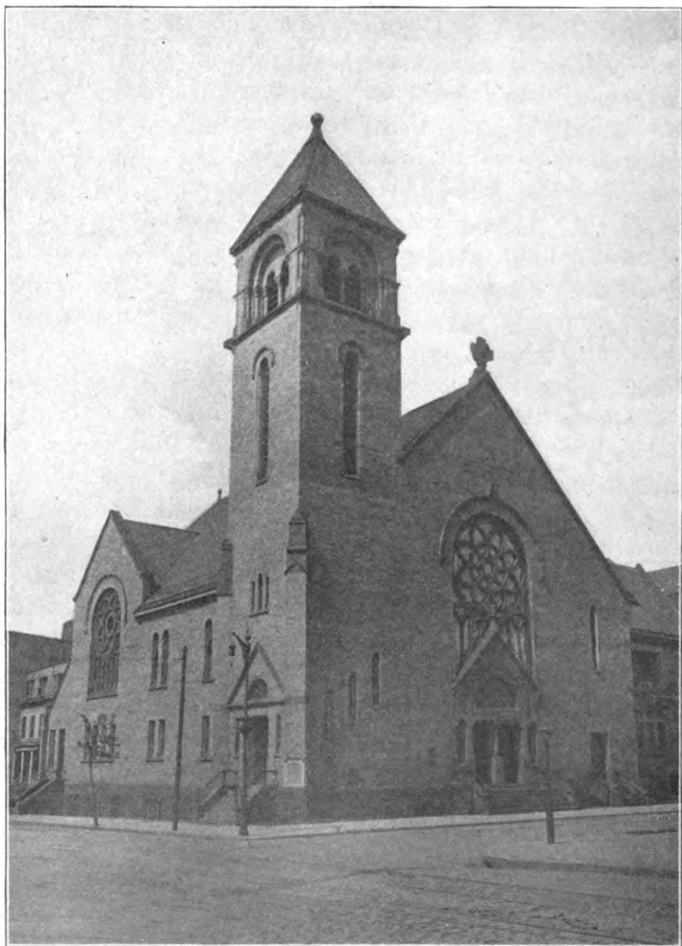
Det stora, under redaktion af Gustav Sundbärg på offentligt uppdrag utgifna arbetet "Sveriges Land och Folk. Historisk-Statistisk handbok", Stockholm, 1901, som tidigare utkom på franska språket, utgafs från Stockholm på engelska år 1904 (Sweden: its People and its Industry). Samma år utkom i New York och förmodligen också i London ett arbete om Sverige af en svensk (Swedish Life in Town and Country. By O. G. von Heidenstam), men om det samtidigt eller tidigare utgifvits på svenska, har jag ej kunnat utröna.

Af religiös litteratur utkom år 1904 i Burlington, Iowa, i engelsk öfversättning 25 skriftetal af framlidne hofpredikan-

ten J. C. Bring i Stockholm (This Do in Remembrance of Me. By J. C. Bring. Translated by H. E. D.) På hösten 1906 utgafs från Rock Island, Ill., biskop Lövgrens "Kyrkohistoria till skolornas tjänst" i öfversättning. (A Church History for the use of Schools and Colleges. By Nils Lövgren. Translated by M. Wahlström and C. W. Foss). Det bör kanske här också nämnas, att det af kyrkoherden Olof A. Toffteen år 1897 utgifna kyrkohistoriska arbetet "Våra fäders kyrka", ehuru svensk-amerikanskt, ett år senare under titeln "Church of our Fathers" på eget förlag i Minneapolis, Minn., utgafs på engelska af författaren.

Om jag nu till slut omnämner, att på hösten 1907 i New York utgafs "Home Gymnastics on Ling's System. By Prof. Anders Wide, M. D.", år 1905, äfvenledes i New York, "The Russian Revolutionary Movement. By Konni Ziliacus", troligen först skrifvet på svenska, och sist, men ej minst, att svensk-lutherske pastorn i Lindsborg, Kansas, fil. dr Alfred Bergin år 1906 i engelsk öfversättning utgaf den gamla västgötalagen (The Law of the Westgoths, according to the Manuscript of Aeskil, Lawman of Västergötland, Sweden, 1200 A. D., with an introduction and explanatory notes, done into English by Alfred Bergin, B. D., A. M., Ph. D., Rock Island, Ill.), så torde det allra mesta vara omnämndt, som af svensk litteratur i vidsträcktare bemärkelse under den flydda tiden öfverflyttats till engelska.

SVENSK-AMERIKANSK KYRKOARKITEKTUR:

SVENSKA LUTHERSKA BETHLEHEMS-KYRKAN I BROOKLYN, N. Y.

En julkväll på mon.

(Motiv från Skottland.)

Af Ludvig Holmes.

Vild och hemsk hörs stormen rasa
öfver dyster, ödslig mo,
och han bringar bitter pröfning
till de armas låga bo.

Öfver gärdsgård, öfver häckar
höga drifvor tornas opp,
och de dölja markens sänkor,
och de hämma blickens lopp.

Men i hemmen omkring brasan
sluta sig i täta led
alla och med bäfvan undra
öfver stormen mäktig, vred.

I en halmtäckt hydda sitter
invid spiseln gammal mor,
stickar färdig vacker tröja,
visst för far en julklapp stor.

Gubben läser i en tidning,
medan sonen brådtom har
lägga samman julpresenter,
ämnade åt mor och far.

Modern reser sig och lyssnar:
"Nyss ett skri mig tycktes nå
och ett rop om hjälp, men ingen
kan i kväll till räddning gå."

Fadern står en stund vid dörren
lyssnande, men intet hörs,
endast stormens röst, som tjuter,
öfver mon till honom förs.

"Hemsk är stormen", så han mumlar,
"dånande han far sin stig." —
"Fader, fader", sonen svarar,
"hör du! — Någon ropar mig."

"Nej, min son, så kan ej vara,
ej ditt lif på spel nu sätt,
vi ha mist din äldre broder,
säkert hörde du ej rätt." —

"Fader, fader, det är bättre
att få dö än veta, att
jag var feg nog att ej lyssna
till ett nödrop denna natt.

Om min broder än förliste
ute på det vilda haf,
kan den Gud mig dock bevara,
som en gång mig lifvet gaf.” —

Och i natten ut han ilar,
lyssnar ej till varning öm,
högt han ropar, svar ej kommer,
var då allt en elak dröm? —

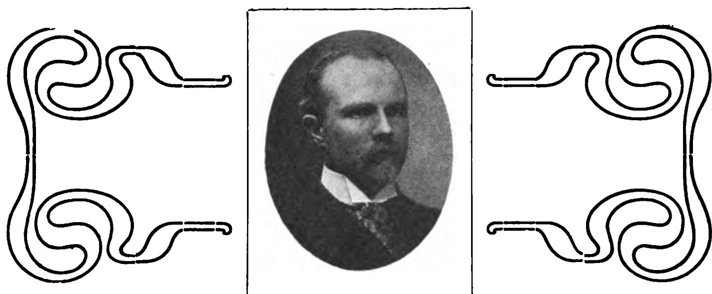
I en drifva då han spanar
något, som har mänsklig form,
upp han reser det och ropar
starkare än nattens storm: —

“Fader, kom, det är min broder,
det är Frans, vi sörjt som död. —
Gud ske lof! — Än hjärtat klappar,
släckt ej än är lifvets glöd!”

SVENSK-AMERIKANSK KYRKOARKITEKTUR:
SVENSKA LUTHERSKA BETHLEHEMS-KYRKAN I BROOKLYN, N. Y.

Musiken vid våra svensk-amerikanska laroverk.

Af Hagbard Brase.

I forna tiders musikodling spelade skolorna en betydande roll. Undervisningen i sång och musik vid de svenska skolorna under t. ex. reformationstidehvarfvet upptog en så stor del af den gemensamma arbetstiden, att det för den i förhållandena oinvigde ser fullkomligt ofattbart ut. I 1571 års kyrko- och skolordning bestämmes läroämnena till fyra, kristendom, latin, skrifning och sång. Man började och slutade dagens arbete med sång, och dessutom öfvades sång och musik en timma hvarje dag. Orsaken till detta var, dels att skolgossarna i allmänhet tänkte utbilda sig till präster och såsom sådana måste känna till den kyrkliga sången och musiken, dels att skolungdomen enligt lag skulle leda sången i kyrkorna. När engelska sändebudet Whitelocke den 5 december 1653 var i Skara och beság domkyrkan, funnos där "en myckenhet skolgossar, som sjöngo morgonpsalmer efter orgorna och säckpipor." Om engelska sändebudet Whitelocke nu kun-

de komma till Skara, skulle han få se domkyrkan betydligt vackrare än sist, där skulle också finnas en myckenhet skolgossar, som sjunga både morgon- och aftonpsalmer till mycket bättre orgor, men han skulle sakna något i själfva sången. I vår tids svenska skolor betraktas sången som ett "öfningsämne", åt hvilket anslås ett par timmar i veckan till deras tjänst, som ej lyckas slingra sig undan.

När de svenska utvandrarna till Amerika för snart ett halft sekel tillbaka först tänkte på att upprätta svensk skolverksamhet i sitt adoptivland, så måste detta helt naturligt ske efter amerikanskt mönster. Amerikanen är framför allt en praktisk man. Han sammanför på ett ställe en mängd fackskolor under gemensamt namn och gemensam styrelse, och där kunna hans barn sedan utbilda sina anlag, de må nu peka åt det vetenskapliga, konstnärliga eller kommersiella hållet. Och efter denna plan äro våra svensk-amerikanska skolor inrättade. I hvilken grad rent svenskt och rent amerikanskt inflytande gör sig gällande vid våra "colleges", skulle vara intressant att närmare taga reda på. I "collegeafdelningen", d. v. s. den afdelning, som närmast motsvarar de svenska elementarläroverken, är väl ännu delvis svenskt inflytande förhärskande, men ej så i musikafdelningarna. Dessa äro mer kosmopolitiska. Vid Bethany College hafva sålunda under de sista 6—7 åren musiklärarna tillhört följande nationaliteter: den svenska, tyska, engelska, irländska, spanska, italienska, polska och "amerikanska". Med afseende på trosbekännelsen ser det lika brokigt ut — lutheraner, metodister, presbyterianer och — katoliker. De svenska eleverna utgöra ej majoriteten. Skolåret 1905—1906 uppgick elevantalet vid Bethany Colleges musikafdelning till 420. Utaf dessa voro ungefär 170 af svensk härkomst. Vid Augustana och Gustavus Adolphus tyckas förhållandena vara i hufvudsak de samma, om också det svenska elevantalet ställer sig proportionsvis något högre. Det kan således ej blifva tal

om något öfvervägande svenskt inflytande på musiklifvet vid våra svensk-amerikanska skolor.

Det anses väl numera tämligen allmänt, att vi svensk-amerikaner kunna blifva vårt adoptivland till mesta nytta genom att bibehålla våra goda svenska karaktärsdrag och vidare utveckla dem i deras nationella egendomlighet. Det är därför vi lära våra barn vårt svenska språk, det är därför vi söka bibehålla vår fäderneärfda tro, det är därför den svenska sången med sådan entusiasm odlas af de svensk-amerikanska manskörerna. Det tycks, som om de svensk-amerikanska musikkonservatorierna äfven här skulle hafva en uppgift att fylla. Eller består vårt arf från fäderna endast i vår religion, vårt språk och en del seder och bruk? Väcker ej vår sång och vår musik främlingens beundran, när helst han får tillfälle att höra dem? Och borde ej våra högre musikskolor vara de självskrifna vårdarinnorna af denna sång och musik? Det är sant, att musiken är ett kosmopolitiskt språk, och att en läroanstalt i musik ej kan inskränka sig till odlandet af endast en dialekt, om jag så får uttrycka mig, af detta världsspråk, men så kosmopolitisk är nog ej någon verklik musiker, att ej hans eget lands musikspråk ligger honom varmast om hjärtat. Och därför höras också alla världens melodier vid våra musikskolor, och ur detta virrvarr af toner kan man endast med svårighet urskilja den enkla svenska folkvisan eller den en gång så mäktiga lutherska koralen. Och det vill till både god vilja och fint öra för att upptäcka dem alls. De moderna svenska tonsättarna äro i regeln taget ej kända ens till namnet bland svenskar födda i Amerika. Däremot sjungas irländska folkvisor, amerikanska "gospel-hymns" och moderna italienare och tyskar ganska allmänt och med stort nöje. Om en svensk folkvisa och en modern svensk sång ännu stundom sjungas i de svenska hemmen, och om den lutherska koralen ännu ej tystnat i våra kyrkor — den svensk-amerikanska allmänheten kan nog ej

i första hand tacka sina musikskolor för detta lyckliga förhållande.

Med ofvanstående reflexioner har nu undertecknad endast velat uttrycka sin, och äfven andras, åsikt, att våra svensk-amerikanska musikkonservatorier hittills icke i någon högre grad kunnat vara vårt svenska folk i Amerika till någon direkt nytta i musikaliskt hänseende, och i ännu mindre grad förmått bevara sin självständighet som svenska musikskolor eller odlare af nationell svensk musik. Orsakerna äro klara nog och i många fall oundvikliga. Det kostar något att studera musik i vår tid. Med den vakna blick man nu har för hvad som "betalar sig", kan man ju ej undra på att en ung man icke gärna kostar på sig en 4—6 års kurs vid ett af våra konservatorier för att sedan blifva t. ex. organist i en svensk församling med en lön, som oftast understiger en kroppsarbetares. Låt vara att han har flera dagar i veckan lediga, men de kostnader, han iklädt sig för sin utbildning, och den lön, han mottager för sitt arbete, stå dock ej i någon rimlig proportion till hvarandra. Hvad är naturligare, än att han snart öfverger det svenska arbetsfältet och söker sin utkomst bland amerikanerna, där äfven utsikten till extra inkomster genom lektionsgifvande är större. Och å andra sidan måste ju våra skolor taga betaldt för den undervisning de lämna, äfven om man kan tycka, att konservatoriepriserna stundom äro höga nog, jämförda med afgifterna i andra afdelningar. Hvad orsaken till den hastiga "amerikaniseringen" af våra musikskolor angår, så står den naturligen i samband med svårigheten att anskaffa lämpliga svenska mucici som lärare. För att fylla lediga platser får man ofta tillgripa den utvägen att anställa lärare, utan att hänsyn kan tagas till nationaliteten, och huru duktiga dessa än kunna vara i sitt yrke, så kan denna utväg ej vara till fromma för svensk musikodling. Och det kanske här ännu en gång måste betonas, att ett svenskt-amerikanskt

musikkonservatorium, upprättadt och styrdt af svensk-amerikaner, måste som sin första och största uppgift anse odlandet af nationell svensk musik till förmån för svensk-amerikaner.

Men läsaren har kanske redan tröttnat på dessa allvarsamma funderingar och längtar efter litet omväxling i svenskheten. En sådan erbjudes oss genast, då vi nu vilja taga arbetet vid våra konservatorier i närmare skärskådande. Det är mig ett nöje att konstatera, att detta arbete i rent musikaliskt hänseende är storartadt nog. Så långt undertecknad har sig bekant äro lärarna vid våra musikskolor ej blott duktiga och rutinerade musici, utan äfven samvetsgranna lärare, som i sitt arbete se ej blott ett medel att få sitt uppehälle, utan en lifsuppgift, som ej slutar med att gifva ett visst antal lektioner i veckan. För att få en klar föreställning om det arbete, som utföres, kunna vi börja med att tala något om de ämnen, i hvilka undervisning meddelas. Det ojämförligt största antalet elever studera naturligtvis pianospelning. Pianot är vår tids instrument framför alla andra, och härtill bidrager nog ej minst det faktum, att det är en mycket vacker — möbel. Hvad nu undervisningen i pianospelning angår, så äro metoderna i allmänhet lika många som lärarna, men däremot den undervisningslitteratur som användes ungefär den samma. Hvilken pianoelev har icke plågats af Schmitts fingeröfningar, Czernys, Loeschhorns, Hellers och Cramers studier, för att så småningom nå fram till den "tråkige" Bach, den "förtjusande" Chopin o. s. v. genom hela raden, för att till slut få spela något af Liszt, alla pianoelevers önskningsmål. Men ej alla hinna detta mål. Trots all öfning komma många ej ens halfvägs, kanske emedan de ej förstått det enkla faktum, att den kraft, som rör fingrarna, sitter i hufvudet. Det har sagts, att intet öfvas så mycket och så tanklöst i våra dagar som pianospelning, och det kanske är sant. Hälften af den tid, som

åtgår till dunkande på ett piano, kunde säkert användas bättre, och med nödig koncentration under öfningstiden blefve resultatet minst lika bra.

Det synes underligt, att så många elever ägna sig åt pianospelning, då dock de allra flesta i sin egen röst erhållit ett instrument, som öfvergår alla andra i skönhet, då det behandlas väl. Det är ett obestridligt faktum, att vi svenskar som ingen annan nation äga förutsättningar för att blifva — hvad vi en gång sägas hafva varit — ett sjungande folk. Icke ett kvartettsjungande, icke ett körsjungande folk, det äro vi redan, utan ett folk, där hvar och en efter förmåga kan och törs sjunga utan att bedja minst tre andra hjälpa till. För att lära oss denna afglömda konst ge vi äfven undervisning i sång vid våra konservatorier. Sångläraren har af alla musici den svåraste uppgiften. Är han ej fullt hemmastadd i sitt arbete, så är det troligt, att han förstör lika många röster, som han utbildar, om han ens utbildar någon. Ett förstördt piano kan möjligen repareras, men en förstörd röst är i de flesta fall förstörd för alltid. Du svensk-amerikanska ungdom, gå ej till närmaste sånglärare och tag lektioner för billigt pris! Ju billigare lektionerna äro, ju fortare blir din röst förstörd. Otaliga äro de elever, som komma till våra skolor för att "vidare utbilda sin röst", och den "vidare utbildningen" måste ofta bestå i att om möjligt söka glömma den föregående "utbildningen". Och så efter något år är eleven färdig att börja på nytt. Han får då börja "placera sin röst", hvilket är svårare än det låter, får lära sig andas rätt, hvilket han nog tror, att han kunde förut, men har han ej tagit några lektioner för en okompetent lärare, kanske både "röstplaceringen" och andhämtningen faller sig naturligt nog. Dessutom får han lära sig att uttala först och främst sitt eget modersmål och sedan äfven andras, i den mån han är språkkunnig. Så komma Marchesi, Panofka, Garcia och de andra med öfningar

och vokaliser; italienska drillar omväxla med engelska oratorie-recitativ och tyska romanser och, om läraren och eleven båda äro svenskar, kanske också en svensk sång som femte hjulet under vagnen.

Fiolen, detta lilla underbara instrument, som kommer så nära människorösten i uttrycksfullhet, spelas ofta af de mer begåfvade eleverna. Och därför att verklig musikalisk begåfning utgör en så viktig förutsättning för framsteg i studierna af detta instrument, är antalet fiolelever vid våra konservatorier jämförelsevis mindre än det i piano eller sång. Äfven här gäller det att från början få kompetent ledning. Och där sådan erhålles, är det intressant att bevittna, hur de första skrapande, hoppande, ohyggliga ljuden så småningom förvandlas till lugna, fasta, klara toner, som i likhet med människorösten kunna gifva uttryck åt alla de skiftande känslor och stämningar, som finnas i människans själslif. Men äfven fiolspelarens väg är törnbeströdd. Han får veta, att han ingenting kan, redan från början, hvarken stå rätt, eller hålla armarna rätt, för att nu ej tala om en så omöjlig sak som att hålla instrument eller stråke rätt. Har han ändtligen fått en något så när god "hållning", komma nya svårigheter i form af öfningar för vänster hand och för höger arm, skalor, stråkföring, frasering, o. s. v., o. s. v. Och till råga på allt, ej ens de toner han med så mycket besvär lyckas frambringa kunna i egentlig mån kallas vackra. Fiol-eleven borde de första åren af sitt konstnärslif bo för sig själf långt ifrån andra dödliga; han sluppe då många onda blickar och hårda ord af sina grannar. En af undertecknads bekanta, en framstående domkyrkoorganist i Sverige och kompositör af flera allmänt sjungna manskvartetter, måste, sedan hans studietid i egentlig mening var afslutad, lära sig spela fiol för att kunna gifva någon undervisning häri vid det elementarläroverk, där han var anställd som musiklärare. Han försvann regelbundet hvarje förmiddag, utan att någon visste

hvart han tog vägen; slutligen upptäckte några personer, utrustade med goda öron, att musikdirektören satt i domkyrkans torn, så högt upp han kunde komma, och — spelade fiol. Det var en ny sfärernas musik.

Har fioleleven väl kommit öfver denna första period i sin utbildning, blir hans musik snart njutbar så väl för honom själf som för andra. Den musiklitteratur, han får att göra med, är i många hänseenden ytterst gedigen. Nästan alla de stora mästarna hafva skrifvit för fiol, Bach, Beethoven och Brahms, musikens tre stora Bn, hafva gifvit honom odödliga mästerverk, och tycker han detta är för hårdsmält, så kan han för omväxlings skull spela en ungersk dans eller en ungersk rhapsodi eller något dylikt zigenaraktigt. Att det ena ungerska stycket skiljer sig från det andra ungefär lika mycket som ett bär ifrån ett annat, är nog bara förtal.

Från det mest subjektiva af alla instrument gå vi med ens till det mest objektiva — orgeln. Antalet orgelelever är ju ej så stort vid våra skolor. Man behöfver ej kunna spela orgel för att blifva organist i en af våra församlingar; är pianotekniken någorlunda stadgad, så hjälper man sig fram på egen hand. Att undantag från dessas antal finnas, erkännes med glädje. De elever, som grundligt studera orgel och aflägga en gedigen examen, äro som sagdt få, något talrikare äro de, som vilja lära sig "nog för att spela i kyrkan". Att man aldrig lär sig nog för att väl kunna "spela i kyrkan", är och förblir en hemlighet för de flesta. Och organisterna äro härvidlag ej egentligen att klandra. Fordrar församlingen ingenting af sin organist, så får den i regeln ingenting. Och många organister tycka kanske, att de göra så godt de kunna och alldeles nog för betalningen.

Orgeln, liksom alla andra instrument, ger dock rikt utbyte åt den, som på allvar och med kärlek studerar den. Vid orgeln arbetas med både händer och fötter och dessutom icke minst med hjärnan. Har eleven lärt sig att "hitta rätt i pe-

dalen", så får han börja sammanbinda pedalspelet med manualspelet, d. v. s. den del af kompositionen, som är ämnad att utföras med händerna. Och hur det första försöket aflöper, veta alla organister. Orgellitteraturen är ej så rik som pianots eller fiolens, men det som finnes är så mycket gedignare. Nio tiondedelar af den värdefulla orgelmusiken är skrifven af Bach, till stor ledsnad för alla orgelelever. Huru många ungdomliga suckar hafva ej höjts öfver den gamle "perukstocken" och hans underliga musik, samma musik som för den mer mogne musikern är en källa till outtömlig musikalisk vederkvickelse.

Vid våra större musikskolor ges äfven undervisning i de flesta orkesterinstrument, t. ex. flöjt, oboe, karinett, horn, basun, den i Amerika oumbärliga kornetten ej till förglömmandes.

För den verklige musikern anses kunskap om de lagar, i enlighet med hvilka ett musikstycke är uppställdt, såsom oumbärlig. Utan kännedom om t. ex. harmoniläran skall en pianist aldrig på ett öfvertygande sätt kunna utföra en mer invecklad ackordföljd, och utan kunskap om de olika musikformerna, skall han aldrig vid utförandet af en komposition kunna så fördela hvad man brukar kalla dess dagrar och skuggor, att det hela framstår för åhöraren på ett fullt fattligt sätt. Harmonilära, kontrapunkt, kanon och fuga, formlära och musikhistoria studeras af alla de elever, som önska aflägga någon examen. Äfven orkestrering, hvarmed förstås en teoretisk kännedom om de olika orkesterinstrumenten samt färdighet att på ett effektfullt sätt använda och sammanbinda dem vid komponerande för orkester, fordras af de längst komna eleverna.

Våra konservatorier mottaga som bekant alla elever, som önska studera musik, oafsedt om de äro nybörjare eller något försigkomna på sina respektive instrument. Undantag härifrån gör endast orgelafdelningen, där eleverna måste hafva

någon kännedom om pianospelning, innan undervisning meddelas. Våra elever kunna delas i två grupper: till den ena gruppen höra de, som ämna utbilda sig till musici och vanligen studera från 3 till 6 år, beroende på den examen som utgör slutmålet för studierna. Den andra gruppen omfattar dem som studera musik endast "til Lyst", och dessa komma och gå som de behaga, ofta midt under brinnande terminen. De examina, som afläggas, äro de i amerikanska konservatorier vanliga: "Teacher's Certificate", "Diploma" och "Graduate", hvilken sistnämnda berättigar till graden "Bachelor of Music". Gustavus Adolphus college utdelar dessutom graden "Master of Music". De elever, som studera för att aflägga någon af dessa examina, måste utom sitt hufvudinstrument äfven ägna någon tid åt pianospelning, hvilket är obligatoriskt för alla elever, samt dessutom harmoni, kontrapunkt, musikhistoria o. d. För elever i sång tillkommer italienska språket. Augustana och Gustavus Adolphus fordra dessutom någon kunskap i psykologi af sina musikelever, och Bethany en kurs i engelska språket och litteraturen. Dessa sistnämnda fordringar hafva tillkommit i det lofvärda syftet att gifva eleverna en vidare utbildning, än enbart musikstudier förmå skänka.

Då den unge musikern fått någon färdighet på sitt instrument, bör han öfvas i att utföra musik tillsammans med andra. Pianisten måste lära sig ackompanjera, sångaren att tillsammans med andra utföra duetter, trior, kvartetter o. d., violinisten får lära sig "spela i stråkkvartetter" o. s. v. Allt detta brukar man kalla ensemblespel eller ensemblesång. Detta ger upphof åt stående organisationer, såsom sångkvartetter, stråkkvartetter och, i sin största utsträckning, kör och orkester. Sångkvartetter äro lätta att organisera, likaså olika slag af körer, blandad kör, manskör, damkör etc., stråkkvartetter äro nog värre att hålla vid makt någon längre tid, och hvad orkester angår, hafva nog ej alla våra läroverk kunnat

uppsätta någon mer fullständig sådan. Undantag bör kanske göras för militär-orkester (band), som i flera upplagor finnas vid alla våra skolor. Nyttan af att tillhöra en dylik organisation är för eleven oerhördt stor, han får här tillfälle att göra bekantskap med musikverk, som ej kunna erhållas på något annat sätt, och han får lära sig att, till förmån för det hela, låta sitt eget stora jag för en stund krypa i skymundan. Utrymmet medger ej att närmare ingå på alla dessa organisationer och deras arbete, blott några ord om våra skolkörer.

Att en gång om året vid en större musikfest uppföra ett anspråksfullare verk är älskningstanken hos våra skolkörer. Augustana College började med att gifva delar af Händels oratorium "Messias", Bethany tog upp tanken och gaf snart hela "Messias", Gustavus Adolphus har äfven gifvit "Messias" ett par gånger, Luther Academy och Upsala College hafva väl ej ännu gifvit det, men ämna nog i framtiden göra det. Händels odödliga oratorium förtjänar till fullo den popularitet det åtnjuter, men det finnes andra musikverk, som stå lika högt och i mångas tankar högre. Kan ej en af våra skolor söka uppföra t. ex. Bachs "Jul-oratorium", strax innan skolan afslutar sin verksamhet i december, eller samma kompositörs "Mattheus Passion" vid påsktiden. Det kunde ju ej blifva tal om att gifva hela verket genast, men någon del kunde ju alltid inöfvas till att börja med. Eller hvarför ej gifva delar af något modernt arbete, t. ex. Kiehls "Kristus" eller Cesar Francks "Les Beatitudes" eller till och med något oratorium af en svensk kompositör; det finnes verkligen några sådana. Genom att inskränka oss till ett verk blifva vi lätt ensidiga, och de som lida mest af detta äro våra elever. Bethany har insett detta, och numera gifvas äfven Haydns "Skapelsen" eller Mendelssohns "Elias" på hösten och om möjligt också något modernare arbete i förening med de bekanta Messias-konserterna under påskveckan. Nu kanske någon väntar att för höra något om dessa konserter, men så

mycket har skrifvits om dem, att intet nytt är att tillägga. Blott det skulle undertecknad vilja nämna till förmån för utomstående musici, som kanske rynka på näsan åt de svensk-amerikanska läroverken och deras skolmusik, att "Messias-kören" i Lindsborg verkligen gör sin sak bra. Att det finnes både "blindpipor" och "falska pipor" i en kör på 600, är ju naturligt, men—blindpiporna göra ingen skada, och de falska piporna utgöra en försvinnande minoritet. Men ändock — tänk, om vi kunde vid våra läroverk införa de regler, som gällde för medeltidens kyrkokörer i Sverige! I en gammal stadga för kor-tjänsten från år 1298 för Uppsala stift finnas åtskilliga bestämmelser gällande körmedlemmarna. Uteblef någon från kor-tjänsten, straffades han med penningböter, olika höga allt efter högtidens betydelse. Falsk sång straffades lika med uteblifvande! Tänk, hvilken nätt "endowment fond" våra läroverk skulle kunna erhålla på detta enkla sätt!

För att gifva eleverna öfning i det offentliga uppträdandets svåra konst anordnas med vissa mellanrum s. k. musikföredrag (recitals). Af alla förströelser, som bjudas på under skolåret, är kanske ingen så omtyckt som dessa små konserter, då eleverna själfva få bjuda på musik. Stundom är programmet blandadt, stundom deltaga endast elever från en afdelning, t. ex. pianoafdelningen. I den mån så kan ske gifva lärarna själfva dylika musikföredrag, hvilka böra bevistas af eleverna. Af de europeiska artister, som på sina konsertresor årligen korsa Amerika i alla riktningar, hittar ett ej ringa antal vägen till våra skolor. Allt detta skänker icke blott omväxling åt musiklifvet, det förebygger också den ensidighet, som lätt blifver följden af studier i mindre städer, där i regeln tillfällena att höra musik och deltaga i uppförandet af musik äro sällsynta.

De amerikanska, inclusive svensk-amerikanska, skolorna bilda små samhällen för sig själfva. Det engelska ord, som användes, då man talar om lärare, elever och andra vid skolan

SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR:
Ödemarksmotiv. Kolteckning af Birger Sandzén.

anställda personer, och hvilket ord äfven öfversatts till svenska, är mycket betecknande och tilltalande: man talar om "skolfamiljen". Medlemmarna i denna familj hafva det gemensamt med familjemedlemmar i allmänhet, att de äro hänvisade till ungefär samma sorger och fröjder, i stort sedt samma arbete, nämligen att utbilda eller utbildas för lifvet, och samma förströelser. Medlemmarna i skolfamiljen lära äfven af hvarandra. Mångfalden af arbetet i de olika afdelningarna, med hvilket eleven alltid på något sätt kommer i beröring, hindrar honom från att anse sig och sitt arbete som det viktigaste i universum. Det utbyte af kunskaper, som sker genom umgänget mellan en "college-elev" och en musik-elev, mellan en konst-elev och en handelsskol-elev o. s. v. kan väl ej beräknas, men att det icke är en oviktig faktor vid danandet af karaktären, är nog säkert.

Undertecknad kan ej afsluta denna lilla artikel utan att påpeka några önskningsmål, som, om förverkligade, i hög grad borde gagna och vidare utveckla musikbildningen vid våra skolor. Främst bland dessa önskningsmål skulle jag vilja sätta samarbete. Något sådant existerar till dato ej mellan våra konservatorier. Huru välgörande ett dylikt samarbete skulle vara ej blott för stärkandet af samhörighetskänslan, utan äfven direkt för lärokurser, examina o. d., ligger i öppen dag. Till samarbete skulle äfven kunna räknas täflingar mellan eleverna från de olika konservatorierna i spelning af något instrument, komposition och dylikt. Ett annat önskningsmål är upprättandet af stipendier och premier för elever, som visat större framsteg i sina studier, samt friplatser åt fattiga, men begåfvade gossar och flickor, som önska utbilda sig till musikidkare. Att våra skolor själfva skulle upprätta de härför nödvändiga fonderna, är för närvarande otänkbart. Men det borde ej vara lika otänkbart, att bland alla dem, som intressera sig för sång och musik, det skulle finnas någon,

som på detta sätt kunde och ville gagna den uppväxande ungdomen bland våra landsmän.

I början af denna framställning af musiken vid våra läroverk sades något om skolmusiken under flydda århundraden. Någon jämförelse mellan denna och vår tids utvecklade musikundervisning och musiklif kan ju ej blifva tal om, de musici äro nog få, om ens någon finnes, som skulle vilja gå ens ett århundrade tillbaka i tiden. Musiken är stadd i en ständig utveckling: hvad som i går ansågs omöjligt i tekniskt hänseende är i dag en möjlighet och i morgon en öfvervunnen ståndpunkt. Mycket arbete nedlägges äfven i våra dagar på att göra de musikaliska konstverken kända och värderade af en större allmänhet. Vår tids musiklif är häri på intet sätt att jämföra med gångna århundradens. Hvad vi däremot otvifvelaktigt hålla på att förlora är den omedelbara, personliga, jag skulle vilja säga naiva kärleken till musiken, som så karakteriserade forna tiders folk. Nutidens musikidkare och konservatorier gå i spetsen för den s. k. konstmusiken, och "folket" har glömt bort sina visor och låtar. Hvad de fått i stället förtjänar ej ens namnet musik. Låt oss göra konstmusiken känd och älskad af vårt folk, men låtom oss ej glömma folkmusiken, denna outtömliga källa, ur hvilken konstmusiken så ofta har druckit i djupa drag. Alltför länge har musiken varit en aristokratisk konst. Att blifva sant folklig är dock konstens bästa och högsta mål.

Rike morbror.

Skiss ur verkligheten.

Af Felix Vivo.

Johan Erikson föddes i Smålands lingonbygder. Det är nu omkring ett trettiotal år sedan, och tjugu år därefter, när en sommar krösonen började lysa röda öfver hembygdens moar, for han till det förlofvade landet i väster. Han for ifrån far och mor, ifrån stenbackar och tallskogar, ifrån gård och grund, som enligt ärfdabalken i Sveriges rikes lag en gång skulle tillfalla honom.

Hvarför i all fridens namn for han till Amerika? Det var inte i följd af olycklig kärlek, därtill var han allt för förståndig. Inte var det heller af fruktan för beväringsexercisen, därtill var han allt för svensksinnad. Nej, det var den germanska folkstammens arf från förhistorisk tid, vandringslusten, som dref Johan bort från lugna och stadgade förhållanden i hembygden för att gå okända öden tillmötes i det stora landet i väster. Amerika-feber kallar man ju i vår tid denna vandringslust. Johan fick Amerika-feber af morbror Svens bref.

Morbror Sven hade dragits med af den stora utvandrareström, som under de dåliga åren i Sverige på 1880-talet drog

öfver hafvet, och satt nu som välbärgad jordbrukare på en farm i närheten af Svenskville borta på de bördiga vidderna där ute i väster. Morbror Sven skref ofta till sina släktingar och talade om, hur allt gick honom väl i det nya landet. I hvarje bref var det alltid något nytt för att visa, hur morbror Sven blef rikare för hvar dag. Än hade han odlat upp fem tunnland jord, än sålt kreatur i Chicago för mer än två tusen kronor i svenska pengar och än städslat en ny dräng. När han till slut skref, att han hade lika många nötkreatur i sin ladugård som på Höberga herrgård, och så många svin, att han inte brydde sig om att räkna dem, samt till slut, att han fick så många ägg af sina höns, att drängarna fingo dricka så många råa ägg till frukost, som de orkade, då var det, som Johan fick Amerika-feber. Han skref till morbror Sven och hörde sig för, om han kunde få komma till honom. Efter några veckor fick han svar, att det gick väl an, och att han borde resa strax för att hinna fram till skördetiden. Nu fanns det ingen makt på jorden, som kunde hålla Johan kvar hemma. Föräldrarna talade med honom om den fäderneärfda gården, som en gång skulle bli hans, men hvad hjälpte det att tala om en bondgård i Småland, när en herrgård i Amerika hägrade för honom. Kyrkoherden, hans konfirmationslärare, påminde honom om innehållet i fjärde budet, men ej heller det hjälpte.

Johan for hemifrån, när Sverige stod i sin vackraste sommarskrud. Himlen var hög och blå, fåglarna sjöngo på trädens grenar, rågen började gå i ax, och luften var mättad af blommornas doft. Johan märkte ingenting af allt detta. Han tänkte endast på morbror Svens herrgård, där svinen voro stora som öltunnor och hönsen värpte hela vintern.

Under järnvägsresan mellan New York och Svenskville satt Johan hela tiden och tänkte på hvad han skulle göra på morbrors egendom. Därpå hade han icke tänkt förut, hvarken i Sverige eller under sjöresan. Han tänkte både hit och dit,

och ju mer han funderade på saken, desto mer oviss blef han om sin framtid i Amerika. Ibland tyckte han, att han gifvit sig af litet förhastadt, och nästan ångrade hela resan. När tåget stannade vid Svenskville, steg Johan af med sin nattsäck och såg äfven, att hans koffert ordentligt kom af tåget. Sedan gick han bakom det lilla stationshuset för att se efter skjutsen. Han hade från New York telegraferat till morbror om sin ankomst och blef därför storligen förvånad att icke finna någon emot sig.

Han gick in och satte sig i väntsalen för att afvakta händelsernas vidare utveckling. Tiden gick, men ingen syntes till. Med stationsföreståndaren kunde han icke tala, ty denne var amerikanare. Snart började skymningen breda sig öfver nejden, och då blef Johan allvarligt orolig. Slutligen kom en äldre man in i väntsalen och fixerade honom skarpt, hvarpå han gick fram och frågade på svenska:

"Är det du, som skall till Sven Johnsons farm?"

"Ja, det är jag", svarade Johan och reste sig upp för att hälsa. Främlingen gjorde dock ingen min af att fatta Johans framsträckta hand, utan sade i sträf, nästan befallande ton:

"Du får sofva hemma hos mig här strax bredvid, lofvade jag din morbror i går, så kommer nog någon från hans farm i morgon och hämtar dig. Jag vet, att Sven är hårdt uppe för en man nu."

Hvad främlingen menade med den sista svensk-amerikanska ordvändningen, begrep Johan inte riktigt, men följde dock med utan att göra några vidare frågor. Han var trött efter den långa järnvägsresan och längtade efter att få gå till hvila i en ordentlig säng. Följande morgon var Johan tidigt uppe för att speja efter morbror, men ingen hördes af. Efter frukosten kom en farmare körande förbi huset. Johans värd ropade an honom och frågade, om han ville taga Johan med sig till Sven Johnsons farm, då han ju skulle vägen fram.

Det gick för sig, och Johan satte sig upp med sin nattsäck i åkdonet, och så bar det i väg. Farmaren var tysk, så någon konversation kunde ej komma i fråga.

Med undran blickade Johan omkring sig på allt det nya, som mötte hans blickar. Efter en stund stannade farmaren hästen och pekade med piskan på en gård, som ingalunda var den största eller vackraste af dem, som syntes däromkring. Då Johan ej genast tycktes begripa, hvad det var fråga om, sade farmaren helt kort:

"Sven Johnsons farm".

Detta begrep Johan och hoppade af med sin nattsäck. I det samma han skulle vända sig om för att tacka för skjutsen med ett handslag, som väl tysken borde förstå, hade denne satt skjutsen i gång och for vidare utan att ens se sig om. Johan tyckte inte om sederna i Amerika, och det var med en viss ängslan, som han gick fram mot gården. Ingen syntes till, och ingen svarade på hans upprepade knackningar på förstugudörren, som var väl tillåst. Johan satte sig och väntade, och efter nära ett par timmar kom Svens hustru hem för att tillreda middagen. Johan presenterade sig och fick till sin stora förvåning till svar:

"Det var bra, du är här, vi ha väntat efter dig. Gå och ta in litet ved åt mig från "barn", ty jag har ingen inne i köket, och jag måste ha middagen färdig i rappet."

Johan blef stående och gapade af pur förvåning, men fick dock inte stå och se dum ut så värst länge, förr än moster Stina visade honom, hvart han skulle gå, och det låg något i hennes röst och sätt, som gjorde, att Johan lomade i väg efter veden.

Klockan 12 kommo husets öfriga medlemmar hem. Familjen bestod af far och mor och tre barn, mellan 10 och 15 år gamla. Morbror Sven mottog Johan vänligt och förklarade, att det varit omöjligt att möta honom vid stationen, enär det var så brådt med skörden. När barnen nu vuxit upp

så pass, och som Johan var i annalkande, hade Sven ej brytt sig om att skaffa sig någon dräng, och därför måste familjens alla medlemmar hjälpa till med arbetet, upplyste Sven.

Nu satte moster Stina fram maten på köksbordet, och familjens medlemmar slogo sig ned omkring detsamma. Johan tyckte, det gick till alldeles som hemma i Småland. Ingen syntes dock bry sig om honom, och som samtalet nästan uteslutande fördes på engelska, kände han sig bortkommen och började redan få hemlängtan.

Efter middagen tände morbror Sven sin pipa, och sedan han med synbart välbehag dragit några bloss, frågade han Johan:

"Har du din trunk på station?"

"Ja", svarade Johan, som redan lärt sig så pass engelska, att han visste, hvad trunk betydde.

"Du behöfde nog få hit den", fortsatte morbror Sven, "så du finge ut andra kläder, ty du kan inte gå så där klädd."

Johan blef verkligen stött, då morbror gjorde anmärkning på hans snygga reskostym, som han köpt i Kalmar för 43 kronor. Visserligen hade den blifvit litet tillskrynklad, men han tyckte, att den kunde duga mycket bra i morbror Svens hem. Där var inte så värst ståtligt, det hade han redan kommit underfund med. Han väcktes ur sina funderingar af morbror Svens röst.

"Well, vi få ge oss i väg. Kom med mig, Johan, ska vi se, hvad jag kan göra för dig."

Johan följde med, storligen undrande, hvad det nu skulle bli af. Sven tog ur sin gardebrob fram en del gamla kläder, som han bad Johan taga på sig. Johan hade upplefvat så mycket underligt under sin korta vistelse i Amerika, att han knappast längre blef förvånad öfver någonting, men han tyckte dock, att detta föreföll något märkvärdigt. Han tog af sig sin snygga kostym och tog på sig ett par gamla byxor och en rock, gammal och trasig den också.

"Det är all right", förklarade Sven.

Nu marscherade hela familjen med morbror Sven i spetsen utåt gärdena. Snart var man framme vid arbetsplatsen, och arbetet tog sin början. Johan hade råkat komma midt uppe i majsskörden och fick genast bli med om att "plocka corn", den ena fåran upp och den andra ned. Han arbetade af alla krafter, han som de andra, allt under det han tänkte underliga tankar. När klockan blef 5, slutade arbetet på åkern, och då trodde Johan, att hvilotiden var inne, men häri bedrog han sig grundligt. Nu togo sysslorna vid gården sin början, hästarna skulle ryktas, korna mjölkas, svinen och hönsen ha mat o. s. v.

Under det morbror Sven höll på att sätta Johan in i mjölkningskonstens hemligheter, passade denne på att inleda ett litet samtal med morbror om ändamålet med sin Amerika-resa. Han hann emellertid ej mer än förklara, att han ej rest den långa vägen för att bli dräng, förrän morbror afbröt honom:

"Hvad pratar du, vill du inte arbeta, utan spela herre som i Sverige? Se det går inte i det här landet. Här heter det att arbeta från morgon till kväll, och den, som gör det, kan gå lika rak i ryggen som en millionär. Vill du inte arbeta, kan du gärna ge dig tillbaka hem, ty jag ämnar inte föda någon latmask."

Johan teg. Han var visst inte lat och hade aldrig rest till Amerika för att slippa arbeta. Han förstod dock, att han alldeles förblindats af morbrors blomstermålningar i brefven, och att han kunde få det lika bra hemma i Sverige, när en gång föräldrarna föllo ifrån och han fick hand om egendomen, som lätt kunde drifvas upp och bära skördar som en Minnesota-farm. Han fick hemlängtan, men beslöt sig dock för att hålla ut en tid. Han hade 300 kronor insydda i västen utom sin handkassa i amerikanska pengar, så han visste, att han kunde komma hem när som helst.

När han varit i morbrors hem i nio dagar, stod han dock

inte ut längre, utan sade bestämdt ifrån, att han ämnade ge sig i väg.

"Hvad pratar du, pojke", skrek morbror Sven till, "ge dig bort och sätta mig i sticket midt i skörden. Jag tänkte, jag skulle reda mig utan dräng, när jag lofvade dig komma hit, och nu ger du dig bort i den värsta tiden, när det inte står till att få en man, om jag så betalade honom guld. Jo, det är tacken man får, när man hjälper sina släktingar."

"Jag har väl inte legat morbror till besvär", svarade Johan lugnt, "utan jag har ju arbetat från kl. 5 på morgonen till 8 på kvällen i en och en half vecka, så jag borde väl ha betaldt i stället för hårda ord."

"Tror du, att en, som kommer grön från Sverige och inte kan språket, kan tänka på lön första månaden?"

"Man behöfver väl ej kunna engelska för att plocka corn och ge grisarna mat."

"Well, man bör vara hemmastadd med förhållandena här och inte en 'greenhorn', om man skall komma och fjädra sig. Jag vet inte, hvar jag skall få tag på någon, som kommit nyss öfver."

Morbror Sven och Johan talade icke mer med hvarandra om saken. Sven var ond, och Johan var ej heller vid bästa lynne, ty han hade insett, att morbrodern hälsat honom välkommen till sitt hem endast för att slippa undan en dränglön. Afskedet mellan Johan och morbror Sven jämte hans familj var kyligt och afmätt.

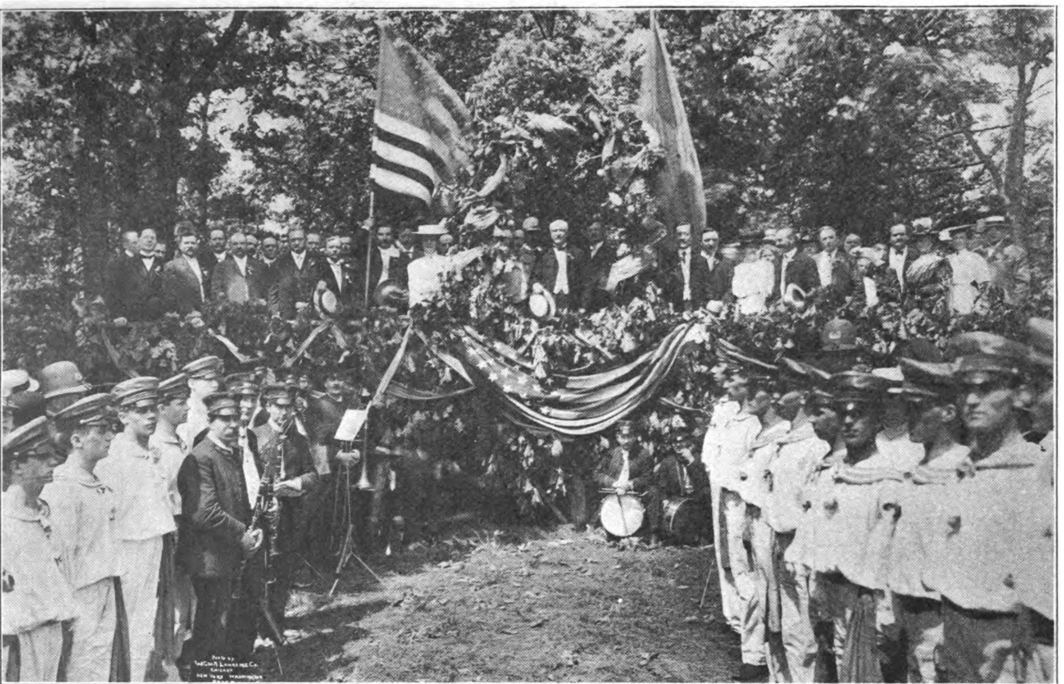
Under det tåget med rask fart förde Johan österut mot New York, satt han och tänkte på hur skamligt det skulle se ut att komma så snart tillbaka från Amerika. Ju mer han tänkte på saken, desto mer öfvertygad blef han, att man skulle göra spektakel af honom i hela socknen för den här Amerika-resan. Han beslöt därför att stanna i New York för att pröfva lyckan och se, om han inte kunde bryta sig en bana utan att hänga efter någon släkting. Så fort han fattat sitt

beslut, kände han riktigt, hur som modet växte hos honom, och han slog ett par slag med armarna i luften af ren längtan att få hugga tag i något arbete, sak samma hvad det vore. Johan satt och rent af blef amerikaniserad på tåget, och när han kom till New York, slog han sig ner där med fullt uppsåt att stanna.

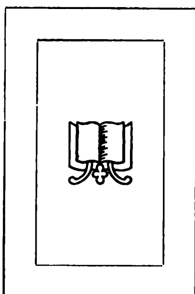
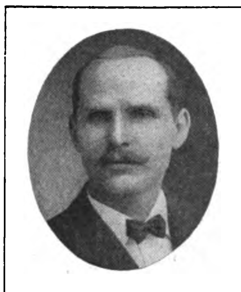
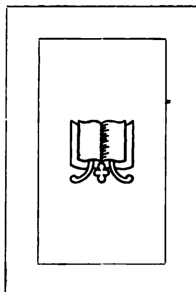
Han hade först några tämligen dåliga platser, men kom sedan in på en fabrik, där han arbetade i flera år. Sedan satte han med sina sparade medel upp egen affär och är nu en af millionstadens mest framgångsrika svenska affärsmän.

Under sina nio dagar som farmaredräng lärde han sig, att vägen till framgång i Amerika går icke öfver släktingars och goda vänners tegar, utan den får man röja själf med egna armar.

FRÅN SVENSKA NATIONALFÖRBUNDETS MIDSOMMARFEST I ELLIOTS PARK, CHICAGO, DNE 23 JUNI 1907.

Festpoem.

(Uppläst vid Svenska Nationalförbundets midsommarfest i Elliotts Park, Chicago, Ill., den 23 juni 1907.)

Af Frithiof Malmquist.

Du svenska folk, med asars kraft i armen
och gudars kyss på pannans vackra midt,
med sol i ögat och med guld i barmen
och kinden skiftande i rödt och hvitt,
dig hälsar jag inunder ljusa ekar
och himmel blå som fältet på vår duk
och manar dig till gamla svenska lekar
kring sirad majstång enligt sed och bruk.

Jag hälsar dig, du Sveas son, som gömmer
i minnet kvar hvad stort och skönt du lärt.
Jag hälsar dig, du fagra mö, som drömmer
om allt, hvad hemma var dig dyrt och kärt,

då du kring kullarna till herregården
på bruna fötter öfver ljungen sprang,
då du stod lutad intill minnesvården,
när tempelklockan öfver nejden rang.

Från fjärran bygd, från midnattssolens rike,
i dag oss når en hälsning varm och huld
från tron, från tjäll, från öfverhet och like,
från klippig strand, från fält och åkrars guld.
Och genklang vinner den i våra sinnen,
och ögats eld blir dubbelt ljus och grann,
ty än vi älska fädrens stora minnen,
vi älska Svea, som vår kärlek vann.

"Hvart flyr hon helst, min själ, på örnstark vinge?"
Du fråge dig, du svensk på främmad strand,
och själf ditt svar du fram till likar bringe,
jag känner det; det täljs på pulsens brand:
Till sagolandet invid norra polen
hon styr sin kosa i den dag, som är.
Hon vill sig löga uti midnattssolen,
dess hvita ljus, som färg åt tallar bär.

Hon ville hem till strandens ättestupa,
till hög, som gömmer åldrig höfdings ben,
till gråstenshäll och forsarna de djupa,
till blomrik äng, till faders åkerren.
Hon ville dröja invid vikens vatten
och höra källans milda sorl och sång.
Hon ville tälja stjärnorna i natten
och tyst betrakta deras stilla gång.

Hon ville ut på tusenmilafärden
att pröfva minnets starka vingepar.
Hon ville hän till slätterna och gärden,
till insjö täck, som inga böljor bar.
Hon ville återse de gråa jättar,
som stå på vakt i höga Nordanskog
och läsa sagorna om forntidsvättar,
som nya tiden hastigt nederslog.

Hon ville hem till skärgårdsö och hagar,
till bokträdsdungen utmed sundets våg.
Hon ville lefva sina barndomsdagar,
där norrskensflamman under pällen låg.
Hon ville sväfva öfver kära ställen
och trampa mossa grön i lundars famn.
Hon ville drömma i den ljumma kvällen
om modersråden och om älsklings namn.

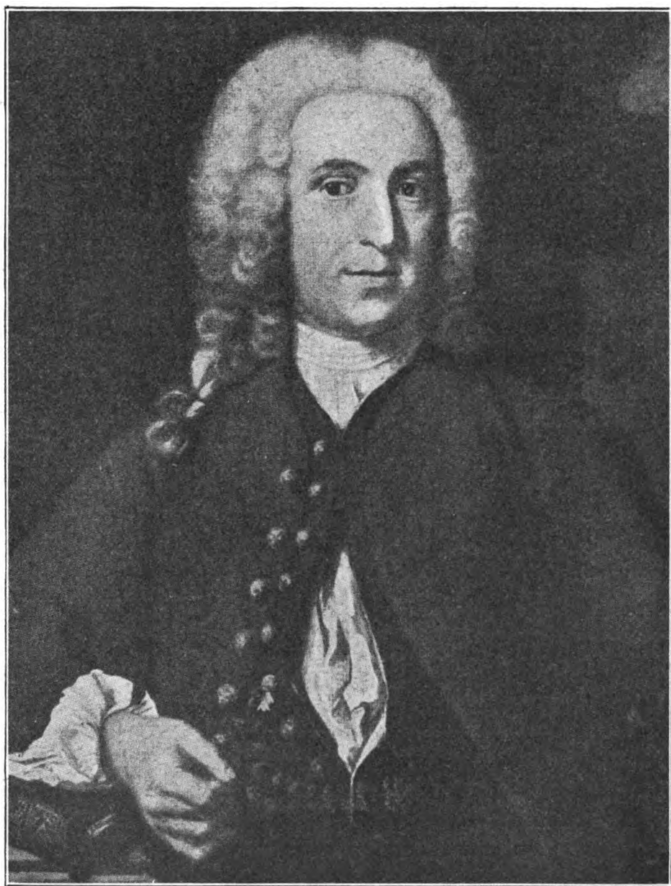
Så drömde du i dag, när skuggor svunno
för sol och sång, från popplars silfverblad,
och drömde än, när vakna blickar funno
det kära minne, hvarom tanken bad:
En sirad majstång, lik den hemlandsängen
i nuets stunder bär mot hvalfvet opp
och torparjäntan liksom herrgårdsdrängen
till ringdans manar under stjärnors lopp.

Så lyft din blick från markens blomsterdalar,
till stormars väg och västanvindens stig,
där smekt och kysst af blad från alm och alar

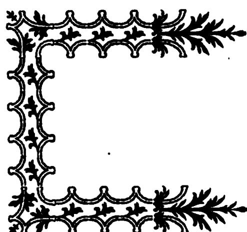
det stolta stjärnbaneret höjer sig!
Och vid dess sida, ofvan eklöfskransar,
du ser en fana, rik i färger två.
Hon fordom vajat öfver fästens skansar
den sollikt gula och den himmelskt blå.

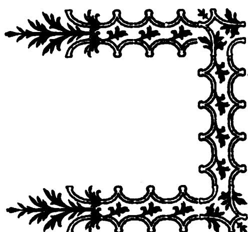
Ett fyrfaldt hell! för dessa kära fanor,
de stoltaste som lekt med vindars smek.
De vunnit segrar, ej på skilda banor,
nej, på desamma, emot våld och svek.
Hurra för duken med de röda ränder!
Hurra för den, som blåa fältet bär!
Hurra för den, som hvita stjärnor tänder!
Hurra för den, som gula korset skär!

CARL VON LINNÉ.

Carl von Linné.

Grunddragen af ett tvåhundra-årsminne, tecknade af

Joh. A. Enander.

Då man färdas söderut å östra stambanan i Sverige genom den natursköna provinsen Småland och kommit inom det gamla Värends gränser samt passerat järnvägsknuten Vislanda, kommer man sydväst därifrån till det i en kärrig skogsbygd liggande Liatorp och lastplatsen Diö vid den stora sjön Möckeln, som sträcker sig söderut mot Skånes norra gräns.

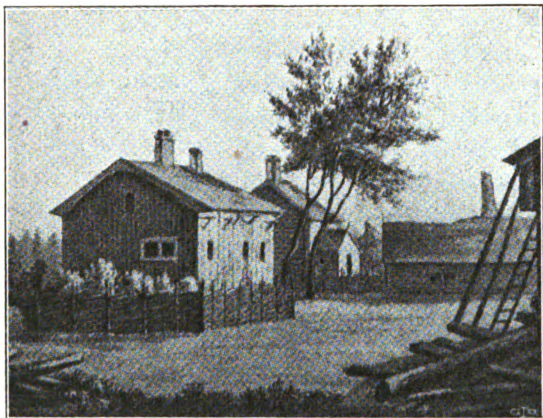
Här, nära Diö, Allbo härad, Kronobergs län, ligger, icke långt från banan, en gård med en anspråkslös envåningsbyggnad, till hvilken berömda vetenskapsmän icke sällan vallfärda. Den kan hvad yttre utseende angår icke mäta sig med de under en nyare tid uppförda präktiga bondgårdarna i Småland. Det är komministerbostället Råshult, utanför hvilket ses en år 1866 nära banan upprest öfver 25 fot hög obelisk, å hvars topp glänser en förgylld stjärna, och å hvilken ses få fot ofvan marken en bronsmedaljong med omskrift: "Karl von Linné, född i Råshult den 23 maj 1707."

Man har sålunda här framför sig ett af de många svenska hem, under hvilkas låga tak stora män skådat dagens ljus. Den af blommor och grönt omgifna anspråkslösa stugan framstår i historisk belysning såsom ett skönt slott, inom hvars väggar "blommornas konung" drömde sina barndomsdrömmar, innan han ännu fattat spiran och sträckt densamma öfver naturens trenne riken. Solen, som speglat sig i Möckelns klara vatten, sjunker blodröd bakom björkarna och furorna i väster, skymning inträder, och minnet börjar hviska om den blodiga riksskymning, som svepte i den unga piltens barnaår äfven denna trakt i sin mörka slöja. Likna icke formationerna af Taxås höga berg — Fredrikshall, där ett skott i vinternatten satte punkt efter Karl XII:s hjältesaga?

Under denna pröfningarnas tid beboddes Råshult af komministern Nicolaus Linnaeus och hans unga maka Christina Brodersonia till året efter sonens födelse, då fadern utnämndes till kyrkoherde i det närliggande Stenbrohult och familjen flyttade dit. Fadern, som tagit sitt tillnamn efter ett stort "vårdträd", en lind, som grönskade i närheten af hans fädernegård, var en stor blomsterälskare, likaså hans unga fru. De brukade smycka sin sons vagga med blommor, och då denne blef äldre, fick han sitt eget lilla blomsterland att odla och vårda i föräldrarnas trädgård. Kärlek till blommor väcktes hos honom i tidig barndom, och den kärleken följde honom genom lifvet.

Föräldrahemmet var fattigt, och den ekonomiska ställningen förbättrades icke under de senare åren af Karl XII:s lefnad. Svenskarna, som då voro till folkmängd föga mer än en femtedel mot hvad de nu äro, hade under sekler kämpat med Europas stormakter om länderna omkring Östersjön och det med samma ära, mod och ihärdighet som de långt talrikare romarna kämpat om länderna vid Medelhafvet. Men det svenska folket var då mer än nu "en liten hop", ett barn iklädt en tung riddarrustning, dess krafter utmattades, dess blod för-

rann å tusende slagfält. När Pultavas jordskalf slutligen betänkligt skakade den svenska stormaktsställningen och konungen efter 15 års bortovaro återkom med orygglig föresats att våga det yttersta för hvad han ansåg vara rätt och sant, så minskades icke, utan ökades folkets bördor, och fattigdomen blef bofast i prästgården, såväl som i herrgården och i bondens stuga. Hurdan ställningen var hos prästerna, som voro

RÅSHULT I SMÅLAND.
Linnés födelseort.

villiga att uppoffra för riket icke blott sina egna ägodelar, utan ock sina kyrkors silfver och tillhörigheter, kan man få en aning om, då man läser de upplysningar, som lämnades vid 1710 års riksmöte. Präster funnos i det sädesrika Uppland, som på flera månader icke haft något bröd i huset. På den bördiga Västgötaslätten funnos präster, som på lång tid icke ätit annat bröd än af malen ärthalm, och i Halland nödgades prästerna själfva plöja och så samt arbeta på fästningsverken i Varberg och Halmstad, sedan alla drängar blifvit utskrifna

till soldater. Då ställningen var sådan i landets bördiga delar, så kan det icke förvåna någon, att den var likadan eller möjligen sämre i den jämförelsevis magra delen af Småland i och omkring Stenbrohult. Det klagas här i Förenta staterna, och det icke utan skäl, att de svenska prästerna i de svensk-amerikanska samhällena äro för klent aflönade, men deras årsinkomster äro dock i de flesta fall större än de fattiga svenska prästernas under kung Karls olycksår.

Skolpilten Linnaeus.

År 1717, då Linnæus var 10 år gammal, sändes han till Vexjö läroverk. Af Samuel Ödmans "Hågkomster från hembygden och skolan" omkring 40 år därefter kan man bilda sig en tämligen god föreställning om nämnda läroverk och dess lärjungar vid den tid, då den unge Linnæus där började sina studier. Hos läroverkets rektor, som själf var älskare af örtkunskapen, blef gossen som örtkännare väl anskrifven, men icke så hos läroverkets öfriga lärare, hvilkas läroämnen af honom försummades, ja, för hvilka ämnen han "genom hård medfart fattat stor aversion". Han kände hvarhelst hvar ört växte på de fem svenska milen mellan Stenbrohult och Vexjö, men den latinska grammatikens regler kände han ej, och då latinet var läroverkets hufvudämne och den, som icke kunde latin, ansågs som ett dumhufvud, var det ej underligt, att han af mer än en lärare förklarades vara till studier oduglig. Efter sju år flyttades han emellertid på gymnasium, men äfven här försummade han de latinska studierna, så att fadern blef af sonens lärare tillrådd att i tid sätta denne "i lära hos en snickare eller skomakare, emedan han med boken ingenting kunde uträtta."

"Detta", säger Linné själf, "var ett dunderslag för fadern, som efter sina svaga villkor nu uti tolf år användt på sitt käraste barn allt det han kunde åstadkomma." Föräldrarna önskade ingenting högre, än att deras son skulle blifva präst

och sin faders medhjälpare, men att tänka sig en präst, som icke kunde tala och skrifva latin, att föreställa sig någon, som ej kunde diskutera på latin, skulle blifva en duglig kyrkans tjänare, var omöjligt.

Då en fattig yngling begaf sig till "storskolan", så var det en gifven sak, att han skulle "studera till präst". I synnerhet var detta händelsen, om han var prästson. Valde han en annan lefnadsbana, så var han i fara för att förlora allmänhetens aktning och blifva räknad bland de utom eller emot folket stående "herreskraporna", då prästen däremot, om han ej själf förverkat folkets förtroende, betraktades såsom en folktribun, äfven då han nödgades i många år sitta på konsistorie skjutskärra. Icke mycket bättre gick det ynglingen, om han till sitt lefnadskall valde något af de praktiska yrkena, som i våra dagar draga så många begåfvade ynglingar från den "lärda banan" i Sverige, då däremot de ynglingar äro jämförelsevis få, som sätta prästkallet till sin lefnads mål.

Linnæus var fattig, och troligen hade det gifna rådet blifvit följdt och sonen satts i något handtverk, om icke läroverkets rektor, Lannerius, och lektorn och provinsialläkaren doktor Rothman lyckats öfvertyga fadern, "att ehuru Karl svårligen kunde bli präst, så kunde han dock blifva en namnkunnig läkare, som kunde föda sig rätt så väl som någon präst."

Dr Rothman upptog ynglingen i sitt hus, föreläste för honom de första grunderna i läkarevetenskapen och väckte hos honom lust till det latinska språket genom att sätta Plinii naturalhistoria i hans händer. Genom flitiga studier lärde sig den begåfvade ynglingen att inom en jämförelsevis kort tid ledigt bruka nämnda språk. Samtidigt mognade hos honom föresatsen att icke blifva präst, utan i stället beträda läkarebanan. Han underrättade slutligen fadern om detta sitt beslut och denne gaf med tårfulla ögon slutligen sitt bifall till detsamma. För modern vågade man icke på ett helt år yppa sonens beslut; då hon slutligen blef om detta underrättad,

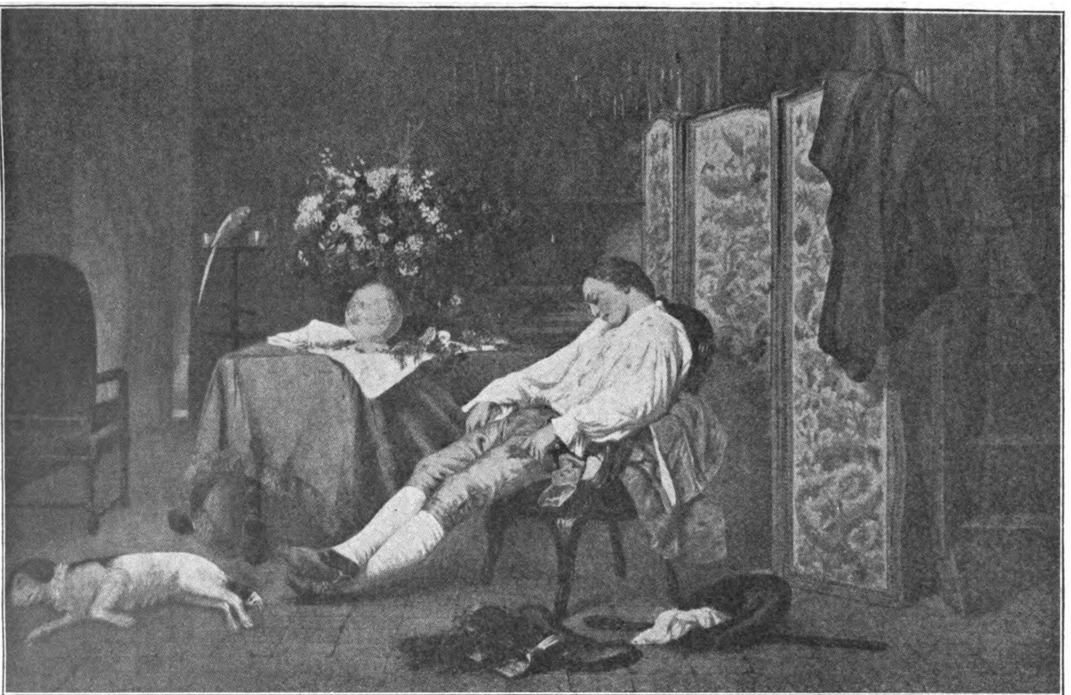
var det nära, att hon af sorg och grämelse fått slag. Hon kastade hela skulden till olyckan på trädgården och på sina förut älskade blommor och förbjöd sin andre son "att någonsin befatta sig med dessa olycksyrken". Antydan att hennes son i framtiden kunde blifva en framstående läkare eller, som hon uttryckte sig, en "eländig benságare och en fältskärs jämlike", upprörde henne på det högsta.

Linnaeus som student i Lund.

Med ett mindre godt betyg begaf sig den 20-årige ynglingen till Lunds universitet 1727. Redan i tullporten erfor han, att begrafning just då firades efter domprosten Humerus, den, af hvilken han väntat hjälp och stöd. Han blef dock i universitetet inskrifven och för sina kunskaper i botaniken omtyckt af den lärde professorn Kilian Stobaeus, hvilken upptog honom i sitt hus. De rika samlingar, som här funnos, eldade ynglingens studielust, så att dagen för honom ej ville räcka till. Mer än en gång varnade den lärde professorns moder sin son för "smålänningen, som hvarje natt somnade från ljuset och satte hela hans hus i äfventyr", men då professorn en natt öfverraskade "smålänningen" med ett besök, fann han denne ifrigt sysselsatt med studier. Redan dagen därpå fick Linnæus fritt tillträde till professorns bibliotek och omhuldades därefter på flera sätt af den ansedde mannen. Denne, som var barnlös, talade till och med om att göra den unge studenten till sin arfvinge.

Linnaeus som student i Uppsala.

Den unge Linnæus ägde förmåga att skilja hufvudsak från bisak. Hufvudsak för honom var att erhålla undervisning i naturvetenskapen af de bästa lärare, som funnos i landet. Han tänkte icke som en svensk-amerikansk yngling, hvilken för några år sedan yttrade: "Då jag skulle studera, så var

LINNÉ SOM SKOLYNGLING EFTER HEMKOMSTEN FRÅN EN BOTANISK EXKURSION.
Efter en tafla af Roux.

jag dum, som icke begaf mig till ett läroverk, där lärarna hade små fordringar, där de gåfvo höga betyg, och där det var lätt att slippa igenom." Linnæus var icke en af dem, som vilja "slippa lätt igenom".

Under sommaren 1728 tillråddes han af sina vänner att begifva sig till Uppsala, hvarest de berömda professorerna Hoffvenius, Roberg och Rudbeck den yngre då voro universitetslärare. Den klang, som dessa namn ägde, bevekte den vetgirige ynglingen att på hösten samma år lämna sina vänner och gynnare i Lund och begifva sig till lärdomsstaden vid Fyris stränder, hvarest väntade honom, icke ett sysslolöst dagdrifvarelif, utan en genom flitiga studier utmärkt arbetsdag, af hvilken icke en timma fick gagnlöst förspillas.

Men under det Linnæus med brinnande ifver här fortsatte sina studier, hade han att kämpa med fattigdom och nöd. Ofta led han brist på det nödvändigaste. En student kunde icke, såsom här i Amerika, genom hvilket ärligt arbete som helst förtjäna sitt dagliga bröd. Det ansågs opassande, ja, för honom nedsättande. Den högättade aristokraten och den fattige bonden hade i denna sak samma tanke. Om en yngling tillbragte termin efter termin vid akademien utan att aflägga några examina, om han lefde på rika släktingars medel, på lån eller led nöd på en informators "svältlön", så hördes sällan något klander, men sådant uteblef icke, om han företog sig att förtjäna något till lifvets uppehälle genom kroppsarbete eller genom att "fuska" i en handtverkares yrke, hvilket senare också var i gällande lag förbjudet.

Linnæus var i Uppsala en främling, utan medel, utan vänner och gynnare. Oupphörligt bestormades han af fadern, som var ur stånd att hjälpa honom, att han skulle lämna Uppsala och den valda lefnadsbanan och begifva sig hem för att därefter studera till präst och därigenom uppfylla sina föräldrars lifligaste önskan. Tvingad af nöden beslöt Linnæus att som en lydig son tillmötesgå sina föräldrars önskan.

Men innan han lämnade Uppsala på hösten 1729, gick han först att taga afsked af den kära botaniska trädgården. Här stannade han vemodig framför en sällsynt, nyss utslagen blomma, hvilken han ämnade bryta och medtaga som minne. Härifrån hindrades han dock af en myndig röst, som befallde honom att lämna blomman orörd. Denna röst kom från domprosten Olof Celsius d. ä., som genom sitt latinska verk om bibelns växter och genom andra arbeten vunnit ett berömdt namn i den vetenskapliga världen. Sedan denne förmögne och ansedde man gifvit sig i samtal med den tilltalade ynglingen och till sin förundran erfarit, att denne "visste göra reda för hvad som fanns i trädgården och dessutom ägde öfver 600 inländska växter inlagda", och sedan han förnummit några drag ur ynglingens lefnadssaga, upptog han honom i sitt hem, gaf honom tillträde till sitt bibliotek och blef hädanefter hans vän och gynnare. Hemresan till föräldrarna i Småland blef nu till deras, i synnerhet moderns, stora sorg inställd.

Linnaeus begynner sin lifsgärning.

I slutet af 1729 väcktes hos Linnæus första tanken på det s. k. "sexual-systemet", att hos växterna verkligen förefanns någonting motsvarande könen i djurriket, att vissa delar kunde kallas hanor och honor, samt att på dessa delars antal kunde grundas växtrikets indelning i klasser efter hanarna och i ordningar efter honorna. Kort därefter öfverlämnade han till sin välgörare en liten uppsats om "växternas kön", i hvilken ofvannämnda sanningar aningsfullt uttalades. Denna skrift, som blef utgångspunkten för dess författares vetenskapliga storhet, skaffade honom inträde till professorn i medicin och botanik Ol. Rudbeck d. y., hvilken antog honom till informator för sina söner och framgent gynnade honom. Då Rudbeck året därpå erhöll tjänstledighet, antogs Linnæus att bestrida de botaniska föreläsningarna. Häri lyckades han öfver för-

väntan. Då professorerna räknade högst 80 åhörare, hade Linnæus 400.

Då den unge studentens moder, som länge betraktat sin Carl som en "förlorad son", fick höra, att han i Uppsala icke tjänstgjorde som en "fältskärsgesäll", utan såsom professor, "förbyttes hennes först nästan kallnade sinne", dock smög sig säkert ur hennes modersbröst mer än en gång en smärtans suck vid tanken på att den älskade sonen icke kom att blifva präst och pastorsmedhjälpare i Stenbrohult.

GÅRDEN SVEDEN VID FALUN
där Linné firade sitt bröllop.

Genom sina gynnares bemedling fick han af vetenskapsakademien i Uppsala understöd för en botanisk resa i Lappland, hvilken företogs 1732. Han färdades öfver 1,000 svenska mil, men resan kostade endast 112 daler silfvermynt (af hvilka 3 motsvarade ungefär en dollar). Skörden af naturalster och iakttagelser var stor, och Linnæus började efter hemkomsten åter hålla föreläsningar i Uppsala. Men den svenska afundsjukan vaknade. Han förbjöds att vidare föreläsa, "emedan han icke aflagt vederbörligt kunskapsprof". Den häftiga

harm, han härvid erfor, kunde han icke kufva, utan utmanade upphofsmannen till förföljelsen (med. adj. Rosén) till duell. Han undgick lyckligtvis att belasta sitt samvete med ett brott, men slapp endast genom Celsii bemedling skymfen att blifva från universitetet förvisad. Afstängd från tjästgöring begaf han sig på kallelse till Dalarne för undersökning af bergverken därstädes. Sedan densamma var förrättad, höll han i Falun föreläsningar i mineralogi, praktiserade äfven som läkare samt blef förlofvad med dottern till stadsläkaren i Falun, en prosaisk kvinna, Sara Elisabeth Moraea, om hvilken det vid denna tid heter, att hon var dotter till en efter sitt stånd ansenligen rik man. Hans stora ekonomiska betryck, som t. o. m. nödgat honom att under en längre tid förtiga sin moders död, emedan han icke ägde penningar till inköp af sorgekläder, blef härefter mindre tryckande.

Men studielusten blef därför icke mindre. Linnæus förnötte icke tiden under kärlekspjoller med sin fästmö. Både han och hans vänner insågo, att det för erhållande af tryggad samhällsställning var för honom af nöden att blifva promoverad till medicine doktor.

Linnaei vistelse i utlandet.

Med denna promotion till sitt mål reste Linnæus 1735 först till sin far i Småland och därefter öfver Hamburg till Harderwyk i Holland, hvarest han den 23 juni samma år promoverades till medicine doktor. För att få tillfälle att åhöra den ryktbare läkaren Boerhaaves föreläsningar vid universitetet i Leyden reste han dit, hvarest hans lilla reskassa snart smalt bort och han nödgades lefva det torftigaste lif. Han lyckades dock förvärfva sig några vänner, och en af dessa, botanikern Johan Fredrik Gronov, bekostade tryckningen af den unge svenskens "Systema Naturæ", i hvilket arbete på 14 foliosidor framställdes grunddragen till ett storartadt system, omfattande alla naturens riken. Detta "utkast" väckte ett sådant

uppseende, att den berömde Boerhaave, som låtit den ryske czaren Peter I vänta i flera timmar på ett samtal, inbjöd den unge svensken till sitt hus och försökte förmå honom att för alltid stanna i Holland. Härtill var Linnæus icke villig, men lät af Amsterdams rike borgmästare Georg Clifford öfvertala sig att ordna och beskrifva hans praktfulla trädgård å landtgodset Hartekamp mellan Harlem och Leyden. Här, hvarest odlades en mängd växter från södra Europa och de öfriga världsdelarna, var Linnæus i sitt "rätta element", och här lefde han, den fattige smålänningen, enligt egen uppgift, "som en prins, ägde ett spann hästar och kusk och betjänt till sin disposition och kunde med all högtidlig välfägnad mottaga dem, som gjorde honom besök."

På sin väns bekostnad fick han efter en tid företaga en resa till England, hvarest odlades flera nordamerikanska växter, med hvilka Clifford önskade öka sina samlingar. Till den berömde naturforskaren och sedermera stiftaren af British Museum, H. Sloane, medförde Linnæus från Clifford ett smickrande rekommendationsbref, som beredde den förre tillträde till de förnämsta samlingar i England. Här försökte man att få för alltid behålla honom. Liknande blef förhållandet, då han därefter kom till Paris. Men Linnæus var svensk. Hans fosterlandskärlek drog honom med oemotståndlig makt tillbaka till fosterjorden, till hvilken han efter tre års bortovaro återkom 1738.

Linnaeus en främling i sitt eget fädernesland.

Svenskarna äga en gammal ful vana att sällan erkänna en landsmans förtjänster, förrän han är död och begrafven, och knappast då. Detta är i synnerhet fallet, om personen i fråga icke vunnit i utlandet beröm och utmärkelse. Det hade Linnæus visserligen vunnit, men på en bana, som var i hans fosterland föga känd. Hade det varit en utländsk kvacksalvare, hvilkens underkurer blifvit vidt och bredt utbasunade, hade

LINNÉS LANDTGÅRD HAMMARBY.

han varit en utländsk charlatan, som påstått sig hafva i främmande land förrättat underverk, så hade han nog kommit att genast äga vänner och beundrare, nu däremot var han ju endast en simpel läkare och därtill en svensk.

Det var under en dekadansperiod, under det politiska partityranniets frihetstid, som icke ännu hunnit blifva en vetenskapernas storhetstid i Sverige, som Linnæus dit återvände. Den köld, med hvilken han där mottogs, var nära att beveka honom att antaga något af de fördelaktiga anbud, som han erhållit från utländska regeringar och universitet. Den, som räddade honom åt fäderneslandet, var Carl Gustaf Tessin, som erbjöd honom rum och bord i sitt eget hus samt sedermera utverkade för honom af ständerna ett årligt anslag af 100 dukater mot förbindelse att i Stockholm hålla föreläsningar i botanik och mineralogi. På Tessins förord blef han därefter förordnad till amiralitetsläkare i Stockholm 1739, samma år som han gifte sig med sin trolofvade, samt blef professor i medicin vid Uppsala universitet 1741. I detta professorskall och å det medicinska området inlade han stora förtjänster, hvilka blifvit alltför mycket glömda till följd af det uppseende, som väcktes af hans epokgörande verksamhet inom botaniken, inom hvilken vetenskap han blef påföljande år, efter en botanisk resa till Öland och Gottland, genom byte med sin forne medtäflare, numera vän, Nils Rosén, professor vid samma universitet.

Sveriges krigiska stormaktsbyggnad hade ramlat. I stället för att rikta sina blickar utåt riktade nationen mer och mer desamma inåt, och på vetenskapens grund började bildas en ny stormaktsbyggnad, som sedermera aldrig ramlat. Den förnämsta grundläggaren och byggmästaren var Linnæus, alla tiders största naturforskare. Redan 1739 hade han tillsammans med Triewald, Höpken, Alströmer och ett par andra stiftat Svenska Vetenskapsakademien, hvilkens första ordförande han genom lottning blef. Botaniken, i hvilkens kaos

han med sitt artificiella sexual-system bragt ordning och reda, började blifva den svenska samtidens älsklingsstudium, och den kärlek till träd och blomsterplanteringar, genom hvilka många bondgårdar i Sverige än i dag fördelaktigt utmärka sig framför de flesta "farmarehemmen" i Amerika, väcktes af Linnæus och hans lärjungar till lif.

Linnaeus på ryktets och ärans höjd.

Det rykte och anseende, som Linnæus redan förvärfvat sig, ökades med hvarje år. Det svenska namnet förenadt med hans flög äradt genom världen. Nationalkänslan vaknade, namnet svensk blef ett hedersnamn. Studenternas antal vid universitetet ökades från 500 till 1,500, många af dem från främmande länder, äfven från Amerika. Linnæus var en ypperlig ungdomslärare, kanhända den bästa, som Sverige ägt. Den kärlek, som han själf hyste till vetenskapen, meddelade han åt sina åhörare. Utländska lärda, till och med furstliga personer, kommo till hans lärosalar eller till hans anspråkslösa, i en enformig nejd nära Uppsala liggande gård, Hammarby, för att i sällskap med honom, det stora snillet, företaga "med blommor i hattarna, med pukor och valdthorn" botaniska exkursioner å höjder och i dalar längs de leriga vägarna. Med förtjusning lyssnade alla till honom, öfversteprästen i naturens sköna tempel, då han på latin för dem tolkade den bibel, som utkommer i förnyad upplaga hvarje vår, när berg och dalar blomsterströs. Många af hans svenska lärjungar sändes af honom såsom naturvetenskapens missionärer till jordens aflägsna länder. Bland dem, som besökte och arbetade här i Amerika, voro: Per Kalm under åren 1748—1751 och Per Löfving, som här afled 27 år gammal 1756.

Konung, ständer och medborgare öfverhopade Linnæus med heders- och aktningsbetygelser. Redan under hans lifstid slogos tre medaljer till hans ära. År 1747 utnämndes han till arkiater och år 1753 till riddare af Nordstjärneorden, och

var han den förste svenske lärde, som tilldelades denna ära. År 1757 upphöjdes han i adligt stånd och antog då namnet *von Linné*. Från Spanien, Ryssland, Frankrike och andra länder mottog han de mest smickrande anbud och kallelser, hvilka han dock alla afslog. Lärda samfund öfver hela världen täflade dessutom om äran att få räkna honom bland sina ledamöter. Så länge den blyga skogsblomman Linnéa Borealis, som efter honom fått sitt namn, doftar i Sveriges gran- och furulundar, så länge naturvetenskapen älskas och odlas på jorden, kommer namnet Carl von Linné icke att dö.

Linnés ålderdom och död.

Linné ägde en tämligen god hälsa, men hans såväl kropps- som själskrafter brötos genom ett slaganfall i maj 1774. Hälsotillståndet försämrades år 1776, och han anhöll då om sitt afsked, men konung Gustaf III uttalade den önskan, att han måtte "till akademiens heder blifva kvar, emedan ingen, så hedrat henne som han", och Linné erhöll nu "dubbel lön samt tvenne gårdar i Hubby för sig och sina barn." Den 10 januari 1778 slutades hans dagar. Dödsfallet väckte djup sorg i hela den civiliserade världen, och konungen underrättade ständerna om detsamma som om en nationalförlust. Linnés änka öfverlefde honom till 1806, då hon afled vid 94 års ålder. Hon företog sig att efter Linnés död bortslumpa till engelsmän för en spottstyfver den större delen af hans rika samlingar, hvilket så förtörnade konung Gustaf den III, att han skall hafva sändt ett svenskt krigsfartyg att uppbringa det engelska fartyg, som hade Linnés samlingar ombord, innan det uppnådde England, hvilket dock icke lyckades. Sonen Carl, som blef sin faders efterträdare på professorstolen, ägde hvarken sin faders kunskaper eller dennes begåfning, stod i spändt förhållande till sin moder och afled ogift 1783. Den ena af Linnés två ogifta döttrar lefde till 1839, då hon afled vid 90 års ålder.

LINNÉ.

Af skulptören Christian Ericsson utförd gipsrelief, skänkt år 1893 till Art Institute i Chicago af godsägaren P. S. Peterson å Rose Hill.

Äfven efter döden, ja, icke minst i vår tid, har Linnés minne firats som ingens af hans samtida. I Uppsala domkyrka, hvarest den stora naturforskaren och hans son hvila, upprestes redan 1798 ett enkelt, men vackert Linné-monument af Elfdalsporfyr, 1885 aftäcktes i Humlegården, Stockholm, ett ståtligt Linné-monument af brons, och 1891 ett liknande i Lincoln Park, Chicago. Förlidet år firades Linnés tvåhundraåriga minne nästan i hela den civiliserade världen, mest storartadt i Uppsala, vid det universitet, hvars prydnad han i lifstiden var.

Linnés utseende och personlighet.

Linné var icke stor till växten, men hade en stark kroppsbyggnad, var brunögd, snabb på foten, häftig till sitt lynne, men blef lätt försonad, arbetade oafbrutet och tålde icke senfärdigt folk, brydde sig litet om utseendet, utan trodde, att "karlen borde pryda kläderna, ej tvärt om"; han såg på en gång fort, djupt och långt, samt uppfattade skarpsinnigt det hufvudsakliga, hvarje föremåls mest utmärkande kännetecken; han var glädtig och skämtsam; sparsam i sitt hushåll; välgörande emot behöfvande; frikostig för sin vetenskap. Tobak och kaffe brukade han till öfverflöd, men iakttog eljest måtta i allt. Hans varma, oskrymtade gudsfruktan var ett af hans ädlaste karaktärsdrag. Hans vetenskapliga sträfvan var genomträngd af en äkta religiös ande: på hvarje blad gifver han Gud äran. I företalet till *Systema Naturae* yttrar han: "Jag såg skuggan af det högsta väsendet skrida förbi mig, och jag intogs af vördnad och beundran. Jag letade efter dess spår i sanden — hvilken kraft, hvilken vishet! Jag såg djuren vara till endast genom växterna, växterna genom de liflösa partiklarna, och dessa åter bilda jorden. Jag såg solen och stjärnor utan tal hänga fria i rymden, hållna i handen af varelsernas varelse, det stora mästerverkets konstnär."

LINNÉ-STATYEN I LINCOLN PARK, CHICAGO.

Omdömen om Linné som botanisk forskare.

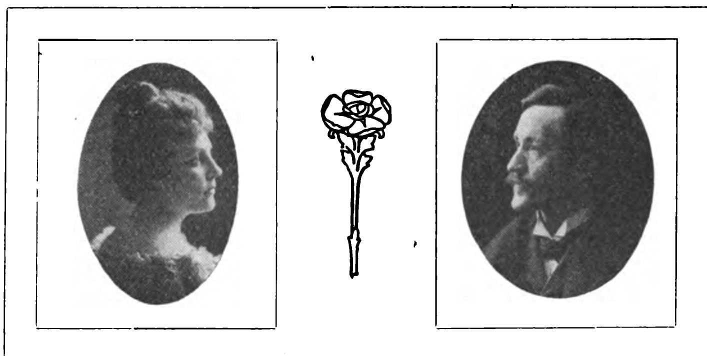
På tal härom yttrar Hvasser: "Blomstervärlden var för honom naturens klaraste och fullkomligaste hieroglyfskrift, en uppenbarelse af lifvets eviga grund, det var denna, icke dess förgängliga alster, som kallade honom och spände hans forskningskraft. Han stod inför den praktfulla förgården i naturens tempel och förtjustes af dess härlighet, men icke var det förlåten själf, så skön och rikt prydd den äfven var, som fängslade hans blickar, utan tvärtom ville han genomskåda den och uppfatta det eviga inre, som på en gång alltefter graden och beskaffenheten af betraktarens åskådningsförmåga, af densamma fördöljes eller uppenbaras." Om sig själf skrifver han i sina anteckningar: "Gud har fört honom (Linné) med sin egen allsmäktiga hand; låtit honom utspricka ur en stubbotan rot, omplanterat honom på en fjärran ort härligen och låtit honom uppstiga till ett ansenligt träd; ingifvit honom en brinnande håg för vetenskap; fört honom så, att det han önskat och ej vunnit blifvit hans största förmån; gifvit honom hederlig tjänst, just den han mest eftersträfvat, likaledes den hustru han mest önskat och dygdiga barn, gods och egendom, samt det största herbarium i världen samt låtit honom koxa in i sin (Guds) hemliga rådkammare och se mera af sina skapade verk än någon dödlig före honom." Linnés valspråk var också: "Innocue vivito, Numen adest." (Lef oförvitligt, Gud är närvarande).

Linnés efterlämnade skrifter.

Linnés flesta utgifna arbeten äro författade på latin, som var under hans tid den lärda världens tungomål. Under vistelsen i Holland utkommo: Systema Naturæ (Leyden 1735), hvilket arbete sedermera under hans lifstid utgafs i 13 upplagor på olika tungomål; Genera Plantarum (1736); Fundamenta Botanica (Amsterdam 1736); Bibliotheca Botanica

(Amsterdam 1736); Hortus Cliffortianus (Amsterdam 1737); Critic Botanica (Leyden 1737); Classes Plantarum (Leyden 1738); Flora Lapponica (1739). Efter Linnés återkomst till Sverige utkommo hans Öländska resa (1745); Animalia Sueciae (Stockholm 1745); Fauna Sueciae Regni (1746); Flora Sueciae (Leyden 1745); Vestgöta resa (1747); Flora Ceylonica (1747); Hortus Upsaliensis (1748); Materia Medica (1749); Philosophia Botanica (1751); Skånska Resa (1751); Species Plantarum (1753, 1762-73); Clavis Medicinæ (1766) m. fl. Han har dessutom utgifvit 187 disputationer, 5 orationer, en prisskrift och 67 afhandlingar.

Olga.

In memoriam.

Af Jakob Bonggren.

Om redan det är stort och ära ger
att samvetsgrant uppfylla sina plikter,
hvad är det då att göra det och mer:
att flytta himmelsk fröjd till jorden ner
och inspirera skaldens bästa dikter?
Om det är godt att glädja någon ann',
att lefvande förljufva mänskors öden
med trofast vänskap, kärlek ren och sann,
hur mycket bättre då, när någon kan
med ljufva minnen glädja än i döden!

Så många själfviskhetens bana gå
och göra det, som de hos nästan klandra.
Sin egen fördel först de tänka på,
beräkna hvad de själfva kunna få;

men hon i stället tänkte först på andra.
Hon ville aldrig ensam känna fröjd:
hon ville dela den med sina kära.
Och var hos någon sorg och oro röjd,
den hjärtegoda först vardt riktigt nöjd,
när hon *fick hjälpa till att bördan bära.*

Man ser hos mången, mindre god och skön,
ett kraf att framför andra hyllad blifva.
Är gäckadt hopp en sådans bittra rön,
beundran från en hvar fick hon *till lön,*
oskrymtad hyllning, som kan glädje gifva.
Ty hennes godhet ej satt utanpå;
det blida leendet var ärligt menadt.
Allt skönt, som blott är ytligt, skall förgå;
hos henne fagert yttre fick bestå,
ty det med själens fägring var förenadt.

Vid trägna loford mången tärna tror
i allt sig bättre än de andra vara.
Ett sådant fel på inbilskhet beror;
men hon, så klok som hon var skön och stor,
med lätthet undgick öfverskattnings fara.
Hon sade: "Allt för mången smicker bär
och tror sig så min ynnest kunna vinna,
men gör sig blott onödiga besvär.
Allt godt hos mig ser du, *som har mig kär;*
må något *då af det du sökt du finna!"*

Jag fann, och mycket mera än jag tänkt,
af det, som jag värderar högst i världen.

På ytan blott en ringa del har blänkt
af ljuft och hjärtevarmt, som gladt hon skänkt
åt sin ledsagare på lefnadsfärden.
Kokett hon aldrig bredde grannlåt ut,
ett billigt kram, för Pål och Per att plundra
och misslynt kasta bort om en minut.
Hon *hade hjärteguld, som ej tog slut,*
för vännen blott att älska och beundra.

De sade hon var stolt. Hon ödmjuk var.
Fast öfverlägsen, hon *ej så sig trodde.*
Att jämt sitt vackra hufvud högt hon bar,
ej sträf och sträng, men leende och rar,
på stark och ädel karaktär berodde.
Hon framgick trygg liksom en mäktig ström,
en blomsterängomkransad, klarblå Volga.
Så ljus hon var som barnets lyckodröm,
som vårens ängel var hon blid och öm,
min lefnadsfröjd, min hjärtevän, min Olga.

I kroppsgestalt hon ej är med oss mer;
vi ej som fordomdags få se den kära.
Men all den lycka, som hon gett och ger,
likt solen där hon är, går aldrig ner,
och hennes änglasjäl är alltid nära.
Jag känner henne än vid hemmets härd,
af ljufva minnen beledsagad, vandra.
Med tacksamhet för lycka, mig beskärd,
jag bidar stunden, då i ljusets värld
vi än en gång få återse hvarandra.

En misskänd samhällsdanare.

Biografiskt utkast.

Af Ernst Skarstedt.

Det är en erkänd sanning, att "öfverträdarens väg är svår." Detsamma skulle kunna sägas, om ordet "öfverträdare" utbyttes mot t. ex. reformator eller samhällsdanare, ty de, som utan själfviska eller andra orena bevekelsegrunder, endast af nit för mänsklighetens väl, försökt att väcka sina medmänniskors håg för något ädlare än det alldagliga penningförvärfvet och omsorgen om kläder och föda, ha i allmänhet funnit sin väg ganska svår och törnbeströdd. Att det bland de s. k. reformatorerna funnits och alltjämt finnes många, som drifvas af egennytta, är en beklaglig sanning, och att dylika personer vanligen förstå att göra sin väg jämn och bekväm, är lika ovedersägligt. Men det är icke om dem eller någon af deras släkte, jag i denna uppsats ämnar orda, utan om en af de oegennyttiga och uppoffrande samhällsförbättrare, hvilka i intet land förekommit allt för talrikt och allra minst så i det svenska Amerika, och hvilka vanligen just på grund af sin oegennytta och oför-

måga af kalla, hjärtlösa beräkningar förefalla, särskildt i vår illsluga och beräknande tidsålder, opraktiska och bli betraktade som odugliga svärmare och original.

Bland de svensk-amerikaner, som trott sig skapade för den vanskliga uppgiften att söka förbättra människorna och dana en ny, renare samhällsform, har säkerligen ingen varit mer originell och icke heller mer misskänd och oförstådd af sin samtid än den gamle tidningsskrifvaren Frans Herman Widstrand, som afled i Litchfield, Minn., i sept. 1891, fattig och föraktad, efter att ha användt största delen af sin 67-åriga lefnad på uttänkande af planer till människosläktets förädling. I min bok "Våra pennfäktare" har jag redan förut tämligen utförligt skrifvit om Widstrand, och mycket af hvad som följer blir endast ett upprepande af hvad som yttrats där. Men dels vann den nämnda boken endast en obetydlig spridning, dels är Widstrands lefnadssaga tillräckligt märklig och lärorik att väl tåla att höras om igen.

Frans Herman Widstrand var född 1824. Han genomgick Örebro skola och Strengnäs gymnasium, tog studentexamen, "stora teologen", nationalekonomen m. m., läste "för graden", skref för kansliexamen och gaf sig in i ämbetsverken i Stockholm. År 1841 hade, som bekant, Unonius utvandrat till Wisconsin och grundlagt det första svensk-amerikanska nybygget. Hans bref till tidningar i Sverige väckte, såsom Widstrand själf uttryckt det, "stark håg" hos Widstrand att fara till Amerika. Som han var ofärdig, kunde han ej fara dit som sjöman, hvilket han troligen eljest gjort, och sålunda kom han att fullborda sina studier och bli "en man i verken och i staten med lön, som räcker jämnt och nätt till maten", för att tala med Elias Sehlstedt. Han kände det rysligt att varda "skälld för kunglig sekter, då han var republikan i själ och hjärta", och det är därför icke underligt, att nyheterna om franska revolutionen år 1848 åter hos honom skulle väcka längtan efter frihet. Han skref till Paris

efter tidningar och broschyrer m. m. och slukade deras innehåll med stor ifver. I ett bref till "Svenska Amerikanaren" 1880, ur hvilket jag hämtat dessa uppgifter om hans yngre dagar, skref han bl. a.: "Redan förut hade jag afskytt den rysliga orättvisa, som utöfvades mot de fattiga af de rika, präster och andra. Aug. Sohlman, sedermera redaktör af "Aftonbladet", och jag — kamrater sedan 1835 i Örebro skola — talade ofta om hvad som skulle göras för att få slut därpå. Vi räknade efter, att om all egendom delades, skulle det bli endast fattigdom för alla, och gåfvo upp i förtviflan."

I en fransk skrift af reformatorn Cabet trodde han sig slutligen finna lösningen på gåtan, hur fattigdomen skulle kunna afskaffas. Han beslöt att fara till Cabet och hans anhängare, icarierna, som 1850 grundat ett "mönster-samhälle" i Nauvoo, Illinois. Vid samma tid bildades den första arbetareföreningen i Stockholm. Widstrand var en af de första medlemmarna och trodde, att "allt skulle kunna bli bra i Sverige och republik införas", samt åtog sig redigerandet af arbetareföreningens organ "Demokraten". Den bar sig dock ej och måste upphöra 1851, sedan Widstrand därpå uppoffrat mycket tid och penningar.

Först år 1855 fann han omständigheterna gynnande för en resa till Amerika. Han hade "utbetalt penningar i Sverige för en yngre broder, som farit till Amerika, då han ej kunde reda sig i Sverige", på det villkor att han skulle köpa land åt Widstrand. Han skref, att han gjort det, men W. fann vid sin ankomst till Amerika, att brodern bedragit honom. Detta smärtade den rättrådige och finkänslige Widstrand djupt. "Helveteskvalen kunna ej vara stort värre", tillägger han i sin berättelse därom.

Widstrand tog ett stycke homesteadland vid Lake Constance, 3 mil norr om Buffalo i Wright co., Minn. Han brefväxlade med Cabet och fick veta, att hans följeslagare " ej voro så goda, som de borde ha varit." 1856 blef Cabet, som inom

parentes sagdt var en ytterligt opraktisk människa och i stället för att sköta koloniens angelägenheter använde all sin tid på att skrifva böcker, af majoriteten inom kolonien drifven bort. Han slog sig med några af sina trognaste vänner ned i St. Louis, men dog kort därefter. 1858 begaf sig Widstrand till hans lärjungar, men då han fann, att de grälade, återvände han till sitt hem i Minnesota. Han besökte äfven Nauvoo, Oneida-samhället, Shakers och en mängd reformatorer, gjorde upp stadgar m. m., underhöll en betydlig brefväxling, men fann ingenting, som motsvarade hans ideal.

År 1863 erhöll han en syssla vid ett af regeringens kontor i Washington, men stannade där endast en kort tid. Under sin vistelse i Washington synes han ha sysslat något med forskningar i spiritism, att döma af en del utdrag ur hans efterlämnade papper, som Jakob Bonggren för några år sedan införde i "Svenska Amerikanaren", och hvari omtalas, hvad som försiggick vid tre seancer, som Widstrand bevistade. Vid en af dem hade Widstrand, enligt föregifvande af mediet, en viss Colchester, blifvit satt i förbindelse med den aflidne Cabet. Widstrand kallade sin plan till framtidsstat farism, Cabets idealstat hette Icaria. Nu frågade W. den föregifne anden, om farism vore bättre än icarism, och fick till svar medelst s. k. andeskrift: "Farism är bättre än icarism. Mycket bättre. Cabet." På samma sätt fick han från reformatorn Robert Owen följande försäkran: "Ni vill och kan gagna människosläktet. Vi skola genom ert eget hjärta ge er intryck af hvad ni bör göra." Intet i hans anteckningar tyder dock på att han satte någon lit till dessa utsagor eller i dem såg något annat, än hvad de voro, nämligen utslag af hans egna tankar och önskningar.

År 1875 sökte Widstrand bli uppsatt som kandidat för guvernörsämbetet i Minnesota eller ock som senatorskandidat. Han erbjöd sig att tjäna som guvernör för $500 om året och hade uppsatt en den mest originella "plattform", som kan

tänkas. I denna hette det bland annat: "Ingen statsämbetsman skulle ha mer än $1,000 om året, så länge som majoriteten af folket ej har mer. Hans arbete är ej så drygt, ej heller så svårt som en farmares. Det är lättare att lära än åkerbruk eller hvilket yrke som helst, i det närmaste. Att gifva guvernören $800 till hushyra är rån. Han har goda rum i kapitolium och kan där ha en säng att sofva i. Hvarken han eller kongressledamöterna behöfva taga med sig sina hustrur. Mina grannar, som gå ut på skogsarbete under vintern, göra det ej, och troligen utföra de arbetet bättre, än om de hade sina hustrur med sig. Guvernören skulle köpa en tunna crackers af osiktadt hvetemjöl, en tunna äpplen, en låda té och skaffa sig några majskakor, hvilket skulle gifva honom tillräckligt god föda för omkring tio cents om dagen. Kläder, tvätt m. m. behöfva ej kosta mer än $75 per år."

Widstrand räknade ut, att guvernörens alla utgifter icke behöfde belöpa sig till mer än $300 om året, och att det således vore vanvett att gifva honom $3,800, den gällande guvernörslönen. Han omtalade den diet han själf förde under ett fem dagars besök i St. Paul: äpplen för 55 cents, fikon för 15 cents, crackers och kakor för 30 cents, och tillade, att det ej behöft kosta mer än hälften så mycket, om han köpt allt på en gång, samt att han var mer belåten, än om han suttit i något hotell och där sett kött, hvilket skulle förtagit honom matlusten.

Hans reformationslust inskränkte sig, såsom af ofvanstående synes, ej endast till samhällsform och styrelse, utan omfattade äfven hälsovård och matordning. Han var själf sträng vegetarian och nykterist, fiende till tobak och utsväfningar af alla slag, en den mest nitiske och djupt trängande förkämpe för självförsakelse och måttlighet, som Svensk-Amerikas historia hittills kunnat uppvisa.

Hur det var, drefvo hans reformationsifver och människokärlek honom omsider till ett steg, som blef ödesdigert för

honom. I december 1878 införde han i en Chicago-tidning ett tillkännagifvande, att några personer, som vore utan sysselsättning och fria från dåliga seder, kunde komma till honom och stanna på hans farm. Bland dem, som svarade på annonsen, var en 36-årig man vid namn W. D. Sutton, boende i Kentucky, hvilken beskref sig som en människa med de förträffligaste egenskaper. Efter hans bref skulle man nästan kunnat tro honom vara en ängel. Widstrand, godtrogen och välmenande, dröjde icke att hälsa honom välkommen till sin mönsterkoloni. Först på våren 1879 kommo de personer, som Widstrand godkänt. De voro fem män och tre kvinnor, och Widstrand lät dem underteckna stadgar, enligt hvilka de förbundo sig att icke begagna "rusgifvande drycker, tobak, opium, ohöfligt språk eller annat, som kunde skada någon." Som boningshuset var litet, måste Widstrand, för att kunna skrifva ostörd, resa därifrån, sedan kolonisterna lofvat att bygga ett nytt hus. Widstrand tillbringade sommaren, om jag minnes rätt, hos goda vänner i Topeka eller Lawrence, Kansas. Då han återkom till sitt hem i Minnesota, fann han, att alla utom Sutton hade flyttat från platsen, och att ingen byggnad hade blifvit uppförd af kolonisterna. Sutton var full, när W. kom hem, och grannarna berättade, att han flera gånger förut varit full och oregerlig, och att kolonisterna i öfrigt icke alls lefvat i enlighet med stadgarna. Allt det arbete, de gjort på farmen under sommaren, och som var till någon fördel för Widstrand, var ej värdt $25. De hade mestadels arbetat hos andra och förtjänat ej så litet. Sutton erkände, att han själf på det sättet förtjänat $200. Under tiden hade de haft fritt husrum, ved, trädgårdssaker m. m. på Widstrands farm och vid afflyttningen tagit med sig eller sålt en stor del af grödan, som bestod af hö, 200 bushels potatis, bönor m. m. Om deras vidare bedrifter berättade Widstrand: "Sutton hade velat göra tegel och hade de andra att hjälpa sig med att gräfva en brunn,

43 fot djup, där det skulle göras; men endast några hundra tegel blefvo gjorda och inga brända. De fyllde upp den brunn, jag hade förut, hvilken var närmare huset, och gräfde en annan, som är sämre och ej så djup; och den nya brunnen är mig endast till skada. Huset står endast omkring 140 fot från sjön, och sjövattnet begagnades vanligen, ehuru brunn fanns."

Widstrand skulle med rätta fått på sin andel en sjättedel af grödan, emedan han hjälpt till vid planteringen. Men Sutton hade sålt Widstrands andel, och han ej blott behöll de penningar, han mottagit vid försäljningen, utan företedde dessutom en räkning mot Widstrand på $175 för arbete, som han påstod sig ha gjort på farmen. Då Widstrand ej kunde eller ville betala, tog Sutton farmen i besittning, därtill uppmuntrad af några af conty'ets ämbetsmän, och Widstrand, som troligen också försummat att ordentligt betala skatt för landet, såg sig nödsakad att lämna sin egendom i skurkens våld. Några af Widstrands vänner i Kansas skrefvo till Sutton och hotade att lagsöka honom. Han svarade med ovettiga och lögnaktiga bref om Widstrand och förblef "herre på täppan." Wright county, hvari farmen var belägen, räknade bland sina ämbetsmän en liga, hvars medlemmar enligt utsago af en af de tre county-tidningarna, borde suttit i fängelse, i fall de fått lön efter förtjänst. En person uttryckte sig i ett bref till sin i någon af de östra staterna boende fader på följande sätt: "Dear father, come west. Almighty mean men get office here." Detta passade in på ifrågavarande county. Det är därför lätt förklarligt, hur en man sådan som Sutton kunde ostraffadt tillskansa sig en annans egendom.

Widstrand flyttade i maj 1880 till Grove City och blef redaktör för den s. k. "doktor" Eriksons beryktade tidning "Upplysningens Tidehvarf", ett litterärt missfoster, som dock under Widstrands ledning blef ganska läsvärd. Redan i

augusti tröttnade dock Widstrand på att arbeta för Erikson, fast han både förut och efteråt insände bidrag till tidningen och under februari 1881 återigen redigerade den. Om sin vistelse hos Erikson skref han längre fram i bref till mig: "Jag fick nästan ingen betalning, ty han sade, att han hade mycket smått om pengar. Jag låg på golfvet på en vind, satt på en låda och skref på en lår, värre än en missionär bland andra hedningar, och jag ansåg mig såsom sådan. Under de senaste två åren har jag med undantag af några veckor lämnat mer bidrag till U. T. än alla andra tillsamman, dels i hvad jag själf skrifvit, dels i öfversättningar och dels som omskrifningar och förbättringar af Eriksons och andras artiklar. Erikson och Olson (Eriksons kompanjon) skrefvo nästan intet, och Eriksons dugde icke alls utan att omskrifvas."

Under 1879 och 1880 skref Widstrand likaledes ganska många bref till "Svenska Amerikanaren", nästan utan undantag handlande om orättvisor, maktmissbruk o. d., för hvilka han och andra varit offer. Hans erfarenhet hade varit sådan, att han ansåg sig berättigad att "brännmärka styrelsen såsom fullkomligt otjänlig för mänskliga varelser." Hans hopp var, att landet i stället för att gå tillbaka till envälde måtte gå framåt till något bättre, och fast hans egen erfarenhet varit bitter, ansåg han, att det kanske funnes andra, som lidit eller skulle komma att lida värre än han. Men han fann det märkvärdigt, att "icke något af de sex politiska partier, som vi nu (sept. 1880) ha, fästat behörig vikt vid rättegångsväsendets förbättring, ehuru det troligen är det viktigaste af allt."

När den berömde advokaten Leonard Swett i Chicago icke ville åtaga sig att försvara den därsammastädes år 1880 för mord anklagade svensken Hultgren, såvida han icke erhölle högre arvode än de $100, som conty't anslagit för detta ändamål, och svenskarna därför hade möten för bestämmande om

en insamling till förmån för den anklagade, mente Widstrand på, att det vore bäst att "ej bry sig om Swett, om han vore oförskämd nog att ej vara nöjd med $100." Det funnes nog någon, som var hederlig nog att nöja sig med $100 och skicklig nog att försvara Hultgren. Denne borde, om han vore skyldig, ej bry sig om någon advokat alls, utan blott omtala sanningen, då straffet skulle bli lindrigare. Vore han oskyldig, borde han ej låta lura sig af någon advokat att säga ett enda osant ord. De redan insamlade medlen borde förvaras för att efter rättegångens slut, om H. befunnes oskyldig, eller efter strafftidens slut, om han befunnits skyldig, tillställas honom. Detta var, tycker jag, sundt förnuft. Men ingen lyssnade till Widstrands råd. Hans ord förklingade ohörda.

Någon hade intalat Widstrand, att det s. k. greenbackspartiet skulle, om det komme till makten, kunna lyckas bättre än det rådande partiet att ordna samhällsförhållandena, och W. blef anmodad att redigera en svensk greenbackstidning, som det var på tal att utgifva i Minnesota. I ett bref till *Svenska Amerikanaren* uttryckte han sin önskan, att den "ville intaga, hvad som är ämnadt för den nya tidningen, och därigenom göra dess utgifvande obehöfligt." Därmed kunde *Amerikanaren* icke befatta sig, och den tilltänkta tidningen torkade också in. I stället utkom den sedermera så förkättrade och förlöjligade tidningen *Rothuggaren,* hvilken var ämnad att göra Widstrands namn mer kändt än något af alla hans föregående excentriska tilltag. *Rothuggarens* första nummer utkom i Litchfield, Minn., den 2 okt. 1880, nära nog på dagen 30 år, efter det första numret af den likaledes af Widstrand redigerade *Demokraten* utkom i Stockholm. Dess första nummer utgafs nämligen den 5 oktober 1850. *Rothuggaren* var en månadstidning och sade sig i ett motto under själfva titeln vara "ägnad att afskaffa fattigdom, okunnighet, elakhet, okyskhet, fylleri, orättvisa, lagvrängning och allt ondt." Den skrefs dels på svenska, dels på engelska och fortfor att ut-

komma, under långa tider ganska oregelbundet, ända till i mars 1886. Dess innehåll var i högsta grad originellt, ofta mycket rafflande. Bland medlen till utförandet af det storartade program, som tidningen satt sig till rättesnöre, voro vegetarianism, införande af ett gemensamt världsspråk, förbud mot skuldsättning och ocker o. s. v. Widstrand hade själf uttänkt ett världsspråk, som skulle talats i hans koloni, om den någonsin kommit till stånd. I sin tidning berömde han alltsom oftast den vegetarianska dieten. Man kunde få läsa sådana notiser som denna: "Trikiner äro ej goda att äta, äfven om de äro kokta. Låt bli att ha och äta svin. Hafregryn äro mycket bättre och kosta mindre. Försök att äta dem okokta, som de göra i Skottland. Det går mycket bra med eller utan socker." Vid andra tillfällen omtalade han, att han på en restaurant, där han intog sina enkla mål, hade till bordskamrater personer, som åto stekar och annan dyr mat, och som voro sjukliga, medan han själf, som blott förtärde majsmjöl och vatten, var frisk som en nötkärna. Stundom meddelades "senaste nyheter från redaktörens farm." De voro af ungefär samma innehåll: Att Sutton ännu bodde kvar på farmen och hotat att skjuta redaktören, om han visade sig där, eller att Sutton varit full. Denna farm, af hvilken han väntat sig så mycket, och som han långt förut i ett prospekt anslagit till sin mönsterkoloni — "Farist Community", som den skulle heta, — hade han allt jämt i kär hågkomst, och han drömde fortfarande om kolonien. Sålunda införde han i *Rothuggaren* ett förslag till direkt lagstiftning för kolonien, innehållande omkring 80 paragrafer, bland hvilka förekommo så ovanliga stadganden, som att "ingen man tillätes begagna tobak på annan mans land." Widstrand hade kvarlämnat på farmen flera hundra böcker, en mängd tidningar, tusentals bref, manuskript, husgerådssaker, verktyg, kläder m. m. På senhösten 1880 fick han höra, att Sutton sålt farmen för $200 till en svensk från Iowa — *"mitt*

land", skref Widstrand, "som jag skänkt för ett samhälle af hyggliga människor." Han anmälde saken för en lagkarl, men hade ännu 6 veckor därefter ej hört från honom. Widstrand fick aldrig tillbaka sin farm. Det är ju icke underligt, om han blef bitter mot mänskligheten och som slutresultat af sina iakttagelser kungjorde, att "skurkar hedras och firas", och att "mänsklighetens välgörare beljugas, försmädas och plundras." Han såg ingen annan räddning, än att de få redliga människorna ville hjälpa hvarandra genom att skrifva till guvernörer, domare, redaktörer m. fl., då de finna, att någon person lidit orätt, och uppmana dem att söka skaffa den förorättade rättvisa. Widstrand trodde, att om en guvernör eller domare får några tusen postkort eller bref med en sådan anhållan, han ej vågar ignorera dem. Han såg i andanom ett krig förestående mellan de goda och de elaka, hvaruti de senare otvifvelaktigt komme att segra, därest icke de förstnämnda till förebyggande af denna sammandrabbning sloge sig tillsamman och köpte ett landområde, där de, fria från intrång af andra, kunde "utveckla dygd, vetenskaper och konster och därigenom tygla och utrota de elaka och visa, att, om allt ordnas rätt, man kan lefva mycket godt med litet arbete och därigenom få tillfälle att förädla sig själf."

Widstrand betraktade med misstro alla högt uppsatta personer och i all synnerhet furstar, adelsmän och andra, som förmena sig stå öfver majoriteten af mänskligheten. Men han kunde dock gifva äfven sådana ett erkännande, då han trodde sig hos dem förmärka intresse för de fattiga och ringaktade, såsom då han i *Rothuggaren* skref, att de Geers förslag vid 1882 års riksdag om införande af progressiv beskattning i Sverige och de fattigas fritagning från skatt var "något i den rätta riktningen" och ett bevis på att "icke alla adelsmän äro skurkar." Att Widstrand ofta i sin harm öfver orättvisorna lät sig förledas till begagnande af hätska uttryck, är sant, liksom att han lätt kunde förefalla oresonlig för den, som ej

tagit reda på de förhållanden, som framkallat hans vrede, men det är öfverdrift att påstå, såsom Widstrands biograf i O. N. Nelsons "History of the Scandinavians in the U. S." gör, att *Rothuggaren* "förde krig mot religion, regering och hela människosläktet", och att "nästan hvarje rad innehöll orden tjuf, lögnare, skurk, lymmel o. s. v.", ty så var ingalunda förhållandet. Under det första året af *Rothuggarens* tillvaro gjorde dess redaktör arbetsbyte med den ofvannämnde "dr" Erikson på så vis, att Erikson skulle trycka *Rothuggaren* och förse dess utgifvare med husrum och mat, mot det att denne förrättade vissa redaktionsgöromål vid *Upplysningens Tidehvarf*. De båda gubbarna blefvo emellertid osams, och den räkning, som Erikson skref mot Widstrand, och som denne sände mig i afskrift, var sådan, att man ej visste, om man skulle gråta eller skratta däråt. Widstrands fordran var nedprutad till det lägsta belopp, medan Eriksons fordran var uppdrifven till det orimliga. Efter ett skamligt högt tilltaget pris för tryckningen af Widstrands tidning och för hans s. k. "board" följde så komiskt affattade och barocka poster som t. ex. dessa: "Widstrand skadat tidningen genom sina artiklar för mycket mer, än vi kunna beräkna, men låt oss säga $75. Annat dylikt $150." Jag minns nu icke precis ordalydelsen, men det var något i denna stil. Widstrand var alldeles förtviflad. Han skref till mig och klagade sin nöd, då han så oväntadt kommit i skuld till Erikson. Hur de uppgjorde affären, minnes jag icke nu.

De sista åren af sitt lif tillbragte Widstrand i en koja ensam med sina böcker. Hans offervilliga, men på samma gång en smula tyranniska reformifver hade icke uppskattats. Oförstådd och fattig gick han genom lifvet. Lik mången annan sanningsifrare och forskarenatur var han en gåta i den stora mängdens ögon. Han hade aldrig varit gift. Han ansåg, att människosläktet var så djupt sjunket, att det ej borde vidare förökas. I den ofvan nämnda biografien öfver honom i O. N.

Nelsons bok säges, att han var "i besittning af många ädla egenskaper, men så opraktisk, att det tycktes, som om han ej vore riktigt klok." Detta är i få ord ett ganska träffande omdöme. Men det kan lätt missförstås. Alla, som lefva för en idé, äro i världens ögon opraktiska. Men detta är ingenting att skämmas för. Widstrand stod aldrig i vägen för någon. Han ville det rätta. Han var nöjd med litet. Han lefde, som han lärde, hvilket tyvärr icke kan sägas om alla sedelärare. Han blef häcklad och beljugen. Han förgick sig möjligen någon gång i hetsighet och harm, men hans sinnelag var blidt och fogligt. Utan skryt kunde han skrifva om sig själf: "Jag har aldrig slagit någon mänsklig varelse, och min granne John Kelly sade, att jag var *för lat* att slå hans stackars häst, som jag ibland brukade låna."

Den kände, framstående svenske tidnings- och riksdagsmannen Ernst Beckman berättar i sin bok "Amerikanska studier" om sitt besök hos Widstrand i början af 1880-talet: "Allt köttätande är enligt *Rothuggarens* åsikt en kvarlefva från den tid, då kannibalismen var regel. När jag hade nöjet att personligen besöka 'den vise i Litchfield', fanns också mycket riktigt den blodtörstige tronskakaren i sin vindskupa tuggande — råa hafregryn. I skrift en så förfärlig omstörtare, var han ansikte mot ansikte en vänlig, beskedlig, hjälpsam personlighet. Till sitt yttre är *Rothuggarens* utgifvare en liten halt gubbe med ett fredligt ansikte och ett par godmodiga ögon, hvilka blickade fram bakom brillor med spruckna glas. En gång blixtrade det till i dessa ögon. Jag frågade honom, om han aldrig tänkte att åter besöka Europa. 'Det törs jag inte', lydde svaret; 'jag kunde då möta en kung på gatorna, och det tål jag inte, då blir jag sjuk'."

Det mesta af hvad som på Widstrands tid betraktades som radikalt och väckte häpnad och förargelse förefaller nu ganska oskyldigt. Världen går stadigt framåt, och hvad grubblande enstörings-orignal fundera ut och i tal och skrift för-

orda blir ofta, hur orimligt det än i början förefaller, inom några få år allmänt hyllade och erkända sanningar. Widstrands vegetarianska idéer, hans måttlighetslära m. m. förfäktas i dag af en mängd vetenskapliga författare, läkare och tidskrifter, och tusentals människor ha genom dem återvunnit förlorad hälsa och lefnadslust. "Vi måste", skref Widstrand, "studera naturen, så att vi kunna begagna oss af dess krafter för att spara arbete och afvända plågor från människor och alla andra djur. Vi måste läsa och tänka mer än arbeta." Är icke detta, fast i andra ordalag, alldeles detsamma, som våra dagars tänkare och filosofer förkunna? "Vi måste söka att hjälpa oss själfva, bäst vi kunna; och detta, finna vi, sker bäst genom att hjälpa hvarandra." Detta är en annan af Widstrands lärosatser, som står i full öfverensstämmelse med våra dagars lifsåskådning. Klyftan mellan de ädla karaktärerna här i världen, hvilken uppehållits genom olika trosbekännelser och religiösa föreställningar, minskas dag för dag. De goda och ädla bland olika tänkande skaka nu hand och erkänna, att mänsklighetens lycka och framåtskridande icke beror så mycket på människornas tro eller åsikter om det okända som fastmera på deras uppriktighet och offervillighet. Ur denna liberala, människovänliga nutids-synpunkt te sig Frans Herman Widstrands personlighet och lif i en helt annan dager än på den tid, då ofördragsamhet och bigotteri sutto i högsätet vid bedömandet af en människas vandel. För oss är han visserligen fortfarande den misskände, missförstådde samhällsdanaren, men också framför allt den välmenande, ärlige, uppoffrande, genomhederlige människovännen. Och en högre titel kan icke gifvas åt någon varelse på jorden.

Kort historik öfver Concilium Skvallerasticum, den största klubb i världen.

Af Aina.

Bland alla de klubbar, som florera i vårt tjugonde århundrade, intager *Concilium skvallerasticum* allra första rummet. Denna klubb är äldst af alla klubbar i världen. Den stiftades en gång långt tillbaka i gråaste forntiden, eller närmare bestämdt år ett. Klubbens medlemsantal uppgår till flera millioner; enligt senaste statistiska uppgifter räknar *Concilium skvallerasticum* för närvarande omkring en 500,000,000 aktiva medlemmar. Denna klubb står alltså långt framom alla andra institutioner hvad så väl ålder som medlemsantal beträffar. Detta senare består hufvudsakligen af kvinnor, men klubben äger äfven ett stort antal manliga medlemmar. Till *Concilium skvallerasticum* höra män och kvinnor af alla samhällsklasser — höga och låga, fattiga och rika, lärda och olärda, kyrkliga och okyrkliga. På detta område mötas och samarbeta alla slags människor med en endräkt och ett nit, till hvilka ej någonsin funnits ett motstycke.

Efter hvad man kunnat utröna, har aldrig någon formlig organisation af nämnda klubb ägt rum, ej heller har någon bindande konstitution blifvit af dess medlemmar antagen, och likväl kan historien ej framvisa ett enda exempel på någon institution, hvars ledamöter visat en sådan löjalitet, en sådan trohet, som just i *Concilium skvallerasticum.*

Klubbens arbetsfält är ofantligt vidtomfattande. I hvarje samhälle, om än så litet, äger denna klubb sina medlemmar, d. v. s. i hvarje samhälle till hvilket civilisationen nått fram. Huruvida *Concilium skvallerasticums* verksamhet ännu sträcker sig så långt som till Afrikas hottentotter eller buschmänniskor, därom har man hittilldags ej lyckats få någon definitiv underrättelse. Det lär vara mycket sällsynt, att t. ex. en kannibal-fru ingår som aktiv medlem i klubben. Orsaken härtill är lätt förklarlig: det ansvar och det maktpåliggande arbete, som medlemskapet i *Concilium skvallerasticum* för med sig, fordrar framför allt sådana egenskaper, som endast de folkslag besitta, hvilka kommit i beröring med hvad man kanske bäst skulle kunna beteckna med uttrycket "kulturens offerväsen". Ville man ge sig tid till att något litet blicka in i den storslagna verksamhet, som har utöfvats och ännu fortfarande utöfvas af denna klubb, så skulle man rentaf förstummas inför den kolossala offervillighet och uthållighet, som här gör sig gällande.

Hvad innebär det då egentligen att som aktiv medlem tillhöra *Concilium skvallerasticum,* torde kanske någon fråga.

Vi svara då: Det innebär först och främst, att man uppöfvar sin observationsförmåga till högsta punkt för att på alla möjliga sätt kunna göra bruk af denna sin förmåga i klubbens tjänst. För det andra, att man vet berätta hvad man sett och hört på ett fängslande och ytterst varierande sätt, samt, först och sist, att man under alla omständigheter förblir oberörd af fakta eller, med andra ord, ej låter sig störas af tingen sådana de i verkligheten äro, utan att man be-

traktar dem från dens synpunkt, hvilken lefver och verkar med detta mål i sikte:

Grannfolkens ve.

Ofvanstående ord ha tjänat klubben *Concilium skvallerasticum* som valspråk ända sedan dess stiftelse. *Grannfolkens ve.* — Med detta motto för ögonen ha klubbmedlemmarna verkat med aldrig sviktande trohet, aldrig sviktande intresse. Plikten framför allt, den plikt, som bjuder, att man låter egna intressen fara och åtar sig andras i stället.

Som aktiv medlem i *Concilium skvallerasticum* kan hvem som helst bli antagen, som nämligen äger de förutsättningar, hvilka ovillkorligen fordras för att personen i fråga skall bli klubben till verklig nytta. Den äger äfven en mängd hedersledamöter, hvilka ej kunna sägas i direkt mening deltaga i klubbens verksamhet, men som likväl följa dess framåtskridande med lifligt intresse och odelad sympati.

Klubbens möten hållas i regeln ej på någon bestämdt utsatt tid. Dock har tiden mellan nio och elfva f. m. och tre till fem e. m. visat sig vara lämpligast för dess sammankomster. Extra möten kunna dock hållas hvilken tid på dagen som helst. Hvem som helst af klubbens medlemmar äger också härvid rättighet att kalla samman de öfriga i grannskapet boende medlemmarna. Dylika möten hållas oftare än de reguliära.

Det händer äfven ganska ofta, att medlemmar af *Concilium skvallerasticum* kallas samman till extra ordinarie möte, midt under det de bevista pågående session af en sammankomst af helt annan art. Skulle omständigheterna kräfva det, så kan detta t. ex. hända under ett syföreningsmöte, ett missionsmöte, en prästkonferens eller ett möte af "city council". Då gäller det för klubbens medlemmar att i all tysthet draga sig tillbaka och med friskt mod taga itu med dess enskilda affärer, trots det störande i omgifningen.

På klubbmötena få aldrig finnas vare sig böcker eller tidningar af något slag. Allt sådant har befunnits verka störande på medlemmarna i utöfvandet af de viktiga göromål, som alltid äro för handen.

Ordförande väljas i de flesta fall pro tempore. Samma regel gäller äfven sekreterarebefattningen. *Concilium skvallerasticum* skiljer sig dock från andra klubbar äfven däri, att sekreterarens rapport här afgifves muntligt. Till ordförande i klubben kan endast den medlem väljas, som äger tid och krafter att helt uppoffra sig för fyllandet af detta ansvarsfulla värf.

Ingen medlemsafgift erlägges i *Concilium skvallerasticum*. utan medlemskapet är helt och hållet kostnadsfritt, om man undantager den lilla utgift medlemmarna ådraga sig genom serveringen af kaffe under mötena. Denna dryck har spelat en stor roll i klubbens historia och har i sin mån bidragit till att hålla den vid makt.

Det torde ej vara ur vägen att ännu något närmare taga i betraktande *Concilium skvallerasticums* verksamhet i dess olika grenar.

Skulle det t. ex. hända, att en kvinna, tillhörande den klass af folk, man vanligen benämner Grannfolken, en dag helt plötsligt uppträder i en dräkt, något mera elegant än som vanligtvis plägar vara fallet, så åligger det klubbmedlem (i regeln kvinnlig sådan), som först får syn på eller kännedom om klädningen i fråga, att ofördröjligen slå alarm, d. v. s. sammankalla andra i grannskapet varande medlemmar af *Concilium skvallerasticum* till extra ordinarie möte ute på någon kökstrappa eller på trottoaren framför en affärslokal nere i staden. För dylika möten äro följande punkter officiellt uppsatta till behandling:

1. Hvar hon kommit öfver klädningen.
2. Hur mycket den kostat.
3. Huruvida det är i enlighet med hennes samhällsställ-

ning så väl som ekonomiska ställning att bära denna klädning.

Familjer med en eller flera till åren komna, ogifta döttrar ligga klubbens medlemmar ömt om hjärtat, ja, sådana ha i alla tider förorsakat dem oerhörda bekymmer. Allra först uppstår i dylika fall den frågan:

Hvarför äro dessa döttrar ej gifta?

Därpå gäller det att undersöka huruvida de någonsin haft något giftermålsanbud eller ej, och om det förra är fallet, hvarför de likväl förblifvit ogifta. Och slutligen faller det på medlemmarnas af *Concilium skvallerasticum* lott att söka förehålla döttrarna i fråga det hopplösa i deras ställning samt att äfven välja friare åt dem. Hvilket nit och hvilken självuppoffring ett sådant arbete kräfver, kan lättare tänkas än beskrifvas. Det händer t. ex. ganska ofta, att en kvinna ser sig nödsakad lämna sitt hem vind för våg, ja, till och med sitt lilla sjuka barn för att verka i klubbens tjänst.

Till bröllop och begrafningar uraktlåter *Concilium skvallerasticum* aldrig att sända sina representanter. Vid begrafningar sker detta hufvudsakligen för att utforska, huruvida de efterlefvande verkligen sörja den döde, som tillbörligt är, samt för att ta kännedom om hur mycket pengar han lämnat efter sig. Den summa som uppgifves måste uttryckligen antingen fyrdubblas eller förminskas vid rapporterandet till öfriga klubbmedlemmar.

Den oerhörda mängd extra sammankomster, som *Concilium skvallerasticum* alltid nödgats hålla så väl före som efter ett bröllop, har föranledt vidtagandet af särskilda mått och steg för att i någon mån lätta arbetet vid sagda möten. Man har härvid gått synnerligen logiskt till väga och till behandling uppställt endast trenne hufvudpunkter, från hvilka man sedan med lätthet kan utgå i detaljer:

1. Hur kunde han vilja ha just henne?
2. Hur kunde hon vilja ta just honom?

3. Hvarför hade man ej visat en smula urskillning vid utsändandet af bjudningskorten? De som först och främst bort bjudas till bröllopet, dem hade man helt och hållet gått förbi.

Änkors och faderlösas affärer skötas nästan uteslutande af *Concilium skvallerasticum.* Detta gäller i all synnerhet sådana, hvilka måste förtjäna sitt uppehälle med sina händers verk.

Det mest påkostande i hela det vidtomfattande arbete, som kommit klubben till del, är utan gensägelse det egentliga rapporteringsarbetet, eller utsändandet af rapporterna. Den medlem, som fått på sin lott att rapportera till en utom klubben stående person eller, med andra ord, att delgifva honom (eller henne) de olika klagopunkter, som *Concilium skvallerasticum* funnit sig nödgadt att uppställa emot honom, denna medlem har i sanning fått ett svårt uppdrag att fullgöra. Här om någonsin gäller det åsidosättandet af alla personliga tycken och känslor.

Endast i största nödfall händer det, att klubben framställer något klagomål emot klubbmedlemmar i dessas närvaro, utan sker sådant alltid, då de äro frånvarande från mötena.

I flera fall har det händt, att klubbens hedersledamöter måst bistå de egentliga medlemmarna vid arbetet med rapporterna.

Det händer mycket sällan, att någon aktiv medlem utträder ur *Concilium skvallerasticum.* Den som en gång såsom sådan inträdt i klubben står i de flesta fall kvar där för lifstiden.

Concilium skvallerasticum har, som ofvan är antydt, gått framåt i jämbredd med civilisationen; den har gått framåt med jättesteg under de senaste åhundradena och kommer, efter hvad som synes, allt fortfarande att gå framåt och tillväxa, både hvad medlemsantal och verksamhet beträffar.

Vallgossens drömmar.

Af Signe Ankarfelt.

Det är så tyst i skogen kring liten pilt allen'.
Han alla sina låtar har sjungit dagen lång,
men getterna och fåren ha ej förstått hans sång.
Sin näfverlur han slungar mot mossbelupen sten
och stirrar hopplöst upp mot blåa rymden. .

I skogen tassa trollen och komma pilten när. —
"Jag gitter icke mera, min lott är alltför tung.
Nej, jag vill ut i världen, bli stor, ja, kanske kung."
Så suckar uti kvällen vallgossen, lille Per;
men trollen skratta uti mjugg vid branten.

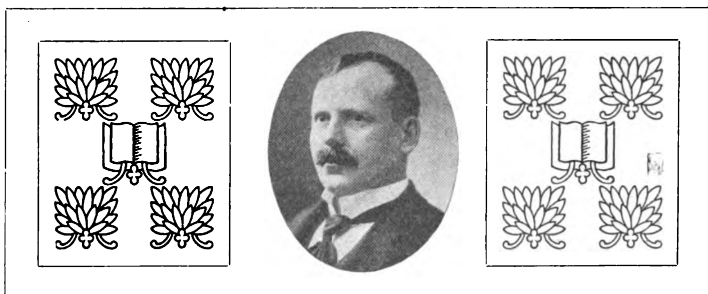
Så kastar han sig neder vid mossbelupen sten
och fattar åter luren af näfver i sin hand.
Snart drager han mot fjärran till drömmars fagra land;
där klinga nu hans låtar, han är ju konung re'n!
Med silfverspira styr han sina riken.

Men getterna och fåren, likt riddare i prakt,
de böja knä så ödmjukt och tjusas af hans sång.
Så gifver han åt hvarje af guld det största fång;
då skalla ropen vida: "O, konung, stor din makt;
må länge du få lefva uppå jorden!"

Det är så mörkt i sokgen; re'n vissnat dagens ros,
och uti kvällen susar en graflikt kylig vind.
En läderlapp så omildt berör hans bleka kind. —
"Har hoppets sista stjärna med drömmen flytt sin kos?
Hur har du nyttjat tiden?" skria trollen.

Af getterna och fåren det synes mer ej spår,
och dagen gått till ända, och slutad är hans sång,
ty lille Per han slumrar i dödens sömn så lång,
och aldrig mer han vaknar att fälla någon tår,
att icke han blef kung i sångens rike.

Den nye svenske ministern till Förenta Staterna.

Några anteckningar af A. Schön.

Bland de många nationella förödmjukelser, som gamla Sverige nödgades underkasta sig till bevarande af den hufvudsakligen af dynastiska skäl tillkomna, på mycket lösa grundvalar hvilande unionen med Norge, var väl den att nödgas åt norrmännen afstå ett stort antal af de förnämsta ministeriella och konsulära representantplatserna i utlandet en af de allra djupaste och största. För oss svensk-amerikaner, som understundom med brännande harm, mången gång med häpnad och alltid med det spändaste intresse följde den politiska tillbakagången därhemma, såg det tidtals ut, som om den i unionspolitiskt afseende nästan ständigt svaga regeringen i vårt gamla fädernesland ej ansåg något offer för stort, då det gällde att från bristning rädda det alltifrån första början mer än lofligt sköra unionsbandet. Det föreföll oss, som om man i ledande kretsar därhemma fullt och fast ansåg, att Sveriges nationella existens ytterst berodde på

denna den berömde "stamfaderns" af mer än en sann svensk fosterlandsvän med berättigadt tvifvel och misstro betraktade skapelse. Det var icke utan, att vi svensk-amerikaner, med blicken fäst å ena sidan vid norrmännens aggressiva, mot unionsupplösning städse målmedvetet syftande politik, och å den andra vid svenskarnas tilltagande flathet och undfallenhet, med en oro, som endast fosterlandskärleken och månheten om moderlandets ära kan framkalla, frågade oss:

Hvad skall väl slutet på detta politiska skådespel blifva?

Svaret kom den 7 juni 1905, då ridån till den långa piäsens sista akt uppgick och det för oss och hela världen fullständigt blottades, att den större af de båda rollinnehafvarna aldrig kunnat sin roll i detta stycke ordentligt, och — hvad värre var — att det nu var för sent att "börja läsa på".

Sverige hade med Norge som motspelare gjort ohjälpligt fiasco, och det blef därför nu af dubbelt stor vikt att rehabilitera sig som ensam spelare i några af de äktsvenska stycken, i hvilka det fordom vunnit hela världens beundran. Liksom det efter 1809 gällde att "inom Sveriges gräns eröfra Finland åter", gällde det nu att, sedan landet förlorat sitt sista utländska stöd, lita uteslutande på sig självt och till den ändan samla och ena de inom egna gränser befintliga rika, men vidt spridda krafterna till gemensamt arbete, med landets inre och yttre väl som mål. Detta samlingsarbete, som just nu börjat få riktig fart, och som vi innerligen hoppas måtte länge fortgå, gör, att Sveriges framtid nu ter sig lika ljus och glad, som den under dess politiska dekadansperiod tedde sig mörk och dyster.

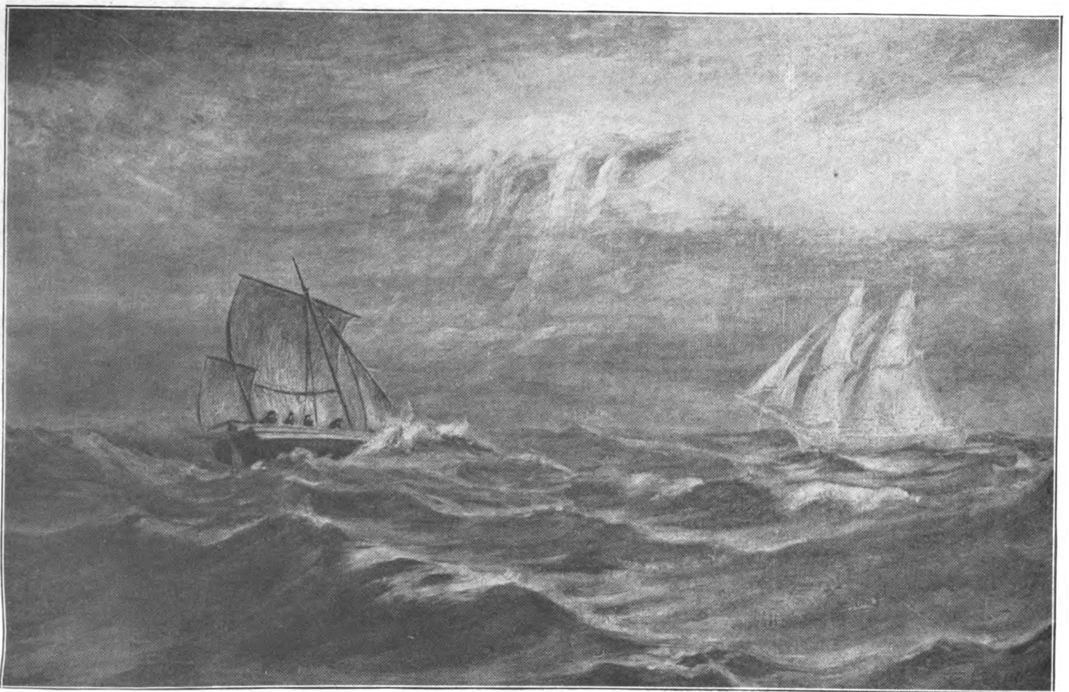
Sedan Sverige genom unionsupplösningen kommit, liksom i gamla ärofullare dagar, på egna fötter, blef ett af dess första steg mot sitt ljusa framtidsmål att söka inför utlandet framstå såsom uteslutande svenskt. Intet "samröre" med något som var norskt kunde numera komma ifråga. Svenska ministrar och svenska konsuler och vice konsuler i stället för

de förut varande svensk-norska utnämndes, i den mån unionsaffärerna hunno, enligt Karlstads-konventionens närmare bestämmelser, afvecklas. Af de talrika norrmän, som intill unionsupplösningen voro i egenskap af de förenade rikenas representanter i utlandet anställda, öfvergingo väl antagligen de flesta i norsk statstjänst. En och annan bibehölls tills vidare af lokala skäl som svensk konsul eller vice konsul.

En af de "Sönner af Norge", som sålunda i utlandet förde de förenade rikenas runor med den äran, var svensk-norske ministern till Förenta staterna, A. Grip. Hans påfallande kylighet mot den nya norska regeringen — den tog sig bl. a. uttryck däri, att han vid besök i Kristiania ej uppvaktade regeringsmedlemmarna — och hans åtgärd att kort efter unionskrisens lösning söka svenskt medborgarskap, tyddes af mer än en som tecken till att han ännu under någon tid komme att kvarstanna i Washington som Sveriges representant. Huru det nu var, blef hans tjänstgöring som svensk minister i Washington af endast kort varaktighet.

Då det officiellt tillkännagafs att envoyén Grip ingifvit till svenska regeringen sin afskedsansökan, var det icke utan en viss spänning vi härute — liksom för resten svenskarna därhemma — afvaktade utnämningen af hans efterträdare. Huru gladt öfverraskade blefvo vi därför ej, då det i slutet af januari detta år (1907) förspordes, att den Lindmanska ministären — det förkroppsligade uttrycket af den vackra svenska samlingstanken och summan af flera utaf det nya Sveriges allra bästa politiska krafter — utnämnt till svensk minister i Washington, ej en i trånga byråkratiska former insnärd och stelnad ämbetsman, utan en med grundliga kunskaper på de mest skilda områden utrustad representant för svensk samlingspolitik — bruksägaren H. L. F. Lagercrantz.

Med den kännedom vi härute redan ägde rörande den nye svenske ministerns personlighet och karriär, voro vi med ens på det klara med att arbetet på den svenska samlingstankens

SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR:
Den flygande holländaren. Oljemålning af Charles E. Hallberg.

förverkligande skulle komma att med honom utsträckas äfven till Svensk-Amerika, att den nye ministern ej skulle anse oss svensk-amerikaner som ett blott och bart statistiskt material med mera kuriositets- än vetenskapligt värde, utan som lefvande varelser af kött och blod, söner och döttrar af samma land som han, arftagare liksom han till Sveriges urgamla kultur — svenskar, som, fastän vi utvandrat till ett främmande land, likväl varit, äro och komma att blifva till stor nytta för det aldrig förgätna fäderneslandet.

Under sin nu nära årslånga vistelse i Förenta staterna har envoyén Lagercrantz' ställning till svensk-amerikanerna på det vackraste sätt infriat ofvan uttalade förhoppningar. Under sin genom Svensk-Amerika sistlidne sommar företagna eriksgata, begynnande i Providence, R. I., sträckande sig genom Worcester, New Britain, Chicago, Minneapolis, m. fl. ställen och ändande i Duluth, Minn., kom han i beröring med hundratusentals svensk-amerikaner, fick tillfälle att till dem framföra en hjärtevarm hälsning från Sveriges åldrige, vördade monark, redogöra för Sveriges tillstånd på en mängd olika områden, skildra Sveriges ljusa framtidsutsikter, men tillika detsamma hotande faror, utveckla samlingstanken och sist, men icke minst, stifta en mängd personliga bekantskaper i de svensk-amerikanska samhällena, något som torde vara af den allra största vikt vid utförandet af den vackra mission, envoyén Lagercrantz gjort till sin.

Den svenska samlingstanken innesluter i sig äfven möjligheten till återbördande åt fäderneslandet af så många immigranter som möjligt, på det att de måtte med sin härute vunna yrkesskicklighet och rika erfarenhet på skilda områden föra den svenska utvecklingen ytterligare framåt. Sitt program i emigrationsfrågan sammanfattar envoyén Lagercrantz sålunda:

1:o. Sverige bör *med all kraft* söka skapa sådana förhållanden hemma, att svenska medborgare föredraga att stanna

i sitt land och där finna samma fördelar som i Amerika, lika goda hem, lika ekonomiska möjligheter och lika politiska rättigheter.

2:o. Sverige bör med tacksamhet och förtroende mottaga sådana *självmant* återvändande landsmän, som med en *verklig fond af praktisk erfarenhet* kunna deltaga i arbetet för kloka reformer. I förhållande till lefnadskostnaderna kunna i Sverige otvifvelaktigt lika höga löner betalas som i Amerika, under förutsättning att bättre arbetsmetoder införas och däraf följande högre arbetsintensitet.

3:o. Däremot är jag absolut emot att öfvertala eller ens tillråda genomsnittsemigranten att återvända. Han trifves ej i Sverige och blir blott ett missnöjdt element, en börda för sig själf och lande. En sådan *öfvertalning* följes dessutom endast af de mindre dugliga, som ej förstått att tillgodogöra sig de förhållanden i Amerika, som med fördel borde omplanteras i svensk jord.

Som man ser, är det ingalunda minister Lagercrantz' mening att "draga, locka eller tubba" svensk-amerikanerna att återvända till fäderneslandet. Men i den dubbla egenskapen af god patriot och sitt fäderneslands officiella representant, gläder han sig hjärtligt öfver hvarje tillskott Sverige erhåller i materiell och andlig arbetskraft.

Betecknande för hans kärlek till fäderneslandet äro följande i ett bref till författaren yttrade ord:

"För den som har god vilja, kraft och entusiasm är det i hvarje fall en härlig uppgift, som både materiellt och andligt ger fosterlandsvännen riklig lön, att se Sverige blifva hvad det med sin intelligenta befolkning, sitt arf från redbara fäder, sina naturliga rikedomar i skog och vattenkraft och malm borde och skall bli: *ett lyckligt föregångsfolk i världen,* och vi veta, att härtill följa oss tusenden svensk-amerikaners välönskningar."

På tal om envoyén Lagercrantz' resa genom de större

svensk-centra i Amerika bör det kanske erinras om att han är veterligen den förste svenske minister i Washington, som gjort sig mödan att uppsöka landsmännen. Och den som i likhet med författaren bevittnat ett sammanträffande mellan ministern och tiotusentals svensk-amerikaner (vid Svenska nationalförbundets midsommarfest i Elliots Park, Chicago, den 23 juni 1907) och sett den rörelse ministerns af den djupaste fosterlandskärlek burna ord, hans hälsning från "fars och mors grafvar" utanför den landtliga kyrkan därhemma, framkallade, kan intyga, att det ovanliga besöket tillbörligt uppskattades.

Nu några biografiska data om den nye svenske ministern. Herman Lagercrantz föddes å gården Barkarby nära Drottningholm den 29 juli 1859. Fadern var då guvernör för krigsakademien och tillbragte sommaren på den gamla enkla gården, som ej mycket skilde sig från en vanlig odalmannagård. Fadern blef sedan landshöfding och afled 1867 som statsråd och chef för kungliga finansdepartementet. Sonen Herman blef i likhet med sina tre bröder militär, aflade studentexamen 1879, utexaminerades från krigsskolan 1881, blef underlöjtnant vid Kungl. Svea artilleri, genomgick artilleri- och ingeniörsskolan och tog afsked ur krigstjänsten 1889.

År 1886 ingick han äktenskap med Hedvig Croneborg, dotter till kammarherre Croneborg på Östanås och hans maka, friherrinnan von Berg, samt har med henne sju barn.

Varmt och lifligt tilltalad af det storartade arbete i den allmänna människokärlekens tjänst, som Frälsningsarmén utförde, slöt sig Lagercrantz 1889 till nämnda organisation. Det behöfdes säkert en alldeles ovanligt stark religiös hängifvenhet för en man i hans ställning att taga ett steg, som då var ännu ovanligare än nu. Officeren från Svea artilleriregemente avancerade emellertid raskt på sitt nya verksamhetsområde och kom snart att erhålla ledareskapet för arméns förlags- och öfriga ekonomiska verksamhet i Sverige. Han

verkade sedermera i Frälsningsarméns intresse i Holland, Tyskland och England.

Arméns högsta ledning i England fäste sin uppmärksamhet vid L:s ovanliga organisatoriska duglighet. Ett tillfälle att pröfva denna i större utsträckning yppade sig snart. De ofta återkommande hungeråren i Indien föranledde nämligen egelska regeringen att ställa 300,000 kr. till Frälsningsarméns förfogande för igångsättande af åkerbrukskolonier därstädes. Äfven Frälsningsarmén tillade en summa och Lagercrantz erhöll i uppdrag att leda första organiserandet af det viktiga socialekonimska företaget. Under inemot två år vistades han jämte fru därute och igångsatte koloniseringen, hvarvid han biträddes af sex svenskar. Hur intressant L. än fann detta arbete, måste han dock lämna platsen. Det heta klimatet, öfveransträngning och tanken på de sex i Sverige kvarlämnade barnen torde ha bidragit till insjuknandet i tyfus, som år 1897 nödvändiggjorde återtåget till hemlandets svalare luftstreck och en tids hvila.

Vid hemkomsten inköpte han tillsammans med en af sina bröder Virsbo och Fors bruk i Västmanland. Här byggdes nya verkstäder och torrlades sjöar, bebyggdes vattenfall och anlades egna hem. Bruken, som länge legat i lägervall, blomstrade upp, lönerna fördubblades och befolkningen växte som i ett nybygge. Dessa genom energi och praktisk duglighet vunna framgångar riktade snart den allmänna uppmärksamheten på Lagercrantz. Inom kort anmodades han att deltaga i omorganiseringen af de stora järnbruken Larsbo-Norn, Elfvestorp, Hellefors och andra stora bruks- och järnvägsbolag. Ferna bruk i Västmanland skötte han, till dess han kallades till svensk minister i Förenta staterna.

I sin ort var han helt naturligt en verksam kommunalman. Äfven i statsvärf har han tagit del. Sålunda var han ledamot af den kungliga kommitté, som utarbetade nu gällande organisation för statens järnvägar och telegrafverket.

En insändare i *Svenska Folkets Tidning* i Minneapolis, Minn., yttrar om envoyén Lagercrantz och hans förhållande till svensk-amerikanerna bl. a.:

"I minister Lagercrantz' hela uppträdande som förmedlare och jämkare, om vi så få uttrycka oss, mellan oss och hemmasvenskarna, skönjes en hedrande samvetsgrannhet att göra båda parterna rätt och ett sorgfälligt undvikande af att höja den enas värde och anseende på den andras bekostnad, och därför har han vunnit vår aktning och vårt förtroende i högre grad och i större utsträckning än någon annan från gamla Sverige till Amerika och Svensk-Amerika utsänd person.

Svensk-Amerika är visserligen att lyckönska i anledning af det svenska ministerombytet i Washington. Men i huru oändligt mycket högre grad har ej Sverige själft orsak att gratuleras till förändringen! Sverige har i minister Lagercrantz ändtligen fått en representant, som representerar, och som både vill och kan tillvaratagа sitt lands politiska och kommersiella intressen på ett värdigt och respektingifvande sätt. Vi ha oss bekant, att minister Lagercrantz redan hunnit förvärfva sig president Roosevelts vänskap och bevågenhet just för de egenskapers skull, som äro ägnade att göra honom nyttig för Sverige i dess relationer till Förenta staterna, nämligen ministerns diplomatiska takt och begåfning, hans folkliga och flärdfria väsen, snabba iakttagelse- och anpassningsförmåga samt sist, men ej minst, hans praktiska och klara affärsinstinkter och handlingskraft."

Det må till sist sägas, att envoyén Lagercrantz också är en synnerligen intressant personlighet med en utprägladt själfständig uppfattning af människor och förhållanden, förenad med den borna urbanitet, som man kunde vänta sig finna hos en man ur samhällets högsta kretsar.

UPSALA COLLEGE.
Äldsta byggnaden.

Upsala College.

Kort historik af L. H. Beck.

Svensk-amerikanerna älska kunskaper. Att blifva lärd betyder mera för dem i allmänhet än att blifva rik. Vetandets värld lockar med en underlig makt. Blir man lärd, så blir man mäktig och ärad, då lär man sig känna lifvets hemligheter och det, som för den okunnige är höljdt i mörker. Att vinna kunskaper är att blifva vis, att stiga högre upp, att komma i en annan tillvaro än den, hvari den okunnige befinner sig. Och nog hafva vi svenskar rätt i dessa våra åsikter, ty hvad är väl mera värdt att sträfva efter än kunskaper? Redan det gamla Havamal vet att sätta visdomen ypperst af alla förmögenheter, och invånarna i den höga Norden hafva aldrig glömt denna sanning. Därför har Sverige en hel rad af berömda vetenskapsmän, flera i proportion till folkmängden än andra länder, därför finnes det ock så många skolor och berömda universitet i vårt gamla fädernesland. Den allmänna bildningen står där ock ganska högt. I intet annat land är procenten af läs- och skrifkunniga så hög som i Sverige.

Då nu så är, kan man ju icke undra öfver att våra landsmän, sedan de kommit hit, visa samma kärlek till kunskaper och här anse såsom sitt viktiga mål att upprätta och underhålla läroanstalter. Liksom pilgrimsfäderna anlade våra första representanter i Amerika nästan samtidigt med sin ankomst på 1850- och 1860-talen en läroanstalt, Augustana College. De, som kommo hit på sjuttonde århundradet, voro aldrig talrika nog att tänka på upprättandet af en högskola. Hade de det varit, så hade deras historia säkerligen blifvit annorunda än den blef. Men de, som kommo hit i det nittonde århundradet, kommo i stor mängd, de allra flesta förnämligast drifna af längtan att förbättra sin ekonomiska ställning och att vinna den frihet, som rangskillnad och samhällsförhållanden i gamla världen ej tilläto dem. Men de förde med sig kärleken till vetande och vördnaden för det ideella och andliga. Därför anlade de skolor, därför byggde de kyrkor, därför danade de ett stort svenskt lutherskt samfund, som är svensk-amerikanernas förnämsta föreningslänk. Allt detta hör till vår tid, ty det äldsta af våra svensk-amerikanska läroverk är ännu icke femtio år gammalt, Upsala College, ett af de yngsta, har icke ännu fyllt femton år, och Augustana-synoden har ej ännu firat sin tillvaros halfsekelfest.

Redan fanns det många församlingar och några läroverk i Västern, då svenskarna mera allmänt började slå sig ned härute i Östern, öster om Chicago. Visserligen hade några svenskar bosatt sig redan år 1848 i hvad som nu utgör västra delen af den stora New York-konferensen, men det dröjde ännu många år, innan vårt folk mera allmänt valde sig bostäder i de östra staterna. Man stannade till en början här på sin höjd något år för att förvärfva sig medel att komma vidare och skaffa sig jordegendom i den stora Västern, som alltid hägrade för invandrarens inre syn som målet för hans färd. Men under tidens lopp upptagas och odlas de stora

slätterna mellan Alleghany- och Klippbergen, och till och med de bördiga dalarna på den soliga västkusten befolkas, och vårt folk, som ännu kommer i tusental hvarje år från den fruktsamma moder Svea, börjar se sig om i österns städer, fabriksbyar och gruffält efter arbete och utkomst. Man finner här godt om bäggedera, och antalet af dem, som stanna i östern, blifver med hvarje år allt större, och snart uppgår deras antal till hundra tusen.

Ganska tidigt började bland Österns svenskar det kyrkliga arbetet. År 1870 organiserades New York-konferensen, som sedan dess växt, så att den nu är den tredje i ordningen af Augustana-synodens åtta konferenser. Redan tidigt kändes och diskuterades behofvet af en högskola inom denna konferens. Ett kändt faktum är ju det, att kyrka och skola gå hand i hand. Utan skolväsendet kan icke det kyrkliga arbetet i längden lyckas. Vid konferensmötet i Portland, Conn., år 1885 säger dåvarande ordföranden: "Emedan synodens skola är så aflägsen, kunna vi ej heller få den kyrkliga hjälp därifrån, som vi borde hafva" o. s. v. Den kommitté, som tillsatts att granska ordförandens årsberättelse och med anledning däraf framkomma med förslag, rapporterar: "Vi fästa konferensens uppmärksamhet därpå, att vi genom att vara långt aflägsna från synodens naturliga centrum och hjärta förlora hvarjehanda förmåner, som komma de äldre och bättre lottade församlingarna till del." Vid konferensmötet i Worcester, Mass., två år senare, 1887, gick man ett steg längre och valde en kommitté för att taga mått och steg för en högskolas upprättande, men år 1888 rapporterade denna kommitté, att intet kunnat uträttas på grund af den stora skuld, som då hvilade på konferensens barnhem. År 1892 blef en ny skolkommitté tillsatt och året därpå åter en annan, som befullmäktigades att bestämma plats för skolan och tiden för dess början. Denna senare kommitté hade sitt första möte den 14 juni 1893 i ett af seminarierummen i Augustana Col-

lege, Rock Island, Ill., och beslöts där att börja skolan i oktober samma år i Brooklyn, N. Y. En viktig fråga för denna kommitté och vid detta möte var, hvad namn skolan skulle hafva. Året 1893 var ett jubelår för vår kyrka här i landet. Vi firade minnet af Uppsala mötes beslut. Vi hade bland oss som hedersgäst en representant från den svenska moderkyrkan och ombud till och med från Sveriges ädle monark. Denne representant var biskopen på Gottland, hvilken också många år varit professor i Uppsala i Sverige, K. H. Gez. von Schéele. Stämningen var fosterländsk, och den nya lärdomshärden skulle bära ett fosterländskt namn — den skulle heta Upsala College. Många ansågo då namnet förmätet, opassande, oamerikanskt o. s. v. Men nu har det redan växt in i vårt folks tänkesätt och blifvit kärt och bekant. Vid detta möte kallades också den, som skrifvit detta, till lärare vid och föreståndare för det blifvande läroverket, hvilken kallelse också antogs, och har han sedan dess tjänat skolan.

Att skolan anlades i Brooklyn, N. Y., ansåg en och annan som ett misstag, men dess förläggande dit hade sina skäl. På den tiden talade man allmänt inom vår synod om att skolorna borde vara förlagda till de stora städerna. Det ansågs som en stor olycka, att Augustana College någonsin flyttats från Chicago, hvarest det först började sin verksamhet. Gustavus Adolphus College borde utbyta det lilla landtliga St. Peter mot en af tvillingstäderna vid Mississippi, Bethany College borde man flytta från det oansenliga Lindsborg till Kansas City eller någon annan större stad. Då det allmänna tänkesättet var sådant, kunde det ej komma i fråga att förlägga det blifvande Upsala till någon af de på svenskar så talrika och inbjudande New England-städerna, utan i en af de största städerna af den på stora städer så rika Östern skulle det nya Upsala börja sin tillvaro. Onekligen hade också Brooklyn många fördelar. Där bo och vistas många svenskar, där hade vi redan då ett stort missionsfält och en mycket

snäll moderförsamling i Bethlehemskyrkan. Staden var också belägen midt i konferensen. Men dessutom fanns det i synnerhet en omständighet, som kanske var den mest afgörande till Brooklyns förmån. St. Paul-församlingen var då ett påbörjadt missionsfält. Den nu saligt afsomnade pastorn L. J. Sandén hade upparbetat detta fält och lyckats i församlingens namn inköpa ett stort hus på McDonough st. Det påstås, att, då detta hus inköptes, hade pastor Sandén, som mycket ifrade för att en skola i östern skulle påbörjas, den tanken, att skolan i detta hus skulle finna sitt första hem, i synnerhet som byggnaden i fråga var rymlig och väl kunde användas till skollokal. Allt nog, skolkommittéen menade, att detta var rätta platsen för Upsala och att skolan där skulle börjas. Men såsom ordspråket lyder: "there is many a slip 'tween the cup and the lip", så förhöll sig äfven här.

Men innan vi gå att omnämna de svårigheter, som mötte det nya företaget, vilja vi blott påpeka en omständighet, som den värda skolkommittéen icke syntes hafva fäst sig vidare vid, då den helt käckt beslutade, att ett läroverk skulle påbörjas och lärare kallas m. m., den nämligen, att inga som helst medel funnos till kommittéens eller skolans förfogande, och att, hvad värre var, föga utsikter funnos till medels anskaffande. Konferensen var fattig, dess barnhem var skuldbelastadt, hvarje församling hade tryckande skuldbördor. En stor mängd missionsfält funnos, som alla kräfde stora uppoffringar från dem, som hade sinne för kyrkligt arbete och kunde och ville uppoffra något. Dessutom började just med året 1893 de ödesdigra, hårda panik-åren, som bragte finansiell ruin öfver så många enskilda och offentliga företag. Att under sådana omständigheter och i sådana tider påbörja ett företag, som ovillkorligen fordrar otroligt stora penningsummor hvarje år för att kunna uppehållas och drifvas framåt, det syntes visserligen, då man nu tänker därpå, såsom höjden af dristighet, för att ej säga något värre. För skolkommit-

téen var det ju ganska lätt att hålla möte, välja ämbetsmän, besluta att en skola skulle påbörjas, att kalla lärare, att antaga ett ståtligt namn o. s. v. Men för den, som skulle förverkliga allt detta, så att det blef något mer än blott beslut på papperet, var detta arbete förenadt med så mycken försakelse och möda, förödmjukelse och klander från "vänner" inom och utom konferensen, att få hafva en aning därom. Men visst är, att den, som äger all makt, icke lämnade det nya företaget att förgås, utan hjälpte det igenom och framåt, om det än skedde under fattigdom och med mycken möda. Och så mycket är visst: hade vi icke börjat skolverksamheten här ute, förrän vi ägt de erforderliga medlen, så hade det säkerligen icke funnit något Upsala College, ej heller någon annan högskola inom New York-konferensen i dag, ty vår konferens är ännu icke rik på gods och guld, men väl på fattiga missionsfält och, vi hoppas det, på företagsamhet och tro på dens hjälp, som är mäktig att hjälpa.

Upsala Colleges historia är enastående icke blott däruti, att läroverket började utan en enda cent i kassan, utan också därför, att beslutet om dess början skedde i Augustana College, vår synods moderskola. Vidare torde ingen annan af våra konferensskolor hafva tillkommit på så reguliär väg som Upsala College. Alla våra andra skolor hafva någon enskild man eller på sin höjd ett missionsdistrikt att tacka för sin tillvaro; Upsala College är till, därför att New York-konferensen beslutat, att den skulle finnas till. Hvarje år har skolan aflämnat rapport till konferensen, och vid dess möten hafva skolans öden afgjorts. Konferensen både äger och är ansvarig för skolan och har varit det från dess första början. Men fastän detta varit fallet, synes kärleken till skolan inom konferensen icke vara större eller intresset varmare, utan väl något mindre, än de konferenser visat, hvilka åtagit sig de skolor, som påbörjats af enskilda personer, hvilka, då de ej förmådde utföra hvad de påbörjat, funnit det lättast att lägga

bördan på samfundet. Intresset för skolsaken inom New York-konferensen var dock bland dess ledande och mera framsynta män stort 1893 och har sedan dess tillvuxit inom konferensen, så att vi i detta stycke numera hafva intet att vara missnöjda öfver. Men vi måste minnas, att konferensen alltid haft ett oerhördt stort missionsfält, som kräft mer än alla våra krafter, och att om vi därtill lägga den omständigheten, att vårt folk i östern utgöres till en större del af nykomna immigranter och därför ej är så väl lottadt i ekonomiskt hänseende som våra landsmän i västern, så har man förklaring öfver att Upsala College haft stora finansiella svårigheter att kämpa sig igenom, och att det i anseende till byggnader och fonder ännu måste räknas bland de svagaste inom Svensk-Amerika.

De första åren af läroverkets tillvaro fanns det nog åtskilliga här ute, som ansågo skolföretaget öfverflödigt. Vi hade ju nog af skolor förut. Upsala läroverk komme ju också att skada Augustana College. Därför såg man med sneda ögon på företaget, och i hemlighet hoppades man kanske, att det snart skulle blifva om intet. Detta missnöjda element blef allt starkare, och det var en tid, då det till och med var fråga om skolans vara eller icke vara. Men hur det än var, segrade dock den sidan, som ansåg, att New York-konferensen både behöfde och kunde hafva egen skola, och nu tro vi, att hela Östern är ense i den tanken, att Upsala College är det förnämsta och mest hedrande af alla svensk-amerikanska företag i de östra staterna.

Då skolan 1893 skulle börja, befanns det, att den nybildade församlingen icke var villig att upplåta sin lokal för detta ändamål. Församlingen hade kort förut fått sig en ny pastor, som föga kände till vår konferens eller vårt samfund. Han hade nämligen sökt och vunnit inträde i Augustana-synoden från annat samfund. Han ansåg det farligt för den nybildade församligen att hafva ett läroverk så nära inpå, för att

icke säga inom, sina dörrar, och så stod skolan, redan innan den ännu skådat dagen, husvill. Moderförsamlingen, den snälla Bethlehems-kyrkan, erbjöd då genom sin pastor skolan att få hyresfritt använda kapellvåningen af dess kyrka under första skolåret. Detta var i sanning en skön handräckning, just när skolan som mest behöfde uppmuntran och i synnerhet var i behof af finansiellt understöd. I Bethlehemskyrkans kapellvåning började därför skolan den 3 okt. 1893 kl. 10 f. m. Där fortgick den också till vårterminens slut den 25 maj 1894. Under sommaren sistnämnda år lyckades skolstyrelsen komma öfverens med St. Pauls-församlingens kyrkostyrelse, och den 11 september började andra läsåret i förut beskrifna lokal och fortgick sedan därstädes under fyra läsår. Men i längden kunde ju skolan icke heller förblifva där. Skolstyrelsen började därför redan första året att se sig om efter passande hem för skolan och fortsatte därmed, tills det slutligen lyckades. Man besåg vackra egendomar, större och mindre landsträckor i Westchester, N. Y., Long Island, Jersey City, Arlington, m. fl. platser. Hade styrelsen förfogat öfver några tusen dollars, så hade nog vackert land och stora prydliga byggnader kunnat anskaffas. Som det nu var, blef intet köp och ingen flyttning af på fyra år. 1897 erbjöd ett landbolag, "The New Orange Industrial Association", skolan omkring 15 acres land och dessutom något penningar, om denna förlades på dess i Union county, N. J., belägna landområde, som då kallades New Orange. Som detta var det enda anbud, skolan erhållit och kunnat antaga, flyttades den hit 1898 och har sedan dess här förblifvit och fortsatt sin verksamhet år efter år.

Skolan är belägen i en vacker och hälsosam trakt, omkr. 12 mil från New York city, på en dominerande höjd, hvarifrån man har den härligaste utsikt vida omkring. Under klara dagar ser man tydligt därifrån staden New Yorks jättebyggnader, dess hamn och det blånande hafvet därutanför. År

1899 uppfördes den första och ännu förnämsta byggnaden. Denna är en trevånings tegelbyggnad, icke synnerligen stor, men bekväm och ändamålsenlig. Först 1906 lyckades direktionen förskaffa skolan dess andra byggnad, som är ämnad och redan delvis användes till "dormitory" eller hem för kvinnliga studerande och af dem kallas "Crescendo Hall". Det är ett rymligt trevånings "frame"-hus, innehållande 26 rum. Under sommaren 1907 har det tredje huset anskaffats. Det är 64 fot långt, 36 fot bredt och fyra våningar högt samt innehåller 43 rum jämte många garderober. Det användes till "dormitory" för de manliga eleverna och inhyser lokal för affärsskolan samt innehåller matsal och kök i bottenvåningen. Med dessa tre byggnader är utrymmet för närvarande något så när tillgodosedt vid Upsala. Men ännu saknas samlingsplats vid högtidliga tillfällen, då tilloppet af folk är större än vanligt. Dessutom behöfva vi en gymnastiksal m. fl. byggnader. Men "Rom byggdes icke på en dag".

Det har varit en ständig fråga här ute, om Kenilworth, som platsen nu kallas, är rätta läget för vårt konferensläroverk. Visst är, att platsen har sina fördelar. Den är hälsosam och skönt belägen. Den ligger äfven i centrum af konferensen. Den är nära den västra kontinentens stolta metropol, New York, med alla sina mångfaldiga sevärdheter, såsom parker, zoologiska och botaniska trädgårdar, naturalhistoriska och konstmuseer, minnesstoder och storslagna mästerverk i byggnadskonst m. m., hvilket allt ju äger sin stora betydelse för en efter bildning och fostran sträfvande ungdomsskara. Men trots allt detta är Kenilworth ännu icke hvad det borde vara såsom Upsala Colleges hem. Det finnes där nämligen inga svenskar, ej heller finnes det något stort svenskt samhälle närmare än New York. Och storstadsfolket är ju kändt såsom olitterärt och för kunskaper föga intresseradt. Just på grund häraf är det, som platsen är olämplig. Hade vi sådana samhällen att få elever från som våra öfriga konferensskolor

och Augustana College, så skulle antalet af våra studerande vara åtminstone dubbelt så stort som det nu är. Emellertid har Upsala College förblifvit där det nu är i nio års tid och kommer troligen att förblifva härstädes ännu i många år, om ej alltid, ty att flytta till en ny plats är icke lätt, helst som inga eller ringa s. k. "inducements" lofvats och troligen icke komma att lofvas af någon annan plats. I det stora hela är ju också Kenilworth icke den sämsta platsen. Väl vore det, om talet om flyttning en gång för alla upphörde, ty det gagnar sannerligen icke skolsaken.

Upsala Colleges styrelse, som till att börja med var en kommitté, bestående af en medlem från hvarje missionsdistrikt, organiserade sig redan på hösten 1893 till skoldirektion. Försök gjordes att få direktionen inkorporerad i New York, men det visade sig snart vara omöjligt, ty lagarna i den staten bestämma, att intet college kan inkorporeras med ett mindre kapital än fem hundra tusen dollars som grundfond. Dessutom står hela skolväsendet i New York, från universitet till "kindergarten", under en viss skolstyrelse, kallad "the Board of Regents", hvilken examinerar både lärare och elever. Allt detta tyder ju på ett visst statstvång, som en kyrklig institution icke borde underkasta sig. Därför var det med en viss tillfredsställelse skolan flyttade till New Jersey, ty i denna fria stat gick det lätt både att få oktroj och att utöfva själfständig skolverksamhet. Enligt läroverkets "charter"—hvars utverkande själfva guvernören i staten ombesörjde — består skolans direktion af ej mindre än 13 och ej flera än 23 män, som alla skola tillhöra den lutherska kyrkan, och af hvilka en tredjedel skall utnämnas af konferensen och väljas af direktionen hvarje år. De äro nu femton till antalet. Skolans oktroj bestämmer, att den skall vara en institution med samundervisning och meddela klassiska, vetenskapliga och allmänna kunskaper under kristligt inflytande samt stå under New York-konferensens af Augustana-synoden kontroll. Alla

SVENSK-AMERIKANSKA BILDHUGGARES ARBETEN:

Viking. Staty i terracotta af Jean Le Veau.

viktiga beslut rörande skolan fattas vid konferensmötena, men den direkta ledningen ligger i direktionens händer. Omedelbart styres skolan af dess president, assisterad af de öfriga lärarna. Redan från början beslöts det, att skolan skulle bestå af en förberedande, en musikalisk och, så snart ske kunde, en affärsafdelning. Därför fördelades strax eleverna, som voro mer eller mindre försigkomna, i tre klasser, och en musikafdelning upprättades. Vid andra terminens början gjordes ett försök att upprätta en affärsafdelning. Det andra läsåret tillades en fjärde klass, och gjordes skolan sålunda till ett college. Ett fullständigt sådant, eller elementarläroverk, där de studerande kunde taga fullständig studentexamen, blef den också ganska snart. Orsaken härtill var den, att man ansåg det vara af behofvet påkalladt för vår ungdom, så att denna ej skulle behöfva begifva sig långt bort för att fullborda sina studier. Vidare behöfdes de unga männen här i konferensen för det kyrkliga arbetet. Äldre och därtill passande studerande användas nämligen till predikobiträden både på söndagar under skolåret och under ferierna. Klart var, att med endast fyra klasser kunde Upsala ej tillgodose konferensens behof af predikanter. Det var år 1902, som det beslöts att behålla eleverna här och tillägga en klass för hvarje år, till dess de blefve färdiga för mogenhetsexamen. År 1905 afgick den första senior-klassen med studentexamen, och bestod denna klass af fyra goda och präktiga unga män, som alla nu fortsätta i det teologiska seminariet i Rock Island och förbereda sig till predikoämbetet. Sedan 1905 har hvarje år en klass utgått från collegeafdelningen. Förutom dessa afdelningar har också försök gjorts till upprättandet af en konst- och slöjdskola.

Den mest besökta afdelningen har varit den förberedande, därnäst affärsafdelningen, som betalat sig bäst. Få fortsätta sina studier igenom college, och därför äro klasserna i denna del af skolan icke stora. Musikafdelningen är icke heller så

väl besökt, som vi från början hade väntat. Då skolan var i Brooklyn, hade visserligen denna afdelning de flesta eleverna, men antalet har alltid varit ringa här ute, helt naturligt därför att musiklärare finnes det öfverallt för dem, som vilja lära sig litet musik till husbehof. De åter, som vilja studera musik grundligt, begifva sig ofta till något af de många stora konservatorierna, på hvilka Östern är så rik. Försöket till en slöjdafdelnings upprättande möttes icke af mycken uppmuntran från lärjungarnas sida. Med rätta hör ju slöjd mera till fackskolan än till den allmänna skolan. För ritning och målning visade sig ett större intresse. Redan första året hade vi klasser i ritning, men först på senare åren har detta ämne återigen upptagits och kommer att utgöra en afdelning af skolan för framtiden.

Med afseende på eleverna vid Upsala College kan det sägas, att de alltid varit väl ansedda. De, som fortsatt sina studier vid annat läroverk, hafva ansetts som mycket väl förberedda, och de, som utgått från vår affärsafdelning, hafva alltid lyckats erhålla förmånliga anställningar. Upsalas elever äro nu spridda nästan öfver hela landet och göra heder åt sin Alma Mater, hvar de än befinna sig. I andra konferenser och delar af vårt land har man pekat finger åt oss för att vi haft så få elever vid Upsala. Antalet har här aldrig öfverstigit 150. Om man kände till våra förhållanden litet bättre, skulle man undra öfver att vi hafva så många, som vi verkligen hafva. Man borde besinna, att alla våra församlingar med ett par undantag endast äro stadsförsamlingar; att i hvarje stad finnas högskolor; och en mängd colleges och därjämte universitet finnas spridda öfverallt i Östern. Lägg härtill, att våra landsmän här ute äro alla nästan nykomna från Sverige, de flesta unga och ogifta, och att, där familjer finnas, dessa bo i fabriksstäder eller vid grufvor, där barnen vid 10 @ 12 års ålder måste hjälpa till med arbetet och förtjäna sitt uppehälle. Huru är det i Västern? Där är vårt folk förmöget,

och de flesta bo i landtförsamlingar, hvarest inga högskolor finnas, inga colleges invid ens dörr, och där befolkningen egentligen intet arbete har under vintern. Där är det ingen konst att få elever. Det kan dock sägas, att elevantalet vid Upsala College varit i ständig tillväxt, och att utsikterna för framtiden i detta stycke äro allt hvad man kan önska sig. Allt efter som vårt folk i Östern växer till, kommer också elevantalet vid vår skola att förökas.

Upsala lärarekår har förändrats nästan hvarje år. I allmänhet hafva professorerna icke stannat länge vid detta läroverk. Orsaken därtill är de små löner, som betalts. På grund af de skrala ekonomiska omständigheter, vi alltid befunnit oss i, hafva inga ordentliga löner kunnat betalas, och våra lärare hafva därför stannat blott så länge, tills de fått en bättre aflönad plats. Många af lärarna hafva varit sådana, som tagit någon grad vid ett af Österns beryktade universitet och ämnat ägna sig åt lärarekallet. Dessa hafva betraktat vistelsen vid Upsala College såsom en god lärospån för sitt blifvande kall. I det stora hela hafva alla lärare varit präktiga karlar, som med nit och trohet skött sitt kall. En del hafva varit bemärkta män på sina olika områden. Så kunna vi nämna dr Stolpe som musiker och kompositör, dr P. A. Rydberg som botanisk vetenskapsman, dr V. H. Hegstrom som skolman, m. fl. Flera af våra lärare hafva kallats till och beklädt viktiga lärarebefattningar vid andra colleges eller högskolor, såsom dr A. J. Pearson, prof. Andrew Kempe, prof. E. C. Carlton, dr Philip Dowell m. fl.

Upsala College har icke ännu något stort bibliotek, ej heller något storartadt museum. Men det äger dock redan en början till dylika inrättningar. Den redan omnämnde pastor L. J. Sandén testamenterade sitt bibliotek till Upsala College, efter pastor C. A. Bergströms död skänkte hans änka en stor del af hans boksamling till skolan, genom herr Fridells och pastor S. C. Franzéns bemedling kom Upsala Col-

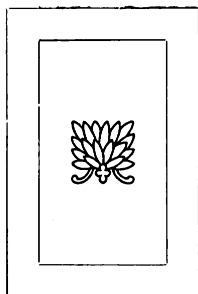
lege i besittning af framlidne L. A. Bergs, den förste svenskens i Connecticut, ansenliga bibliotek. Många andra hafva därjämte ihågkommit skolan med skänker i form af värdefulla böcker, så att en vacker början till ett bibliotek finnes. I sammanhang med biblioteket har skolan också ett läsrum, hvari nästan alla i Amerika utgifna svenska tidningar och tidskrifter finnas jämte flera amerikanska. I museet förvaras en massa stenarter, en myntsamling och en del naturalhistoriska samlingar för öfrigt. Det fysiologiska laboratoriet såväl som det kemiska hafva de för undervisningen nödiga apparaterna och äro i detta hänseende lika väl lottade som de vid våra öfriga skolor.

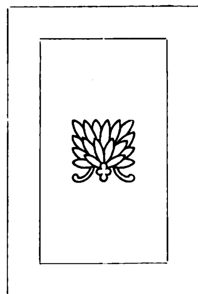
Framtiden ter sig ljus för Upsala College. Den stora New York-konferensen med sina 30 @ 40 tusen kommunikanter behöfver sitt läroverk och kommer att visa sitt intresse därför allt mer. Senare tidens historia visar detta. Elevantalet förökas, och inkomsterna förbättras. Underligt nog har det gått mycket bra på de senare åren. Icke blott de löpande utgifterna hafva betalts, utan äfven en del på skulderna har afbetalts. Sedan Upsala blef ett fullständigt college, har det också i ekonomiskt hänseende gått mycket bättre än förut. Visserligen hafva vi ännu en ganska tryckande skuldbörda, icke alla nödiga byggnader, inga fonder och kunna icke ännu betala våra lärare ordentliga löner, men vi hoppas dock i trots af allt detta kunna med Guds hjälp uppehålla oss och gå framåt. De enda reguljära inkomster, skolan nu kan påräkna, äro den s. k. 15 cents-afgiften — d. v. s. den afgift af 15 cents, hvarmed hvarje församlingskommunikant eller medlem öfver 21 år inom konferensen bidrager till Upsala Colleges underhåll —, och dessutom den ringa afgift, som eleverna betala för undervisningen. Härtill komma jämväl frivilliga bidrag, offer och donationer, som årligen inflyta. Med dessa inkomster har skolan hittills kunnat uppehållas och gå framåt. Ännu har ingen allmän och kraftig subskription

upptagits öfver hela konferensen för Upsala College. Enskilda här och där hafva bidragit med små gåfvor, men de stora summorna hafva ännu uteblifvit. Men med tiden skola äfven de komma denna lärdomshärd till godo.

Under tiden må Upsala College fortsätta att verka sitt ädla verk. Må det sprida sann bildning, må det upprätthålla den svensk-amerikanska andan bland våra landsmän i denna landsända, som är belägen närmare den kära fosterjorden! Må det länge fortlefva att vittna om svensk-amerikanernas samhörighetskänsla och kärlek till sin fäderneärfda kultur! Må det städse förblifva en vetandets fyrbåk, som sprider den sanna visdomens ljus nära och fjärran och visar vägen till vetandets sälla hemland!

Swedish-American Boys in Blue.

Reminiscenses from the Civil War.

By Nels Nelson.

It is well known that the Government of the United States was in great peril, and menaced by threats of disruption almost immediately following the election of the Republican candidate, Abraham Lincoln, to the presidency in November, 1860. The slaveholders of the Southern States declared they would set up a Government of their own, in order to enable them to perpetuate and govern their own peculiar institutions in their own way. The feeling in the South was so bitter that Mr. Lincoln had to travel in disguise to Washington when he was to be inaugurated, because of threats of assassination. He was, however, safely inaugurated on the 4th day of March, 1861, and in his inaugural address at that time fully and frankly discussed the questions that disturbed the slaveholders, the closing paragraph of that address showing to some extent the intensity of the feeling prevailing at that time. The sentiments expressed in those paragraphs should

always be remembered when we think of the deplorable conflict at arms that followed.

Mr. Lincoln said, "My Countrymen, one and all, think calmly and well upon this whole subject! Nothing valuable can be lost by taking time . . . Such of you as are now dissatisfied still have the old constitution unimpaired, and, on the sensitive point, the laws of your own framing under it, while the new administration will have no immediate power, if it would, to change either. If it were admitted that you who are dissatisfied hold the right side in the dispute, there will still be no single good reason for precipitate action... In your hands, my dissatisfied fellow countrymen, and not in mine, is the momentous issue of civil war. The Government will not assail you. You can have no conflict without being yourselves the aggressors. You have no oath registered in heaven to destroy the Government, while I shall have the most solemn one to preserve, protect, and defend it.

I am loath to close. We are not enemies, but friends. We must not be enemies. Though passion may have strained, it must not break our bonds of affection. The mystic chords of memory, stretching from every battlefield and patriot grave to every living heart and hearthstone all over this broad land, will yet swell the chorus of the Union, when again touched, as surely they will be, by the better angels of our nature."

This powerful appeal by the President was not heeded. The Legislatures of several of the slave States passed ordinances of secession, organized armies, attacked and siezed such Government forts and properties within the boundaries of their States as they could. President Lincoln soon found that he would be compelled to use force to protect the Government of the United States and to enforce its laws. He therefore issued a proclamation on the 15th day of April, 1861, calling for 75,000 volunteers to serve three months for the purpose of putting down the rebellion against the Government.

Under that call many times 75,000 men in the free states offered their services. The Swedish Americans in this country at that time were not nearly as numerous as they are now, but they hastened as eagerly in responding to the call for defenders of the Government of their adopted country, as the most patriotic among the native-born citizens. A company was organized at Galesburg, Ill., consisting exclusively of Swedish Americans. Mr. Leonard Holmberg was elected captain, and our services were tendered to the Governor of Illinois. There were, however, three other companies organized for the same purpose in Knox county at the same time, and one of the other companies was accepted, and as no more troops were then considered needed, two of the other companies as well as ours were disbanded, but it was not long before it became evident that the troops at the disposal of the Government were entirely inadequate to suppress the rebellion. Additional calls for troops for short term service were issued, and Congress was called into extraordinary session. The President was then authorized to call for 300,000 men for three years' service. The most urgent need of this last quota of men was shown by the fact that the enemy had practical possession of all the territory in the slave states, excepting only small portions of Virginia, Maryland and Missouri.

THE AUTHOR AS PRIVATE.

We desired to respond to this urgent call by a reorganization of our disbanded company of Swedish Americans, but found that Capt. Holmberg with many others had previously gone into the army in other organizations, and the services required were to be for three years, and were to be rendered from purely patriotic motives, our only offer of pecuniary remuneration at that time being $15.00 per month. For these

reasons it would seem that very few would care to sacrifice themselves for such service, but patriotism won; by the first day of September, 1861, we had our company in Camp Butler, near Springfield, Ill., consisting of 100 Swedish Americans and three German Americans. The men of the company elected the commissioned officers on the organization of the company, as follows, Dr. Hugo M. Starkloff, Captain, Olof S. Edvall, 1st Lieutenant, and Nels P. McCool, 2d Lieutenant. All non-commissioned officers were appointed by the captain. Dr. Starkloff was a German American, and it was understood that his election to the captaincy of the company was in reward for his material assistance in recruiting the company, and that he would be commissioned Regimental Surgeon when the company would be assigned to the Regiment in which it was to serve. That understanding was also promptly carried out when the company soon afterward was assigned to the 43rd Regiment, Illinois Infantry Volunteers, commanded by Col. Julius Raith. Our company was given the letter C in the regiment, and assigned to the position of Flag Company. First Lieutenant Olof S. Edvall was then commissioned Captain of the company.

We remained at Camp Butler, Ill., a short time after being assigned to the regiment, and were busy drilling in company and regimental movements. October 13th, 1861, we were ordered to St. Louis, Mo., where we were quartered at Benton Barracks. There we received old Austrian muskets to use in exercising in the Manuals of Arms. We had been furnished with uniforms and knapsacks at Camp Butler, and just before leaving St. Louis for Otterville, Mo., about 150 miles west of St. Louis, we received Old Harpers Ferry and Old English Tower muskets, changed from flint-lock to percussion caps. We arrived at Otterville, Mo., Nov. 4th, 1861, and remained in that vicinity doing guard duty and perfecting ourselves in drill and military duties as best we could, until Jan.

20th, 1862, when we were ordered to return to St. Louis. We were there equipped with new arms, a pattern called Belgium Rifles of 54 caliber. It was an excellent arm, but very heavy.

There was only eight companies in our regiment until we returned to St. Louis this time, when we received companies I and K, which made the 10 companies we should have, but many of the companies were so small that our Regiment did not have anywhere near the maximum strength of 1,000 men. February 6th, 1862, we were ordered to join General Grant's expedition against Fort Henry and Fort Donaldson. We went by boat to Fort Henry on the Tennessee river, where we had to remain guarding transports and supplies, so that we were prevented from taking part in the battle of Fort Donaldson, only 15 miles away. This seemed to be a most serious disappointment to some of our men, they claimed to be sure that the rebellion would be wiped out in a very short time, and that we would then have to return home without having taken part in any real battle. We of Company C, of course, had heard of all possible and impossible deeds of Charles the XIIth of Sweden, and we his descendants ought to be able to drive every rebel back to his home, if we were only given a chance at them. This disappointment was however soon forgotten, and we found at the real test that those who had been the loudest in their complaints because they were prevented from taking part in the battle at Fort Donaldson, were not the ones that rendered the most effective service when given all desired opportunity to fight.

We remained at Fort Henry until the 25th day of February when we were ordered to Fort Donaldson. There we remained until March 4th when we were ordered back to the Tennessee river, where we embarked on steamboats and were taken up the river to Savannah, Tenn., where we disembarked and were ordered out in the country about 20 miles to disperse detachments of the enemy. They had, however, received timely warn-

ing so as to escape us. Being early in March, the weather was cold and a very heavy rain poured down on us all that night. There being no shelter of any kind we got thoroughly soaked with the cold rain, and had to march back the 20 miles to Savannah in our wet clothes. We were soon after our arrival at Savannah taken by boat to Pittsburg Landing, Tenn. Our regiment was in the 1st Brigade of General John A. McClernand's Division, and was camped about a mile and a half from Pittsburg Landing, a short distance to the northeast of the loghouse called Shiloh Church. We had at that time what was called wedge tents. It was a small tent in which a person could not stand up, was calculated to hold 4 men, and was some help as a shelter from rain, but was of very little value in cold or hot weather. The consequence was that many of the men were sick from exposures. The provisions were mostly army crackers and heavy smoked bacon, alternated with fresh beef when it could be had. We also got rice or beans, and coffe or tea sweetened with brown sugar, but no milk. The quantity of provisions was mostly sufficient, but the army cracker was unpalatable and hard to digest, and the very fat pork without any vegetables was not likely to build up the strength required for the strenuous work we had to do, but there was very seldom any complaint about little matters like that, a soldier was expected to stand anything without grumbling.

We were engaged in guard duty on the picket line, and in keeping the camp in a clean and neat condition, the balance of the time being utilized in drilling. We had then been in the service about 7 months and felt that we could execute many of the movements in quite fine military style. And our skill was to be tested much sooner than we expected. We had been in camp near Shiloh Church, or Pittsburg Landing, about 3 weeks, waiting for reinforcements so as to have a sufficient force to march on Corinth, Miss., to attack

the enemy who were assembling a large force there, and were reported to be fortifying the place heavily. Corinth was only 20 mies from our camp, and when there was so large an army of the enemy it was natural that scouting parties from the enemy's camp would come as near to our camp as they could without serious danger, and conflicts on a small scale would sometimes take place between our cavalry scouts and those of the enemy. On Friday evening, April 4th, our regiment and some of the other troops were called out on the line in front of our camp, and were kept there until nearly midnight, in readiness for any emergency, but it was finally said that it was nothing more than one of the enemy's scouting parties that came in contact with our outposts, so we thought no more about it. No one in our camp seemed to have any idea that the enemy would come to us to make an attack in force, but we expected to go to them as soon as we had sufficient force.

On Saturday afternoon, April 5th, our regiment was ordered to be in readiness for inspection and review Sunday morning; we burnished up and fixed up so as to make a good appearance, and were ready for inspection Sunday morning, April 6th, at 7 o'clock, but as we were awaiting the orders to form ranks, we could hear vollies of musketry in our front, which was at first said to be the picket guards who were discharging their guns in order to clean them up in readiness for inspection. But while we were discussing the meaning of the musket firing on the picket line, the drummer on duty at our regimental headquarters was ordered to beat the "long roll," which meant alarm. We immediately got our arms and ammunition, and formed ranks in company quarters, marched to the parade ground in front of the camp and formed line of battle. But although it did not take over 5 minutes for the regiment to form, yet the firing had increased so as to be continuous all along the line, and just as our company swung

into position a shell from one of the enemy's batteries came screaming over our heads and cut off a limb on a tree by the right flank of our company which struck one of our men, Louis Nelson, so that he was placed out of action. Col. Raith of our regiment had by this time communicated with General Mc Clernand commanding our division, and received orders to take command of our brigade, because of the absence of the brigade commander. Col. Raith ordered captain Waterhouse's battery of artillery to take position on an elevation in front of our camp, and our regiment was to support the battery. Lieut. Col. Engelman was in command of our regiment. He ordered out a line of skirmishers, but that line had hardly time to deploy before the enemy appeared in our front, marching in regimental divisions in such masses as to cover the ground as far as we could see, and they were so close to us that our skirmish line was forced back on the regiment. There it was found that our left flank was left exposed by the retirement of our troops that should have checked the enemy's advance, but were driven out of their camp even before they had time to form a line or fire a gun. Lieut. Col. Engelman then ordered the 2d battalion, 5 companies of our regiment including our company, to take the position left vacant by the regiment on our left.

We moved into that position and opened fire at close range, and caused some disturbance in the enemy's ranks, but while we were not over 300 men, the enemy had over 3,000 in that position. We held our position probably 10 minutes, then we were forced back to the 1st battalion of our regiment, leaving many dead and wounded behind. Charles Samuelson of our company was instantly killed there, and Swan Olson and Nels Bodelson were very severely wounded. After returning to the 1st battlion of our regiment we held our position together with Captain Waterhouse's battery as long as our right flank was protected against an enfilading

fire from the enemy, but when the troops on our right were forced back, and the enemy was on our left and rear, we were compelled to retire forcing our way back, or surrender. In that movement we lost two guns of the battery, and had to drag the others with us by hand. We retired probably 1,000 feet, and formed a new line which we held sometime and punished the enemy very severely, but we were also suffering heavy losses. Lars O. Berglof of our company was instantly killed there, and Victor Erickson and others badly wounded.

In this last position we found our new rifles, though heavy and clumsy, did splendid execution. We had only one thin line of troops, and we suffered from an enfilading fire on our unprotected left flank, but we could hold the large force of many lines of the enemy in our immediate front in ckeck because our rifles carried farther by about 200 feet than those of the enemy. Finally, however, there was infantry and artillery massed against us so as to practically surround us. There was then only two other regiments of our troops anywhere near us, the 20th Illinois Infantry, and one other regiment on our right. These three regiments did not have over 1,500 men in action, and we had no artillery. We all fought with desperation, but it was finally evident that we must either cut our way to the rear, or stay and be taken prisoners. Our brigade commander Col. Raith had been mortally wounded, and a large number of the officers of our regiment had been killed or wounded. It was nearly noon when the word was finally given to retire slowly to the rear, thus leaving our comrades dead and wounded to the mercy of the enemy. Our camp equipage and all we possessed was left for the enemy to gloat over, and on retreating we found the enemy's forces holding the ground between us and the balance of our army.

We had to go a roundabout way about a mile in order to make connection with other troops of our army. There

we joined with other regiments and attacked the enemy again, and forced them back some, but when we were just on the point of making a capture of one of the enemy's batteries we found our ammunition completely exhausted, and a fresh force of the enemy swung around our right flank forcing us back again a considerable distance. It was now about 3 o'clock in the afternoon, and our regiment was then on the road leading to Crump's landing, where General Wallace of our army was stationed with 5,000 troops, and we were told he was hourly expected to come to our aid. Up to this time our army had been fighting under the great disadvantage of absolute confusion. There had apparently been no precautions taken against any attack by a large force of the enemy. The consequence was that the enemy suddenly appeared in largely superior force to our own, and forced his way into our camps, between divisions and brigades, and even forcing regiments of the same brigade apart, practically destroying all semblance of organization, excepting the regimental organization which was kept intact fairly well. At the time above mentioned, General Grant, who had been given the command of our army just before that battle commenced, came to the position held by us, and said that there was now a continuous line of troops from here to Pittsburg Landing, intimating that the line must be held, so as to enable General Wallace to come to us, and also to enable General Buel of our army, who was expected to come with about 20,000 fresh troops, to be ferried across the river at the Landing when they should arrive. This information was very encouraging and much appreciated by us all at that time. We had all been supplied with ammunition, and the hint from the General to hold that line for the reasons mentioned was superfluous. We held the line, but not without a severe struggle. The enemy was well informed about the reinforcements we expected, and the most desperate

efforts were made to take us prisoners before reinforcements could arrive.

There were three very desperate charges made by the enemy on our line that afternoon and evening. Our regiment being on the extreme right of our line at that time did not, however, suffer much from these charges, because the enemy concentrated their forces nearer the river in the attempt to capture the Landing, but their charges were repulsed, and when darkness set in they retired a short distance from our lines. As they had captured all our camps with supplies of all descriptions, they evidently had a high time that night, but our poor unfortunate comrades who were badly wounded still lay on the field in possession of the enemy, unattended and uncared for. We received some army crackers and dried apples in the evening from some stores that had been saved. This helped to pacify our hunger. It rained very hard all night, and as we had nothing to protect us, we had to stand and take the soaking while contemplating what the morrow would bring. During that night, however, the fortunes of war turned in our favor. Both Generals Wallace and Buel arrived with their troops, so that on Monday morning our line was ordered forward with a strong line of reserve behind us, and where our line needed strengthening or extension it was done with the new arrivals.

We advanced very nearly a mile before we met with any serious resistance. Then the battle opened again, but we pressed the enemy back slowly, and at times the firing slackened some, until a little after noon, when we met the seemingly entire force of the enemy concentrated for one last effort, and for about 2½ hours we struggled in practically the same position. Every available piece of artillery was evidently used on both sides, and grape, canister, shells and solid shot filled the air with whistling and screaming. Counting the troops on both sides there was probably 50,000 men

engaged at that time in loading and firing their rifles or canon as fast as they could do so. The roaring of musketry and booming of canon was deafening, but the calm observer was perhaps more impressed by the terrible destruction wrought. It was an awful sight to see shells dropping down and exploding among us, tearing its victims into unrecognizable masses, the solid shot from the canon tearing up the ground in the ranks, or cutting off young trees, and the showers of rifle balls coming like hail stones maiming or killing all within their range. Scores of horses, most of them with saddles and some with harness, were constantly running between the opposing lines, receiving the missiles from both sides until they dropped dead. Captain Edvall of our company received his mortal wound in this last conflict, and Claes Danielson was also killed, though the writer does not know at what time, in this battle. Others were wounded, but I have not now any memoranda of their names.

Our forces with the reinforcements were numerically superior to those of the enemy, and by 4 o'clock in the afternoon of the second day of the battle we succeeded in getting them on the run, and they kept on running the 20 miles to Corinth. We were completely exhausted by that time, as we had been fighting almost constantly two days, with no rest at night, and very little to eat. When we returned to our camp, all our tents were down, and whatever there was that the rebels wanted was carried away. The ground all about was strewn with dead and wounded. We did all we could to take care of our men who showed any sign of life, but we were too exhausted to care for the enemy's wounded that night, so we lay down among them to rest. The next day details were made from each company and regiment to bury the dead and care for the wounded. Our regiment went into action with only about 500 men, and 206 of them were either killed or wounded in the two days' fighting. The losses of our company was only 17. There was,

however, only three killed on the battlefield, but others died soon after from wounds received there.

The battle of Pittsburg Landing, or Shiloh, was fought as before mentioned on the 6th and 7th days of April, 1862. The Union army was camped in a half circle within a mile and a half of the Landing, and was under the command of General Smith, whose headquarters were at Savannah, Tenn., 10 miles from the Landing. There was reported to be 33,000 men in camp near this place, and 5,000 men at Crump's Landing. General Sherman was the senior officer in immediate command of the troops. General Grant was at Smith's headquarters, but had no command until the first day of battle, when Smith, who was sick, ordered Grant to take the command. The Confederate army was commanded by General A. S. Johnston and consisted of 41,000 men. His intention was to take our army before reinforcements could arrive, and owing to the fact that he succeeded in covering his movements so well that the commanding officers of our army were not aware of his real movements and intentions until he had his entire army within range of our picket line, came very near accomplishing his purpose. Whatever may have been said to the contrary, there is now sufficient reliable evidence to corroborate my statement here. General Johnston was, however, killed the first day of the battle, and General Beauregard succeeded him in command.

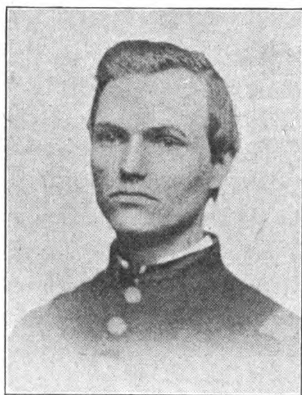
The losses of the Union army were 1,754 killed, 8,408 wounded, and 2,885 missing (taken prisoners). Of course many of the wounded died from the wounds soon after. General Beauregard reported his loss as follows: 1,728 killed, 8,012 wounded, and 957 missing, but our burial parties who buried all on the battlefield, reported having buried 4,000 Confederate dead. And General Beauregard claimed himself that he had only 20,000 effective men left to fight the second day's battle. It is therefore evident that the losses in killed

and wounded on both sides during the two days was approximately 23,000 men. Our regiment participated in the advance and capture of Corinth, and was then sent to Bethel, Jackson, and Bolivar, Tenn. At the latter place we had our camp from July 1862 to May 31, 1863, when we were ordered to Vicksburg, Miss., but while we had our camp at Bolivar, Tenn., we made frequent expeditions to disperse detachments of Confederate troops and answer emergency calls where needed. 200 of our regiment were mounted during that time, and we were out much of the time dispersing or capturing raiding bands of Confederates. While we were at Bolivar, Carl Arosenius, who was a quarter master sergeant in the 59th Ill. regiment, was transferred to our company and commissioned captain to succeed captain Edvall who died of the wound received in the battle of Pittsburg Landing.

We arrived at Vicksburg, June 2nd, and were ordered to proceed up to Yazoo Valley, about 35 miles, to disperse Confederate forces that were being gathered there to attack our army a Vicksburg. This we accomplished and returned to Haines Bluff. We fortified that point on the right flank of our army, and on the 4th day of July the enemy that had held Vicksburg about six weeks' time, surrendered some over 30,000 men and a large quantity of ordnance stores. Our regiment was then ordered to Big Black River Bridge in the rear of Vicksburg, where we remained a short time, and were ordered to proceed to Helena, Arkansas, where we were to join an expedition under General Fredrick Steele through the country in Arkansas to disperse the enemy under the command of the Confederate General Sterling Price. We marched from Helena with a force of about 12,000 men and arrived at Little Rock, Ark., Sept. 11, 1863, where we found General Price with his command of Confederates. The City of Little Rock being all on the south side of the Arkansas River at that time, General Price had most of his forces intrenched

on the north side of the river. Our regiment with other infantry regiments were deployed in front of the enemy's intrenchments, while a battalion of cavalry and a battery of artillery crossed the river a few miles below, and when the mounted force drove in the Confederate pickets on the south side of the river we made a demonstration against the intrenchments on the north side which caused consternation in the ranks of the enemy. They abandoned their intrenchments and crossed the river on their pontoon bridge to join their comrades on the other side, and the whole Confederate force left the city. They forgot to destroy the bridge, so we crossed at once and took possession of the city. Our regiment being the first infantry troops to enter it, was detailed to act as police guard during that fall. We built loghouses for winter quarters and had the most comfortable quarters we had at any time while in the army. But although we had our camp at Little Rock from the 11th day of September, 1863, until our muster out, Nov. 30th, 1865, yet we made many expeditions to different sections of the country, marching from 50 to 150 miles at the time, to disperse organizations of Confederate troops, and the climate in that country is so malarious that we all suffered severely from it. In December, 1863, when we had only 8 months more to serve of our three year term, the Government offered us 30 days' furlough and free transportation to our homes and return, if we would enlist for another term of 3 years. The new term was to commence at once, and if the war ended before the expiration of the three years we should be mustered out and receive a bounty of $400. Our monthly salary had previously been increased from $13 to $16. This pecuniary consideration may have influenced some, but there was really very little in that. We were naturally paid in paper money, because gold or silver was not in circulation, and greenbacks and National Bank notes at that time were only worth 40 cents on the dollar in

gold, and for anything we bought we paid prices according to the difference in the value of the money. But most of us had become so imbued with the determination to finish the job of suppressing the slaveholders' rebellion that had cost us so dearly, that we were willing to devote our lives to it if necessary. For that reason more than any other, the most of us in our company, who were in such condition of health that we felt able to continue, re-enlisted for another term of three years, and the following February we were given our 30 days' furlough and went home, and that this was most heartily enjoyed by us, can better be imagined than described.

THE AUTHOR AS LIEUTENANT.

While we were at home we secured 30 recruits to fill up the depleted ranks of our company, all of whom were Swedish Americans. We returned just in time to take part with the balance of our army in an expedition to Camden on the Red River, about 200 miles from Little Rock. The object of the expedition was to reinforce General Bank's army on the Red River, but he was defeated by the Confederate forces under General Kirby Smith before we could reach the point of the intended junction. Kirby Smith then turned his whole army on our small force with the assurance that he could easily take us in, but in this he failed, though we had several encounters with his troops. This was in April, 1864, and from that time we had no fights with any regular forces of the enemy. We were stationed at Little Rock as before, and as the men who had not re-enlisted were mustered out of

service on expiration of their three year term, our regiment was reorganized, and many changes in company organizations and company officers at that time took place. Our company was assigned to the position of company A and was known by that title after reorganization. We were mustered out of the service at Little Rock, Ark., Nov. 30, 1865, and our services being no longer needed, we were taken to Springfield, Ill., where we received our final pay, Dec. 14, 1865. The regimental and company organizations were then disbanded and we returned to our homes after a continuous service of 4 years and 3½ months. It was estimated that we traveled 30,000 miles by marches and by railroad and steamboat during the time we served the Government.

The number of men that served in our company were: 103, enlisted Sept. 1, 1861; 30 recruits in 1864; 35 men transferred to our company on reorganization. Total 168.

Men mustered out after 3 years' service 34; died from injuries in battle and from disease 29; discharged from the service on account of sickness 30; balance mustered out as above, Nov. 30, 1865, 75. Total 168.

Our company and regiment participated in the following engagements and sieges:

Battle of Pittsburg Landing, or Shiloh, April 6 and 7, 1862.

Siege and capture of Corinth, Miss., in May, 1862.

Battle at Salem Cemetery, Tenn., Dec. 18, 1862.

Skirmishes around Sommerville, Tenn., April and May, 1863.

Siege and capture of Vicksburg, Miss., June and July, 1863.

Capture of Little Rock, Arkansas, Sept. 11, 1863.

Battle at Prairie D'Ahn, Ark., April 10, 1864.

Battle of Jenkins Ferry, Ark., April 30, 1864.

The hardship of the service is best illustrated by the fact

that out of the original enlistment of 103 men, who were strong and healthy at that time, and at an average age probably below 30 years, there were 27 deaths from wounds in battle and sickness while in the service, 30 were discharged on account of sickness contracted in the service, and the health of the 34 who were mustered out when their term expired was very seriously impaired. And yet the experience of our company and regiment was no worse than the average of the men who were in the service as long as we were. And I also take pleasure in being able to say from personal knowledge that there were many Swedish-American companies in the service for the Union, and a very large number of our nationality were found in other companies and regiments of the Union army, but I do not remember of hearing of any serving on the other side.

In the foregoing sketch of the principal events in the experience of our company during the war, I had to almost entirely omit names, because if any were mentioned for special commendation, it would have made too long a list for an article like this. It will therefore have to suffice to say that we had the best of reasons for believing that we had as good a company of men as the best in the army.

1857
1907

Till Sveriges konungapar.

På Deras Majestäters guldbröllopsdag den 6 juni 1907.*

Af Ernst W. Olson.

I Rhenlandsparken vid Monrepos
ses yngling och mö lustvandra.
De le i sin lycka, de unga två —
deras hjärtan nyss funnit hvarandra.
En dubbel-ek uti furstlig park
de unga till vittne taga.
Ett O, ett S uti trädens bark
än tälja den hjärtesaga.

Då nästa majsol i Norden ler,
kan lyckoprinsen ej töfva.
Han finner ej ro i Sverige mer,
se'n Djurgårds-ekar sig löfva.

---

*) **Framsagdt vid en fest firad i Chicago med anledning af det kungliga 50 års-jubileet.**

Till sagoborgen vid Rhen han drar
att hämta sagans prinsessa,
och snart förenas ett furstepar
med myrten och vigselmässa.

Ett ädlare band ej knöts på jord
än på Biebrichs slott den dagen —
han, *den blifvande fredsdrott i Nord,*
en konung med Gudi och agen,
hon, *en drottning till sinne och själ,*
ett föredöme som kvinna,
och bägge måna om folkets väl,
om att folkets genkärlek vinna.

Där rådde jubel i Mälarstad
och känslorna svallade fria,
då moder Svea famnade glad
sin nyvunna dotter Sophia.
Och än jublar Sveriges folk därhos
öfver dygdens och snillets förmälning
i huset Nassaus vänaste ros
och Bernadottes ädlaste telning.

Se'n femtio år har Sverige fred
och vill ingen blodig manöver.
Prins Oscar sig slår vid sitt skrifbord ned
och hänger sitt svärd däröfver.
Än diktar han där sin lyckas gång
i makans och sångmöns sköte,
än klingar från lyran en hjältesång
af Herder eller af Goethe.

När Sveriges rike i arf han fått
att troget vårda och värna,
förblef han dock sångens krönte drott
och lekte på lutan så gärna.
Aldrig sitt kungsord eller sin sång
han klädde i krigets pansar,
och kronan vikit så mången gång
för vetandets lagerkransar.

Och hon, som delar hans kungaborg
och folkets hjärtan tillika,
hvem täljer de hem, där nöd och sorg
för hennes spira fått vika?
En gång, en enda, till kamp de gått,
de två, men mot mänskliga nöden.
Då Sverige en rad af skansar väl fått,
men skansar mot "hvita döden".

Då ur svenska hjärtans djup går fram
i dag en hälsning till tronen,
en röst från biltog svenskmannastam
sig blande i jubeltonen:
Väl gånge allas vår fädernejord,
landet, det fjällhöga, fria!
Väl gånge drotten i älskad Nord
och den ädla drottning Sophia!

De svenska församlingsskolorna i Delaware.

Historiska anteckningar af A. Schön.

Redan tidigt insåg svenska regeringen, att, på det dess koloni i Delaware skulle kunna äga bestånd som ett kristet samhälle och ändamålet med kyrkans mission därstädes uppnås, kristlig barnaundervisning och uppfostran vore af nöden. Därför heter det ock i den instruktion, guvernör Printz vid sin afresa till Delaware år 1642 af kungl. m:t erhöll, att han skulle noga tillse, det ungdomen erhölle ordentlig kristendomsundervisning. Någon skollärare medsändes dock ej, utan regeringen tänkte sig naturligtvis, att denna undervisning skulle meddelas af prästerna. Ehuru inga till våra dagar bevarade handlingar därom upplysa, torde det få anses vara säkert, att den guvernör Printz åtföljande pastor Johannes Campanius varit minst lika verksam uti att undervisa den svenska ungdomen i Delaware i innanläsning och kristendomens hufvudstycken, som han var uti att meddela de kringboende indianerna salighetens kunskap. Det är knappast troligt, att denne nitiske och samvetsgranne man tillgodosåg de senare på de förres bekostnad. Hvar och i hvad form undervisningen meddelades, är ej bekant. Det sannolikaste är likväl, att den skedde i kyrkan i samband

med det vanligen före högmässogudstjänsten företagna katekisationsförhöret.

Innan någon församlingsskola i egentlig mening upprättades, erhöllo koloniens medlemmar, på egen begäran, från Sverige sin första samling litteratur. Denna sändes år 1696 med pastorerna Rudman och Björk och utgjordes till stor del af uppbyggelseböcker. Men äfven läroböcker i försvarlig mängd funnos i den rekvirerade samlingen, och synes detta antyda, att kolonisterna själfva voro lifligt medvetna om barn- och ungdomsundervisningens stora betydelse för koloniens religiösa framtid.

Den sålunda erhållna sändningen bestod af följande böcker:

30 st. biblar,
6 st. postillor,
50 st. manualer,
100 st. andliga betraktelser,
100 st. psalmböcker,
2 st. kyrkohandlingar,
2 st. kyrkoordningar,
100 st. Svebilii katekeser,
300 st. små katekeser,
400 st. abc-böcker.
500 st. katekeser på indianspråket (Öfvers. af pastor Campanius).

Nu fingo Delaware-svenskarna något att läsa. Att kunskapstörsten var stor, framgår utaf yttranden i bref till Sverige från de båda sistnämnda pastorerna. Pastor Andreas Rudman skrifver sålunda, att "nästan allesammans kunna läsa"; pastor Björk meddelar, att *vid deras ankomst till Delaware funnos därstädes knappast tre svenska böcker, men att svensskarna voro så angelägna om att deras barn måtte få lära sig läsa, att de lånade böckerna af hvarandra, med den påföljd, att de alla kunde läsa försvarligt innantill.* Den sistnämnde

klagar dock öfver olikheten i undervisningsmöjligheter här och i Sverige, "men detta är ej underligt", säger han, ty Delaware-svenskarnas präster, "i synnerhet de senaste, voro gamla och orkeslösa och kunde ej ägna tillbörlig uppmärksamhet åt ungdomens undervisning."

Ankomsten af den förhållandevis stora boksamlingen hade ett ytterst välgörande inflytande på landsmännen. Efter knappast ett tredjedels års arbete kunde de två prästmännen i bref till en hemmavarande vän samfäldt intyga: "Råder nu ett sådant läsande i bygden af gamla och unga, gifta och ogifta, att en rättsinnig människas hjärta gläds och fröjdas innerligen."

Behofvet af en ordnad skolundervisning gjorde sig likväl fortfarande gällande, och den kraftfulle pastor Erik Björk, som synes ha innehaft ledningen af den kyrkliga verksamhetens detaljer, lät sig angeläget vara att söka afhjälpa detta behof. Början gjordes i hans egen församling, Kristina. Den 22 oktober 1699 blef en Sven Colsberg anställd som församlingens klockare, men då lönen för denna hans tjänst visade sig vara otillräcklig för hans underhåll, antog församlingen honom jämväl till skolmästare samt förband sig att till hans skola, som skulle hållas i Peter Munsons hem, sända åtminstone 18 @ 20 barn. Samtidigt öppnades i Bokton, midt emot Kristina, på andra sidan Brandywine-ån, likaledes en skola. Påföljande vår vidtogos förberedelser till byggande af ett skolhus, och 43 st. timmer om 20 fots längd höggos, men till följd af sjukdom hos nybyggarna och andra hinder gjordes ingenting vidare åt saken, och timret blef aldrig framkördt. Tidigt i maj afbröts skolhållningen i Bokton, "dels på grund af ofvannämnda sjukdom och andra orsaker", dels på grund af att åtskilliga föräldrar ej regelbundet höllo sina barn i skolan, ehuru dessa fingo god och grundlig undervisning. Saken gick ej som den borde, och läraren erhöll ringa lön för sin möda.

Nedslagen och modlös var Colsberg betänkt på att upphöra med skolundervisningen, då en viss Göran Anderson flyttade ut ur sin egen stuga och ställde densamma till Colsbergs disposition kostnadsfritt för ett halft års tid,hvarjämte han upplät ett stycke jord åt skolmästaren till planteringsland. Men ej nog härmed. En annan "skolvän", Jesper Walraven, företog sig att "till befordrande af Guds ära genom barnens kristliga uppfostran" skänka ett stycke jord att brukas af skolmästaren, och han lofvade dessutom denne fri kost under två månaders tid, ett löfte, som han också ärligt höll. Den 10 juni återupptog därför Colsberg i Herrens namn skolhållningen å sistnämnda plats för ännu ett halfår.

Skolmästare och klockare Colsberg afled den 22 januari 1710. Pastor Björk yttrar om hans frånfälle, att det var en ej ringa förlust för honom och församlingen, på grund af Colsbergs nyttiga arbete.

Samma år virket till den blifvande skolan i Kristina upphöggs, lyckades pastor Björk få till stånd en svensk skola äfven i Vicacoa, där Gloria Dei-kyrkan då nyss uppförts. Han yttrar också, att han vid densamma lyckats anställa en skicklig skollärare, som tillika tjänstgjorde som sockenskrifvare. Hvad denne, som nog tillika var klockare, hette, omtalas ej.

Samtidigt pågick ett annat skolarbete, men detta bland indianerna. En amerikansk historieskrifvare uppgifver nämligen, att dessa engagerade kyrkovärden Carl Springer i Kristina att lära deras barn läsa katekesen enligt pastor Campanii öfversättning. Att Springer utsågs till de små vildarnas lärare, torde ha berott därpå, att han bättre än de öfriga svenskarna förstod indianernas tungomål.

År 1699 skall konung Karl XII hafva på begäran af pastor Björk sändt till Delaware-svenskarna en samling obundna böcker. Denna hos amerikanska historiker synliga uppgift bekräftas dock ej af svenska historiska arbeten i ämnet.

På Jersey-sidan tjänstgjorde som klockare och skollärare

under pastor Björks tid en Hans Stålt, som, då folket ej kunde komma öfver älfven för att bevista gudstjänsten i Kristina kyrka, föreläste predikan ur någon postilla.

En tredje sändning böcker ankom år 1705 och fördelades lika mellan församlingarna i Vicacoa och Kristina. Denna samling utgjordes af:

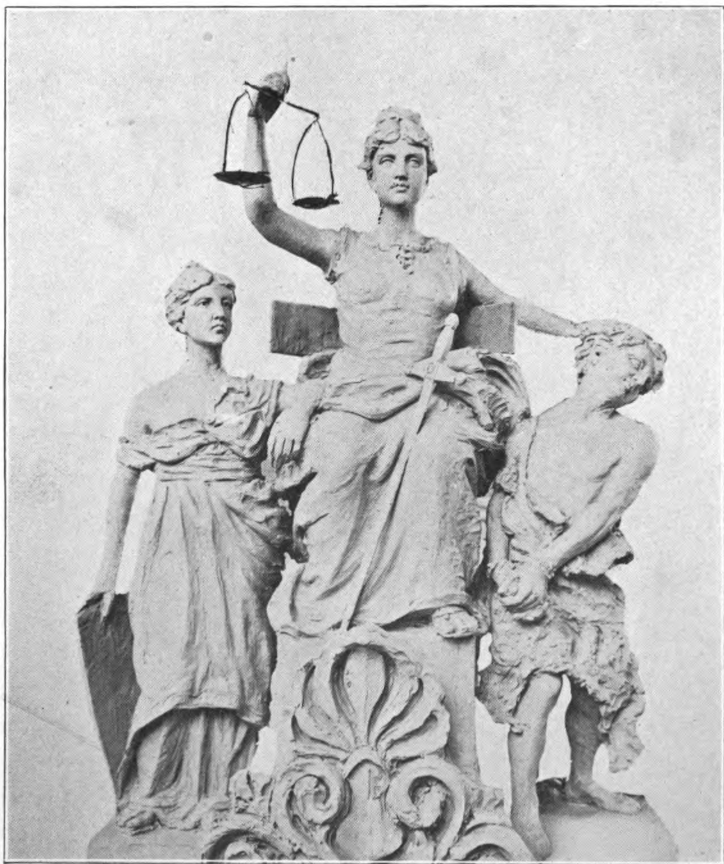
4 st. nya kyrkobiblar,
30 st. biblar i oktavformat.
4 st. psalmböcker,
300 st. svenska psalmböcker,
44 st. själfbiografier,
6 st. Specula relig. Clausula,
2 st. barnböcker,
2 st. predikningar med anledning af konungens seger i Clissow, och
3 st. Kristi blodiga offer för världens synder.

År 1708 finna vi en viss John Club som skolmästare i Vicacoa. Om hans verksamhet är emellertid ingenting vidare kändt. Han efterträddes därstädes af Arvid Hernbohm, en gymnasist från Skara, hvilken år 1713 eller 1714 ankommit till Amerika. Denne erhöll af biskop Svedberg tillstånd att predika och var af honom föreslagen till mottagande af prästvigning, men detta blef ej af, emedan prästerna ej ansågo honom lämplig och han själf undanbad sig. Huru länge han i Vicacoa verkade som skollärare och predikobiträde, är ej kändt.

Den fjärde boksamlingen från Sverige anlände år 1712 med pastorerna Hesselius och Lidenius. Den omfattade:

10 st. Konung Karl XII:s biblar,
360 st. psalmböcker,
12 st. Fursten-Lehre.

Kristina församling gjorde den 9 maj 1716 ett försök att få ofvannämnde Arvid Hernbohm till lärare vid sin skola, men misslyckades, ehuru hon erbjöd fullt ut lika stor lön,

SVENSK-AMERIKANSKA BILDHUGGARES ARBETEN:
Grupp i terracotta: Justice, Law, and Bondage af C. J. Nilsson.

som han hade i den öfre församlingen. Han afslog kallelsen på den grund, att en flyttning skulle komma att verka skadligt på hans dåvarande lärjungars undervisning.

Då församlingen ej lyckades erhålla Hernbohm till skolmästare, vände hon sig med kallelse till Johan Göding, som "förut såväl på västra som på östra sidan floden varit med om undervisning, de unga till stort gagn." Johan Gustafsson erbjöd sig att bestå både husrum och kost åt skolmästaren; och pastorn, Måns Gustafsson, Gustaf Gustafsson, Johan Stalcop och Ante Vainans hustru Margareta utfäste sig att betala honom i lön 30 shillings för hvarje barn samt lämnade till de öfriga församlingsbornas godtfinnande att sända sina barn till honom och öfverenskomma om lönevillkoren på bästa sätt de kunde.

Så öppnade vällärde herr skolmästare Göding den 17 juni 1717 i Johan Gustafssons hus sin skola. Huru härvid tillgick, huru pass försigkomna hans då inskrifna elever voro och huru terminen, eller rättare läsåret, afslutades några månader senare, skola vi i det följande berätta. Mäster Gödings skola erbjuder en så ypperlig bild af skolförhållandena i 1700-talets Svensk-Amerika, att vi anse oss ej böra affärda densamma med endast några ord.

Vid skolans öppnande var kyrkoherden Andreas Hesselius närvarande äfvensom så många af föräldrarna, som hade kunnat komma tillstädes. Sedan sång utförts och bön förrättats af kyrkoherden, höll denne till barn och föräldrar ett gudligt tal och höll därpå förhör med barnen för utrönande af deras kunskaper och färdighet i innanläsning, hvarefter han öfverlämnade dem till skolmästare Göding, hvilken nu förrättade uppskrifningen. Skolmatrikeln fick följande utseende:

1. Gustaf Johan Gustafsson, nio år gammal. Kan läsa sin katekes försvarligt och desslikes besvara rätt väl olika frågor i kristendomskunskapen.

2. Peter Johan Gustafsson, sju år gammal. Kan läsa de

tio budorden försvarligt.

3. Mary Geens, nio år gammal. Kan läsa svenska och uppläsa de tio budorden.

4. Gustaf Måns Gustafsson, sju år gammal. Kan läsa svenska försvarligt.

5. Måns Gustafs dotter Annika, sex år gammal. Kan stafva svenska försvarligt.

6. Anders Gustafs dotter Catherina, tolf år gammal. Kan läsa i bok, men måste börja lära sig stafva rätt.

7. Peter Stalcop Johanssons son, fem år gammal. Känner bokstäfverna.

8. Margaretha, framlidne Peter Stalcops dotter, 11 år gammal. Läser svenska ganska väl, men måste på nytt lära sig stafva.

9. Thomas Davis, 11 år gammal. Kan stafva svenska en smula.

10. Annika, Anders Gustafs dotter, åtta år gammal. Kan stafva en smula.

11. Ante Vainans son Lars, sju år gammal. Känner bokstäfverna.

Dessa voro mäster Gödings lärjungar. Dem skulle han nu, så vidt möjligt vore, lära läsa i bok samt vidare "informera" i kristendomens hufvudsanningar i enlighet med den svenska kyrkans lära. Huru han härutinnan lyckades, finna vi af den i församlingens protokollsböcker införda berättelsen om förloppet vid examen med hans disciplar.

Denna hölls den 8 april 1718 i Johan Stalcops hus i närvaro af kyrkoherden och de flesta af barnens föräldrar. Kyrkoherden öppnade examen med bön och lämpliga erinringar, hvarefter "herr Göding på sitt berömvärda sätt framställde, i enlighet med anvisningarna i början af hans högvördighet biskop Svedbergs katekes, frågor rörande de viktigaste af kristendomens hufvudstycken och uppmanade barnen att med skriftens ord styrka sina svar." På dessa frågor, heter det

vidare, "svarade till samtliga närvarandes stora förvåning och glädje barnen raskt och säkert och bekräftade så snabbt med den heliga skrifts ord sina svar, att alla de närvarande ej kunde annat än med tårar af glädje och fröjd tacka Gud för sina barns goda minne och färdighet och för skolmästarens tålamod och omtänksamhet." Allt detta hade han genom samtal med barnen och utan ringaste hjälp af lärobok inpräglat hos dem. Att han för kristendomsundervisningen ej försummat att lära dem läsa innantill, framgick, då kyrkoherden lät dem uppläsa psalmverser, hvilka han själf utvalde. Till sin stora tillfredsställelse fann han därvid, att de kunde läsa svenska väl.

Af de barn, hvilka i juni året förut inskrifvits, voro alla närvarande med undantag af Mary Geens, Thomas Davis och Anders Gustafs dotter Catherina. Dessa hade ej kunnat bevista skolan regelbundet, hvilket dock icke hindrade, att Catherina var ganska väl försigkommen i läsning, efter hvad som upplystes.

När alla blifvit förhörda, afslöt kyrkoherden examen med en sång samt välsignelsen, hvarefter alla framemot aftonen åtskildes under ömsesidig belåtenhet och lyckönskningar öfver hvad de hört.

På detta enkla, men allvarliga sätt tillgick det vid examen i en svensk skola i Amerika i början af 1700-talet.

Om mäster Göding, den duglige skolläraren, vet man, att han var verksam på äfven andra områden än skolundervisningens. Han synes hafva varit en ledare bland sitt folk, ty när böckerna kommo från Sverige, meddelar Acrelius, uppmanade Göding folket ej endast till tack och lof till Gud, utan också, att hvar och en måtte gifva något till kyrkan såsom tacksamhetsgåfva för hvarje bok. Han uppmanade också folket att samla pälsverk, såsom räfskinn, tvättbjörnskinn, sobelskinn o. s. v. för att hemsända till drottning Ulrika Eleonora och till biskop Svedberg. Sådana sändningar verkställdes

också, hvilket visar, att mäster Göding hade icke så litet inflytande bland Delaware-svenskarna. Emellanåt roade han sig med att disputera med kväkarna, hvilkas religiösa åsikter han ej kunde gilla.

Denne i svenskarnas i Delaware kyrkliga historia märklige lekman afled den sista dagen af år 1719 eller nyårsdagen 1720, man vet ej med visshet hvilkendera.

På Jersey-sidan, i Racoons och Pennsnecks församlingar, tjänstgjorde under någon tid i slutet på 1730-talet såsom skollärare studeranden Olof Malander, hvilken rest till Amerika för detta ändamål. Någon vidare framgång i sitt kall synes han emellertid ej haft.

Trots Gödings m. fl. vackra insatser till det svenska skolväsendets höjande och trots prästerskapets oaflåtliga bemödanden i samma riktning fortfor undervisningsfrågan under hela den svenska missionens tid att vara brännande. Undervisningen i svenska och kristendom var oundgängligen nödvändig, om kyrkan härute skulle kunna bibehålla sin karaktär af svensk-luthersk. Men svårigheterna att på ett något så när tillfredsställande sätt ordna skolväsendet voro hart när oöfverstigliga. Dels bodde familjerna så långt från hvarandra, dels hade de fullt upp att göra för att kunna underhålla kyrka och präst. Till upprättande och underhållande af svenska skolor behöfdes en tämligen stor fond, men hvarifrån skulle den tagas? Följden af allt detta blef, att skollärarna, så snart utsikt till bättre aflönad verksamhet yppade sig, vanligen togo farväl af lärarekallet.

Man må dock för ingen del tro, att i landet saknades skolor på den tiden. Tvärt om synes det hafva funnits sådana i öfverflöd. "Intet land kan hafva flera skolor", skrifver Acrelius. Men han skyndar sig att tillägga: "och svagare undervisning i kristendom än detta." Hurudana dessa skolor voro, därom vittnar en till våra dagar bevarad skildring af desamma och deras lärare. Det heter, att till lärare anskaffades

någon afdankad matros eller soldat, oafsedt af hvad religion han var. Dessa voro föga pålitliga, och skolorna kunde få stå tomma i flera dagar å rad, medan de värde lärarna gingo från krog till krog. I bästa fall rymde lärarna sin kos och lämnade skolarbetet åt sitt öde.

Klart är, att svenskarna och deras präster ej gärna ville sända sina barn till dylika skolor. Därför beslöto de också år 1722 att själfva undervisa sina barn i svenska och kristendom.

Från den tiden till kyrkoherde Acrelii ankomst 1749 synes ingen svensk skola med särskildt engagerad lärare hafva hållits på västra Delaware-stranden. På Acrelii uppmaning antogs nu emellertid till skollärare en student från Lund vid namn Nils Forsberg, hvilken nyligen anländt från Göteborg och som erbjöd sig att tjänstgöra. Till en början undervisade han här och där i hemmen. Under vintern 1749—1750 uppläts åt honom ett privat hus till skollokal nära Kristina kyrka. Men då han under den påföljande hösten och vintern var vid dålig hälsa och åtnjöt ringa lön för sin möda, upphörde han med skolhållningen. År 1758 återtog han dock sin verksamhet, då i ett hus tillhörigt Timothy Stedham och beläget nära kyrkan. Svårigheterna voro emellertid de vanliga, och Forsberg tröttnade.

Härmed slutar Kristina församlingsskolas historia.

Då Peter Kalm, Åbo-professorn, hitkom 1748 för att idka naturvetenskapliga och nationalekonomiska studier, hade han i sällskap en ung svensk vid namn Joakim Reinke, hvilken under en kort tid höll skola vid Rapapo i Racoons församling. På samma ställe tjänstgjorde som skollärare under en kort tid i början af 1760-talet den på grund af sin dryckenskap olycklige pastor Lidenius d. y.

Det sista kraftiga försöket att upprätta och uppehålla en ordnad svensk skolverksamhet i församlingarna gjordes af prosten Carl Magnus Wrangel. I Kingsessing afsatte han den

tjänstgörande oduglige skolläraren och anställde en ny, för hvars aflönande den rike godsägaren Coultas bidrog med 10 pund sterling årligen. Prosten hade snart glädjen se ej mindre än 60 barn bevista undervisningen. Flera lärjungar hade nog kunnat erhållas, men utrymme saknades. För denna skola uppsatte prosten den 27 nov. 1761 en skolordning i 10 paragrafer, som ännu förtjänar att med eftertanke läsas såsom varande det kanske viktigaste dokument till belysning af de svenska skolförhållandena i Amerika på 1700-talet. Vid den religiösa undervisningen lades i denna skolordning den största vikt. Så snart kyrkobyggnaden i Kingsessing var fullbordad, ämnade han förmå församlingen att uppföra ännu ett skolhus, till hvilket 80 pund redan voro subskriberade. Detta var afsedt att blifva en s. k. boarding-school. Företaget synes emellertid ej hafva kommit till utförande.

Det påbegynta goda verket afstannade i det närmaste i och med prosten Wrangels hemresa år 1768. Efter den tiden omtalas ingen svensk skolverksamhet i församlingarna på båda sidorna Delaware-floden. Allt gick nu med stora steg sin amerikanisering till mötes.

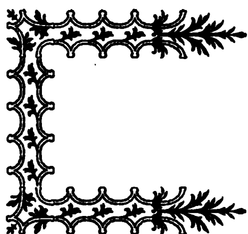
Innan vi afsluta denna korta teckning af det svenska skolväsendet i Delaware, kunna vi ej underlåta att nämna ett par saker, som därmed ägde på visst sätt sammanhang. Den första är, att år 1771 en ung svensk-amerikan, Daniel Kuhn, reste öfver till Sverige för att vid Uppsala universitet fortsätta sina studier, och torde han varit den förste i Amerika födde svensk, som för sådant ändamål rest till Sverige. Kuhn blef i Uppsala prästvigd och erhöll den 22 september 1775 fullmakt på Kristina pastorat. På utresan dog han dock i London den 7 okt. 1776, och därmed strandade den svenska regeringens afsikt att för framtiden besätta de svenska pastoraten i Amerika med infödda svensk-amerikaner.

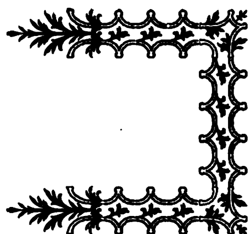
Den andra är den, att den siste svenske kyrkoherden i Kristina, Lars Girelius, var en af de första ledamöterna af sty-

relsen för det år 1765 i Wilmington, Del., grundade läroverket Wilmington Academy. Läroverkets namn ändrades 1803 till College of Wilmington.

Dess tillvaro ändades emellertid omkring 1830.

En sommarvisa.

Af Wilh. Reslow.

Nu är det just som när vår mor
en gång var glad och ung,
ty örter blomma, gräset gror
och röd står hedens ljung.

Nu är det just som när vår mor
gick med i lek och dans,
och minsta backknut syntes stor
i sommarsolens glans.

Nu är det just som när vår mor
spann hjärtats kärleksgarn
kring framtid ljus, kring sådd som gror,
allt sen vi voro barn.

Nu är det just som när vår mor
oss visade ett haf
där bortom — världen är så stor,
men lifvet blott en graf.

Nu är det just som när vår mor
hon diktade en sång
med ord: "Hvad nu du icke tror,
du tro dock skall en gång."

Nu är det just som om vår mor,
fast gammal, lefver än
och drömmer, anar, hoppfullt tror
oss barn få se igen!

I skymningsstund.

Af Anna Hallander.

Djupt skuggorna falla i skog och kring sjö,
och fåglarnas lofsånger ljuda ej mer,
och dimman, ett skimrande flor, sänkes ner
och döljer den grönskande ö.
Då blir det så tyst kring den ödsliga mo,
där älfvorna sägas tyst tråda sin dans,
men minnet väl knyter sin doftande krans
i kvällens förtrollande ro.

Då klingar i dalen en klocka. Så klart
den dallrande tonen kring nejderna går,
och fram till de längtande hjärtan den når,
då slumra väl sorgerna snart;
om mödan var tung och om dagen var lång,

dock aftonen kommer omsider med frid;
då glömmes all oro och äflan och strid,
och ljuflig blir hvilan en gång.

Ring kärlekens eviga, mäktiga bud,
du klocka i dalen, kring väntande värld,
men skönast vid hemmets ljuft fridlysta härd
du tolke din hälsning från Gud.
Där står nog en ängel, osynlig, och ler,
på vakt hos de kära, de sofvande små,
kanhända de drömma blott vackrare då,
när ängeln så mildt på dem ser.

Ring frid till hvart hjärta, du klocka i dal,
ring sabbat till alla i skymningens stund.
När eko dig svarar där borta i lund,
då stillas de stingande kval,
och glädjens förtjusande blomma, som stått
förtvinad den heta och brännande dag,
uppblomstrar på nytt i fördubbladt behag,
men friskare, skönare blott.

Högtidlig är stunden och kvällen så skön,
och blickarna lyftas mot himmelen blå,
dit uppåt med längtan väl tankarna gå,
och händerna knäppas till bön;
ej tankarna bindas af jordiska band,
men svinga sig fria som örnen dit opp
till målet för människans eviga hopp,
till löftets ljust hägrande land.

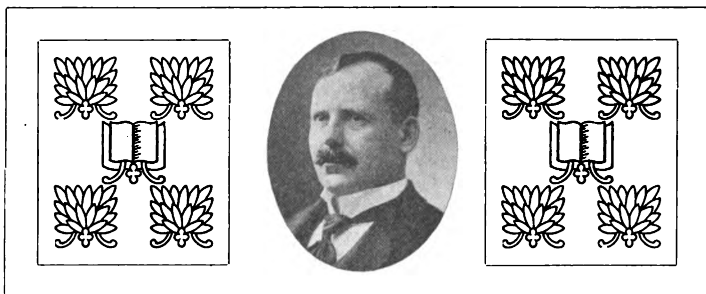
Då bugar sig skogen, den älskade skog,
vid ljudet af klocktoners gripande makt,
den står där i sommarens fullaste prakt,
de tonerna känner den nog;
det är som ett tempel i skogen i kväll,
och dit komma minnenas tjusande här,
och hälsning från hänsvunna tider den bär
från hembygdens dalar och fjäll.

DÖDSRUNOR

öfver mera bemärkta svensk-amerikaner, hvilka under det senaste året aflidit.

Af A. Schön.

ANDREW PALM.

Denne landsman var en utaf Kansas' första svenska banbrytare och var redan i början af 1860-talet med om att göra en smula historia därute i rödskinnens, skallerormarnas, cyklonernas, prärieldarnas och gränsstridernas mycket omtalade landsändar.

Kansas blef, som bekant, territorium 1854. Redan året därpå hade en svensk hunnit förirra sig ditut. Det var John H. Johnson från Horns socken i Östergötland. Han slog sig ned i Mariadahl och blef här storfarmare, framstående politiker och en mycket ansedd kyrklig samfundsman. Han afled den 27 juni 1893. Af sin efterlämnade stora förmögenhet befanns han hafva testamenterat omkring $40,000 till svensk-amerikanska läroverk och barmhärtighetsinrättningar.

Den sjätte i ordningen af Kansas' första svenskar var Palm. Han anlände till nuvarande Lawrence redan i augusti 1858 och hann sålunda vara med om ej blott att se territoriet förvandlas till stat (den 29 januari 1861), utan äfven deltaga i de häftiga lokala strider, till hvilka inbördeskriget gåfvo anledning.

Palm var skåning till börden och född i Killeröd, Billinge socken, den 30 april 1835. Efter att hafva genomgått ortens folkskola inträdde han i smedlära i Lund och erhöll efter fyra års lärotid af denna stads handtverksförening sitt gesällbref. Detta var i oktober 1855. I juli påföljande år begaf han sig till Göte-

borg, där han erhöll anställning vid Lindholmens mekaniska verkstad. Palm och tre andra på samma verkstad anställda arbetare kommo öfverens om att begifva sig till Amerika för att här sätta sig in i de nyaste arbetsmetoderna på det mekaniska området och sedan återvända till Sverige i ändamål att där etablera sig som verkstadsägare. I maj 1857 lämnade de fyra Göteborg med ett norskt segelfartyg vid namn "Uniona". Resan saknade ej sina äfventyr. Sålunda inträffade en eldsvåda ombord, och om sin dödlighet påmindes besättning och passagerare ytterligare därigenom, att ett dödsfall inträffade under resan. Efter fem veckor anlände sällskapet till Boston den 2 juli.

Detta var i de dagar, då det stod och vägde huruvida territoriet Kansas skulle i unionen upptagas som en slafstat eller ej. "Let us go and help make Kansas a free state", var lösen bland den manliga ungdomen i det abolitionistiskt sinnade Boston. Sällskap efter sällskap af äfventyrslystna organiserades och drog mot västern. Palm, som likaledes brann af begär att komma ditut, slöt sig dock ej till några af dessa, utan beslöt att resa mol allena för att få tillfälle att bese landet en smula. I april 1858 begaf han sig på väg via New York till Chicago och därifrån till St Louis. Från denna stad reste han med ångare uppför Missouri-floden till Lexington, där han kvarstannade i två månader och fick tillfälle att något lära känna slafveriväsendets försvarare samt blef vittne till huru negrer såldes som boskap på stadens torg.

Den 27 juli bröt han upp från Lexington och fortsatte med ångbåt resan till Wyandotte, Kans. Efter åtskilliga äfventyr hamnade han slutligen i Lawrence och kvarstannade där i fjorton dagar för att se sig om en smula, innan han slog sig ned på allvar. Bloomington tycktes vara en ort med framtid för sig. Belägen midt i Douglas county syntes den hafva de bästa utsikterna till att blifva county'ets hufvudort. Här beslöt Palm att etablera sig och började i augusti uppföra en smedja och vagnmakeriverkstad. Det hade sig dock icke så lätt att komma i ordning. Timmer, kol, järn och annat, som han behöfde, nödgades han anskaffa långväga ifrån. Tiderna voro emellertid goda, och nybyggare i massa strömmade in, hvadan Palms framtidsutsikter voro rätt ljusa, då han i oktober samma år slog första hammarslaget i sin egen smedja.

Omväxling i hvardagslifvet saknades ingalunda. En dag upp-

stod i Bloomington ett styfvare slagsmål mellan ett antal slafverivänner och ett d:o slafverimotståndare. Oaktadt omkring 40 skott lossades, blef endast en person, en neger, dödad. Palm hade den sorgliga plikten att vara med om att begrafva honom.

Ej nöjd med endast sin smedja och vagnmakeriverkstad for Palm år 1859 till Osage county för att anmäla sig till erhållande af ett frihemman om 160 acres. Denna brist på förnöjsamhet straffades i juli samma år därmed, att en cyklon bortsopade både smedjan och vagnmakeriverkstaden. Palm skulle ej varit den sega skåning han var, om han ej genast börjat bygga nya i de bortblåstas ställe. Två år senare köpte han tredjeparten i Bloomington Saw and Grist Mill, hvars båda andra ägare voro amerikanerna Hyde och Swain. Men äfven detta framsteg följdes af bakslag. I januari 1862 kom nämligen ett af dessa guerillaband, på hvilka Kansas' och Missouris gränstrakter på den tiden voro så rika, inföll i Bloomington och förstörde bland annat äfven i grund firman Hyde, Swain & Palms kvarn. Men Palm hade något af gubben Paavos tålamod. I bolag med en A. J. Stokes återuppbyggde han kvarnen, men för att ej ånyo blifva utsatt för samma öde sålde han snart sin andel i företaget.

Palm synes nu hafva fått nog af framgångar och motgångar i Bloomington och flyttade på hösten 1862 till Lawrence, där han ingick i bolag med J. H. Wilder från Massachusetts för tillverkning af jordbruksredskap. På den tiden blåste det minst lika starkt i Kansas som det gör nu. Palm, som ju haft en mindre angenäm erfarenhet af vindens styrka, beslöt att vända denna sig till godo och uppgjorde därför jämte sin kompanjon plan till en väderkvarn om åttio hästkrafter. I november samma år begaf han sig till Sverige för att anskaffa tolf i kvarnbyggnad skickliga mekaniker och timmermän. Efter en sex månader lång vistelse i fäderneslandet lämnade han på våren 1863 jämte de tolf arbetarna Malmö för att begifva sig till Amerika, men följdes äfven nu af sin vanliga otur, i det att fartyget på Atlanten uppbringades af rebellkryssaren "Alabama" och underkastades en grundlig undersökning, som dock ändades därmed, att fartyget såsom varande tyskt erhöll tillåtelse att fortsätta sin färd. Utan vidare äfventyr nådde Palm, själf trettonde, den 15 juni Lawrence.

Den 1 juli begynte man kvarnbygget med inhemsk ek som virke. Arbetet fortskred i lugn och ro till den 21 augusti, då ett 300 man starkt guerillaband under anförande af öfverste Quantrell

inföll i staden, nedbrände densamma och dödade omkring 180 af dess invånare. Wilder & Palms verkstad samt alla inneliggande, för kvarnen afsedda maskindelar förstördes. Palm och kvarnbyggarna befunno sig vid Quantrells attack inne i Wilders två våningar höga stenbyggnad vid Kentucky street. Denna sökte de öfverfallande sätta eld på, men misslyckades, och Palm och hans arbetare undkommo med lifvet. Sina pengar hade de, då anfallet väntades, nedgräft på bankir Lichens tomt och återupptogo dem efteråt oskadade.

Efter att med mycket besvär hafva lyckats anskaffa material och åter fått sin verkstad uppbyggd och i ordning fick firman på våren 1864 väderkvarnen färdig och kunde i maj taga densamma i anspråk för sitt ändamål. Den var försedd med alla erforderliga maskiner, och på densamma förmaldes såväl majs som hvete. Det befanns emellertid, att dess väldiga vingar utvecklade mer kraft än som behöfdes för malningen, och den praktiske Palm lät därför, på vårn 1865, såväl rundt omkring kvarnbyggnaden som nära därintill uppföra verkstadslokaler, till hvilka den erforderliga kraften genom ledningar öfverfördes från kvarnen. Senare uppfördes ytterligare två verkstadsbyggnader. Samtliga anläggningarna voro belägna på ett tre acres omfattande område strax väster om staden.

Om kvarnen kan tilläggas, att den nyttjades till den 31 juli 1885, då den kasserades. Ännu för fyra år sedan stod den kvar på samma plats, ett vördnadsvärdt minnesmärke från stadens och statens tidigare dagar.

Efter inbördeskrigets slut inträdde äfven i Kansas lugnare borgerliga förhållanden, och firman Wilder & Palm kunde ansenligt utvidga sin affär. Sålunda öppnade firman år 1867 inne i staden Lawrence engros- och minutaffär med farmredskap, stängseltråd och utsädesfrö. Dess affärsförbindelser sträckte sig öfver hela staten. År 1880 befanns affären hafva antagit sådana proportioner, att den gamla firman ej bekvämt kunde sköta densamma, hvarför den ombildades till ett aktiebolag, benämndt The Lawrence Plow Co. Palm blef det nya bolagets president. Tre års ihållande torka minskade emellertid ansenligt Kansasfarmarnas köpkraft, och firman i fråga stupade den 30 juli 1885. Trots alla motgångar ägde Palm sin sega energi kvar, och i augusti 1886 etablerade han sig åter som redskapshandlare, smed och vagnmakare i Lawrence och dref nu med framgång affären i 13 år

eller till i december 1899, då han drog sig tillbaka och slog sig till ro i sitt landtliga hem på kullen nära den gamla väderkvarnen. Vid den dagliga anblicken af denna återkallade han helt säkert mer än en episod ur sitt flydda, långt ifrån lugna lif. Här bodde den gamle pioniären ända till sin död, som inträffade den 5 november 1906.

Palm ingick den 4 augusti 1864 äktenskap med Charlotte G. Peterson, som 1899 afled. I detta äktenskap föddes fem barn, af hvilka två lefva, nämligen sonen William L. Palm, advokat i Denver, Colo., och dottern Blenda Palm Reynolds, som bodde hos fadern.

Palm försökte sig äfven som uppfinnare inom redskapsbranschen och innehade ett par patent. I föreningsverksamheten tog han lifig del och organiserade år 1864 The Lawrence Scandinavian Society samt biträdde vid organiserandet af Fraternal Aid Association. Han tillhörde dessutom Ancient Order of United Workmen.

Han deltog på unionisternas sida i slaget vid Big Blue i Missouri den 22—23 oktober 1864, då de till motståndare hade rebellgeneralen Sterling Price och hans armé. På grund af sitt deltagande i detta slag var Palm medlem af The Grand Army of the Republic.

ERNST LUNDGREN.

En särdeles mångsidig och gagnande verksamhet afbröts allt för tidigt genom advokaten och ingeniören Ernst Lundgrens i Brooklyn, N. Y., den 17 dec. 1906 timade död. Lundgren var emellertid ej blott en det praktiska arbetets man, utan därtill en representativ personlighet, som genom sitt uppträdande bland amerikanerna städse bidrog att höja aktningen för vårt fädernesland och vår nationalitet. Ensamt ur denna sistnämnda synpunkt är han värd följande, af hr Wm. Berger skrifna, ur *Nordstjärnan* hämtade sympatiska minnesruna.

Ernst M. Lundgren var född i Stockholm den 1 sept. 1851 och ingick efter aflagd studentexamen som elev vid Ultuna landtbruksinstitut, hvarifrån han efter fullbordad kurs utexaminerades. För omkring 22 år sedan anlände han till Amerika och slog då ned sina bopålar i Brooklyn, där han allt sedan vistats och hvarest han några år därefter ingick äktenskap med sin nu efterlefvande maka, hvilken tillika med tvenne förhoppningsfulla söner, resp. 18 och 15 år, står sörjande vid den i sina bästa år så hastigt bortryckte familjefaderns bår.

Strax efter sin ankomst hit blef Lundgren genom sin intelligens, sin medfödda belefvenhet och sitt angenäma umgängessätt en eftersökt personlighet bland eliten af härvarande unga landsmän. Såsom varande en framstående hästkarl och skicklig ryttare hade han inom kort bildat en ridklubb, som på sin tid arrangerade flera utmärkta uppvisningar och vittnade om instruktörens eminenta förmåga på det området. Icke långt därefter såg man ingeniör Lundgren på ingeniör A. W. Almquists patentbyrå, där han biträdde med ritningar o. d., tills ingeniör Almquist drog sig tillbaka och öfverlämnade affären i Lundgrens händer. Såsom ett bevis på Lundgrens energi och viljekraft må omnämnas, att han för omkring 10 år tillbaka började studera juridik vid New Yorks universitet samtidigt med att han skötte sin patentaffär och absolverade sin examen med glans, hvarefter han inrättade ett advokatskontor tillsammans med patentbyrån, hvilka båda affärer han innehade, tills han öfverraskades af döden.

Ingeniör Lundgren var i besittning af en sällsynt organisationsförmåga, och genom sitt gentlemannalika uppträdande blef han

oomtvistadt en af de ledande inom både föreningsvärlden och societetslifvet. Så var han med om stiftandet af Svenska Ingeniörsklubben eller, såsom den nu kallas, Svenska Ingeniörsföreningen i Förenta staterna, och var dess president från 1897 till 1901; Svenska Hjälpföreningen, hvars president han varit under flera år, och Svenska Hospitalsföreningen, inom hvilken han varit en mångårig vice ordförande och vid sin död dess sekreterare. Under flera år tillhörde Lundgren direktionen för Svenska Inbördeshjälpföreningen Skandia och var till sin död ej mindre denna förenings, utan äfven Svenska Hospitalets och Svenska Centralförbundets af New York och omnejd juridiska ombud, och alla dessa sysslor har han skött samvetsgrant och troget. Ingen större festlighet, där nationens ära ifrågakommit, har under de sistförflutna 15 åren gått af stapeln inom den svenska kolonien här, med mindre Ernst Lundgren varit med bland stödjepelarna. Vid aftäckningen af den nya John Ericsson-statyn i Battery Park var han den prydlige ceremonimästaren, och vid paraden i fjol till ära för professor Nordenskjöld tjänstgjorde han som marskalk. Såsom festarrangör var han oöfverträfflig, och vid de banketter, som under de senare tolf åren hållits till firandet af John Ericssons minne, har han alltid varit på festtalarnas lista. Hans tal, speciellt de af honom på förhand nedskrifna, utmärkte sig för ett ledigt och vårdadt språk, och i den humoristiska genren var han öfverdådigt lyckad och spirituell. Hans af den mest sprudlande humor späckade tal för sin gode vän ingeniör Emil F. Johnson vid den bankett, som gafs till hans ära efter hans hemkomst från Sverige den 11 oktober 1906, utgjorde ett eklatant bevis på Lundgrens förmåga i den branschen. Detta tal var också det sista, som hållits vid någon festlighet af Lundgren.

Genom sin duglighet och starkt utpräglade pliktkänsla hade Lundgren väckt uppmärksamhet äfven i hemlandet, hvilket hade till följd, att han af den kungl. svenska kommittéen för världsutställningen i Chicago år 1893 utnämndes till biträdande kommissarie åt herr Arthur Leffler, som utsetts till kommissarie för den svenska afdelningen af denna utställning. Efter utställningens slut gafs å Svenska ingeniörsklubben den 9 februari 1894 en bankett till herr Lefflers ära, hvarvid denne i ett tal bl. a. yttrade, att han särskildt tackade klubben, därför "att den ur sina leder släppt till en man, som kanske bäst af alla här i landet bosatta svenskar verkat i kungl. kommittéens och fäderneslandets intresse, nämligen ingeniör Ernst Lundgren."

För den plikttrohet och noggrannhet in i den minsta detalj, hvarmed Lundgren skötte detta maktpåliggande uppdrag, blef han af konung Oscar utnämnd till riddare af kungl. Vasaorden.

På ingeniör Lundgrens 50-årsdag den 1 september 1901 hyllades han af sin stora vänkrets med en subskriberad middag i Svenska ingeniörsföreningens lokal, därvid till honom öfverlämnades ett suvenir, bestående af en dyrbar urkedja med berlock, prydd med en stor diamant.

Ingeniör Lundgren var en godhjärtad man och stod gärna till tjänst med att räcka sina mindre lottade landsmän en hjälpsam hand efter bästa förmåga, ehuru hans ekonomiska ställning icke var den bästa. Hans deltagande i och intresse för så många välgörenhetsinrättningar visar tydligt nog hans goda hjärtelag. Hans ståtliga gestalt, nobla sätt och tilldragande väsen gjorde honom till en prydnad för hela vår svenska koloni, och en så representativ svensk som han torde man få söka efter.

L. M. NOLING.

Bland de tusentals under svenskars kraftiga medverkan tillkomna samhällen i Amerika torde staden Rockford i Illinois vara typiskt svensk-amerikansk. Svenskar och amerikaner bo här sida vid sida och umgås med hvarandra inom affärslifvet och flera andra områden utan att därför egentligen sammansmälta. Båda bibehålla de sina nationella egendomligheter, som i synnerhet hvad svenskarna beträffar äro starkt markerade. De båda folkkaraktärerna komplettera här hvarandra på det vackraste sätt. Den ofta framställda satsen, att svensken bör för att blifva en verkligt god medborgare i Amerika ej blott tillägna sig det bästa af hvad dess unga kultur har att bjuda på, utan därjämte lämna som insats det bästa af hvad han själf tilläfventyrs äger i kulturellt afseende, har här omsatts i verkligheten. Och ingen amerikan har hörts klaga öfver detta slag af naturaliserade medborgare. Tvärtom anses det som en verklig lycka för samhället att äga många sådana. Landsmännen i Rockford hafva måhända bäst af alla visat, hvilka utvecklingsmöjligheter svensken i själfva verket sitter inne med, och huruledes det endast fordras i det yttre gynnsamma betingelser, för att dessa möjligheter skola kunna framträda. En icke allt för petrificerad svensk byråkrat skulle genom att studera Rockfords svenskar och i synnerhet deras arbetsförhållanden få tankematerial nog för en god del af sin återstående lifstid. Lika välgörande skulle helt säkert ett dylikt studium vara för den sortens amerikaner, som hålla före, att man nödvändigt måste vara en inföding och ej få äga kunskap i något annat språk än engelskan för att kunna vara en god medborgare.

Är Rockford sålunda, såsom antydts, ett typiskt svenskt-amerikanskt samhälle, så var den man, åt hvars minne denna enkla runa är ägnad, en typisk Rockfordssvensk. Begåfvad, energisk och vaken verkade han på en mängd olika områden för sitt samhälles utveckling. Det var dock såsom framstående industriidkare han mest utmärkte sig, och såsom sådan skall han länge ihågkommas bland såväl amerikanerna som svenskarna i Rockford.

Lars Magnus Noling var till börden västgöte och född den 4

maj 1843. Vid 21 års ålder lämnade han fäderneslandet och ankom till New York den 28 juni 1864 samt fortsatte omedelbart resan till Rockford. Under de första åren af sin vistelse härstädes var han anställd som snickare i N. C. Thompsons verkstad. Senare tog han anställning hos sin onkel, John Nelson, strumpstickningsmaskinens berömde uppfinnare, som då ägnade sig åt möbeltillverkning. Han återupptog senare sitt arbete hos Thompson, där han kvarstannade i femton års tid. Med öppen blick för stadens stora utvecklingsmöjligheter köpte han en vid Kishwaukee street, strax utom stadsgränsen belägen farm om 80 acres, hvilken han, då tiden ansågs härför lämplig, styckade i stadstomter, som efterhand fingo afsättning. En vacker stadsdel är nu belägen på den forna farmen.

Rockford är ju kändt som möbelfabrikernas stad. Noling var en af de svenskar, som kraftigast medverkade till att förskaffa staden denna benämning. I det industriella uppsving, som inträffade i Rockford i slutet på 1880- och början af 1890-talet, var Noling aktivt intresserad samt blef delägare och styrelseledamot i flera af de möbelfabriker, som då uppfördes. Sålunda var han president för Mechanics Furniture Co., Forest City Bit & Tool Co. samt Rockford Manufacturing Co. Han var äfven delägare i Skandia Coal Co., Rockford Furniture & Undertaking Co. samt Svenska byggnads- och låneföreningen, i hvilka företag han tjänstgjorde som president till sin död. I den Skandinaviska begrafningsplatsföreningen var han styrelseledamot. För en längre tid tillbaka tjänstgjorde han äfven som vice president i Illinois Sewing Machine Co.

På det politiska området var Noling likaledes lifligt verksam. Sålunda blef han tvenne gånger, åren 1894 och 1896, invald till medlem af statslegislaturen från det distrikt, som innefattar Winnebago county. I legislaturen lyckades han genomdrifva flera allmännyttiga och praktiska lagförslag. Han var en handlingens man och slösade ej mycket med ord. Bland de lagförslag han inlämnade, och som antogos af den lagstiftande församlingen, märkas följande, som för den fattiga befolkningen blifvit till stor fördel: en lag, som nedsatte igenlösningstaxan på för obetalda skatter såld egendom från 8 till 6 procent; samt en lag, som fritog byggnads- och låneföreningar från att betala en dem pålagd statsskatt.

Hans städse visade intresse för folkupplysningen gjorde, att

han insattes som ledamot af stadens skolstyrelse. Här förvärfvade han sig sådan kännedom om skolarbetets alla detaljer, att då stadens nya skolstyrelse i november 1905 organiserades, utnämnde honom borgmästaren till styrelsens president.

Strax efter sin ankomst till Rockford ingick Noling som medlem af Första svenska lutherska församlingen, inom hvilken han hedrades med en mängd förtroendeuppdrag. Sålunda var han under 30 års tid medlem af dess trustees och under en följd af år deras ordförande.

Under flera år var han därjämte delägare i och president för det bolag, som då utgaf den ännu existerande svenska tidningen *Rockfords-Posten.*

Mot slutet af förlidet år angreps Noling af en invärtes åkomma och fördes till Wesleyan hospital i Chicago för undergående af operation. Denna utfördes och lyckades förträffligt, men komplikationer tillstötte, och tidigt på morgonen juldagen (1906) inslumrade han stilla i döden. Stoftet fördes på juldagen till Rockford, där begrafningen under stor tillslutning firades i Första sv. luth. kyrkan den 28 december. Noling fick sin sista hvilostad på den svenska begrafningsplatsen, där så mången en redlig svensk arbetets son efter fullbordadt dagsverk lagts till ro.

Noling efterlämnade maka, född Josephina Johnson, med hvilken han förenades juldagen 1866, en dotter, gift med statssenator Samuel E. Erickson i Chicago, samt tre barnbarn. År 1890 drabbades han af ett svårt slag, då en förhoppningsfull 22-årig son afled. Hans efterlefvande syskon voro Andrew och John Noling samt fru L. P. Anderson, bosatta i Rockford, fru L. A. Hokanson i St. Paul och fru Alfred Johnson i Chicago. Brodern Andrew afled dock kort efter Noling.

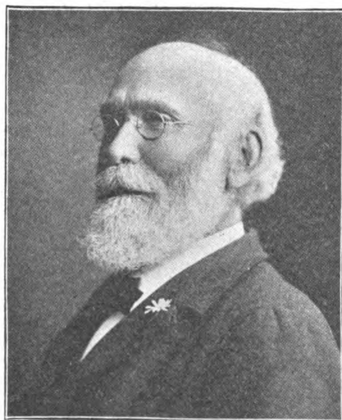
C. O. SWANSON.

Denne landsmans namn bör räddas undan glömskan därföre, att han var en af dem som under de senaste femton åren kraftigast bidrogo att leda den svenska invandrareströmmen till Canada samt att kolonisera vidsträckta områden af detta vårt grannland. Tusentals svenskar och andra nordbor sitta nu som välbärgade män på egna större eller mindre hemman däruppe, tack vare Swansons energi som landagent i canadensiska regeringens tjänst. Bland svenska "landnamsmän" i Nya världen skall Swanson för alla tider intaga ett framstående rum.

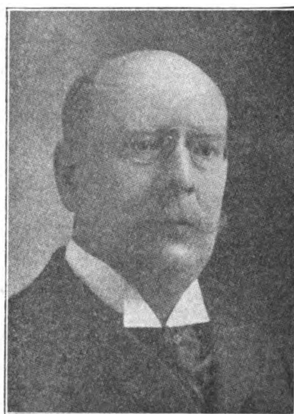
Det var i början af 1890-talet som Swanson genom bref från landsmän bosatta i norra Alberta fick sin uppmärksamhet riktad på denna trakts rika framtidsmöjligheter. På inrådan af en annan i Canadas utveckling ganska djupt ingripande landsman, hr J. A. Forslund, företog han vid nämnda tidpunkt en resa på den då nyöppnade Calgary—Edmonton-banan i ändamål att göra sig förtrogen med landets naturtillgångar och utsikterna till deras exploaterande. Han hyste förut visserligen inga stora förhoppningar om denna landsända, men under denna sin resa blef han, till följd af hvad han såg, fullständigt omstämd till densammas förmån, och med energi och entusiasm grep han sig verket an med att grundlägga skandinaviska kolonier i denna del af Canada.

Sin utnämning som canadensiska regeringens immigrations- och landagent erhöll han 1892. De första åren efter sin utnämning bedref han sin verksamhet i de östra staterna, men utsträckte den sedermera till de mellersta och nordvästra staterna, med hufvudkontor i St. Paul, Minn. Härifrån ledde han sedermera den alltjämt växande invandrareströmmen till dessa nordliga trakter, förnämligast till nybyggen utmed Canadian Northerns bibana Edmonton-järnvägen.

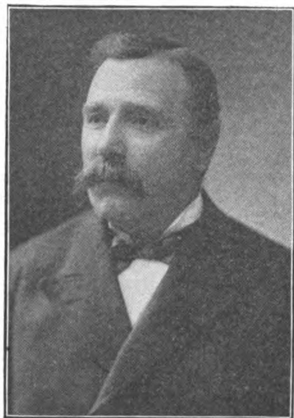
De första åren voro för Wetaskiwin-settlementet mycket bekymmersamma, och endast Swansons outtröttlighet, omtanke och optimism höllo modet uppe hos de tviflande nybyggarna. Det var endast en upprepning af de olika svenska nybyggenas i Förenta staterna tidigaste historia: samma hårda kamp för existensen, samma strid mot alldeles oundvikliga svårigheter i nya samhällen

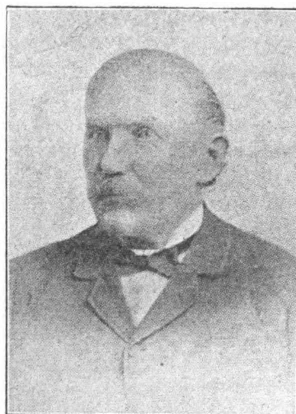
ANDREW PALM.

ERNST LUNDGREN.

L. M. NOLING.

C. O. SWANSON.

i ett nytt land, samma nedslående motgångar till en början, men också till slut samma segrar. Och nybyggarna däruppe fingo, minsann, lära sig, att ingen framgång vinnes utan möda, att ingenting är så hårdt, att icke någonting ännu hårdare biter på detsamma.

Under de hårda åren plägade han ofta föra med sig lifsförnödenheter af olika slag för att hjälpa de behöfvande. Han fick ofta uppbära klander för det han förmådde folk att bosätta sig så långt ute i västern, men utvecklingen och händelsernas gång i öfrigt bestyrkte, att hans åsikter och tro om norra Alberta, som han skapade sig vid sitt första besök, voro riktiga, och alla settlare, som han förde dit, skola säkerligen behålla hans minne i kär och tacksam hågkomst.

Swanson gaf intrycket af att vara en äkta hedersman. Vänlig, flärdfri och hjälpsam, trogen i sitt arbete och hållande styft på sina kära skandinaver blef han mycket omtyckt och populär bland alla han kom i beröring med, och canadensiska regeringen förlorade med honom en nitisk agent och erkändt den mest framgångsrike af dess ombud i Förenta staterna. Staden Wetaskiwin gaf honom också för några år sedan sitt erkännande i form af en offentlig hyllning, hvarvid bl. a. öfverlämnades till honom en adress, tackande honom för det utmärkta arbete han utfört för distriktets bebyggande och de dugliga nybyggare, han ditfört.

Carl Olof Swanson föddes i Grinstads socken, Dalsland, den 5 juni 1844 och anlände redan 1869 till Canada, där han slog sig ned i Waterville, Que., som snickare. Genom idoghet, duglighet och redbarhet i handel och vandel arbetade han upp sig till en oberoende ställning och ett aktadt namn i sitt samhälle samt ansågs såsom en af dess stöttepinnar och tjänade det i offentliga ämbeten, bl. a. ett år såsom borgmästare. I kyrkligt afseende tillhörde han kongregationalistkyrkan och var en af dess framstående medlemmar.

På våren 1901 flyttade han med sin familj ut på sitt "homestead" fem mil sydost om Wetaskiwin, Alberta, och bodde där till sin död, som inträffade den 25 december 1906.

Flera månader före sin död kände han, hurusom krafterna småningom sveko, men med vanlig energi och ihärdighet fortsatte han likväl sin verksamhet, till dess han i början af förliden vinter fick ett slaganfall, som fullständigt band honom vid hemmet, och som blef den närmaste orsaken till hans död. Ingen,

vare sig af hans anhöriga eller andra, anade dock, att hans slut var så nära, hvarför öfverraskningen blef så mycket större, när det kom.

Han efterlämnar maka, en son och en dotter, båda vuxna, samt en broder, som är handlande och bosatt i Waterville. Här fick också hans stoft sin hvilostad.

WILHELM HALLANDER.

Svensk-amerikanska pressens nestor, hvad lefnadsår beträffar, var redaktör Wilhelm Hallander, som den 27 januari 1907 afled på Svenska hospitalet i Brooklyn, N. Y., i den höga åldern af 83 år.

Hallander var född i Stockholm den 15 oktober 1824, blef student i Uppsala vid 16 års ålder och eröfrade vid 24 lagerkransen. Han hade särskildt lagt an på språkstudier och var hemma i flera döda och lefvande språk. Han innehade under en följd af år anställning som järnvägstjänsteman i Skåne och var samtidigt medarbetare i en Helsingborgstidning, men lämnade dessa anställningar och reste till England samt, år 1882, därifrån till Förenta staterna. Här slog han sig ned i Boston och skref därifrån "Boston-bref" till Stockholms-tidningar, särskildt *Fäderneslandet*, hvars dåvarande utgifvare var hans synnerligen gode vän, och hvilken han en gång varit i tillfälle att bevisa en stor tjänst.

Då tidningen *Skandinavia* i Worcester, Mass., för ungefär 25 år sedan började utgifvas, blef han dess hufvudredaktör och innehade denna befattning omkring ett år. Blef därpå redaktör för den illustrerade tidskriften *Vega*, som utgafs i Boston af firman Mudge & Mellin. Denna tidskrift upphörde efter ett år, hvarpå han blef redaktör för tidningen *Tiden*, som utgafs i Providence, R. I. När äfven denna tidning upphört, flyttade Hallander tillbaka till Boston, hvarifrån han under ett par års tid skref "Boston-bref" och andra artiklar till *Nordstjärnan*.

För 16 år sedan flyttade han till New York och blef då redaktör för *Nordstjärnan*, en post som han plikttroget skötte till för omkring tre och ett halft år sedan, då ålderdomssvaghet tvingade honom att nedlägga pennan för alltid.

Sina olika redaktörsbefattningar skötte han med stort nit och intresse, hvarvid hans gedigna kunskaper voro af synnerligen stort värde.

Han var ända tills hans hälsa började aftaga ungdomlig, liflig och gladlynt, alltid mycket vänsäll, artig och förekommande, tyckte om att vara tillsammans med ungdom och var ytterst hjälpsam. Många äro de svenska unga män i östern, i synnerhet

bland dem, som kämpat med motgång på den publicistiska banan, mot hvilka han visade stor hjälpsamhet.

Äfven för en ytlig betraktare var det lätt att se, att man i honom hade framför sig en fint bildad, belefvad och högt begåfvad man.

De sista åren aftogo hans krafter allt mer, och under senaste fem månaderna af sitt lif var han sängliggande på grund af ålderdomssvaghet. Slutet kom dock oväntadt och hastigt.

Begrafningen ägde rum den 30 januari, då stoftet nedmyllades i Svensk-norska föreningens afdelning af Evergreen-begrafningsplatsen i Brooklyn.

Hallander var sedan 1895 i lyckligt äktenskap förenad med sin efterlämnade maka Anna Hallander, född Jakobsson, af *Prärieblommans*, *Ungdomsvännens* m. fl. publikationers läsare känd som talangfull författarinna.

ROBERT LINDBLOM.

Ett ovanligt verksamt och på en mångfald områden gagnande lif slöts, då Robert Lindblom, en af Svensk-Amerikas allra främsta personligheter, den 16 februari 1907 oväntadt skattade åt förgängelsen. Han hade endast en kort tid, blott några få dagar, varit opasslig, och ingen anade, att slutet på den högt förtjänte mannens lefnadsbana var så nära.

Robert Lindblom föddes den 17 november 1844 på Loviseberg i Askers socken af Nerike och erhöll sin första uppfostran vid Högsjö bruksskola i Södermanland, hvarest han tillägnade sig rätt aktningsvärda kunskaper, särskildt i lefvande språk. Efter att därpå under någon tid hafva ägnat sig åt landtmäteriyrket, inträdde han såsom biträde på grosshandlaren Erik Söderlindhs kontor, då den största affären i Örebro, men lämnade sin plats där för en befattning i Örebro Enskilda bank. En hans vän och kamrat i banken lämnade sin anställning för att liksom så många andra af skandinavismens idé hänförda unga svenskar kämpa på Danmarks sida i det då pågående dansk-tyska kriget. Då han efter krigets slut hemkom och ej lyckades erhålla anställning, afstod den ridderlige Lindblom åt honom sin innehafda plats och beslöt att själf söka sin lycka i framtidslandet på andra sidan Atlanten.

Fattig på guld, men rik icke blott på förhoppningar, utan framför allt på energi anlände han på sin 21:a födelsedag, den 17 nov. 1864, till Amerika och började med ens att bryta sig den bana, som blef mera framgångsrik och lysande än de flesta andra svensk-amerikaners. Han slog sig ned i Milwaukee, Wis., blef här efter kort tid reporter vid en amerikansk dagtidning och sedan själf redaktör, men tog snart afsked från tidningsmannabanan för att återgå till sin första kärlek, affärslifvet. Han tog nämligen anställning hos spannmåls- och fläskexportfirman L. H. Higby & Co., hos hvilken han inom kort steg i graderna till kassör vid hufvudkontoret.

År 1873 började han för egen räkning i Milwaukee spannmålsaffärer, som han år efter år utvidgade, och han blef inom kort en af de förnämsta medlemmarna af stadens börs. Under åren 1873 och 1874 hade Lindblom gjort många lyckade spekulationer.

hufvudsakligen i spannmål, men år 1875 blef han ruinerad i den ryktbara kraschen, känd under namnet "May corner of 1875." Han repade sig emellertid åter, men inseende att Milwaukee ej erbjöd samma affärstillfällen som den vida större grannstaden Chicago, flyttade han år 1877 dit, blef medlem af dess börs och fortsatte i vida större skala än förut sina affärer. I början af 1880-talet var han känd som en af de djärfvaste spekulanterna på börsen och kunde ofta på en dag köpa och sälja partier af 500,000 bushels hvete och majs.

Hans duglighet såsom köpman ledde till lysande framgångar, och länge var hans firma en af de ledande på Chicagos handelsbörs, med afdelningskontor i New York och talrika andra platser. Ekonomiska motgångar träffade honom dock mot slutet af hans bana, och till följd af den bekanta Leiterska hvetespekulationen i slutet af 90-talet måste han inställa sina betalningar — endast några dagar innan den Leiterska bubblan brast och Lindblom själf skulle ha gått segrande ur striden med ökadt anseende för sin skarpa affärsblick. Det hade dock fordrats, att han satt allting på ett kort och riskerat icke blott sina egna, utan många kunders ruin, och tanken därpå förlamade hans motståndskraft. Han förmådde knappast rädda spillrorna af en för svensk-amerikanska förhållanden storartad förmögenhet. Till sin lefnads slut bibehöll han sitt medlemskap på börsen, men syntes endast med likgiltighet deltaga i affärerna.

Men Lindblom intresserade sig ej endast för affärer, utan därjämte för politiska och allmänna frågor. I politiken var Lindblom demokrat med stark lutning åt socialismen. Af Chicagos skolstyrelse var han medlem från 1893 till 1896 och tjänstgjorde såsom ordförande uti dess finansutskott. Från 1893 till 1897 var han medlem af guvernör Altgelds stab med rang af öfverste. Af borgmästare Carter Harrison d. y. utnämndes han 1898 till medlem af stadens civiltjänstkommission och var dess ordförande i fyra år till 1902.

Som ämbetsman var Lindblom nitisk och skicklig. Han reformerade och förenklade ansenligt skolstyrelsens ekonomiska system och inlade som ordförande i civiltjänstkommissionen ovärderliga förtjänster om detta systems bestånd och utveckling.

Kandidat till borgmästaresysslan i Chicago 1897 drog han sig tillbaka till förmån för Carter Harrison d. y., som trots sina många misstag lyckades klamra sig fast vid sysslan i hela åtta år.

Vid Bryans första uppträdande såsom kandidat för presidentämbetet tog Lindblom en kraftig del i hans kampanj och erkändes såsom en af "det fria silfrets" skarpsinnigaste och mest praktiskt dugliga förkämpar. "Hade Bryan vunnit, torde Lindbloms intagande af platsen såsom finansminister i hans kabinett ha varit högst sannolikt", skrifver hans mångårige vän och förtrogne, red. Alex. J. Johnson i *Svenska Kuriren.* Säkert är, att Lindblom i fråga om finansiellt skarpsinne godt kunde mäta sig med en stor del af dem som innehaft Förenta staternas finansministerportfölj.

Förlidet år (1906) var han af Independent League-partiet uppställd såsom kandidat till ordförande i countynämnden, men besegrades af sin republikanske motkandidat.

Detta om Lindblom som politiker. Då han stod på höjden af finansiell framgång, uppträdde han äfven som mecenat i stor stil. Sålunda var han en af dem som ifrigast arbetade för att få den Columbiska världsutställningen förlagd till Chicago, författade det första uppropet till amerikanska folket rörande detta företag, var en af dem som donerade $500,000 hvardera till Chicago stads garantifond, invaldes som en af utställningens 36 direktörer och tjänstgjorde som tillförordnad svensk utställningskommissarie, tills den utnämnde svenske kommissarien, ingeniör Arthur Leffler, anlände. I denna egenskap ådagalade han en storartad gästfrihet mot besökande svenskar, såväl utställare som andra, och erhöll såsom erkännande därför af konung Oscar II Vasa-ordens riddarevärdighet.

På 1890-talet försökte sig Lindblom äfven såsom publicist och utgaf en dagtidning på engelska språket med demokratisk-socialistisk prägel. Tidningen upphörde dock efter några månader att utkomma, antagligen af "brist på uppmuntran". Han lär äfven hafva på engelska språket utgifvit en novell med titeln "Unrest", i hvilken han skall ha närmare utvecklat sina tämligen radikala åsikter i samhällsfrågor.

Lindblom var en god amerikansk medborgare, men den mångåriga vistelsen i adoptivlandet hade dock ej utplånat kärleken till det gamla fosterlandet. Aktningen för allt det svenska fanns kvar, och städse visade Lindblom i ord och handling, att gamla Sveas och dess söners välgång låg honom varmt om hjärtat. Särskildt intresserade han sig för svenskt föreningsväsende och svensk sång och var länge självskrifven ceremonimästare vid de flesta af svenskarnas i Chicago större tillställningar. Det var

Lindblom, som skänkte Skandinaviska sångarförbundet i Amerika det dyrbara sidenbanéret, representerande "Norden", hvilket sångföreningarna täflade om vid sångarfesten i Minneapolis år 1891, och som då vanns af Svenska Gleeklubben i Brooklyn, hvilken ännu innehar detsamma. Detta banér var ämnadt att blifva ett täflingspris mellan sångföreningarna inom förbundet. På grund af sitt rättframma uppträdande som svensk lyckades han ådraga sig de norska sångarbrödernas misshag och blef mycket opopulär bland norrmännen, icke allenast i Chicago, utan öfverallt i västern. Vid ett konvent af Skandinaviska sångarförbundet, som hölls 1892 å sångföreningen Lyrans lokal i New York, vägrade norska sångföreningarna att sjunga för sångarförbundets banér vid framtida sångarfester — de hatade gifvaren och det Lindblomska baneret, som de kallade det. Mötet upplöstes i oenighet, och flertalet af de svenska föreningarna utträdde vid detta konvent från det Skandinaviska sångarförbundet, och i november samma år stiftades Svenska sångarförbundet i Amerika vid ett möte, som hölls på "Thanksgiving Day" å Svenska Gleeklubben i Chicago. Skandinaviska sångarförbundet och Svenska sångarförbundet höllo hvar sin sångarfest i Chicago på världsutställningen år 1893, hvarefter Skandinaviska sångarförbundet i stillhet slutade sina dagar, under det att Svenska sångarförbundet i Amerika fortfarande lefver ett friskt lif.

Hr Lindblom var medlem af Svenska Gleeklubben och Union League Club. För Svenska Gleeklubben intresserade sig Lindblom särskildt och syntes för denna, åtminstone under de senare åren, hafva glömt sina amerikanska klubbförbindelser. Då klubben för ett par år sedan höll på att råka på finansiellt obestånd, åtog sig Lindblom att ordna dess affärer, och han gjorde det på ett sådant sätt, att den åter kom på säkra fötter och kan lugnt se framtiden an. Vid sitt frånfälle var Lindblom klubbens hederspresident.

År 1874 ingick Lindblom äktenskap med miss Hattie Lewis i Milwaukee. Hon afled i Chicago 1896. Han efterlämnar tvenne döttrar, miss Lenor Lindblom, som ömt vårdade sin fader till hans död, och fru Vesta Raven Pauli, gift med löjtnant Åke Pauli och bosatt i Ystad, Sverige, en broder Oscar Lindblom i McCracken, Kansas, samt bröder och systrar i Sverige, svärmoder och talrika släktingar.

Som privatman var Lindblom högt aktad såväl på grund af sitt

angenäma umgängessätt och sin fina bildning som sitt ridderliga väsen och flärdlösa uppträdande. Han saknas därför också mycket af Chicagos svenskar. De, som verkligen lärde känna Lindblom, hyste för honom en tillgifvenhet, som inga yttre omständigheter förmådde rubba, och själf var han under en ibland något frånstötande yta den pålitligaste och mest uppoffrande vän. "Han var", säger O. A. Linder i *Svenska Amerikanaren*, "en af dessa personligheter, hos hvilka de mest framträdande dragen visserligen här och där skaffa ovänner, men mer ändock af vänskap och beundran. Han besatt en fast karaktär, i hvilken intet svek var. Han var öppen och frimodig, stack alls inte under stol med sina åsikter, äfven om de voro rakt motsatta den allmänna meningen, och lät sig inte nöja med att skaffa sig en egen öfvertygelse i alla frågor af betydelse, utan var städse färdig att aktivt arbeta för den sak han hyllade."

En hvar skall villigt erkänna, att han i Chicago efterlämnade ett tomrum, som blir svårt att fylla, och att sent uppstår i vårt Svensk-Amerika Robert Lindbloms like i mångsidig begåfning och målmedveten handlingskraft.

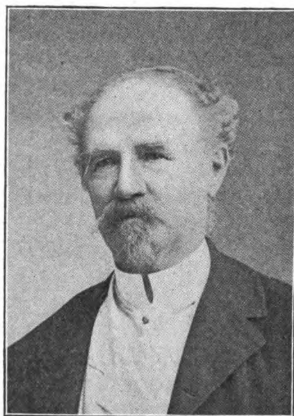

SWAN SWANSON.

Denne landsman var i sin krafts dagar med om att genomlefva ett af de märkligaste kapitlen i svensk-amerikanernas historia, det, som handlar om Erik-Jansare-kolonien Bishop Hill i Illinois. Han var en af de tidigast invandrade Erik-jansarna, kom direkt från Erik-jansismens hufvudhärd Söderala i Helsingland, blef en af koloniens historiskt ryktbara sju trusteer, fick bevittna koloniens slutliga upplösning, medlemmarnas öfvergång till en mängd andra olikartade sekter och den religiösa intoleransens i samhället försvinnande, fick skåda koloniens gradvis försiggående omdaning till ett vanligt amerikanskt köpingssamhälle, fick öfverlefva alla de öfriga sex af de en gång så mäktiga sju styrpinnarna och dog slutligen i hög ålder såsom en af de sista utaf de första invandrarna — en böjd och grånad Jeremias på detta helsingländskt-amerikanska Jerusalems vittrande ruiner.

Swan Swanson, eller Sven Svensson såsom hans namn lydde i fäderneslandet, föddes i byn Valla af Söderala socken i Helsingland den 28 maj 1825 och slöt sig tidigt till profeten Erik Janssons i denna socken särdeles talrika lärjungar, bland hvilka den i Bishop Hills historia sedermera så bekante Jonas Olsson var ett slags underprofet. Erik Jansson själf med familj utvandrade öfver Norge redan på våren 1846 och anlände i juli till Illinois. I samma månad ankom dit den första emigrantskaran, en hop dalfolk under Grinjo Gabriel Larsons ledning, och i augusti startade det andra invandraresällskapet från Sverige under den ofvannämnde Jonas Olssons anförande. I detta sällskap befann sig äfven Swan Swanson, och han anlände jämte detsamma i oktober till Bishop Hill, där han, som från det välbyggda Söderala var van vid väl ombonade storstugor till bostad, fick nöja sig med att krypa till kojs i en jordkula. Men hvad försakade man ej för sin janssonistiska hänförelses skull? En marsch till fots från Chicago till Bishop Hill utgjorde en lämplig inledning till de lekamliga späkningar, som sedan följde.

Den unge janssonisten kom emellertid snart att intaga en åtminstone nominellt ledande ställning inom kolonien. Då Erik Jansson själf den 13 maj 1850 i tingssalen i Cambridge föll för äfventyraren John Ruths kula och den vid tillfället i California på en guldgräfvareexpedition vistande Jonas Olsson fått i sin

WILHELM HALLANDER.

ROBERT LINDBLOM.

SWAN SWANSON.

ande det vittnesbördet, att han borde resa hem för att upptaga den mördade profetens fallna mantel, inträdde kolonien med ens i ett nytt skede af sin utveckling. Ett slags demokratisk-republikansk styrelse infördes, och i denna var Jonas Olsson, fastän i hemlighet, själen. Nästa drag i denne sluge och förslagne mans spel om makten var koloniens inkorporering under en styrelse af sju trustees. Detta skedde i januari 1853, och de sju trusteerna voro Jonas Olsson, Olof Johnson, Jonas Eriksson, Jacob Jacobsson, Swan Swanson, Peter Jansson (profetens bror) och Jonas Cronberg. De fem förstnämnda voro alla Söderala-bor och genom släktskap befryndade med hvarandra. Cronberg var bördig från Alfta socken.

Såsom enhvar med koloniens historia förtrogen vet, påskyndades genom den djärfve Olof Johnsons finansspekulationer koloniens upplösning, och dess medlemmar nödgades genom upprepade uttaxeringar skaffa medel till betalande af dess skulder — allt under det att de sju trusteerna i det längsta drogo sig för att aflägga äskad räkenskap för sitt fögderi.

Swanson lyckades emellertid bibehålla kolonimedlemmarnas förtroende. Han utnämndes till postmästare därstädes redan 1854 och kvarstod såsom sådan till 1872. Efter koloniens år 1860 påbörjade upplösning öppnade han tillsammans med Jacob Jacobsson, Jr., en diversehandel, som de båda kompanjonerna innehade till 1872, då de sålde sina andelar och drogo sig tillbaka från affären. I det township, som omfattar Bishop Hill, innehade Swanson flera förtroendeuppdrag. Så var han i sexton år skolskattmästare och i tolf år skoltrustee, och han tjänstgjorde äfven som trustee och president i Bishop Hill. De sista åren af sitt lif sysslade han ej med några allmänna värf, utan lefde i lugn och stillhet i sitt hem, men han var alltid redo att med råd och dåd bistå sådana som voro i behof af hjälp. Från de gamle settlarnes årsfest i september 1906 och till den 6 mars 1907, då han afled, lämnade han ej sitt hem.

Swanson ingick 1848 giftermål med Christina Gabrielson. Detta äktenskap välsignades med sju barn, fem söner och två döttrar, men två söner och de båda döttrarna afledo i unga år. Hustrun dog 1877. År 1881 gifte Swanson om sig med Kate Erickson, hvilken öfverlefver honom. Förutom af den efterlämnade makan sörjes den bortgångne närmast af en dotter i detta gifte och sönerna Walter, Linnie och John från det föregående giftet samt en sondotter.

C. S. AF ROLÉN.

Enligt svenska adelskalendrar vistas ej så få medlemmar af svenska ridderskapet och adeln här i Förenta staterna, ofta under förhållanden, som enligt hvad af de namnen bifogade knapphändiga uppgifterna framgår, äro allt annat än lysande. Flera af dessa utvandrade ridders- och adelsmän ägna sig åt rätt och slätt borgerliga sysselsättningar, andra åter intaga i ekonomiskt och socialt hänseende en ställning vida underlägsen den, som deras hemmavarande släktingars tjänare innehafva. Ej så sällan påträffar man här i landet en f. d. svensk ädling på den sociala stegens allra nedersta pinne, stundom befinnes han till och med liggande vid stegens fot, såsom fallet var t. ex. med grefvarna Cronhjelm, kusiner, af hvilka den ene slutade sina dagar på ett fattighus i Pennsylvania, under det den andre under många år tjänstgjorde som spottlådrensare och allmän passopp på en svensk krog i Boston. Till historien hör emellertid, att denne senare under de sista åren af sin lefnad innehade ett af släktens fideikommis, en glädje som han delade med f. d. värdinnan å nämnda krog, hvilken kvinna han i hennes änkestånd äktade af tacksamhet för hennes margfaldiga mot honom under hans förnedringstid visade välgärningar.

Det ofvanstående anföres emellertid ingalunda i ändamål att inför svensk-amerikanerna nedsätta det svenska adelsståndets anseende. Detta anseende är för öfrigt under tidehvarfven genom nämnda stånds mångsidiga och af ingen, allraminst af oss, bestridda storartade inlägg i fäderneslandets utveckling så väl etableradt, att det omöjligen kan skadas af huru ett eller annat rötägg ur en annars vacker och frsik kull råkar blifva liggande vid allfarväg härute i Svensk-Amerika. Sådana rötägg — och säkerligen vida talrikare i förhållande till de friska — finnas som bekant inom alla öfriga samhällsklasser, hvadan ju ingen förhäfvelse med anledning af påstådda företräden på någondera hållet gärna kan förekomma. Vi anföra det endast som ett exempel på huru grymt lifvet ibland kan vara äfven mot dem, som råkat blifva födda på dess solsida, och såsom en orienterande inledning till nedanstående korta biografi öfver en i Amerika förolyckad svensk ädling — Carl Samuel af Rolén.

Denne beklagansvärde man afled i Hallock, Minn., den 11 april 1907. Han var född i Stockholm 1848 och son af justitierådet af Rolén (hvilken dog endast några veckor efter sonens födelse) samt dennes andra hustru, född Kihl, hvilken vid sin död år 1906 var 95 år gammal. Den aflidne hade i sin ungdom varit på handelskontor, ett par år vistats i Frankrike samt äfven varit landtbrukare i Uppland, där hans hustru och tre barn ännu lefva. För 12 à 13 år sedan emigrerade han till Canada, där han stannade en kort tid, och kom 1895 till Hallock, där han vistades till sin död.

Antagligen har han under större delen af sitt lif fört ett mindre regelbundet lefnadssätt och var under de sista åren totalt nedbruten till sin hälsa. Så länge modern lefde, brukade han regelbundet brefväxla med henne, och ibland erhöll han små penningförsändelser, så långt hennes knappa tillgångar medgåfvo. På sista året, sedan arbetskrafterna aftogo, var hans enda existens hvad hjälpsamma människor gåfvo honom, och hans bostad utgjordes af ett litet rum, som fritt upplåts åt honom, och där han själf lagade sin mat. R. härstammade från en gammal respektabel familj och var brorson till de i Birger Schöldströms bok "Damer och knektar" beskrifna "De gamla i fäderneborgen" tvenne gamla, originella fröknarna af R.

Man behöfde ej tala många ord vid R. för att finna, det han haft en god uppfostran och sett bättre dagar, och som han hade ett vänligt och språksamt sätt, alltid ytterst artig och förekommande, var det ej svårt för honom att få det lilla han behöfde till sitt uppehälle. Af alla, såväl skandinaver som amerikaner, kallades han "Stockholmar'n" och var en välkänd personlighet. Då han ej syntes till på ett par dagar, öppnades dörren till hans bostad, och där låg han död, enligt läkarens utsago af blodstörtning.

Sedan flera månader hade han dagligen väntat bref med ett litet arf efter modern, men han fick det aldrig.

En bruten existens, ett förfeladt lif. Hvad skulle ej denne man under andra omständigheter kunnat blifva för sig själf, för sin familj och för samhället!

CLARA DOHNEA.

Den 25 april 1907 inträffade här i Washington, skrifver märket W. till *Nordstjärnan*, ett dödsfall, som är ägnadt att väcka ett mer än vanligt uppseende, icke allenast här i landet, utan ock i hemlandet. Änkefru Clara Dohnea, om icke den äldsta så helt säkert en bland de äldsta af svenska kvinnor på denna sidan oceanen, lämnade på nämnda dag i en ålder af nära 94 år detta jordiska, uppriktigt sörjd och saknad af hufvudstadens svenska koloni och helt säkert också af de svenskar i öfriga delar af landet och därhemma, som haft förmånen af hennes bekantskap.

Med Clara Dohnea skildes hädan en personlighet, hvars historia i flera hänseenden betydligt afviker från genomsnitts-emigrantens. Utgången ur en småländsk officersfamilj och försedd med den företagsamhet och de nyttiga kunskaper, som uppfostran i ett gammaldags militärhem alltid asfåg att bibringa, lämnade Clara Kullberg fädernejorden vid 40 års ålder och anlände till New York 1853 med en, efter den tidens mått, god reskassa, som dock nästan omedelbart blef henne frånstulen. Hennes energi sattes följaktligen genast på prof; men hon var småländska: för henne funnos därför inga hinder. Redan följande år kom hon till Washington, som alltsedan blef hennes hem, och där hon snart nog genom sin duglighet såsom hushållsföreståndarska blef försatt i tillfälle att skapa sig en oberoende ställning. Gift med den för sitt ståtliga yttre och sina hofmannamanér bekante, från den livländska grefliga familjen af samma namn härstammande Samuel Dohnea, lefde hon i lyckligt, fast barnlöst, äktenskap ända till 1895, då hon blef änka. I hennes hus hafva under skilda tider svenska, ryska, belgiska och andra legationer haft sitt hem, för alla var hon den förstående, omtänksamma och belefvade värdinnan, och helt säkert skola de tilläfventyrs ännu lefvande af de diplomater, som i hennes hus hade sitt hem, med saknad sända den hädangångna en tacksamhetens tanke. Det är oss särskildt bekant, att de unga grefvarna Lewenhaupt, söner af den aflidne förre svenske ministern, ända till sista året meddelat sig med den gamla.

För "mina smålänningar" klappade hennes hjärta litet varmare; men att vara svensk var dock alltid tillräckligt introduktionsbref

hos henne, och legio äro de landsmän, som åtnjutit hennes gästfrihet. Och för oss svenskar i Washington, äldre och yngre generationer, hade Clara-dagen och hennes födelsedag blifvit häfdvunna helgdagar, som samvetsgrant firades.

NILS MANNOW.

En ovanligt plikttrogen och samvetsgrann, för sin uppgift synnerligen väl rustad tidningsman gick med Nils Mannow ur tiden. Ehuru ej mer än 48 år gammal hade han redan i 20 år tjänstgjort inom den svensk-amerikanska pressen och räknades till dess veteraner. Han var som tidningsman ganska mångsidig, skötte omväxlande de mest olikartade afdelningar, skaldade emellanåt — stundom på klingande latin — då sådant behöfdes, och var styf korrekturkarl, korteligen en "murfvel" af det slag, som man har användning för vid en större svensk Chicago-tidning.

Nils Mannow föddes den 11 september 1859 i Västra Vrams församling af Kristianstads län, intogs 1873 i andra klassen af Kristianstads högre elementarläroverk, aflade studentexamen på våren 1881 och inskrefs på hösten samma år i filosofiska fakulteten vid Lunds universitet. Han studerade vid universitetet i fyra år, men så tog kassan slut, och i stället för att skuldsätta sig reste han då till Amerika. Han som andra fick de första åren "smaka på den amerikanska ekluten", och han yttrade vid ett samtal, att detta var mycket hälsosamt för honom. År 1888 erhöll han anställning vid *Svenska Tribunens* redaktion, vid hvilken han kvarstod till år 1900, då han blef redaktör för *Svenska Nyheter*. Vid sistnämnda tidning kvarstod han, tills densamma 1906 uppgick i *Svenska Tribunen*, och han tillhörde därefter till sin död *Svenska Tribunen-Nyheters* redaktion.

Betecknande för hans kynne är följande utdrag ur en biografi, som han 1898 på begäran tillställde den illustrerade tidskriften *Idunas* redaktion:

"Biografi var det, ja! Jag som andra tvåfotingar på jorden har kommit hit till världen, och detta skedde den 11 september 1859 i Skåne. Föräldrahem och föräldrakärlek motvägde rotting i folkskola och elementarläroverk. Prisar jag dock icke mindre det ena än det andra, ty jag känner bådadera, det ena i hjärtat, det andra genom vissa hågkomster i ryggbastet.

Hvad jag skulle i Amerika att göra? Fråga dig själf, du, som likt mig skuddat af fötterna stoftet af ett älskadt fosterland. Jag är här, och så är du. Men för att hålla mig till mitt löfte vill jag ändå nämna att jag, efter att i fyra års tid ha vistats

vid Lunds universitet, begaf mig hit. Hvarför? Jo, för att 'skära guld med täljknifvar'. Täljknifvarna voro visserligen 1885 billiga på Chicago ave., men guldet att skära osynligt. En 50-centsskyffel visade sig mera inkomstbringande på gatorna vid blocksättning, och stenbrotten ute vid västra kanten af staden inbragte cirka sex dollars i veckan. Lika stort belopp pr vecka kunde man ett år öka sin förmögenhet med genom att i grocerier sälja såpa, smör m. fl. andra hushållsnyttiga saker. Om arbetet i 'underjorden' ute i stockyardarna vill jag ej tala. Det var mörkt där, nästan lika mörkt som det för undertecknad var ute å den irländska landlordens Scullys farm nere i Illinois under en vistelse därstädes af 17 månader, innan jag kom till Chicago.

Men nu slut på det kapitlet!

Sedan år 1887 har jag varit anställd vid *Svenska Tribunens* redaktion, vid hvilken jag fortfarande kvarstår. Hvad jag som redaktör vid nämnda tidning uträttat, däröfver får den läsande allmänheten sitta som domare för den tid, som de senaste elfva åren slukat.

Och till sist! Som alla förståndiga tidningsmän är jag gift. Vi kunna kanske ibland inbilla eller söka inbilla oss själfva och andra, att vi äro bättre utan att äga ett kvinnligt stöd vid vår sida. En sådan inbillning vare fjärran, i synnerhet för en tidningsman. Hvarje sådan med en god hustru äger en lycklig stjärna, den klaraste af de få, som stråla på hans så föga stjärnbeströdda himmel."

Mannow får af kamrater i *Svenska Tribunen-Nyheters* redaktion nedanstående vackra eftermäle:

"Om Nils Mannow kan det med rätta sägas, att han var en man med ädel karaktär, och han har lämnat ett stort tomrum efter sig inom kamratkretsen. Redliga syften och stark pliktkänsla, upphöjda tänkesätt och bestämda åsikter voro kännetecknande drag hos honom, och den som vunnit hans vänskap hade funnit en vän, som förblef trofast i alla lifvets skiften. Som tidningsman har han arbetat träget och troget och uträttat ofantligt mycket. Han ägde grundliga kunskaper, och allt som utgick från hans hand var gediget och riktigt i minsta detalj. Hans penna var skarp, och ur den flödade ofta humor och satir, hvari allvar dock alltid spårades. Mannow ställde stora kraf på sig själf, och det arbete han uträttade var det bästa vittnesbördet om hans stora duglighet. Få torde ha varit så hemmastadda med rutin-

arbetet på en tidningsbyrå som han, och af ingen har det blifvit omsorgsfullare uträttadt. Äfven i bunden form uttryckte han sig, dock mera tillfälligt, och han har författat både humoristiska och allvarliga poem."

Bättre vitsord än detta kan en tidningsman knappast önska sig på sin döda mull.

På hösten 1906 angreps Mannow af tuberkulosis, och några veckor efter nyåret blef hostan så svår, att han ständigt måste hålla sig inomhus och var oförmögen att besöka redaktionsbyrån. Arbetet ville han dock icke upphöra med, utan han fortfor att i hemmet sköta sina afdelningar i tidningen, så länge krafterna räckte till. Slutligen måste han dock nedlägga pennan och intaga sjuksängen. Söndagen den 26 maj 1907 kom slutet stilla och fridfullt. Den 30 maj firades begrafningen.

Samma år Mannow började sin tidningsmannabana inträdde han i äktenskap med Hanna Janson från Kristianstad, och den då stiftade familjen tillöktes med tre döttrar, Elsie Margaret, Ruth Linnéa och Sigrid Christine, som alla öfverlefva honom.

HERMAN ANDERSON.

Ingen, som med uppmärksamhet läser den svenska tidningspressens i Amerika historia, skall kunna undgå att märka, att det hvilar ett visst drag af tragik öfver mer än en af dess personligheter. Mer än en af dem har likt den öfveransträngde slafven vid Grottekvarnen stupat på sin post, endast för att ersättas af en annan, som lika oförmärkt förts bort, då hans kraft blifvit all. Detta kulturens offerväsen i smått skall helt säkert komma att fortgå, så länge ännu någon finnes, som är villig att kämpa svenskans ojämna, men ingalunda resultatlösa kamp mot den mäktiga engelskan; så länge ännu någon är till, som anser det som sin mission att med en smula svensk idealism förtaga hos sina landsmän den amerikanska materialismens kärfva smak.

Detta drag återfinnes äfven hos den man, hvars namn läses härofvan. Väl är det sant, att det ej var i den svensk-amerikanska pressens tjänst han förslet sina sista krafter, men det torde dock få anses som oomtvistligt, att hans motgångar och sorgliga erfarenheter på tidningsmannabanan icke så litet bidrogo till hans förtidiga hädanfärd.

Den framstående litteraturkännaren, konsul G. N. Swan i Sioux City, Ia., som var personligen bekant med Herman Anderson sedan många år tillbaka, ägnar honom i *Svenska Monitoren* följande eftermäle:

"Ernest E. Herman Anderson var född 1860 på Charlottenlund, Långaryds socken, Jönköpings län, och utvandrade till Amerika 1882. Han studerade i Halmstad och Lund, och troligen aflade han studentexamen före sin hitresa. Efter ett års vistelse i Omaha och ett kortare uppehåll i Oakland, Nebr., ankom han till Sioux City i maj 1884. Att börja med var han biträdande redaktör vid den härstädes af herr A. W. Sjöholm utgifna tidningen *Nya Nordvestern*. Sedan denna i slutet af juli månad upphört att utkomma, uppsatte Anderson ett eget blad, veckotidningen *Barometern*, som mer eller mindre regelbundet utkom från och med den 8 augusti 1884 till och med den 4 februari 1886. Det var Sioux Citys tredje svenska tidning, och samma oblida öde, som gjort slut på dess föregångare, drabbade nu också *Barometern*.

Men Anderson lät dock ej modet falla. Inom några veckor hade

han träffat öfverenskommelse med en landagent, O. A. Anderson i Sheldon, Ia., om utgifvandet af en tidning. Det var *Nybyggaren* (The New Settler), daterad Sioux City och Sheldon, två sidor svensk och två sidor engelsk text, som utkom hvarje vecka till frampå hösten, då äfven den på grund af de tryckta konjunkturerna upphörde att utkomma.

Detta var Andersons sista erfarenhet som tidningsutgifvare, ehuru han fortfor att skrifva för en hel del svensk-amerikanska tidningar och äfven allt emellanåt lämnade bidrag till de lokala engelska dagtidningarna.

Efter en tid sökte och erhöll han anställning som bokhållare för ett järnvägsbolag här i staden, och sedan antog han liknande sysselsättning hos Cudahy Packing Co. härstädes. Fem år sedan gjorde han i sin hustrus och söners sällskap besök i det gamla föräldrahemmet i Småland, och kort efter återkomsten därifrån förflyttades hans verksamhet till Kansas City, Mo., i samma bolags tjänst, som han här arbetade för. Allt syntes där gå honom väl i händer, och det var därför med förvåning och sorg hans vänner i Sioux City förliden sommar mottogo underrättelse om att hans förstånd omtöcknats, och att det befunnits nödigt att föra honom till en asyl för sinnessvaga."

Så långt konsul Swan. Det kan tilläggas, att Anderson afled å dårhuset i juli 1907. Som närmaste sörjande efterlämnar han änka och tvenne söner.

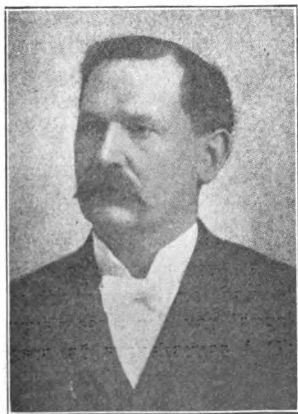

NILS MANNOW.

GUSTAF KÄLLMAN.

ANDREW ERICSON.

N. B. NELSON.

GUSTAF KÄLLMAN.

En man, hvars vackra lifsgärning länge skall lefva i välsignadt minne, i synnerhet hos svenskarne vid östervåg, var Gustaf Källman, grundläggare af och föreståndare för det efter honom uppkallade svenska barnhemmet i Brooklyn, N. Y. Källman var en verklig människovän, en af de sorgligt nog allt för få af detta slag, man påträffar i denna de kalla beräkningarnas och den krassa egoismens tidsålder.

Med benäget medgifvande af författaren låna vi här hr Wilhelm Bergers i *Nordstjärnan* i hög grad sympatiska runa öfver Källman.

Källman var född i Karlskoga församling, Värmland, 1864 och anlände till Brooklyn för omkring 15 år sedan samt började redan under de första åren af sin vistelse där att verka bland sina sjuka och fattiga landsmän. Slutligen lyckades han upprätta ett barnhem, som efter sin stiftare bär namnet Källmans skandinaviska barnhem, hvilket den 3 januari 1898 började sin verksamhet i en byggnad vid 67 st., mellan 11 och 12 aves. Snart nog visade sig detta hem för litet, och ett annat, större och bättre, beläget vid 18 ave., mellan 67 och 69 sts., inköptes för $28,500, och här har ett 60-tal värnlösa små funnit en fristad.

Redan i Sverige ägnade Källman mycket af sin tid och sina krafter åt sina lidande medmänniskor, men det var dock under sin vistelse här, som detta hans arbete bar sina rikaste frukter. Under sina första fem eller sex år här arbetade han i sitt yrke, målareyrket, som gaf honom god utkomst, och under denna tid verkade han bland sina nödställda landsmän. Han besökte svenska fångar, fattiga och öfvergifna landsmän i olika delar af staden samt sjuka, hos hvilka han kunde vaka flera nätter i veckan, under det han arbetade på dagarna. Under denna tid gjorde sig hans länge närda önskan att helt få ägna sig åt sina behöfvande medmänniskor allt starkare förnimbar, och slutligen beslöt han sig för upprättande af ett barnhem, sedan han rådgjort med några pastorer och kyrkomedlemmar.

Utan några besparningar — det af sina arbetsförtjänster, som han ej själf behöfde, hade han gifvit behöfvande landsmän —

skred han till verket. Han grundade sin verksamhet på kristlig lifsåskådning och fortsatte sedan hela tiden att sköta hemmet efter kristliga grundsatser. I början var det väl blott inom vissa skandinaviska kyrkor, som han fann sina gynnare, men med hvarje år ökades kretsen af barnhemmets vänner, och nu finnas dessa inom alla våra skandinaviska kyrkosamfund och föreningar i staden.

I den mån som gåfvor inflöto rikligare, ökades barnens antal, så att nu vårdas ett 60-tal barn på hemmet. I tio år arbetade Källman oafbrutet för barnhemmet. Dagarna räckte knappast till för de många göromål af olika slag, som hvilade på hans skuldror, och nätterna fick han ofta använda för korrespondensen och planeringar för verksamhetens vidmakthållande. Mänskliga krafter kunde ej länge stå bi med sådant rastlöst arbete, och den senaste tiden synes det af flera af hans yttranden, som om han anat, att slutet var i annalkande.

Hans verksamhet i vårt samhälle blef jämförelsevis kort, men dock i hög grad välsignelserik. Den visade äfven hvilket stort fält här finnes endast inom vår svenska koloni för barmhärtighetsarbetet, och hvad som med energi hos en ledare och uppoffringar af enskilda och organisationer verkligen kan uträttas.

Vi hoppas, att detta uppoffrande sinne hos våra landsmän, till hvilket Källman såsom få förstod att vädja, icke skall försvinna med hans död, utan än mer utveckla sig till fromma ej blott för den inrättning, han grundat, utan äfven för vår andra välgörenhetsinrättning, Svenska Hospitalet. Väl vore om Källmans lifsgärning kunde mana någon eller några att sätta sig i spetsen för upprättande af ett ålderdomshem, där ålderstigna svenskar kunde finna en fristad och slippa att tillbringa sina sista år på amerikanska hem eller i brist och elände eller hvad ibland är än värre — äta barnabröd.

Gustaf Källman finns ej mer, men hans lifsgärning bär rika frukter, och den utgör en allvarlig maning till hvarje hans landsman och landsmaninna här att efter råd och lägenhet göra uppoffringar för behöfvande likar. Fältet är tillräckligt stort inom vår egen nationalitet.

Källman afled på Norska hospitalet i Brooklyn den 17 juli 1907 efter för blindtarmsinflammation undergången operation. Den 21 juli vigdes hans stoft till den eviga hvilan i närvaro af mer än

2,000 personer, *det största antal, som, med undantag af John Ericssons likbegängelse, i New York och Brooklyn samlats kring en svensk mans bår.*

Detta visar, huru älskad och afhållen denne ädle son af vårt gamla fosterland var.

ANDREW ERICSON.

Få om ens någon af våra landsmän i de östra staterna och särskildt i Brooklyn och New York torde hafva varit så anlitade i för svenskarna därstädes angelägna värf som Andrew Ericson. Och han har fått det vackra eftermälet, att han aldrig missbrukade det förtroende man satte till honom, utan tvärtom fullgjorde alla åtagna plikter på det samvetsgrannaste sätt.

Det var som framstående föreningsmedlem, lokalpolitiker och ledamot af styrelser för en mängd olikartade svensk-amerikanska organisationer denne landsman gjorde sin insats i vår nationella utveckling här i landet. Omfattningen af hans verksamhet för landsmännens bästa framgår måhända tydligast af den långa lista å de olika föreningar och andra organisationer, af hvilka han var medlem. Sålunda var han mångårig ordförande uti den stora och välkända Skandinaviska föreningen n:o 1, ordförande i föreningen Thule, medlem af Svenska hospitalsdirektionen och direktionsledamot i Svenska inbördeshjälpföreningen Skandia, past dictator af Sweden Lodge, Knights of Honor, medlem af the Veteran Association af samma orden, f. d. ordförande i logen Sture af Vasa-orden samt district master af samma orden, past chief ranger af Court Svea, Foresters of America, f. d. 1:ste vice ordförande i Svenska centralförbundet, f. d. ordförande och sekreterare i Skand. skyddsförbundet, medlem af Svenska hjälpföreningen i New York, hedersledamot af Skand. hundramannaföreningen af Brooklyn samt af "Svenska gardet", komp. G., 14:de regementet, medlem af Svenska gleeklubben, f. d. president of the Swedish Mutual Realty Association, medlem af svenska luth. Bethlehems-kyrkan samt af Kings County Undertakers' Association.

Ericson föddes i Istorps socken af Elfsborgs län den 11 oktober 1852 och kom jämte sina föräldrar som litet barn till Varberg. Härifrån emigrerade han vid 19 års ålder till Amerika för att själf bryta sig en bana, något hvari han äfven lyckades. Efter växlande erfarenheter blef E. för omkring 16 år sedan delägare i och föreståndare för ett svenskt bageribolag i Brooklyn samt började sedan egen bagerirörelse vid Smith street i nämnda stad. För några år sedan lämnade han denna sysselsättning och etable-

rade sig som begrafningsentreprenör vid Atlantic avenue under firma Andrew Ericson & Son. Denna affär dref han framgångsrikt till sitt oväntade frånfälle.

Ehuru som affärsman träget sysselsatt fann han tid att ägna sig åt landsmännens gemensamma angelägenheter. I lokalpolitiken och föreningslifvet var han outtröttlig. Utrustad med godt hufvud och stort ordningssinne samt snabb uppfattningsförmåga satte han sig med stor lätthet in i olika förhållanden och kom att allestädes intaga en ledande ställning. I många år var han ordförande inom de svenska republikanska organisationerna i 3:dje wardet, och i 1:sta assembly-distriktet var han jämväl ordförande till sin död.

I början af förliden sommar anträdde Ericson, angripen af sockersjuka, jämte sin hustru en rekreationsresa till Sverige. Den regniga och ruskiga väderleken därstädes under sommaren gjorde emellertid att hans tillstånd förvärrades i stället för att förbättras, och sjukare än när han for anträdde han hemresan. Han fick emellertid ej mera återse sitt hem, ty den 4 september (1907) afled han å ångaren "St Louis", tre dagsresor från Förenta staternas kust.

Hans likbegängelse firades den 9 september under stor tillslutning från landsmännen i Brooklyn. Den långa processionen till grafven vittnade i sin mån om huru populär Andrew Ericson varit.

Ericson ingick för 32 år sedan äktenskap med sin efterlämnade maka Anna Maria Ericson, född Larson, och sörjes närmast af henne och två söner, fyra döttrar, svärson, sonhustrur och barnbarn, åldrig moder och andra släktingar här och i Sverige.

N. B. NELSON.

Bland det förhållandevis rätt stora antal svenskar, som därute i yttersta västern lyckats svinga sig upp till rikedom och anseende och därtill utöfvat ett visst inflytande på landsmännens utveckling, var N. B. Nelson i Seattle, Wash., en. Det var hufvudsakligen som framstående affärsman och tillika befrämjare af svenskarnas i sin ort sammanhållning denne landsman utmärkte sig. Sålunda var han hälftenägare i staden Seattles största möbelaffär, om hvars betydelse man kan göra sig en föreställning, då man får höra, att denna lär vara i fråga om storleken den tredje i sitt slag i hela Förenta staterna och sysselsätter ej mindre än 500 personer.

Det hör tyvärr ej till sällsyntheterna, att svenskar, som på detta sätt lyckats arebta sig upp, lätt glömma både sitt fädernesland, sitt språk och sin nationalitet. Ej så med Nelson. Var det någonting på denna jord han värderade högt, så var det allt hvad som kunde kallas svenskt: våra nationalitetssträfvanden, vår härliga svenksa sång och vårt sköna modersmål. Ett bevis härpå var hans städse varma och lifliga intresse för i synnerhet Svenska klubben och sångsällskapet Svea i Seattle, som i honom alltid hade en frikostig vän och stödjepelare, som aldrig var sen att stå dem till tjänst och hjälpa dem. Därför yttrar också lokaltidningen *Pacific Tribune* i sin nekrolog öfver honom, att "hans arbete för den svenska koloniens enande, uppbyggande, trefnad och växt var lika betydelsefullt och framgångskrönt som någonsin hans köpmannaid. Utan Nelsons oförtrutna ifver att samla svenskarna, utan hans entusiasm för deras sociala uppryckning till ett svenskdöme, som bjöd respekt utåt och lefde ett sundt och kraftigt lif inåt, utan hans frikostighet för att främja detta mål, skulle svenskarna i Seattle ej i dag intaga den ställning de göra, deras klubb ej vara den mötesplats, det svenskhetens bo, den nu är."

Det mest utmärkande draget hos Nelson som enskild person torde hafva varit hans godhjärtenhet. Hr Ernst Skarstedt, som kände honom väl, betonar detta, då han om honom skrifver i nyssnämnda tidning bl. a.:

"Jag tvekar ej att säga, att han i vissa afseenden icke haft

eller har sin like i Svensk-Amerika. Det finnes och har funnits rika män bland oss, och äfven liberala och välgörande män äro icke alltför sällsynta. Men hos Nelson fanns det en ädelhet, en naturlig, medfödd, blygsam välvilja, ett fullkomligt oaffekteradt bemödande att aldrig låta den vänstra handen veta, hvad den högra gjorde, en rent af naiv människokärlek, som torde stå utan motstycke. Hans ideal som gosse och ung man var att kunna genom hederligt arbete förvärfva sig en sådan ställning, att han kunde bli till hjälp åt mindre lyckligt lottade medmänniskor. Han ägde en starkt utpräglad ambition, men den gick icke, som fallet annars för det mesta är, ut på att för egen del vinna rikedom och utmärkelse. Han tänkte icke på sig själf i första rummet. Det är så mycket, som bevisar detta."

För alla svenskar hade han ett ömmande hjärta, och otaliga äro de, som blifvit uppmuntrade och hulpna af honom. Tyvärr blef han ofta bedragen, då han slösade sin hjälp på ovärdiga föremål, men detta afskräckte honom icke från att tro godt om människorna.

Nelson var född i Skåne i juli 1854 och åtnjöt i sin tidiga ungdom en god uppfostran. Under det han bevistade Kristianstads allmänna läroverk, gick han en dag upp till sin rektor, den kände latinaren Ehrnberg, för att utbedja sig några råd för lifvet. Han fick ett, så lydande:

"Sköt dig så, att vi inte behöfva skämmas för dig!"

Och det rådet följde Nelson. Hade Ehrnberg lefvat och fått kännedom om huru väl Nelson skötte sig, skulle han helt säkert känt sig lika stolt öfver honom som öfver hvilken som helst af sina till ära och berömmelse komna forna lärjungar.

Redan vid 16 års ålder utvandrade Nelson till Amerika, slet under två års tid ondt på en farm i Illinois, flyttade därefter in till världsstaden Chicago för att där med tiotusentals andra unga män kämpa om brödbiten, men fann kampen något för ojämn och till utgången oviss och följde därför inom kort Horace Greelys råd: "Go west, young man, and grow up with the country". Han reste till Colorado, tog anställning på en boskapsranch och tilltalades så af detta rörliga lif, att han köpte en andel i en annan sådan och kvarstannade därstädes i åtta år. Under denna tid stiftade han bekantskap med sin blifvande kompanjon, mr D. E. Frederick, hvilken från Colorado begaf sig till Seattle för

att söka utnyttja dess rika möjligheter. Kort därefter (1892) följde Nelson sin vän dit.

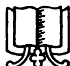
Beslutet att slå sig ned i Seattle fingo de båda vännerna aldrig anledning att ångra, ty här rönte de en i sanning storartad framgång. Deras medel tilläto dem ej en start i stor stil; de öfvertogo en blygsam möbelaffär vid Pike st. Huru de från denna ringa början nådde fram till jätteaffären vid Second och Madison sts., tillhör Seattles utvecklingshistoria och är allmänt bekant därute på västkusten.

Här var det också som N. B. Nelson lärde känna fröken Thekla Johnson, bördig från Ronneby, som blef hans maka och som han nu efter ett 13-årigt lyckligt äktenskap lämnar som närmast sörjande samt deras tre minderåriga söner.

I slutet af förlidet år började Nelson iakttaga symptom, hvilka gåfvo vid handen, att han led af en sjukdom, som undergräfde hans krafter. Läkareundersökning ådagalade, att det var sockersjuka. På läkares inrådan beslöt Nelson att om möjligt söka erhålla bot vid den världsbekanta kurorten Carlsbad i Böhmen. Härifrån reste han, förbättrad till hälsan, upp till Skåne för att ännu en gång få träffa sin gamla mor. Därpå anträdde han hemresan med ångaren "C. F. Tietgen". Denna resa blef hans sista, ty den 4 oktober (1907) afled han ute på oceanen. Stoftet fördes till Seattle, där det erhöll en begrafning mer storartad än någon svensks före honom, och knappast någon annans heller. Minst 2,000 personer följde honom till grafven.

Som ett bevis på hans varma intresse för allt svenskt kan anföras, att han ämnade under sin vistelse i Sverige underhandla om en svensk studentkörs besök vid utställningen i Seattle 1909.

Nelson var ganska förmögen och torde hafva efterlämnat omkring en half million dollars. Han ägde ett elegant hem i Seattle och en villa vid Lake Washington, öster om Hillman City.

DIKTER AF TEOFILUS.

Pris, kart......... 1.00; klotband med guldsnitt........ 1.50

MED PENSEL OCH PENNA.

Berättelser, studier och stämningar af Birger Sandzén. Med 21 helsidesillustrationer och talrika konstnärligt utförda titelvignetter samt författarens porträtt. Kart. 75c; elegant klb. 1.25

SVENSK-AMERIKANERNA,

deras materiella och andliga sträfvanden. Anteckningar från en resa i Amerika, företagen med understöd af svenska staten, af dr Carl Sundbeck. Med öfver 350 porträtt och illustrationer. Pris, i elegant klotband.............. 1.75

NYA DIKTER

af Ludvig Holmes. Pris, kart.........1.25; elegant klotb. 2.00

FRÅN VESTANSKOG.

Dikter af —r—, kart...... .50; extra klb med glds..... .75

VILDA BLOMMOR FRÅN PRÄRIEN.

Dikter af —r—, extra klb med glds.................... 1.50

ETERNELLER OCH VÅRBLOMMOR,

Deklamationsstycken och dialoger för föreningar och sällskap samt för läsning i hemmet. Samlade af Joh. A. Enander, LL. D. Första häftet: Religiösa skaldestycken, h .25
—Andra häftet: Svenska historiska fosterländska sånger, h...... .25; första och andra häftet i ett band, kart...... .75

SÅNGER OCH SAGOR,

en samling dikter af Jakob Bonggren, extra klb.......... 1.50
—Do med glds.. 2.25

UR SVENSKA SÅNGEN

under det nittonde seklet samt blad ur den svenska sångens historia. Poetisk läsebok för de svensk-ameriaknska hemmen, ungdomsföreningarna och litterära sällskapen, af Joh. A. Enander. Första delen 1800—1850. Med 20 författares porträtt. Elegant klotband 1.50

VALDA SKRIFTER.

Af J. A. Enander. Med talrika illustrationer, extra klb. 2.50

AUGUSTANA BOOK CONCERN, Rock Island, Ill.

